Biekorf. Jaargang 16

bron
Biekorf. Jaargang 16. De Plancke, Brugge 1905

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_bie001190501_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. BIEKORF

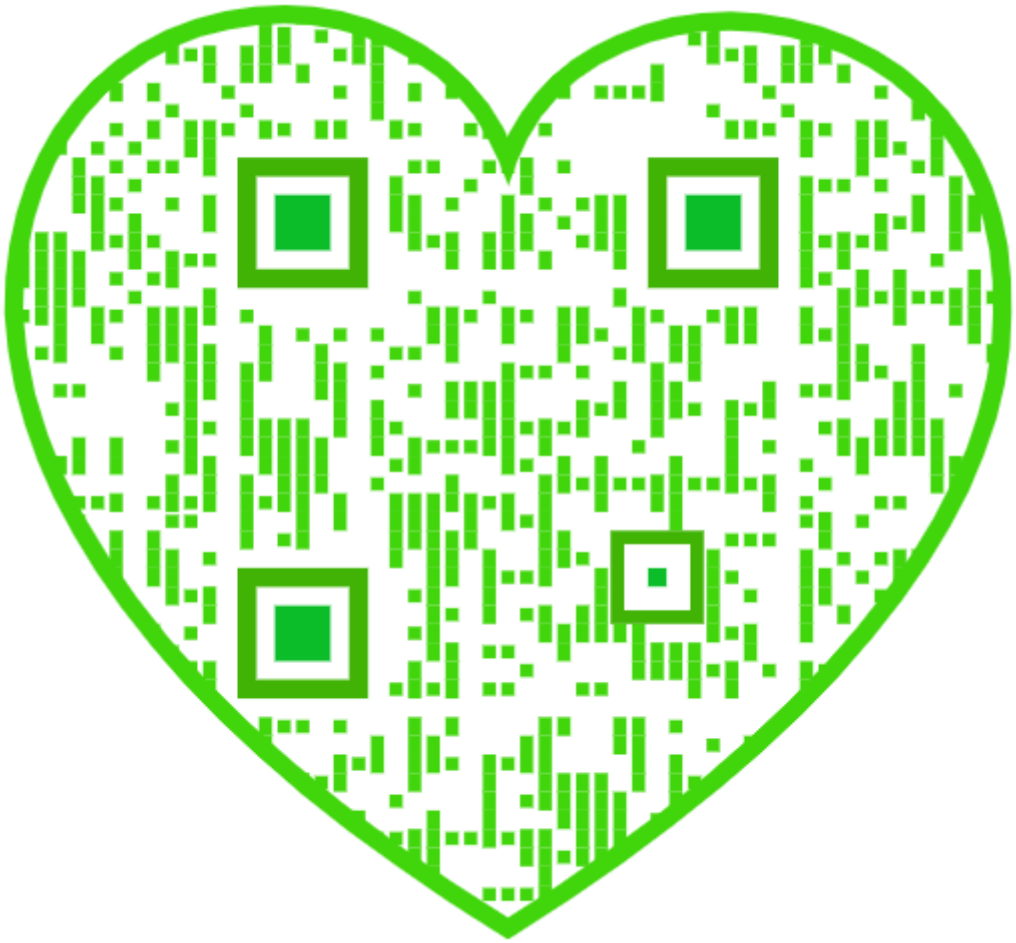

[Nummer 1]

Bragi[1]

DE lezers van Biekorf een merkweerdig boek te doen kennen, dat is mijn hoofddoel; 't weze mij daarom niet ten kwade geduid, zoo ik al van den beginne af, over 't eene of 't andere wat uitweide en schijnbaar van de bane loop, immers kom ik er verder toch wederom op.

We zijn nu eenmaal degelijk in 't vast en gelukkig, in 't zaligrustige bezit van het heilig, veredelend, verheven en éénig ware geloof, de kristene belijdenis in de Heilige Roomsch-katholieke kerk. Gods veropenbaring, in de leer van de onfaalbare kerke Kristi, heeft alle andere geloof, van menschen uitgedacht, doodgeschenen met den schitter harer goddelijkheid, van eeuwen her, en zoo zal ze blijven schijnen door de eeuwen heen, daar staat Gods eigen woord ons borge voor.

Mijn inzicht is het hier dus niet wederom uit de vergangenheid op te delven wat best voor goed begraven ligt,

(1) Door J.B. Schepers, 3 bkdl. Amsterdam. - S.L. Van Looy, 1900, 1901 en 1901.

noch wil ik er één oogenblik aan denken om de oude fabels en legenden der heidensch-germaansche godenwereld eenig ernstig gewicht bij te zetten, als moesten wij er iets van weten voor onze geestelijke volmaking, dat ware uitzinnig. En toch is het te betreuren dat wij ze zoo teenemale zijn kwijt gerocht, dat we ze volkomen vergeten of nooit gekend hebben.

Wie is er onder ons die, wanneer hij de schoolbanken voor goed verlaat, zijns ondanks, niet ten minsten iets heeft moeten te weten komen van Zeus of Jupiter, Juno, Minerva, Diana, Venus en meer andere grieksche of latijnsche goden, en hoeveel zijn er onder ons die evenveel weten over de germaansche godenleer; 't is onze schuld niet, maar 't is jammer en waarom?

Onder andere, omdat we die met evenveel en meer reden mochten kennen en behouden als de ons zoo vreemde grieksche en latijnsche godenwereld; immers is de germaansche mythologie ons meer eigen, ze is zoo veel schooner en vooral is ze een groot deel zuiverder.

Ze is ons meer eigen, en wie twijfelt eraan. De geheele Olympus, Jupiter, Juno, Mars en de gansche stoet groote en kleine, geheele en halve goden der oudheid zijn voor ons zooveel vreemdelingen die we enkel kennen in het licht dat de schrijvers der oudheid erop laten schijnen, licht dat voor ons al dikwijls schemer en deemstering is, en met moeite zien we den mythus of de zinnebeeldige beteekenis door hun wezen doorstralen. Kan het wel anders: wat is er al veel van den dieperen zin van hun doen en laten, van hun denken en talen dat we volkomen begrijpen kunnen. Hunne omgeving, 't gene waaruit ze door de menschelijke fantasie uitgebeeld en geboren worden is ons vreemd, hun aard is niet in overeenkomst met den onzen; hun spreken klinkt ons niet eigen, wij voelen niet zooals zij en we moeten ons trachten in te leven, 't gene nooit zoo gansch dweersdoor gaat, in 't geen we ervan vernemen bij Homeros, Virgilius, Aeschylles, Euripides, Sofokles en anderen.

Met de germaansche goden is het geheel wat anders. Hoe ontstaat immers de godenvoorstelling, de mythus en

de godensage, hoe is de oud germaansche godsdienst ontstaan?

De mensch, bij gebrek aan de kennis van eene goddelijke veropenbaring, en met die behoefte die hij in zich draagt om eene godheid te erkennen, aanschouwt de natuur door de oogen van eene krachtige verbeelding. ‘Wanneer de mensch in de vroegte der tijden buiten zijn verblijf tord, binst eene onweersnacht, en wanneer de wind door het loof der boomen voer, en de wolken aan den hemel omdreef, zoo geloofde hij het spook van eenen peerdeman door het woud te zien stuiven, begeleid van een jachtgevolg. Wanneer het rollen des donders tot zijne ooren kwam, zoo meende hij dat ginder omhoog een bovenmenschelijk wezen op eenen wagen voortholde, of dat hij zijn wapen door de wolken slingerde. Wanneer de bliksem kronkelvlammend neêrschoot in eenen ouden eike des wouds, en de gesplinterde boom in laaie gloed verteerde, zoo scheen het verblindende vuur voor zijn verschrikte oog als een wanwezen in ievers eene menschengestalte, maar sterker, machtiger als de mensch. Trad hij een andermaal op het strand van de woelende zee, zoo aanschouwde zijn opgewekt gemoed, niet meer de groenendige baren met witten schuimkam, maar den witgehaarden zeegod met zijne groengelokte dochters, de golven.

Eerst treft den mensch het schrikbarende, doch allengerhand ook de zachtere beelden van 't natuurleven brengen zijnen geest aan het werk. Hij ontdekt tusschen zijnzelven en de planten eene overeenkomst in den eenmaligen wasdom, de murmelende beek heeft eene stem zooals hijzelf, en zoo schept hij voor beide een persoonlijk wezen. Zelfs den hemel, die de planten met neerstigen zonneschijn tot rijpdom brengt en met het vocht van den regen verkwikt, denkt hij uit tot persoon: de zonne schijnt hem als het oog des hemels, of zij is zelf een machtige God.

De mensch zoekt zich dan in goede betrekking te stellen met die ingebeelde wezens, hij vreest ze en zoekt hunne gunst te werven door gesmeek, en weert hunne gramschap door offers; de afzonderlijke mensch doet dat voor de mindere, en de huiskring of de stam voor de grootere

natuurmachten. Uit die verzinnebeelding, dat verpersoonlijken te zamen met dien eeredienst ontstaan de godsdienst-betrekkingen'[1].

Welnu de menschen die in vroegere eeuwen die goden wereld hebben verzind en uitgedacht, waren onze voorvaderen; geboren op denzelfden grond als wij, uit eenzelfden stam, leefden zij, bij dezelfde lucht, in de zelfde streken als wij. Onbewust dragen wij nog in ons de sporen van eenzelfden aard en gemoed als zij: ons denken, gevoelen, hopen en vreezen, ons spreken en doen draagt nog, spijts groote verbastering, den stempel van den stam; in hunne taal ligt zoo duidelijk de kiem, de oorspronkelijke vorm, klank en bouw van de onze. De natuur die zij vergoddelijkten was nagenoeg dezelfde die wij nog dagelijks onder de oogen hebben. Hunnne stilplechtige en ontzagwekkende oerwouden zijn grootendeels uitgeroeid en weggereuld, 't is waar, maar wij kennen nog de wilde noordwind en de reizende wolken, wij hooren nog den donder botsen op het leege zwerk, zoo zij hem hoorden; nog klieft de bliksem hier de eiken en de popels tot spaanders, en doet zo opflakkeren in laaie vlammen. Hunne zee is nog de woelige groene witbeschuimde die hare groote baren rolt naar onze kust. De planten zijn nog dezelfde en de murmelende beek en de mist en de regen en de zonneschijn; nog hebben wij sterke en stoere visschers en vreedzame landbouwers, en zoo komt het dat Wodan en Donar, Balder en Loki en Freyr en de reuzen, Gerda en Freya, Fulla en Idoena meer rechtstreeks tot onzen geest en ons hert spreken als aloude, bekende, eigene en zelfs geliefde stamgenooten. We glimlachen wel eens om de goede kinderlijke bij- en wangeloovigheid van onze voorouders die ze tot goden gekozen hebben, ze wisten immers van niets beters, en hebben ze ook gereedelijk laten varen voor den God hun gebracht door kristene geloofsboden.

Voegt daar nu nog bij dat er zooveel meer menschelijks ligt in de germaansche dan in de klassieke godenleer.

(1) E. DOEPLER D.J. und Dr W. RANISCH. *Walhall die Götterwelt der Germanen*. - Martin Oldenbourg. Berlin.

Zooveel dichter staan ze bij 't menschdom, de germaansche goden. De ‘Bifrotsbrug’ die Asgard[1] van Midgard[2] scheidde en waar Heimdal de wacht hield, strekte niet over eene zeer wijde kloof tusschen menschen en goden. Ze hadden zooveel grooter deel in der menschen dagelijksch verkeer, in land, familie en persoonsaangelegenheden, ze waren zelf zooveel meer gelijkig met de menschen, dat men ze zich liever voorstelt als een goedig volkske van lollige reuzenmenschen dan als vergoddelijkte wezens.

Schooner zijn ze en zuiverder als de oude klassieke godentypen. Veel aangrijpender is de poezie die erom zweeft, immers zijn ze eene schepping van den geest van een volk dat nog in de volle jeugdige en gezonde kracht van zijn opkomen was. De Grieken en vooral de Latijnen hebben om hun godenrijk al het verfijnde wellustige verval gehangen van eene tendengedrevene en bedorvene beschaving. De epische schoonheid die zweeft om Walhalla is wild wel en brutaal somtijds, maar aangrijpend met de heimelijkheid der stille wouden, de ontzaggelijke grootschheid der zee, der bergen en der stroomen, met de macht der natuurkrachten, en de gemoedelijke zoetheid van kuische min. Immers dat de germaansche godenleer veel minder onzedelijk is, behoeft hier niet betoogd. Waarom was 't dat onze meesters liever den geheelen prondelboel der oude mythologie in den doodhoek lieten? Omdat er zooweinig zuivere bladjes in dat boekje zijn. 't Geen wij ervan leerden uit beeldhouw- schilder- of dichtkunstwerken is zooweinig stichtend, dat men beklagen moet zooveel heerlijke kunst besteed te zien aan veelal afzichtelijke vergoding van dierlijke wulpscheid en ondeugd. Dat hebben we de Renaissance en het Humanisme te danken. Schoonheid kan men er in vinden als men volstrekt wil en nog schoonheid mag noemen wat door onzedelijkheid ontsierd wordt. De goede en godvreezende

(1) Asgard. De Asen waren de voornaamste godenstam. Gard, is de gaarde, het hof, het verblijf. De Wanen waren een andere godengeslacht.
(2) Midgard, het verblijf der menschen, de aarde.
Bifrotsbrug, was de toegang van Midgard naar Asgard.

Fénélon zelf heeft uit de grieksche godenlegenden niets kunnen maken als een boek waarvan men enkel en met reden eene gezuiverde uitgave in de handen der jonge lieden kan geven, - en nog!

Wil ik nu beweren dat de germaansche godensagen onvoorwaardelijk en op hun geheel voor iedereen toegankelijk en te lezen zijn. Neen, daar ook wordt wel eens de natuur in haar volle werkelijk wezen voorgesteld en al te onbewimpeld voor den dag gehaald. Maar de bedoeling is verschillend, en het uitgangspunt van beide godenleeren, en daarom mag de germaansche veel zuiverder en minder schadelijk genoemd worden. De Germanen immers, getuige Tacitus[(1)], waren rein zedelijk van gevoel, onbeschaafd wel en daardoor ook nog wat ruw, wat wild in hunne dichtkunst; ons beschaafden stoort misschien wel eene of andere al te getrouwe of al te driftige voorstelling. Maar de ondeugd om haarzelven kenden zij niet, die verfijnde uitgezochte zedeloosheid was hun vreemd waarmee Grieken en Romeinen vooral, de dierlijkste bedorvenheid, de schandigste bandeloosheid huldigden en tot godheid verhieven.

De onzedelijkheid der ouden is gevaarlijk en besmettend, de ruwe onbeschaafdheid onzer voorouders niet of toch veel minder, hun bedoeling is rein. Wat men van de germaansche goden over 't algemeen verneemt, is dat ze onversaagd en heldaftig zijn in den wijg en den krijg, moed hebben ze, goedheid en genegenheid voor de menschen, hunne grootste ondeugd is dat ze eene maag hebben die vervaarlijk wel trekt, en eene immer drooge kele - ze aten wel en dronken nog beter, en dat doen, ten andere, de Germanen nog. Maar vergelijke men nu eens der Germanen Freya met de grieksche Afrodite of de latijnsche Venus.

Schoon zijn Wodan en zijn gevolg met de wondere sagen door de noorsche dichters erom geheeld.

De schoonheid der grieksche mythologie is eerder deze

(1) TACITUS, *Germania* cap. 18. 19. - D^{r}. P.D. CHANTEPIE DE LA SAUSSAYE. *Geschiedenis van den Godsdienst der Germanen*. Haarlem, 1900.

der beeldende kunst die om harentwille en met haar geschapen werd. De Grieken, met hun ingeboren begaafdheid en smaak voor lijn en vorm en beeld, wrochten medeenen hunne inbeeldingen uit met den hamer en den beitel, en wanneer we denken op eenen griekschen God, zoo staat hij daar al voor ons, in een wit marmeren beeld met al de mogelijke volmaaktheid, de sierlijkheid der lijnen eigen aan 't werk der grieksche meesters, maar toch van top tot teen, een mensch. In haar eigen en in wat de dichters ervan zongen is de grieksche godenwereld weinig te bewonderen. De Germanen integendeel kenden geen beeldende kunst, de natuurlijke dichtergeest waarmede ze in hooge mate begaafd waren miek dat de dichtkunst ver voorop ging, en toen later de beeldende kunsten hun bekend werden, stond reeds de godenstoet uit het dichterlijke brein geschapen, vast, in de grootschheid en luister maar ook in 't geheimzinnig aantrekkelijk en tevens aangrijpend tooverspel der dichterlijke vinding er rondom geweven; dichtkunst immers treedt niet in de verkleinende, vast- maar teleurstellende bijzonderheden, die u dwingen tot het aannemen geheel en al en uitsluitelijk van het beeld door den kunstenaar opgevat, maar ze zegt juist genoeg om de verbeelding en de gevoelens van den lezer aan 't werk te stellen, en dan laat zij hun de volle ruimte om zich het verhevenste en het grootste, het teederste of het schrikbaarste voor te stellen. Bij 't studeeren der grieksche goden geniet men weinig meer als van een kijkje in een beeldengalerie; het lezen van de Edda, bijvoorbeeld, is integendeel de verwekking voor onzen geest, van overheerlijke, te zamen aardsche en bovenaards verdichterlijkte natuurbeelden; 't is een tooververtooning van aangrijpende tafereelen uit eene bovenmenschelijke wereldaanschouwing zooals alleen jonge, ruwe maar loutere dichtkunst dat kan in de frischkrachtige jeugd van een volk met groote bestemming. Alles is er zoo echt en waar, maar toch onovergrijpelijk groot, een soort beangstigend mysterie zweeft boven vergroote wezenlijkheid. Wij gevoelen ons bevangen door ontzag en bewondering en genegenheid, en ‘er waait ons een koude berglucht

aan wanneer wij den ouden Wodan en zijn gevolg te gemoet treden’.

In de laatste tijden werden er wederom pogingen aangewend om de scheppingen der noorsche sagendichters uit hunne mistige nevelachtige onduidelijkheid te grijpen, te verbeelden en vasten vorm te geven, om ze nader tot bij ons te brengen, om een plastisch Walhalla te verwezenlijken in lijn en beeld en kleur. Maar juist die heimelijke toovermacht die stroomt uit de godensagen is ons dunkens bij dat pogen weggevallen. Het beeld blijft beneen het ingebeelde, 't is eene teleurstelling. Woorden en dichtkunst, en beter nog toonkunst, en misschien nog best de samenwerking van toon- en dichtkunst zouden in staat zijn naast tot bij Walhalla en zijn eigen lucht ons op te voeren; wordt dat nu bewaarheid in Wagner's werken, Gotterdämmerung bvb. of was hij niet groot genoeg een kunstenaar daartoe?

Omdat dichtkunst beter geschikt is tot het ‘vergegenwärtigen’ der germaansche godenwereld, daarom onder andere, is Scheper's Bragi ver boven het werk van E. Doepler en Dr W. Ranish te stellen. De tekst bij dit laatste werk is goed genoeg, als een samenvatting van de noorsche godenliederen en overleveringen. Maar de verbeeldingen, hoe rijk in kleur en hoe flink ook geteekend werken teleurstellend; ze hebben nog iets, hoe weinig ook, over van dat heimzinnig aandoenlijke, en dat bewijst dat de artisten zeer goed werk leverden, maar 't is toch te aardsch, al te menschelijk; het landschap overal is bewonderlijk schoon, maar de goden zelf zijn geene goden meer en de godinnen zijn eerder duitsche stadsvrouwtjes ‘en négligé’.

Scheper's Bragi, een werk van loutere en verhevene poësis, voert beter meê en voldoet meer. Zijne landschapschildering is even merkweerdig van kleur, leven, en dichterlijke schoonheid, maar zijne godenscheppingen rijzen honderd voet boven die van Doepler en Ranish omdat ze leven in de verbeelding des lezers, met enkel eenige krachtige trekken door den dichter geschetst om tot het grootste en het verhevenste op te voeren, en met

het zachtweldoend en statigkalm gevoelen dat vloeit uit zijne heerlijke verzen. Men vergelijke maar eens de koude teekening in het duitsche werk bij dit levendig en machtig beeld van den mismoedigen Wodan:

Het hoofd gebogen: 't somber oog omlaag,
In schauw van brede, slappe hoederand,
Zo daalde de Albeheerder van z'n toren;
Z'n voeten drukten zwaar de brede treden
En angstig, als naar onweerswolken, blikten
Walkyren-ogen tot hun God omhoog.
In donswit, zwaanwiek-kleppen deze, en die
Ze opvouwend, blank als 't sneeuwveld in de maanschijn
Zo stonden zij, zonder gefluister, stil:
In spanning staarden blauwe en bruine ogen
'Holda, haal Bragi hier!' zei Wodan dof.
De hand onder het hoofd en steunend op
De knie, zat hij en zweeg. Angst was bij allen.
'Ga nu van hier, ik moet met Bragi spreken'
En zachtjes suisden de Walkyren weg.
Noch schuchter, half en half nieuwsgierig omziend,...
En Donar en Loke
..... door 't zwarte van de nacht,
Die zwarter, zwarter werd, want Donar's wolk
Daalde al omlaag om Bragi's weg te volgen,
Hij zag hem stilstaan, hoorde 't lied en lachte -
Hij wist niet wat het hier beduiden moest -
Zijn lach was donder over 't heideveld.
Zwijgen liet Loke hem en gleurde soms
Heel even om de wolk; als weerlicht was't -
En samen hadden zij daar schik, de Goden,
Om 't wiegelied dat ruiste langs de hei.
'Maar hij moet voort,' zei Donar en hij wierp
Waarschuwend Mjölner uit en riep als donder:
'Voort, Bragi, voort'.

('t Vervolgt)

CAES. GEZELLE

Ter Ontvangste vóór eten

(*Vervolg van XV^ste^ jaarg., bladz. 381*)

VOORBIJ! Er is anders en beters.

Eerst in één steke valt er een prulle te gaan vertellen naar Mevrouwe van den huize. Zij, ze staat daar lijk een koninginne, zoo rijke en edeldrachtig. Een van heur schoonste tooisels nochtans is gewis de monkel van heur lippen: zooveel nieuwer en frisscher tooisel, dat ze 't met alle heur andere schoonigheden ook nog niet lange aan 'n heeft... De ontvangste immers begon ten twaalven-en-half, en van heel den morgen 'n is 't nog maar sedert ten twaalven-en- vijf-en-twintig dat ze lacht. Dezen lach deelt ze zooveel te gemakkelijker meê, daar z'er eigentlijk nu nog niet vele van 'n houdt, en dat ze nog op te vele andere dingen moet denken. Een van heur drukste, van heur zenuwachtigste bekommernissen is te maken dat ge gij heur onruste niet en ontwaart, en te doen gelooven aan u - die van beleefdheidswegen daarin volgeren zult onnoozel zijn - dat ze zij om uw bezoek en uwen honger tot op dit oogenblik nog geene hoofdbrekinge gehad 'n heeft. Ze heeft het heurzelven wel voorgeschreven, dat ze zorgen moet opdat, bij heur, ieder luik van heur oogen, ieder riek, ieder hurk, ieder rek van beuren hals, ieder plooi van heur kleed statig weze, en nooit 'n keere naar de richtinge van den keuken of naar den gaand- en den komenden kamerknecht. De uitslag van heur houdinge moet wezen dat na den maaltijd ieder gast er van onder ga met de volkomenste overtuiginge dat in een huis lijk het heure: het gereedbrengen van een eetmaal, 't is te zeggen het volledig ommekeeren van een huishouden, met 't uithalen van gleis- en glimwerk, en 't afstoffen van glazen, en met 't ontsluiten van 't zilver... en met 't afwrijven van de messen, en 't bespreken van dat alles,... en met dat eeuwig en ervig niet-oppassende zijn van beenhouwer en bakker en van kokinne en diender... enz... enz. zonder nog te spreken van 't onderste- bovenkeeren der kleerkassen, en van dat onverbeterlijk zorgeloos zijn van de mannemenschen... met een woord dat dergelijk her-

scheppen van de wereld in een huis lijk 't heure vanzelfs gaat, en dat Mevrouwe zeer gemakkelijk en geren, en zonder te knoteren gezeid heelt van den maaltijd: ‘Hij weze!’ en dat hij was! Alzoo moet ze heur houden! Dat is lastig! Ook niettegenstaande al heur tegenpogen, zit heel heur huis in heur hoofd: ze kijkt wel naar u die heur aanspreekt; maar dit heur eigenste oogstraal dat u beziet, priemt terzelvertijde door u, en bachten u door de stille duistere droomverwekkende lucht van de zale door wand en gang tot in den keuken... ze ziet de meiden die nu dit, de knechten die dan dat, eenen diender die gekscheert, en de kokinne die luistert...! Oei! Oei! Jamaar, en met dat luisteren, 'n zal het nu de kokinne niet vergeten van de twee snuiftjes peper? De kokinne zei één snuiftje; zij Mevrouwe heeft daarop gezeid: ‘Neen Lisa, twee, alleszins twee!’ Doch Lisa is zulk een vergetinge... goê jong genoeg... maar met heur klappen daar weere! Zi' 't is zeker, ze zal 't vergeten! Och! zi'! ze vergeet het! God van den hemel! En Mevrouwe is tewege de ontvangzale buiten: u, en de genoodigden laat ze staan om te gaan zeggen....

Sed pietate gravem ac meritis quia forte virum tum conspexit,....

ze blijft en valt lijk een lam! Mijnheere heeft geblekt, koelmoedig, eigenwijs en eigenmachtig. Uit hem en zijne witgesteven hemdeborst spreekt de meest indrukwekkende onberoerdheid. En hoe dit gekomen is, daar zoudt ge lange aan vertellen. Acht dagen lang is Mevrouwe aan 't bewind geweest; maar heden is 't Mijnheere: zonder Mevrouwe en kwam er geen begin aan de maalbereidinge, maar zonder Mijnheere geen einde. Acht dagen lang heeft Mevrouwe gezweet en gezeid dat ze last leed; Mijnheere ook acht dagen lang bekommerd geweest, en dat gezwegen. Hij loerde wel, maar 't was 's morgens vroeg of 's avonds late! Hij tintte wel, maar 'n luisterde nooit lange op de antwoorde. Zijn alledaagsche bezigheid bleef zijn hoofdwerk, en de maalbereidinge was toch een bijzake. Hij begeerde dat ‘'t wel zou geweest zijn!’ Ging het wel zijn? Dat was de vrage. En twijl hij op zijne werkkamer zat,

had Mevrouwe hem eens door 't raamgewaad zien rekhalzen alswaneer het zoontje van hunnen pachter de aandejongen en de gestroopte keuns alover den bachten had binnengebracht. Maar geen woord 'n had hij gerept over 't gereedmaken van dat gevogelte en van dat wild; en dat betrouwen had Mevrouwe zeer troostende gevonden. Hoe nader dan de dag aanstaande wierd, hoe meer Mijnheere hem gesloten hield. Misschien om in de algemeene spoelinge ook geen wreve mee te krijgen; toch zijn gedrag was erom des te liefelijker! Zoo brak eindelijk de dag aan! En nu keerde 't spel. Die achtdaagsche loopinge was voor Mevrouwe een liefhebberij en een leute geworden: heel het doel, de smullinge met de uitgenoodigden erbij, had ze uit der ooge verloren. Dan, als vandage de zonne opstond, en zij ook medeen, zag ze heel klaar en duidelijk, zij Mevrouwe, dat alle dat koken en kuischen vandage moest gedaan zijn, en vandage ging gekeurd worden. Ze zag daarbij in den uchtend vreemde wezens opdagen, zoo eeuwigmenschensche onverschillige dienstmans en -vrouwliên, waarover ze ging aansprekelijk zijn, en die ze zelve maar half 'n betrouwde. - ‘'k En zal maar gerust zijn t'avond en als 't al gedaan is!’ Twee keeren had ze dat gezeid tegen heur meid, vijf keers tegen heur dochter, en... één keer tegen Mijnheere. Eén keer tegen Mijnheere, want met één keer was 't bij dezen gebeld. Trouwens, nu bij voortijds, was deze de onbekommerdheid zelve. De maaltijd wierd voortaan hem zijn werk, zijn hoofdwerk, en 't zijne aleen. En van zijn eigen werk was hij altijd zeker, zekerder dan als er Mevrouwe mee doende was. Gerust was hij! Meer, hij was blijde, blijde en half. Hij 'n zei niet waarom, maar hij had kunnen zeggen dat het was om drie redenen: ten eersten omdat alle dat achtdaagsch gedril en gedrendel in huis nu achter vandage gedaan was; ten tweeden omdat ditzelfde gedrets geweest, thans oprecht goed uitgevallen was; en ten derden omdat hij op heden dien goên uitval eens op zijn gemak ging mogen bevinden. Mijnheere 't is te weten, hield nog al van een goed beetjen, en moefelde geren. Hij was binnengegaan in de eetzale,

waar de tafel alreede opgediend stond; was eens op de zulle blijven staan, was dan een keer rondgeweest, had alle die menigvuldige glinsterende ruimers en bekers en borden, en al dat blinkende zilverwerk, en die witte dwalen, en die lichte vluchtende bloemen daarboven, en dan de milde schaduwen uit de schilderij: de flesschen, alle die dingen samen, dat werk nu van henlieden beiden man en vrouwe, ‘hun werk’ had hij bewonderd. Opziende naar zijn vrouwe had hij ernstig geknikt: want 't ging wel zijn. Mevrouwen's werk dus was volbracht, heelemaal volbracht...

Bleef een dingen: 't volk te ontvangen en te onthalen; namens den huize zou iemand over eten den gastheer moeten uithangen; dezen gastheer zijn werk was: met een aanzichte lijk een paptaarte daar zitten blinken tusschen kannen en glazen, rechtsaf een keer lachen; linksaf een oogsken slaan, en vóór hem bezonderlijk diepe stekken en laten zien nu dat alle die gerechten die ‘*hij*’ bezorgd had goed waren, maken krachtens wet van navolginge dat de gasten ook alle ‘zijn’ waren even smakelijk vonden, en alleszins vertoonen, altijd ‘namens de huisgenooten’, hoe *hij* bezig was met *hem*, in dat vereerend gezelschap, een dankvol verheugingske aan te drinken. Dat was 't werk tewege van den gastheer: ‘vereerd zijn’... en wel toetrekken! Welaan Mijnheere heeft besloten dat hij dat zelve kon en dienvolgens: ‘Mevrouwe, heeft hij toen gezeid, ge moogt gij nu in uw herte gerust zijn!’ Besluit dat hij duidelijk liet hooren. Aanstonds volgde een tweede besluit. Dit echter liet hij raden. Hij liet het raden uit zijn linkere hand die terwijl hij uitsprak, God-weet-hoe, werktuigelijk om zoo te zeggen, maar toch zichtbaar zijn zakuurwerk bepootelde, en op zulke wijze dat zijn linker duim een keer of tien onverschillig over 't glas wreef. Trouwens een laatste dingen bleef er te bereiden: Mevrouwe zelve... Mevrouwe, die alles ziet, zag dat spel van dat uurwerk ook, begon te denken dat 't tiene was en vroeg onnoozelweg: ‘'k Zou me dus wel mogen opkleeden, niet waar?’ Rechts alzoo, vragen, maar zonder antwoorde te verwachten, bij wijze van zelfbescheidinge.

Waarop Mijnheere met zijn twee doelen, om haar door zijn voorbeeld tot gerustheid te wekken, en om haar door geen onvoegzame bemoeiinge herop te kittelen, even onnoozelweg eens traagzaam en vriendelijk toegaf, en aanstonds elderwaarts keek. Mevrouwe begreep dat hij heur voorzienigheid loofde en zeggen wilde: ‘Wel, wiens haaste!’ en verrukt was ze naar boven getrokken. Sedert dien, nog een keer of twee, dat 't weerom hooge tij wierd in heur bekommernissen, was ze terug naar beneden geslibberd: den eersten keer zonder te zeggen waarom en inderdaad om niets, en den tweeden keer met meer schuchterheid reeds, en achter een spelle... Telkens was ze op Mijnheere gebotst die daar iederen keer bijgevalle stond, en die den eersten keer zei: ‘Goedgevonden! Zegt eens, hoe late is 't dan, dat Dingen beloofde af te komen?’ en die den tweeden keer nog veel blijder scheen haar weêrom te zien, en vroeg al zoekende: ‘Maar ben ik dat nu vergeten? Is dat ten twaalven en half, of hoe laat is het dat we behoeven op onze stukken te zijn?’ - 't Is ten twaalven en half,’ had ze geantwoord. ‘Ten twaalven en half!... Zoeten Heere! En ze klinken! En daar is er alreeds een!’ Inderdaad, 't was zoo. Mevrouwe zei ‘Reeds?’ En Mijnheere zei: ‘Eindelijk!’ En Rap! Rap! sloeg Mevrouwe nog eens eenen-plooi-twee-drie rechte in heuren rok; ze zag dat Mijnheere deed om vooruit; ze riep een laatste maal: ‘Kom nog een keer hier!’ overging hem eens, om te zien of ze de voldoeninge niet en ging kunnen smaken nog een pluizetje van zijn veste te moeten nijpen, nog een vlokjen van zijne hemdeborst te moeten blazen, en lijk te moeten door een ‘kijk!’ of een ‘gum!’ laten verstaan dat er zonder heur toch niets of niemand en had kunnen streke worden. - ‘Gauw!’ had Mijnheere alsdan besloten, al meê-afnijpende en meê-afblazende, en nu gerust te zijn!’

En dadelijk met een statigen tred waren ze binnengeschoven, liefelijk, lustig, onbekommerd... of 'n hadden ze nooit anders geweest. Alzoo kwam het dat ze alle twee, beiden beteuterd de eene over 't verleden en de andere over 't huidige, alle twee daar in de ontvangzale tusschen

het stille groente en den stillen huisraad en de stille landschapschilderijen, stille staan, om zoo te zeggen maar met een dingen verlegen en dat is met u, en met uwe gezondheid, en met de wijze waarop ze Ued. die oprechte gevoelens zullen kenbaar maken. Die meest moeite met dat spel had, is Mevrouwe; maar met Gods hulpe en Mijnheerens blik het heeft gegaan.

Maar ook nu, als Mevrouwe iets te maren of te merken heeft, ze wenkt zeere heur dochter, en de deze loopt het toen af en floddert het door. Zooveel temeer zij, daar Mijnheere dit niet noô en lijdt. Zijn jonkvrouwtjen ziet hij of liever weet hij geren midden 't halfduidelijke van de kamer heen- en weervlinderen, in 't licht op-en-neder-gegolf en 't lijze gekraak van heur heldere en sprooie klêeren. Daar Mijnheer zelve van gisteren op de wereld niet en is, begrijpt hij te wel dat een vlinder voor de oogen van menschen de varende bloeme is: als in den lochting een mensch het op een bloeme verzind heeft, Mijnheere weet dat hij ze dan bekijkt en bekukkelt daar waar ze staat, en ervan geniet met oog- en mondgebaar, en heur schoonheid lijk optrekt en afdraagt, ontlijft en ontlamt, zoodat die schoonheid lijk losser en lichter wordt, en dat hij ze wilt opwabberen zien; niets heeft hij dan liever dan dat alsdan, van die bloeme uit en weg een vlinder opwaggelt met zachtstreelend vleugelgeknik, als ware hij de bloeme heur schoonte en heur schilderachtigheid zelve, die, naar wensch is vluchtig geworden, huppelend omhoogewaard-fladdert, en in de hemelsblauwe oneindigheid van de lucht en van den mensch zijn zelfzuchtige begeertenwereld kronkelend wegwemelt. De vlinder was 't bewegen der bloemenliefheid, en Mijnheeren's Jonkvrouwe is de meeste verrukkelijkheid van ‘zijn’ feeste, de liefheid ervan die wandelen gaat en die men zal wenschen nu en dan te zien en te voelen rondzwerven. Daarvan gaan de gasten genieten, en onderandere daarvan en vele daarvan, misschien meest daarvan, naderhand met mondsvullen vertellen,... alswaneer ze ‘zijn’ vreugdemaal zullen herdenken!...

Hoe jammer dat Jonkvrouwe zelve iets anders in het

hoofd spelen heeft, en dat reeds de bekommerde Mevrouwe tewege-van-later heur uit de oogen ziet. Luistert, genoodigde! gij die zoowel gekomen zijt! 'n Gaat er nu niet te vertrouwelijk omtrent, rekenende op de oprechtheid van heur gedienstigheid; want die lieve vlinder 'n vloog maarrechts op omdat ge gij te naar van de huistafel gekomen zijt. Stille ware Jonkvrouwe dezen morgen blijven zitten, al geren ziende naar den drift der tafelbereidinge, en met voldoeninge genietende van 't zicht dat alles voortging zonder heur: maar ze heeft toen last gekregen omdat ze de fijngevoeligste en de meest vernieuwerwetschte was, - een reden die heur liet besluiten dat heur werk dus het moeilijkste en 't onaangenaamste zijn zou - de plaatsen te bedeelen. En ze heeft het heel den uchtend door aan alleman geklapt en aan de steenen toe verteld, dat ze nu voor den vijfden of den zesden keer met uw naambrieftjen om en rond de tafel, over en tusschen de stoelen drilde; dat ze Ued. hier niet zetten 'n kon nevens den oudste van de bende, noch daar nevens den jongste, noch weer hier bij den geweldigste, noch ook ginder bij den zoetaardigste, noch ook daar, omdat ge beter verder, noch insgelijks verder bij Dingen, omdat Dingen zelve beter bij den Anderen zat.... en zi' dat 't jammer was van dit.... en jammer van dat.... en lijk jammer met een woord dat ge gekomen waart..., al waart ge niettemin van eigen stijfwelgekomen! Aleventwel ze heeft u geplaatst gekregen, maar ze is van daar weggekomen met achterdocht of ze niets vergeten 'n heeft, en met vreeze of zoo maar op 't laatste oogenblik niet een allernaaste vriend nog aangewaaid 'n zal komen onverwachts,... en dat alles te herdoen zal zijn. Daarom is 't dat ze gestadig een keer 't raamgewaad gaat effen trekken, of een blad achterover duwen, dat ze met heur linkere ooge rechts naar-de-deure-waard loert, en dat alles wat ge heur zeggen kunt, heure eene oore ingaat, en heur andere oore uit.

('t Vervolgt)

L. DE WOLF

[Nummer 2]

Bragi
(*Vervolg van bladz. 9*)

WAT is nu eindelijk en eigenlijk Bragi?

Laten we hier den dichter zelf aan het woord, met zijn kollewijnsche spelling.

‘Ik heb mij nu het recht aangematigd om met behulp van 'en paar voorstellingen uit de mythologie van de Noren 'en volledige Walhalla-voorstelling te scheppen, zoals die vermoedelik wel nooit bestaan heeft, maar zoals die mij het mooiste voorkwam. Dat kan tot ernstige bedenkingen over de wetenschappelike waarde aanleiding geven - ik ontken het niet, men weet nu één plek waar het wapen van de kritiek ingezet worden kan. Er zullen noch wel meer te vinden zijn. Maar laat men er dan ook in zien de zucht om ook 'en natsjonale Olympus te hebben, 'en natsjonale Apollo; in plaats van de ons zo vreemde Griekse Godenhemel moesten we onze eigene hebben.....

Het natsjonale van de stof liet me niet met rust en zo is Bragi ontstaan en gaandeweg uitgedijd tot 'en gedicht in drie boeken.....'

Eerst, wat leert ons de Germaansche godenleer van Bragi?

Bragi was de god der dichtkunst, en Idoena, de godin der eeuwige jeugd. Als Wodan's zaal: Walhalla[1] meer en meer als de Halle van een aardschen vorst aangelegd werd, mocht ook de hofdichter, de Skald, niet ontbreken. Zoo kwam het dat de oudste der Skalden, Bragi, die in 't begin der negende eeuw geleefd had, in den kreis der in goden werd verheven. Hij verscheen aan de dichters als een grijsaard met langen baard; wijs was hij, verstandig en spraakveerdig als geen andere. Wanneer nieuwe gasten in Walhalla aangemeld werden, sloeg Wodan raad met hem over hunne ontvangst. Trad de verwachte in de Halle, zoo stond Bragi recht, op Wodan's wenk, reikte den gast den welkomdronk en wees hem zijne plaatse aan bij 't feestmaal.

Bragi's vrouw Idoena bewaarde in hare lade de appelen, waarvan de goden nutten wanneer zij begonnen te verouderen; dan werden zij weder jong en sterk. Eens was Loki[2] in de macht van den reus Thiazi gerocht en had om zijne vrijheid weer te bekomen, moeten beloven, Idoena met hare appelen aan de reuzen[3] over te leveren. Op 't afgesproken oogenblik lokte hij de godin uit Asgard in een woud; hij zegde dat hij appelen gevonden had, die zij zeer kostbaar zou achten, en bad ze hare eigene appelen mede te nemen, om te vergelijken. Idoena onvoorzichtig genoeg, gaf Loki's woorden geloof; nauwelijks was zij in het woud voor Asgard aangekomen, of daar verscheen de reuze Thiazi in arendsgestalte en vloog met haar weg naar zijn Hof in het Reuzenland. Na het

(1) Walhalla. De hemel, verblijfplaats der goden en afgestorvene helden.
(2) Loki. De gemeenste der goden, verbeeld list en geldzucht.
(3) Reuzen. Berg- en zeemachten in gedurigen strijd met de goden.

verdwijnen van Idoena stond het slecht met de goden, immers werden zij algauw oud en grijs, zij kwamen te zamen toe een Thing, en ondervroegen om te weten wie Idoena de laatste gezien had, en het kwam uit dat ze met Loki te zamen uit Asgard weggegaan was. Als de goden dat vernamen, grepen ze Loki vast en bedreigden hem met folteringen en dood, zoo hij hun Idoena niet terug bracht. Loki werd bevreesd door die hevige woorden, leende Freya's[1] vederkleed en als eene valke vloog hij noordwaarts naar 't Reuzenheim, tot hij aan de woning van Thiazi kwam.

De reuze was uitgevaren op zee en Idoena was alleen t'huis. Loki veranderde ze in eene noot, greep ze in zijne klauwen, en vloog, zoo snel hij kon, huiswaarts. Als Thiazi naar huis kwam en Idoena niet meer vond, nam hij eene arendsgestalte aan en vloog achter Loki. De goden bemerkten hoe de valke en de arend achter hem Asgard naderden. Ze namen houtspaanders en hoopten die buiten aan de Burchtpoorte op. Als nu de valke toekwam, gleed ze neer op hare vlucht en vloog binnen door de poorte, de arend wilde haar volgen. Op dit oogenblik staken de Asen 't vuur aan de houtspaanders, Thiazi's vlerken matten vuur en men kon hem gemakkelijk vangen en dooden. Nog eens werden de goden dus gered: Idoena kon hun opnieuw jeugd verleenen en Bragi vervulde door zijn gezang hun hert met vreugde en moed[2].

De eigenlijke kern van 't boek is hierin dat geene echte poëzie bestaat zonder liefde, liefde gelouterd door strijd en kalm na overwinning.

> Gunlod begreep wel, wat er woeld' in hem:
> Zij wist, het dichterzijn ontwaakte daar,
> Eens zou hij zingen hare toverzang
> En daarom zon zij - peinzend zag ook haar

(1) Freya. Godin der teedere gevoelens, zij had een vederkleed dat macht gaf tot gedaanteverandering.
(2) Doepler en Ranish.

Oog over 't blinkend ijsvlak - wat te doen.
Moest Bragi blijven leven in dit oord
Wiens schoon tot zang, wiens zang tot wedzang dreef,
Tot hij de klank van alles inten kon
En rietgeruis, gesuis der blaren, zang,
Georgel van den nachtegaal en stormgeloei,
Het door de takken fluiten van den herfst,
Weergalmden in z'n lied of fluisterden?
Zij voelde dat één toon hem dan ontbrak,
Een toon, de hoofdklank van haar eigen zang;
Hij kon geen liefde leggen in z'n zingen
En zonder liefde leefde nooit 'en lied.
Wat dan? Hij moest des werelds strijden in:
Z'n droomrig wezen bracht hem leed wellicht,
Maar, als hij leed, werd voller ook z'n zang.
Het kinderlike lied werd menselik.

Het onderwerp van het eerste boek, dat ons als verreweg het schoonste van de drie voorkomt, wordt zóó door den dichter zelf samengevat:

‘De stille vennen in de oisterwijksche dennebosschen zijn onuitsprekelijk mooi en het eenvoudige *feit*(!) uit de oude noorse Godenleer, dat Bragi de zoon was van Wodan en Gunlod die van de aarde kwam en dat hij later in Walhalla werd opgenomen, dat werd, geplaatst in die sobere dichterlijke omgeving, iets dat al m'n denken, al m'n zien-met-het-binnenoog trok’.

Het eerste boek:

Bragi's jeugd, hoe hij leeft met zijne moeder Gunlod in het stille ven. De dichter ontwaakt in hem stillekens, voor de eerste maal ontmoet hij Idoena de dochter van den zieken Hagen, en ze worden vrienden. Walkyrien[1] verschijnen hem zekeren nacht, eene van deze trekt vooral Bragi's aandacht, dit zicht doet hem rijpen tot man, hij verlaat alles en trekt de wereld in. Het huiselijk

(1) Walkyrie, Wodan's hulpgodinnen bij 't kiezen en 't vervoeren van de gesneuvelde krijgers naar Walhalla.

geluk leert hij kennen bij het echtpaar Gertrui en Folkert, met de mannen van een dorp trekt hij meê om roovers te straffen en hij hoopt stervend bij de Walkyrie Hilda te geraken, maar neen, hij is enkel gewond, geneest en leert Gerda kennen die hem tot kwaad tracht te verleiden, maar zijn *beter*-ik weerstaat moedig en hij zet zijnen tocht voort, en op eenen avond verrast hij Idoena met zijne onverwachte doch niet onverlangde weerkomst. Zijn dorp voert strijd tegen vorst Sigebert, en op den dag van Bragi's en Idoena's trouw gaat men aan den slag. Bragi sterft door 't noodlot, machtiger dan Wodan, en sneuvelt en wordt door de Walkyrie Hilda in den heldenhemel opgenomen, in Walhalla. Bragi wordt de dichtergod en zijn lied klinkt aan den godenmaaltijd, maar hij kwijnt om Idoena. Frig Wodan's vrouw had immers Wodan doen zweren dat nooit een aardsche vrouw meer in Walhalla zou komen, maar die eed wordt ingetrokken. Idoena sterft en komt in Walhalla, de godin der eeuwige jeugd is vereenigd met den dichtergod.

Dit boek blijkt het beste van de drie - 't is immers zoo frisch van vinding, zoo edel en hoog van opvatting, veel rijper schijnt het dan de twee andere - de landschapschildering is verrukkelijk, zoo forsch en zoo krachtig geteekend, zoo rijk aan kleur, en de liefde die de dichter ervoor in zijn hert draagt, bestraalt het met eenen zachten gloed, die 't leven doet en 't kleurt als met de rijke roodgouden stralen van een avondzonneglanzen. Het vers zit soms, zeer zelden toch, wel wat volgestopt en leest lastig, 't schijnt niet tendengerijpt, daar vooral waar handeling wordt voorgesteld en het zou moeten vloeien als een effen kalm voortbewegende stroom.

Aan 't voorbeelden aanhalen kwame hier geen einde - alle de brokken natuurbeschrijving zijn even heerlijk: zoo bvb. dit kinderliedje van de jonge Bragi:

> Zonnelicht zweeft
> Gezeefd door de sparren;

Glad van glanzen glimt het ven.
't Blauw met de bolle
Blinkende wolken
Rimpelt in 't riet omruiste ven.
Heerlik zo half
Omhuifd door de dommel
Dromend te drijven op 't dobberend vlot,
Te zwemmen waar 't zonlicht
Zuiltjes van licht maakt;
Te spartelen onder de spar.
Maar boven dat blauw,
Wie boodschapt mij
Van 't heerlijke, hoge Walhal?
Zou het er zaliger zijn?

en dit:

Vergetend, dat daarbuiten 't witte licht
Der maan betoovrend over 't ven heengleed
En al wie liefhad buiten lokte, waar
Het dromen weefde om 't ven van kant tot kant
Van boom tot boom, tot heel die wereld, vol
Van 't reinste maanlicht, als 'en droom daar lag.

En somtijds in een vers, bijvb. waar Idoena verlangend uitstaart of Bragi nog niet weerkomt:

Maar eenzaam was de verre donkere hei.

Van het tweede boek zegt de dichter zelf:

‘Waardering van dit eerste gedicht deed, tegelijk met verplaatsing naar 'en andere verrukkelike streek, naar Hollands duinkant, het vervolg ontstaan; de historiese of liever noors-mythiese achtergrond is dat Idoena, de vrouw van Bragi, geschaakt wordt door de zeereus Thiazi; daardoor worden de Goden spoedig grijs, want zij is de Godin van de Eeuwige Jeugd, en allen, ook Loki, doen hun best haar terug te krijgen, wat dan ten slotte ook gelukt.’

Bragi's moeder was ziek geworden, en Idoena ging ze redden met hare jeugd, maar ze wordt weggevoerd. Wodan daalt somber af van zijnen hoogen toren, waaruit

hij al het aardsche zien kan. Hij is wederom overmeesterd door het noodlot. Wanhoop van Bragi, en angst bij de goden voor toekomenden ouderdom. Donar, Loki en Bragi gaan haar terughalen, elk gaat aan zijnen kant wanneer ze over de Bifrotsbrug, den toegang tot Walhalla gekomen zijn. Maar Loki en Donar volgen Bragi, onzichtbaar voor hem. Hij drijft voort in zijne mantelwolk gehuld, vindt zijne moeder en zijne oude kennissen weer en zweeft voort naar de zee, Donar en Loki volgen hem op dezelfde wijze, later als meeuw, ooievaars of zwaluwen. Hij trekt binnen in eene hut aan een duinmeer waar Radbout woont met Ava zijne dochter, Eelke en Erik zijne zoons en de oude grootvader Duko. De goden verouderen intusschen en Loki zweert wrake tegen Thiazi, de oorzaak van ouderdom's invloed op Walhalla. Donar en Loki vertrekken weer als Balder de god van 't licht zijn dagtocht begonnen is. Intusschen wordt Bragi's getrouwheid weerom op de proef gesteld door Ava, maar de dichtgod is nu sterker en hij schenkt Ava aan den jongen Bernlef, eenen gast van haren vader. Bragi's kunst rijpt daardoor, en de god vindt in Bernlef een dichter van wien hij eene eenvoudige omschrijving hoort van 't begrip kunst. Later voldoet hem die niet meer, maar één eigen woord kan hij ook niet vinden. Dan volgt de strijd van de drie goden op de zeereuzen, en Idoena wordt verlost. Thiazi wordt vergiffenis geschonken, Loki mist zijne wraak en Bragi met Idoena varen op naar Walhalla.

Het derde boek:

‘Maar nu ook, terwijl dat ruwe heldenmilieu voor mij oprees, zag ik ook in eens klaar in, dat op dit tweede boek noch 'en derde volgen moest, onherroepelijk móést, want daar paste mijn held toch op den duur niet, hij, noch Idoena, noch z'n verinnigde zieledichtkunst.

De jonge dichter uit het duin heette Bernlef; tevens was dit de naam van de oudste genoemde Friese dichter, die leefde tijdens Ludger, een van de Friese kristenpredikers; deze Bernlef nu, de blinde dichter m'n eerste

liefde bijna, hij gaf het mij in om het derde en laatste deel in m'n Friesland te laten spelen.' Zoo de dichter zelf.

Het derde boek geeft het ondergaan, het afbrokkelen en vervliegen in mist, van het germaansche godenrijk voor de dagende zon van het nieuw gepredikte kristen geloof. Buiten het dooden van Thiazi den zeereus door Loki, die ook de moordenaar wordt van Balder den zonnegod, wijkt de dichter hier merkelijk af van de geschiedenis.

De oude blinde zanger Bernlef vlucht over zee met zijnen kleinzoon van denzelfden naam. Zijn noodlot is dat, hij moet blind gemaakt worden. Hij komt op een terp aan bij boer Hedzer en zijne vrouw Syke met hun zeven kinders, hij verblijft op hun hof en vertelt hun en aan boeren uit den omtrek hoe hij gevlucht is voor de kristenpredikers, hij verzette er zich tegen met woord en zang, 't hielp niet en zijne vrouw Ava werd gedood. In vizioenen ziet de oude zanger hoe Balder en Thiazi vermoord worden door Loki. En zijn geloof valt weg. De zeereuzen vallen uit wraak over Thiazi's moord, de menschen aan, eene overstrooming brengt de zee tot de kruin van de terp. Hidde de knecht roept om hulp naar den God der christenen. 't Water komt tot staan.

Met het voorjaar komt de jonge kristenprediker in de buurt, verkondigt het nieuwe geloof en boeit allen.

Bernlef heeft weer een vizioen: Bragi wordt door de helden in Walhalla miskend en Idoena krijgt afkeer van het verblijf der goden. Ze vragen Wodan om recht. Bernlef verdedigt het oude geloof tegen het nieuwe, maar moet onderdoen. In een ander vizioen ziet Bernlef hoe Wodan niets kan doen omdat het noodlot zwijgt; over Walhalla hangt mist. Bernlef zingt eindelijk in zijn doodslied al wat hij zag en nog ziet. Walhalla gaat heen in mist, de goden verdwijnen, behalve die van de aarde gekomen zijn Bragi, Idoena en Loki, de god van het koude, berekende verstand, en de geldzucht, die onzichtbaar listen en lagen legt. Onzichtbaar blijven ze over de aarde zweven. Dichtkunst en eeuwige jeugd smelten

samen met het diepste- ik van de kristengodheid en overwinnen Loki. Bernlef sterft en Bragi's en Idoena's klacht klinkt als nachtwind om de hoeve.

De Germanen geloofden allemaal dat hun godenrijk zou ondergaan in Muspilli, eenen laatsten kamp; de hellehond Garm zou met zijn blaffen door het werelddal, de reuzen en hellemachten ten strijde roepen tegen Walhalla, ten teeken van het begin van den wereldondergang. Heimdall, de wachter aan de Hemelsbrug, steekt den hoorn, de grimme Fenriswolf breekt zijn banden en loopt ten strijde aan de spits van alle de machten der vernieling. Wodan wordt verslonden. Thor bevecht de Midgardslange en bezwijkt. Naar oud germaansch gebruik stormen de opperhoofden eerst in den slag en na hen de scharen der krijgers. De wolven van Fenrir's geslacht verzwelgen de zon en de maan en de sterren vallen uit den hemel en 't vuur verslindt de woonsteden van goden en menschen. Alles is dood en eene witte watervlakte overdekt alles.

Maar het godenrijk viel niet, de feiten logenstraften die voorstelling, het brokkelde af en vervloog in mist, toen Bonifacius den heiligen eik, de moerzuil en 't zinnebeeld van 't oud germaansch geloof voor het glanzend Kristi kruis had doen nederstorten.

De oude dichter Bernlef, in eene laatste vervoering ziet Loki overwonnen, de dichtgod en de eeuwige jeugd blijven over de wereld zweven tot welzijn der tastende tobbende menschen, en hij zingt zijn zwanenzang:

> Geloof! en hun liefde maakt U gelukkig!
> Nu smelten te zaam mijn zinrijke goden
> Met het werklike wezen der winnende godheid,
> Der christenen komende koning van de aarde.
> Nooit zal 't geloof en de liefd' nu vergaan,
> Maar 't slechte verslaan in 's levens strijd!
> Idoena, druk mij d'ogen nu toe!

Een laatste woord: ‘Bragi’ is een schoon werk. Bij eenen eersten inzet heeft men misschien wat moeite om

zich te verzoenen niet den soms stijven gang der vijfiambische verzen. Maar men komt er allicht toe om den vollen klank er van te genieten te zamen met den rijkdom der woorden, de grootschheid der verbeelding en vooral de schoonheden der beschrijving.

Het werk is nochtans niet om in handen van onze jonge leerknapen gegeven te worden, omdat de dichter op eene of twee plaatsen, zijn verbeelding vrijen teugel vierend voorstellingen schiep die wel volwassenen maar, ik denk, niet kinders schadeloos onder de oogen kunnen komen.

CAES. GEZELLE

Ter Ontvangste vóór eten
(*Vervolg van bladz. 16*)

GAUW! Ge zijt toch ‘welgekomen’, en in een haai en een draai heeft Jonkvrouwe u God-weet-hoe door de menschen getuid en bij Dikke-Moeie gebracht, die ge een beetje kunt bezighouden, gij met tegen heur wat van duiven en kraaien te spreken. Dikke-Moeie 'n kon zelve niet bijkomen; trouwens zij zit reeds gezeten, aan eenen uitkant en nagelvaste! Over een veertigtal jaren was ze ook een vlinder. Maar van lange te vlinderen wierd ze oud, en thans is 't met heur uitgevlinderd. Heur vleugels 'n kunnen heur niet meer dragen, en de bloeme waarop ze nu zou beeten zou begeven; ze heeft heur laten vangen en kortzetten en aankweeken, en daar vindt ge ze nu lijdelijk stijde onbewegelijk zitten, lijk vastgevest op het bard van een verzamelinge. Waar is de tijd dat ze zelve moest overalbij en overalaan zijn, dat ze vloog en zat en alweerom vliegende was, en dat elkeen zei: ‘ze 'n zit zij lijk nooit’, of ‘ze zit al vliegende!’ Aleventwel ze zou nog willen flinksch en vlugge zijn. En 'n gaat het niet meer om op te zijn in min-dan-geen-tijd, zonder stoppen

toch ‘telt’ ze om op, waarredig lijk uit gewoonte van geheel heur leven op geweest te zijn: heur handen blijven gestadig op heur knien geschoord, tenden heur twee arms die gespannen staan lijk steekbogen; ze jaagt, heur lippen zijn peers, heur kaken gloeien, en heur oogen blinken oprecht omwaterd van den last en den spijt. - ‘'k Ga ik hier Moeder een beetjen tot maat dienen’, heeft ze gezeid, en ze is bij Grootmoeder komen aanzitten omdat ze daar kon zitten; elk kon toen denken dat ze blijft zitten niet ieverhands uit moetewerk, maar daar, enwel uit welvoegelijkheid en medelijden. Ten anderen, zoo er nog iemand aan heur jong herte twijfelde, dan: de bewrochte zijde van heur zwart kleed, met zijn donkeren kant, en 't ernstig geklink klank van heur halsgewaad, en 't hooveerdig gekamsel van heur haar, moeten 't uitgeven dat heur welvoegelijkheid onbetwijfelbaar en gewis toch eene is van den Nieuwen Tijd. ‘Zouden 't de menschen vatten?’ denkt ze. Maar ze schudhoofdt. - ‘Slag bij slag’ zullen de menschen zeggen, terwijl zij daar nu bij Grootmoeder zit! En Grootmoeder is toch zulk een oud mensch; en, nog erger, ze is 't geren: en ze zit daar zoo koele en zoo gemakkelijk. Veel woorden heeft Moeie moeten verleggen om te bekomen dat Grootmoeder, van mutsenswege, toch te minsten heur uitgangsmutse zou opgezet hebben: aan blootshoofd te zitten, daar 'n was geen aankomen aan. Grootmoeder heeft heur daarbij laten gezeggen van een zwart paksken aan te trekken, maar Heere! dat zwart paksken! 't is lijk van verre op Grootmoeder's lijf aangeschoten geweest, en de Oude Tijd kijkt er langs alle kanten buiten. En de menschen oordeelen wellicht: ‘Moeie en Grootmoeder zijn allebeide reeds oude menschen!’ Temeer! Moeie ging Grootmoeder wat in den klap houden.... en Grootmoeder 'n spreekt niet, ze denkt zeker op den vlamingenrok en de hagelwitte pijpemutse met breê binders van eertijds, alsmede op de maaltijden uit de ander eeuwe geweest... waar de lieden welgemeend en zonder beslag aan de gasten zeiden: ‘Welgekomen,

zet-je bij en smakelijk!' 't Is spijtig! 't Is spijtig! Grootmoeder 'n heeft het niet vaste. Grootmoeder zit en zwijgt! In Godsname! Dikke-Moeie zwijgt dan ook, en is op 't einde blij van inderdaad te zitten. Ze moet 't bekennen: al die grillen en dat groot-doen worden een last voor heur; ze 'n is maar meer bekommerd over twee dingen: of ze gemakkelijk zitten zal aan tafel, en of ze zal kunnen nadien... heur tuksken doen.

Klapt er gij dan maar tegen... als ge sprake zoekt in de zale.

En verder 'n moet ge niet gaan.

Verder staan andere genoodigden, mannen, vrouwliên, die ge minder wel kent. Ook uit vriendschap is 't dat ze gevraagd werden, uit vriendschap gewis dat ze kwamen.

Ja, dezen toch uit vriendschap! Of 'n zou 't geen waar zijn? 't Is wonder: gevrienden zien ze er zoo weinig uit; ze gelijken meer op kampers vóór den strijd. Geen die hertelijk lacht, geen die vrijelijk spreekt, geen die zijne tanden wat open, zijnen arm wat uitewaard, of zijnen voet lijk wat verre durft rieschen. Ieder houdt zijnen adem op, zijnen nekke wat ingestuikt; loert vanonder uit, meet zijn geburen af naar alle richtinge, schiet af of ze 't zien, zeere! knipt een stofje van zijn mouwe, kucht een kleen knufje,... is lijk schuw van een spier te verliezen of afgestolen te worden van alle de krachten, die hij te zijnen einde beschikbaar had, en herwaarts heeft medegebracht. Aanstonds inderdaad, nu niet, aanstonds zal de strijd aanvangen: strijd om de schoonste dracht, 't onmogelijkste gekamsel, om het liefste lachen en 't mooiste gekraai, om de keurigste houdinge, om de snijdigste spreuke, om 't vlugste vernuft, om de ernstigste smake, enz. enz., om de meest onuitdenkbare keuren waardoor iemand daar, iemand van alle die bestelselde beschavers en gelijkmakers, zal kunnen boven zijns gelijken ongelijkend uitsteken.

De onhandigste en meest omzichtige meedoenders zijn daar lieden uit het zwaar handelsleven, die lijk gestadig

hunnen vuist op eenen toog gaan leggen, lieden die kijken met glazene oogen en klappen tegen den vaak.

Doch de stoutste wezels, dezen die den kamp gewoon zijn, en hebben leeren, om hunne bevangenheid te bedwingen, den onbekommerden uithangen, 't zijn daar, dichte bij de schouwe, als de steuners van den baas, en de gangmakers van den hoop, een-stuk-drie-vier helden uit het ‘geestesleven:’, vernufthelden waarvan echter de buik wijder is dan de kop, mannen met een diepzinnigen kijk, een nadrukkelijk woord, een vasten terd en een breed gebaar. De eerste hoest een keer ernstig over den rugge van zijne hand; de tweede duwt zijn stoorenden zakdoek met een losse grepe altemets tegen zijnen neuze, de derde strijkt even deftig en... onbedachtzaam zijne hand voor zijnen mond van onderweg opgaande langsover zijn knevels; de vierde rakelt niet minder peinzendeweg zijn schrijversvingers aldoor zijn krullen, en loert dan eens overzijds, tusschenin twee onderwerpen van 't gesprek, naar den spiegel. Gevieren zijn ze de trekpeerden van 't vak, die tewege geheel de tafel, en het leven en 't gepraat, de leute en den eetlust gaan moeten in gang krijgen. Ze zijn de invalstemmen, - 'k zei bijna de invalmagen, - die 't aanstaande maalgespeel, met zijn bont gekwetter van snetsinge en tateringe, onder begeleiding van 't kletterende tafeltuig, hoeven in te zetten. Geen keure of schooren ze hen, en zoeken ze reeds naar den ‘la’ om dezen zeker te zijn. Iets liefs moeten ze gaan weten voor 't vrouwvolk, iets gewichtigs voor de mans, iets nieuws over de snof, iets vleiends over de weerdschap, iets boffends over den wijn... Of 't is ook mogelijk, - is 't misschien om een andere reden dat ze ernstig voortkomen? zijn 't liever hunne vijfuursche dagelijksche bezigheden die 't vel van hun voorhoofd spannen, en hunnen krop doen binnentrekken? Deze is ook een uitleg hunner houdinge, en blijkbaar is hij de hunne. Maar is hij de ware? dat 'n zal ik-ik niet zeggen! Nu, alleszins zij, zoowel als alleman daar tegenwoordig, schijnen daar lijk toegevallen

te zijn aleenlijk uit verkleefdheid, uit genegenheid, niettegenstaande 't werk en den overlast, veel eerder daarom dan om te eten en wel mee te doen.

...En bijgevolge zal 't best zijn voor u die daar ook gevraagd zijt, er ook wat vermoeid voor te komen ook een rimpelken of twee op uw wezen mee te hebben; wél er voldaan uit te zien, maar met een weekachtige ooge: met een woord in 't ongeestdriftige van uwen blik te doen, neen, te laten ontwaren dat 't uwe ziele is die naar den maaltijd afgekomen is, en uw geest, en uw herte,... maar hoegenaamd niet uw mage.

En 'n weet ge niet wat daar uitgericht?

Draait nu een keer alhier, geeft het hem dan een keer aldaar! 'n Handelt over geen zware zaken met niemand. Immers de tijd zal gaan ontbreken, en ten anderen de maats daartoe ontbreken reeds van nu.

Spreekt van 't weder. Links tegen zulken Heere, en rechts tegen zulke Jonkvrouw.

Ge trekt uwen zakdoek, steekt hem weder, en:

RECHTS:

- Deerlijk weertje, nietwaar Mejufvrouw?

- Verdrietig, Mijnheere.

En ge verterdt eens, dan:

LINKS:

- Dat weere en is niet kwalijk, 'n doet het niet, Mijnheere? 't En is noch te warm noch te koud.

- 't Is van passe, Mijnheere.

Nu schart ge eens aan uwe elleboge, geheel beleefd, en:

RECHTS:

- 't Is vandenmorgen wel begost, Mejufvrouw, maar 't is nadien leelijk overtrokken geworden!

- De schoone dagen zijn weg, Mijnheere, en de wandelingen mee.

Nog iemand komt binnen thans, ge kijkt heel deftig derwaard, en weerom:

LINKS:

- 't Is algelijk beter dan die felle zonne heel den dag door!

- Och! hadt ge ons daar zien zitten aan tafel?

Sliert er een kennisse ondertusschen voorbij; ge groet inderhaast alsof ge druk bezig waart,... en inderdaad:

RECHTS, Jufvrouw vindt nogal in uw gesprek en herbegint:

- Ongestadig en is 't niet, maar de wind is er te vele.

- Ja! Slecht weder, dat en is 't niet, Mejufvrouw; 't is... 't is van Ons-Heeren's weere, al 'n is 't van zijn beste niet.

En zoo voort, ziet-ge?

LINKS: brengt ge er eens een weêrglas tusschen... dat is meer wetenschappelijk.

RECHTS spreekt ge van 't duller stekken van de vliegen, en 't binnenkomen van de muggen, en 't vroegvertrekken van de zwaluwen, en van de veelte van de okkernoten, en van de nabijheid van een harden winter.

Alzoodoende,

brengt 't eene woord het ander bij,

en weldra zal het u spijten - 't is zoo - dat onderwijls de diender zijn dom dienderhoofd in 't deuregat steekt, en

meldt dat ‘Mevrouwe bediend is’... en dat ge... reeds uitgewacht zijt.

***

Echter 'n zijt ge met dergelijk gesprek niet te paaien, en 'n wilt ge u toch niet vervelen? zwijgt dan, bekijkt, beziet alles, die treurige donkere zale, die overtrokken wezens met verdonkerde gevoelens die erin staan: en Mevrouwe die verlangt tegen dat 't avond is van eenmaal dat heur stovinge uit was; en Mijnheere die op zijnzelven denkt van 't oogenblik af dat hij de stovinge gereed zag; en 't Jonkvrouwken dat droomt van zelve Mevrouwe te zijn... ook tot als de stovinge zal uit zijn; en Dikke-Moeie die den name betracht van eene-van-de-nieuwerwetschestovinge maar die, 't is jammer, daartoe te grooten vaak heeft; en grootmoeder daar die gezapig altijd 'tzelfde gedacht herkauwt, namelijk dat de oude stovinge de beste is; en dan alle de anderen die 't zoeken 't ontstoven met zoo maar op te gebaren al wat geen waar 'n is; tot eindelijk ook uzelven die als 't al omkomt daarmee alles ten verdrietigsten-uit gestoofd staat... Beziet dat alles, en gaat eens na of ge uit geheel dit tooneel besluiten kunt wie en wat er daar als oprecht voorkomt, en... of ge gij inderdaad daar welgekomen zijt!

Dan, bedenkt dat, wacht nog een beetjen... gaat binnen, zet u bij en 'n breekt er uw hoofd niet meer mee.

Daar 'n is er, Vlaming buiten dees voor 't oogenblik en in 't algemeen geen ander en beter zalve aan te strijken. Ge hebt zelve uwen neuze gekwetst; gedoogt dat uw wezen geschonden zij.

L. DE WOLF

[Nummer 3]

t.o. 33

Eerw. heer G.H. Flamen

Eerw. Heer G.H. Flamen

HEBT ge ooit entwaar Flamen - Eerw. Heer G.H. Flamen - tegengekomen en gezien?

In geval van ja, gij hebt hem bekeken, en hebt aan dezen die met u waren gevraagd: - Wie is die pastor?

Inderdaad, hij is alzóó dat hij in doening en woord, in geest en wezen, uitsteekt bij andere priesters en bij al ander man.

Zijn kop is eigenaardig schoon:

Een hoog voorhoofd dat wederzijds, nevens de lichte hairgrepe, hooger uitloopt. Een scherpe, fijne, lange neus, licht en doorschijnend in top en vlerken; en die aardig speelt tusschen oog- en lippenplooi, met aardige schouderhals- en kopwende. Daarover, over een schoon fijn ovaal gezicht, een glans van geest en luim, van heuscheid, en welgemoede lieve vriendelijkheid; maar in zijn schielijke achteruitbeweging en in het knoopgat van zijnen overjas, riekt en ziet gij twee drie steelkes van ‘kruideke raak

mij niet'. Iedereen immers laat hij niet bijkomen noch binnen zijn leven kijken.

Bij al dezen die te Brugge, te Kortrijk, te Rousselare, te Ruysselede, te Meetkerke met Flamen geleefd hebben rijst, als hij genoemd wordt, voor de oogen van den geest een beeld vol eigenaardigheden, en plooit een monkel om de genegen lippen.

Ik heb hem best te Rousselare gekend in het Klein Seminarie waar hij professor was.

Hij woonde daar gelijk al andere professors, op eene kamer.

Aardige kamer:

De venstergordijnen, eene soort van geluwe zeildoek met rooden boord, waren en hongen anders als bij andere professors. Op de schouwe, een schoon groot gothiek kruisbeeld, omringd met aardig rekkende beelden en prenten, gothieke en andere. De boekrekken vol vreemde boeken; nieuwerwetsche, en in oude waterprent. De muren daarrond, overhangen met alles wat aardigen vorm heeft in lijn en kleur en maaksel. De tafels en scabellen bedekt en bestaan met kandelaars, kruiken en figuren. Geheel die kamer was lijst en kader van den professor die er woonde, en wiens geest en hert en smaak en kuren spraken uit meubel en versier.

Alles aardig; maar alles passend en smaakvol.

Hij was onze collega.

Een aardige collega, met wondere spreuken: 'Jacobus! raap ne keer die voeten op van M. Van Zieleghem!' met liedekes in overvloed; gemoedelijke,

Als ik bij 't gloeien van de zomerdagen
Den blijden hof, met roos en populier,
Bewandel in den lommer, langs de hagen,
Dan groet mijn stem uit dank en welbehagen
Den hovenier, den hovenier
.....

met gekke en zotte liedekes vol peper en zout, voor alle feesten en over iederen professor, en die ik hier niet drukken mag omdat zij te raar, te spetterend, te spokkig, te bont en te vei zijn;

met wondere overzotte feestredevoeringen in de lange avondstonden;

en met schalmeien en trompen die de professors, ziek van lachen, vluchten deden en gaan liggen, in onrustige bedruste.

Daarover nogtans en daartusschen drooge dagen, drooge oogen in droog wezen, en algemeen eenig leven in eenigheid.

Hij was professor

Aardige professor; in wiens school de wonderbare wereld binnenkwam met uitleg van taal, geschiedenis, wis-en aardrijkskunde, en speelde door alle schoolvakken, en binnen keek met uitleg op bloemen en sterren en kunde en kunst, op kerkfeesten en kerkornamenten, en op alles wat onder de oogen der leerlingen komen kon.

Hij toogde, zei en schreewde zijne lesse met wondere gebaren, en passend op hitte en koude, klaarte en donker, dag en ure, en op den professor die voor de venster gaande verschoot als Flamen's woord hem bij den nek kwam grijpen.

De vedel mocht daar toon geven, niet alleen van zang, maar van sprake en gang.

Aardig; maar alzóó dat de geest der kinderen met al zijne veerdigheden, het gevoel met al zijne krachten, het eigen wezen met al zijne gaven ontwekte en openplooide, gereed tot verder onderwijs en later leven, vol genot en hooger macht.

Dat is de aardige maar mindere kant van pastor Flamen; omzeggens de buitenkant.

De binnenkant, de meerdere kant:

Een glans van schoonheid met een natuurlijke aardigheid gloort uit het diepste zijner ziel, en doorstraalt zijnen geest,

zijn hert, zijn woord, zijn werk, zijn huis, zijne kerk, zijn leven.
Dat is Flamen, de ware Flamen.

Hij studeert en werkt en schrijft:
Hij schreef, in 't jaar 1872, nog professor zijnde, eenen boek ter gelegenheid van den Jubilé van Paus Pius IX.
Een brief van Conscience doet dien boek naar weerde schatten.

Eerwaarde Heer Flamen,

Ik betuig U.E. mijnen oprechten dank voor de toezending van uw werk Pius IX, dat ik gansch en met veel genoegen heb gelezen. Ik twijfel niet, of dit gedenkstuk van liefde en ontzag, door U.E. aan den grooten kerkvoogd toegewijd, zal bij het godvruchtig volk van Vlaanderen een hoogverdienden bijval genieten.

Het verblijdt mij, onder letterkundig opzicht, U te mogen zeggen, dat ik den styl van dit werk zeer gemakkelijk, klaar en zwierig vind, en uwe hand, bovenal waar er te schilderen valt, van eene rijke en dichterlijke opvatting getuigt. De genegenheid tot onze moedertaal, welke hier en daar, ofschoon verdoken, uit uw opstel straalt, verwekt in mij een zeker gevoel van treurnis bij de overweging, wat hulp zulke rijkbegaafde mannen, zulke dichterlijke gemoederen als UE. en de eerw. Guido Gezelle, onze vaderlandsche zaak en onze letterkunde zouden kunnen bijbrengen indien zij niet op een omschreven veld moesten werkzaam zijn; maar dan denk ik tevens, dat zij den vaderlande toch grooten dienst bewijzen, met ook *in de moedertaal* geestelijk en zedelijk voedsel voor het vlaamsche volk te bereiden.

Zeker is voor mij de Westvlaamsche tongval de schoonste en zachtste vorm onzer taal; maar sedert het stoffelijk verval van Brugge, zijn de algemeene regelen aan meer noordelijke dialecten ontleend (bovenal aan dit van Antwerpen) en dewijl wij reeds zwak zijn, moeten wij ons op dit punt al vele, zelfs onaangename toegevingen

getroosten, om niet door verbrokkeling tot de uiterste onmacht te vervallen. Ik heb reeds eens daarover, in zulken zin aan den eerw. Guido Gezelle geschreven; maar hij bemint te zeer zijn lief en zangerig Westvlaamsch, om met mij in te stemmen.

Hoe het zij, ik ben UK. en hem dankbaar voor de hulp, welke gij door uwe schoone en ge voel vol le werken de werelsdche strijders voor taal en vaderland gelieft te leenen.

Uw verkleefde dienaar,

CONSCIENCE.

Hij spreekt.

Hij spreekt en geeft voordrachten: te Brugge, in Ste Lutgarde zaliger memorie, en in het Davidsfonds; te Gent in St Joseph; te Iper in het collegie; te Leuven, te Thielt, te Oostende, te Poperinghe bij het praalgraf van Debo; en elders en elders.

In die voordrachten spreekt hij Brugsch.

Verstaat wel: ‘geen patois’ maar keurig en sierlijk vlaamsch, met den Brugschen beiaard in den mond; t' is te zeggen, met Brugschen letter, met Brugsche klanken, met Brugschen woordenzang: een muziek! Daarbij, hij kleedt zijne gedachten als of het ware in dien solemneelen en rijkgeweven mantel dien gij overal te Brugge op de oude schilderijen bewonderen kunt.

Hij toogt daarin ook die kunst die hem eigen is van schoon te teekenen en in helder licht en kleur te zetten. Leest bij voorbeeld zijnen Debo, en, na de lezing, met uwe oogen toe, beziet den man die daarin verheerlijkt wordt. Het zal u een genot zijn den braven, gemoedelijken verstandigen, dichterlijken priester te zien monkelen, zoo schoon en klaar voor uw genegen oogen.

Hij dicht dramas, in proza.

Zijne eigenaardigheid is van zijne dramas al, vóór en door zijn schrijven, te zien, gelijk een levende schilderij van Memling, gelijk een muurtapijt uit verleden eeuwen, gelijk een gewiegel van ranke bloemen in frisschen wind.

Zij moeten nog niet spreken; zij zijn schoon zonder woord; en toch spreken zij en uiten hunne zielen in woorden, gelijk die tafel- of tapijtbeelden hunne ziel zeggen in gebaren en schoonzijn.

Flamen schrijft dan en teekent uit levende schilderijen.

Hij schrijft geene dramas die moeten in boeken blijven, noch mogen in boeken alleen beoordeeld worden. Zij moeten buiten den boek in hun geheel uitwendig wezen bestaan, of zij zijn on-volledig; zij zijn maar een deel van Flamen's inbeelden en uitbeelden.

Ik zou ook zeggen dat eenerzijds Flamen zijne dramas schrijft gelijk menschen spreken. Hun woord blijft in de lucht niet hangen, onbepaald, als bestaande in zijn eigen. Zij hebben iets te zeggen, aan iemand, en zij zeggen't. - Zijne dramas ook blijven in geenen boek zitten, als bestaande in dat geschreven woord. Neen, zij moeten er uit; zij moeten in levende lijven; in de lucht; voor de oogen!

En nog passen zij best hier en ginder; en niet overal.

De idealist Flamen is realist in dezen zin:

Hij heeft vóór hem het vermaarde klooster van Ruysselede, met een honderdtal jonge juffrouwtjes; schoolkinderen.

Hij heeft in de prijsdeeling een publiek dat toestroomt en dat hij kent;

en voor die juffrouwtjes schrijft hij een spel, en aan dat publiek toogt hij een spel; gelijk niemand naar mijn wete dat zou kunnen.

Flamen, als hij schrijft, ziet.

Hij ziet zijne verbeeldingen;

hij ziet zijne kinderen;

en voor zijn publiek spreekt hij, en boetseert hij en kapt en kleurt oorspronkelijke levende beelden, zoo ideaal en zoo waar, zoo schoon, zoo heusch zoo lief, zoo harmonieus, dat het onzeggelijk is.

Flamen mag dus niet alleen gelezen worden maar

Gezien!

Hij moet gezien worden.

Dat straalt uit hetgene ik eertijds over Ruysselede heb mogen schrijven, en dat ik hier overdrukken wille als klank van bewonderend gevoelen, na schoon vertoog:

1888

'Ik heb te Ruysselede geweest; te Ruysselede in de prijsdeeling van het klooster.

Gij vraagt mij: - Wat zegt gij ervan?

- Prachtig!

- Prachtig?

- Ja, prachtig.

Verstaat wel; ik heb daar voor drij uren in andere tijden gaan leven.

Dikwijls ben ik te Brugge de schilderijen gaan bewonderen en genieten van Memling. Uren ben ik voor die tafereelen blijven zitten, en hebbe, in zoeter inbeelding, geleefd met de wezens geschapen door den schilder.

Hoe zoet! hoe heusch! hoe stil! Hoe wêerhouden, hoe harmonisch in zoetklinkende woorden en gebaren, in geest en gevoelen.

Welnu, hetgene ik te Brugge gedroomd had, hebbe ik te Ruysselede inderdaad gedaan.

De juffrouwen van de kostschool hebben een stuk gespeeld: de tien Maagden van Ostrevand. - Les dix Vierges d'Ostrevand. - Eerw. Heer Flamen heeft het geschreven, gedicht, geleerd, gewezen;

en als gij mij vraagt wat ik er van peize, ik moete u antwoorden: prachtig!

Ja, prachtig.

Een levende schilderij van Memling! zoo zoet, zoo heusch, zoo stil, zoo ingetogen en wêerhouden.

Dat komt van den schrijver en dichter;

dat komt van hem die aan de juffrouwen dat stuk geleerd heeft;

dat komt van de juffrouwen die zoo klaar verstaan, zoo fijn gevoelen, zoo juist spreken.

Een schilderij van Memling die leeft, roert en spreekt.

Het is oprecht een groote voldoening van te zien hoe gedachten en gevoelens, woorden en gebaren, houding en wandel, kleeding en sieraad, passend bij malkaar staan, verwisselen en samenkomen.

Dat geeft eene innige bewondering en een diep genieten.

Ik zou moeten daarbij zeggen hoe schoon en kunstig de juffrouwen en kinderen zingen, met stille stem, zuiver, klaar, juist en net; - kristalen klanken!

Hoe schoon zij spreken. 't Vlaamsch bovenal, dat in heldere zoetklinkende woorden, hun uit den mond valt, en waarvan de lettergrepen tintelen, gelijk peerlen op een marmeren vloer.

Dat hadden wij nooit gehoord.'

.....

1896

'Ik zou u kunnen zeggen hoe kunstrijk, op een naaldepunt, M. Flamen een prachtig gebouw getimmerd heeft.

De Gravin heeft tien dochters. De oudste wordt ten huwelijke verzocht door de Koninginne van Frankrijk, voor haren zoon Carloman. Zij weigert; en sticht met hare negen zusters een klooster te Denain op de Schelde, waar hunne moeder Regina ook rusten komt en God dienen. Daartusschen, geteekend in fijne levende lijnen, schitterenden zijden draad, loopt de diefte van eene beurs vol goud, met onplichtige die verdacht wordt, maar beschermd door Ragenfredis de oudste der princessen, en plichtige die hare schuld bekent.

Ik zou moeten uitleggen hoe, in luisterrijke stille tafereelen, openwentelt en omhoog, gelijk eene lelie die groeit, dat koninklijk leven, dat moet, als eene bloeme het kloosterleven dragen;

hoe princessen, moeder en dochters, dienaressen en arm volk, opvolgentlijk oog en oor en geest en hert komen verblijden en voldoen;

hoe de verschillige verbeeldingen samenhangen, uiteengaan, en hier en daar in pracht ontplooien en ten tooge staan in aandoenlijke stoffelijke en zedelijke schoonheid;

hoe gesprek en werk, en zang en spel, en gaan en staan, en groeten en buigen, vol stille harmonie blijven in oog en hand en lijf en hert en ziel.

Dat ware te lang;

maar dat spelende drama blijft geheel den tijd overstraald van een zonnelicht dat verrukt:

christelijkheid,
sierlijk leven,
eenvoudige hoogheid,
welgezinde heiligheid.'

1901

'*Thecla* vangt aan, het drama der prijsdeeling.

Mijn Eer weerde Heer Flamen, gij zijt een kunstenaar zonder weêrgade.

Gij teekent uwe dramas en bouwt ze zoo eigenaardig, zoo fijn, en licht en los van lijnen, en toch zoo verbonden en zoo vast; zoo verscheiden en verschillig van diepte en uitsprong, van steen en kleur, van verhoog en gedaante, dat het een onzeggelijk genoegen is, uw woord in honderdsoortige scenas na te gaan, en uwe tafereelen en verbeeldingen met wonderen samenhang, bewonderend te genieten.

En die kinderen, hoe prachtig spelen zij!

Gij antwoordt mij: jamaar dat zijn die zusters, dat is het klooster....

Jawel, dat klooster en die zusters hebben daarin allerhoogste verdiensten, maar ik zie wel dat al zijt Gij sedert jaren weg, uw woord, uwe leering, uwe kunst die kinderen geleidt en bezielt.

Zij spelen prachtig.

Van als de gordijne wegtrekt en dat rond de edele, grootsche, hoogmoedige Thecla de slavinnen staan, en gaan, en zingen, en spreken, het is aangrijpend om zien hoe passend alles staat en gaat en hangt en roert. Geen hoofd, geen hand, geen voet, geen oog, geen lippenplooi, geen hals en lijfwentel, die niet harmonieus met en door

malkaar wenden. Het is een bloemengeweefsel op kostelijk tapijt. Schoon!

Zoo gaat geheel dat drama, geheel dat spel, dat ik niet wil ontleden.

Tooneelen jong en frisch, innig en diep, kwaad en bitter, lustig en blij, driftig, ontroerend en vol rust en vrede, grootsch en kinderlijk, volgen op malkaar, met stand en zate en tred en dans, met woord en zang; gekleed, gemanteld, geteekend en geschilderd: eene verrassende en verrukkende verneembaarheid voor oor en ooge, voor geest en hert.

Die kinderen spelen prachtig.

En zingen:

De locht is als een groot casteel,
Viva;
bewoond door vogels vlugge en veel,
Viva;
de wolken liggen als een baen
bedekt met duzend roozenblaen:
Viva Maria!
De vruchten ripen goed en schoon,
Viva;
na langen arbeid volgt er loon,
Viva;
wi werken geern, wi zingen klaer
want bli zijn is een deugd voorwaer
Ave Maria!

Heldere stemmen, crijstalen klanken, en perelsijlben die over een elpen tafel tinkelen.'

.....

Ja, wat ik hooger schreef is waarheid: om het werk van E.H. Flamen naar weerde te schatten moet men het zien.

Zijne meestergave is immers de oogen te voldoen, voor de oogen te tooveren: de verstandige oogen, de gevoelende oogen, de genietende oogen.

‘Een tooveraar’ zouden de Bruggelingen zeggen.

In dien zin ook moet men zijn *Mimodrama van Groeninghe* lezen en doorzien.

Die min dat lezen objectiveert en in beelden zet;

die Flamen en zijn werk niet kent, - zal misschien twijfelen, zijne lippen uitsteken en zeggen:

Onmogelijk! Kan niet zijn!

Maar 't gene Flamen schrijft.... kan zijn. Hij heeft het gezien.

En zoo hebben die Antwerpenaars en Brusselaars, die, gewend monstervertoog òp 't verhoog der groote schouwburgen te brengen, bijgeroepen wierden, geantwoord en geschreven dat het Mimodrama ‘allerprachtigst en colossaal zijn zoude’.

Geen een van Flamens dramas hebbe ik gelezen. Zij spelen de opvolgende bedrijven in het Fransch en in 't vlaamsch.

Zij zijn getiteld:

L'Avènement du Messie. Trilogie sacrée.

1° *La Naissance du Christ*. Mystère.

2° *S*te *Thécla d'Iconium*. Drame historique.

3° *L'Impératrice S*te *Hélène*. Drame historique.

Madelbertha. Drame historique.

Baudouin IX, comte de Flandre et de Hainaut, empereur de Constantinople. Drame historique.

*Les Filles de S*te *Sophie, Fides, Spes et Charitas*. Drame historique.

Maria-Theresia, impératrice d'Allemagne, reine de Hongrie, comtesse de Flandre, duchesse de Brabant et de Limbourg. Opéra.

La Grande comtesse Mathilde de Toscane. Drame historique.

Les dix Vierges d'Ostrevand. Drame hagiologique.

Jeanne de Flandre et de Constantinople. Drame historique.

La philosophe d'Alexandrie. Drame hagiologique.

Op wandel in den bosch. Landelijk schouwspel.

De Zegepraal van Lepante. Historisch vertoog.
De Weduwe van Sarepta. Bijbelspel.
De heilige Elisabeth van Hungarien. Drama.
Roomen. Tooneelkundige voorstelling.
Science et charité. Saynète.
Uit ons Verledene. Historiek vertoog.
La vertu triomphante. Drame hagiologique.
Hulde Cantate, aan Koning en Koningin.
De drie Israëliten in den brandenden oven. Bijbelspel.
Hosanna der kinderen in den tempel van Jerusalem.
Machteld de Flandre, ou la bataille des Epérons d'or. Drame historique.
De verloren Zoon. Bijbelmimodrama.
Het Mimodrama van Groeninghe.

Geen een, neen, geen een van die dramas hebbe ik gelezen. Eenige hebbe ik gehoord en gezien. Ik beoordeel ze uit der oogen, waarin zij onuitwischbaar staan. Het zijn overprachtige beelden en ik moete dat herzeggen: zij gelijken aan wiegelende bloemen, met schoonen ranken stam en edeldrachtige kelken vol oogenharmonye en klankengeuren.

Daarom leze ik misschien ook het Mimodrama van Groeninghe anders als dezen die Flamen niet kennen: - Boven die bladeren, die ik traagzaam keere, kijke ik in de verte; en in lucht en licht zie daar spelen die zeven tafereelen. Ja, ik zie ze wel, en bekijke ze met Flamen's oogen, door de mijne.

Ik leze niet meer.... maar bewondere dat allerprachtigst vertoog.

Die dramas en dat Mimodrama zijn, gelijk geheel het overige van zijn werk. - gelijk zijne aanspraken, zijne artikelen in Rond den Heerd en elders, zijne Gedichten en Liederen, zijne studiën over Debo en Gezelle, zijnen Pius IX, - de uitdrukking en verbeelding van zijn wezen. Zij dragen de prente van zijne meestergave: Schoon zien

Bij Flamen is er wederom geene kwestie van kunnen, maar van zijn.

Daarom ook vindt gij dat wezen niet alleen in zijne dramas en geschriften, maar ook in zijn huis en kerk.

Daar bijzonderlijk past dat woord van den franschen chroniqueur: ‘L'Abbé Flamen ferait de l'art avec une loque’.

Zijn huis is een bezoek weerd.

Het staat in dat allerschoonst, eenvoudig en schilderachtig dorp van het Noorden, Meetkerke, tegen de kerk, achter de linden van het kerkhof, te midden een lieven hof: de pastorij. Van als men binnentreedt, de oogen kijken rond en monkelen, verwonderd. De drij groote kamers nevens den gang, staan vol, hangen vol, met alles wat ooit onder de handen van pastor Flamen gekomen is; en dat aardig is, dat eigen is, dat schoon is; dat lijn of kleur heeft; dat teekent en uitteekent: prente of beeld, pot of pan; of wat weet ik al, dat komen kan uit natuur of kunstige menschenhand. Kunstgenot onder allen vorm.

Zijne kerk, zijne oude kerk, spreekt hetzelfde woord, uit hetzelfde gevoelen: Schoon. Het beeld van O.L. Vrouw van Meetkerke heeft zijne oude pracht uit zijne handen weêrgevonden; en wat verwezen, verworpen, vergeten lag op oude zolders te Ruyssclede, hangt in lieve eere in Meetkerke te prijken: Schoon.

Uwe kerk zal eens hersteld worden?

Zwicht u Flamen. Laat uwe kerk gerust; of liever laat uwe kerk zoo zij is, in lieven bloei bloeien, onder uwen kunstigen geest en vingeren.

Een glans van schoonheid....

Ja, dat is Flamen, die pastor is van O.L. Vrouw te Meetkerke over Brugge.

Eene aardigheid,

Een geschemer van schoonheid omstraalt en doorstraalt zijn huis, zijn kerk, zijn mond- en pennewoord, zijne doening, en is het genot van zijn leven.

HUGO VERRIEST.

Lied der vlaamsche uitwijkelingen aan Maria

1. **N**U zingen wjj een lied naar ons verlangen,
nu zingen wij het vrome werkerslied;
't is voor de Maagd die onbevlekt ontvangen,
ons Moeder is en ons zoo geren ziet.

TUSSCHENZANG

Aanhoor ons lied, o goede lieve Vrouwe,
wij zijn uw volk, wij werken voor ons brood,
't Zij verre of bij, wij blijven U getrouwe.
Blijf ook bij ons en help ons in den nood.

2. De vlaamsche tjok waaruit we zijn geboren,
zit wortelvast in onze kristen gouw.
Wij lossen niet, wij houden, 't is gezworen!
aan onzen God en aan ons lieve Vrouw.

3. Ons hand is ruw en eeltig van te werken,
maar 't hert is goed en kristen is de zin.
Wij bidden God, 't is Hij die ons moet sterken:
zijn hand is mild, zijn zegen baart gewin.

4. Als 't lijf, vermoeid van zwoegen en van puggen,
naar 't bedde snakt en naar de ruste zoet;
aleer voor goed te strekken onze ruggen,
nog bidden wij een haastig ‘wees gegroet’.

5. Hij weet het wel, de Herder naar ons herten,
wanneer hij komt tot ons, op verren grond,
hoe neerstig wij den langen weg afterten
om 't woord van God te vangen uit zijn mond.

6. Dan zingen wij daar in die fransche kerken
ons Vlaming-lied, dat 't davert ver in 't rond;
we zijn der bij, als 't tijd is van te werken,
en zingen wij, 't is ook met vollen mond.

7. Ons lied is uit: ons Moeder zal 't aanhooren;
al klink' het ruw, 't is toch een liefdeblijk.
Wij hopen 't vast, als wij ons willen schooren,
eens komen wij bij Haar in 't hemelrijk.

H. PERSYN

Mengelmaren

Eerweerde Vader karel Jozef Rotsaert

GEBOREN te St-Pieters-op-den-Dijk (Brugge), begon hij zijne studiën in St-Lodewijk's gesticht te Brugge. Daar was hij werkzaam en godvruchtig, daar verstaalde en vroomde hij zijn edel hert onder 't geleide zijner wijze meesters. Een levendige kerel was hij en, om zijn aangenaam en luimig karakter, allemans vriend.

In 1893 ging hij in Afrika studeeren in de wijsbegeerte en godgeleerdheid en ontving, den 18^{den} in Lentemaand, te Carthago, de H. Priesterwijding uit de handen van Z.D. Hoogw. Combes, Aartsbisschop van Carthago en Primaat van Afrika. Den 16^{den} in Grasmaand zong hij in de nederige kerk van St-Pieters zijne plechtige eeremis, te midden van de algemeene blijdschap en geestdrift van 't feestvierende Scheepsdaele, waar hij niets dan vrienden telde.

Weinige dagen later, scheepte hij in met E.V. Joz. Weghsteen, ook een Bruggeling, en landde aan in Congoland op O.-L.-V.-Hemelvaartsdag 1899.

Bij zijne oversten stond hij bekend om zijne diepe godvruchtigheid, zijn stalen wil, zijn grenzeloozen zendelingsiever en taaie werkzaamheid. Met E.V. Van Acker ondernam hij twee ontdekkingsreizen tot het stichten van nieuwe zendingsstanden in Oeroealand.

Gedurende zijn kortstondig maar vruchtbaar zendelingsleven behield hij als echte Bruggeling, door last en gevaar, door ziekte en ellenden, zijn altijd opgeruimd en blijmoedig karakter. Zijne brieven zijn doorweven van echte vlaamsche welgezindheid, blijde spreuken en vertellingen. Hij was bovendien goede muziekant en zoo vinden wij hem tijdens zijn reizen met V. Van Acker, altijd in gezelschap van zijn koperen speeltuig, daarmede hij de verbaasde zwarten wist aan te trekken en te verlustigen, of ook soms eigen leed te vergeten en nieuwen moed te scheppen.

Hij ontsliep in den Heer te O.L.V. van M'pala, den 13^{den} van Herfstmaand 1904, ten gevolge van den '*tetanos*' of doodkrampe, in de bediening van algemeen zorger en toeziener van 't Vikariaat van Opper-Congoland.

Benevens zoovele anderen is hij gevallen op het eereveld onder de zegevaan van het kruis, na omtrent vijf jaar pijnen en pogen

aan het grootsche werk der zielenzaligmaking. God hebbe zijne schoone ziel en mochten zijn heldhaftig voorbeeld en zijne vroegtijdige dood het zaad zijn voor nieuwe werkers in den uitgestrekten wijngaard van het zwarte Congoland.

J.B.

M*artelaren der beeldstormerij*, geschiedkundig drama in 3 bedrijven, met bronnen en geschiedkundige aanteekeningen, bewerkt door *P. Fr. Dominicus X.P. Duijnstee* ord: Erem: S^{ti} Aug., gedrukt bij A. Siffer te Gent.

'Dit geschiedkundig drama, wil geenszins aanspraak maken op eene letterkundige bijdrage. Het is voor het volk geschreven, dat niet gewoon is zich te verdiepen in ernstig wetenschappelijke studie der geschiedenis, en dus gemakkelijker op deze wijze op de hoogte kan gebracht worden, van wat door onze voorouders gedaan is tot verdediging en instandhouding van het katholiek geloof in de Nederlanden,' zóó spreekt de schrijver op bladzijde 6 zijner inleiding en ik geloof dat hij zijn nederig doel nog al wel bereikt heeft. Sterkdoorknede karakters, diep ingewikkelde toestanden, doortrapte kunstgrepen moet men hier niet zoeken, het is een geleidelijk opvolgen van geschiedkundige tafereelen, geschikt om het volk eenen afkeer van de kerkvervolgers in te boezemen.

Schrijver had, mijns inziens, wel gedaan, de goddelooze en godlasterende taal der vervolgers wat in te korten, ons christen Vlaamsch volk hoort dat niet geern.

De bouw van de tale ook, zou hier en daar wat behooren gewijzigd te worden, om dit stuk met welgelukken te kunnen spelen.

C.D.L.

Bijgeloof

IK lees als volgt, op den perkamijnen omslag van een aanteekeningsboeksken uit de tweede helft der XIVe eeuw ('t begint in 1350), behoord hebbende tot de abdij van Groeninghe, nu voorhanden in het stadsarchief te Kortrijk:

Dit es ghoet ghescrevene up broet ende dat gheghevene tetene den lieden ende de beesten ghebeten van quaden honden:

✠ Erpa ✠ Agalerpa ✠ Erpa ✠ Galerpa ✠ Diptoni ✠ Bristoni ✠ Bersis ✠ Rami ✠

[Nummer 4]

Uit ‘den Levene der Dieren.’

III. Verboden Vrucht.

En terdt, al waart gij leeuwenfel, en terdt niet in de trapen!
GUIDO GEZELLE.

ZE was 't al ten volle gewend, haar nieuwe verblijf, en ze wiste er haar straten en wegen al lange van buiten: 't had haar ook moeite gekost om zooverre te geraken.

Van den zolder kwam ze, geruchteloos gerold, lijk een zwart bolleke schaduw, al tusschen eenen dubbelen berdvloer, voor 't kortste. Lange weg was 't hier en pikdonker en tamelijk oneffen; maar alle de spleten en holen van dien hobbeligen doortocht kende ze op 'nen draad, en op een einde zou ze 't blindelinge geloopen hebben: ribbe op ribbe neere ging het, winkelwendend van rechts naar links en van links naar rechts, door stof en duisternisse, totdat ze aan een plekske kwam waar

weer den klaren zag: 't was een bekende hol en een uitwegelke, door haarzelve geknaagd, naar eenen anderen wijk van haar zoldergebied.

Ze stak er haar puntig muizesnoetje deur en de rilde straalkes blinkende pijlhaar links en rechts van haar neuzeke, gingen op en neere, weere en weg, met bedrijvige bezorgdheid zoekende en vorschende in de lucht om te vernemen of er geen look in den meersch en was; ze luisterde en ze loerde of ze geen onraad hoegenaamd geene onrustbarende geruchten en vernam. Maar niets! Alles was hier stille: 't en kwam ook al niet veel iemand op dien verafgelegen zolder.

Ze was hier nu boven bij den trap, en bleef daar zitten, voor een verbei; ze hurkte haar, liet haren steert lang bachten haar uitliggen, en ging aan 't wrijven met beide haar vóórklauwtjes over haar snuitje, om 't onbermhertig stof te weren en de eeuwige vuiligheid van hare reize tusschen de ribben van dien dubbelen vloer.

Hier had ze toch licht en lucht; ze verademde 'ne keer en zat daar nu te verzinnen aan haar kleene vernepene muizegedachtetjes, ééntje t'eenegader. - Haak uit, haak in, en noesch weg lagen de trappen, schietend van boven naar beneden. - ‘'t Was immers toch dwaas, zoo zat ze te overwegen, dubbel dwaas van dien welweter van 'nen mensch, den afstand van 't eene verdiep naar 't andere alzoo te gaan verdeelen en onhebbelijk verlengen met die in- en uitsprongen, die ontzaggelijke trapterden; dat was een ontegenzeggelijk bezwaar voor eene muis en juist 't geen den weg zoo moeilijk, zoo gansch onmogelijk miek. Gelukkig was er een vergaar aan die terden, eene traplijste langs den muur, en 't was een genoegen om langs dáár benedenwaarts te varen, in ééne scheute; de rechtste weg is toch wel de kortste, en omgekeerd is de kortste de rechtste en, alleszins de voordeeligste wanneer 't op een vluchten aankwam. Immers in der haaste om eens vel buiten grepe te krijgen, zou 't al gebeuren dat men in de konkelinge van al die kromme scheefhoekte kanten en

tuiten, 't spoor bijster geraakt, en dan 't eerste hol 't beste moet binnenspoeteren, op lijfsgevaar, om daar te zitten wachten totdat de vlage gekeerd en de wegen klaar zijn om verder in vaster veiligheid te geraken. - Nu 't is van over ouds bekend dat de menschebeul er maar op uit en is om 't muizengeslacht vooral en al wat er mee verwant is of op vier pooten over de wereld loopt, schade en vernielinge toe te brengen en 't leven ondragelijk te maken, bij zooverre dat de schrik met de muis en de muis met de schrik geboren wordt, en behoedzaamheid de stamdeugd van het knagend gedierte geworden is.' -

Daar nu alles uit en afgewreven was en haar gedachtenvoorraad dóórgepeisd en degelijk overwogen, ging de tocht voort.

Een kortere weg nog dan de schuinsche traplijste was rechte omneêrewaart tusschen den berdelen weeg: 't en was maar een gedacht: van de dweerschlatte langs de kruislatte, weerom op eene dweerschlatte en langs eene kruislatte, en ze was er, 't einde was nakend, hier was de terminus.

't Was hier al veel klaarder tusschen dien weeg dan tusschen de planken van den vloer waar ze van tusschen kwam, en van hier vernam ze al heel duidelijk, 't zij het hoesten en kuchen, 't zij 't verterden of 't roeren en bewegen van dat vreeselijk stuk menschengedrocht, binnen daar in die bekoorlijke kamer, met dien schat van vogelzaad.

Vogelzaad! schoon blinkend geluwgoud, langwerpig rond, dik gevuld vogelzaad! daar zou eene muis haar vader en moeder en broers en zusters voor in den brand laten, en ze zou 't gaan stelen van tusschen de tanden der gruwelijkst grijnzende dood. Vogelzaad! en die smakelijke bete daarin dat de zoetzappige olie u om de knorspende tanden staat!

't Had haar machtig vele ruzie en moeite, angste en verlegenheid gekost om eraan te geraken, maar, wat eene heerlijke belooning: Smullen, lijvelijk malen en knabbelen en zwelgen, buik sta bij, uitgelezen zaad, eendrachtig en

broersgezind niet 'nen dwazerik van 'nen canarievogel, uit eenzelfde immer sleekvol zaadbakje! Dat en moest die grootgemanierde springpooter op zijn paar hooge schachten maar verstaan, en hij verstond het ook gereedelijk. In den beginne had hij wel wat verschoten; hij wipte verschrikt op zijnen stok wanneer hij de muize ongevraagd en onbeschaamd zag binnenkomen in zijn getralied verblijf, langs de openinge boven 't waterbekkentje; alsdan ging het menschenhoofd dat boven de tafel op een paar grijpers van menschenhanden rustte, verstoord omhoog en rolde mij daar een paar kijkers om er bij te verstijven van de schrik. Maar de muis in zulke omstandigheden vond het geraadzaam niet op te kijken, de tijd was te kostelijk op zulke keeren: weg moest ze en uit de gaten, en ze wist dan zoo vlug en zoo behendig haar lijveke te dwingen tusschen de kopertjes, en zoo vlijtig de plate te poetsen, dat de menschenkop 't hem ontgaf en dacht dat bij niet eene muis maar de schaduwe langs den wand had zien loopen van den rook uit zijne geurig dampenden rookboorn. Maar die grootsch-onnoozele schuifelare was daar hoe langer het leed zoo meer aan gewoon geworden, en hij en *moest* maar ook, hebben is hebben maar krijgen dat is de konst, zoo luidt der muizen leuze. Iederen keer dat ze nu binnengewipt kwam, en dat gebeurde nog al af en toe, tord hij wel met wat hoogmisprijzen opzijds voor die onbeschofte schoefgulzige gemeene muize, maar daar en liet ze haar niet aan stooren, en vertrok zonder nog om te zien als haar buikske wierd te spannen.

* * *

Overtijd was ze beginnen knagen van onder aan de houten plinte om voor den eersten keer binnen die kamer te geraken, 't was immers al hemel en vogelzaad dat men hier snoof; maar 't ging te luide, met doodsbedreig verschoof er een stoel daarbinnen, een zware stap dreunde naar den wand toe en der werd geklopt op den weeg dat hij ruttelde en de brokken plaaster rond haar neerkletsten.

Al haar muízebloed verkroop! Maar 't en was ai maar ijdel geruchte - eerst een stondeke gewacht en dan met nieuwen moed weer aan 't raspen en knagen.

Zoo had dat geleden dag uit dag in, totdat ze op zekere nacht haar tandbeiteltjes dóór 't hout had geslegen, nu nog 't gat wat afgerond en uitgewijd dat ze erdoor kon, en, 's anderendaags was de eerste reize naar den zaadbak.

En nu was 't weer gang, voor den zóóveelsten keer, al over den vloer, stille genoeg, en een tuitje wegs teenegader, met den neuze vooruit en de pijlhaarkes onophoudelijk in roerende zoekende beweging. Van den vloer op langs het tafelkleed, hier was 't zachten inslag en hare klauwtjes bleven in 't laken zitten lijk haken in eenen muur. Voort nu, naar omhooge, zoo wees het speur en de verlokkende geur van 't zaad loodste ze recht omhooge naar den vensterbank. Hier was 't overvloedig eene verblindende klaarte, een wijde kamer in volle licht dat overal op straalde uit twee gloeiende lichters: een aan de balke en een boven op de tafel, waarop een onverklaarbare warboel van onbekende zaken dooreenlag; veel, onzeggelijk veel papier, dat kende ze bij ondervindinge, vroeger, in kwadere tijden, had ze er immers mêe hare piepende mage gestild. Geheele reken dikke boeken, klompen groot en zwaar lijk de moefsteenen uit den muur van 't oud gebouw waar ze geboren was. En daartusschen zat die vervaarlijke menschengedaante met gebogen hoofd, starrelinge te kijken, op een wit blad papier, waar volop het licht op neerstroomde. Hij en vermoedde niets, want stille bleef hij, en zij, ze bezag hem uit hare ééne ooge, en bezag hem nog uit hare andere, tord voort op haar leege pootjes, en bezag hem weer, maar hij en roerde niet. Dan, in ééne haaste den vensterbank op, tusschen twee bakskes, en achter de boeken. Hier was ze veilig en onzichtbaar, bachten rechtopstaande boeken, hooge lijk muren, op drie sprongen kleinen, bitterkleinen afstand van dien ontzaglijken menschenkop.

* * *

Eerst wat verademd nu van de vreeze, wat uitgerust van de lange reize en de inspanninge.

't En was maar een regelrecht loopke meer naar de vogelkooie, een wipke omhoog naar 't waterbekkentje en dan weer 't buikske eene zielemisse doen en smousen aan 't vogelzaad.

Twee aardige dingskes lagen daar vandage op den vensterbank, die er nooit en lagen. - Dat moest ze eerst nauwkeurig in oogenschouw nemen. Wat mag dat wel zijn? Twee gelijke plankskens met wat koperdraadjes, en op elk een lekker vierkante stukje geurigen kaas. Kaas! 't is al wel, kaas is kermesse voor 'ne muis en veel smakelijker dan papier bijvoorbeeld, maar, niet voor vogelzaad! Gauw! dien grootdoenden canarievogel wat pelen en de reste voor zaad gaan geven! - en ze tord voorzichtig aanzijden weg en voorbij die twee aardigheidjes van plankskes.

- De vogelkevie was weg! geen canarievogel!! geen canariezaad!!! -

En de muis zat daar beteuterd en op haar eentje, teleurgesteld op de groote opene plekke waar de kevie plag te staan: ze zat daar te vierpoote, in 't volle heldere licht van de blekkende lampen, en dat menschengezichte zat haar te bekijken met een paar vlammende oogen, brandend in zijnen kop om dweers dóór haar te kijken.

Ze meende dat ze nooit nader hare dood geweest en had. Besluiteloos en onberaden bleef ze een spanne zitten en vlood dan weg, den hoek om van een boek en bleef daar ineen gefokt wachten met de doodangste op haar lijf.

Doch 't bleef al stille, en de vreeze die er gauw in is, is er ook gauw uit bij de muis, en ze rok haar uiteen, stak hare oorkens op en haren snoet vooruit. ‘En, peisde ze, bij gebrek aan beters zou 'k wel ne keer aan dien kaas gaan proeven.’ Alle verlegenheid was al lange weg: die groote mensch daar bleef toch in zijne ruste en 't bleef al in zijn ruste.

Knap! dei ze. Maar met dien knap sloeg haar iets zoo verwoed nijdig, zoo zwaar nijpend, zoo onbermhertig drukkend en pletterend in de ribben dat ze meende de geheele wereld stortte inéén met eenen slag op dat ééne plekske van haar ruggebeen. De koperen veere, nipte gespannen en verraderlijk liggende op wacht tot ze slaan, kon, sloeg! Haar gulzige bete in den kaas had het vasthoutje losgewipt en lijk een weerlicht kwam het ijzeren slag neer en bliksemde 't klein asemtje leven uit haar schamel muizebalgske.

***

Het kriekende daglicht, dien laten wintermorgen, kwam schuchter binnengekeken door de spleten der vensterluiken, vaalgrijs in 't zwarte van de verregaande nacht, en de klaarte hing te wachten buiten voor ieder venster om ijlings bij volle stroomen bin te breken als men 't openen zou. Overal op, op boeken, tafel, stove en stoelen, op huisraad en schilderijraampjes langs de wanden werd het duidelijk te zijn dat een nieuwe dag weerom aan 't worden was. En 't viel ook een striepke klaarte op den vensterbank, nauw genoeg om te laten zien dat het vreeselijk nijdig doodende plankvalletje binst de nacht was toegeslegen, en ocharme! 't muizeke zat erin.

Dood lag het, stokkedood; met niet één vlekje bloed op geheel zijn glimmende vacht, immers had hem de grimmige springvere in zijn middel gebeten, en met eenen gruwelijken genadeslag door de ruggrate geslegen, al zijne ribbekes plat, en hield aldus, vel tegen vel gedrukt, het ruggevel op het buik vlies, het vóóreinde van het achtereinde van 't muizelijveke gescheiden, en als een toegenepen zakje in tweën geduwd op 't moorddadige plankje.

En nu lag het daar, sprekend van bevallige kleinkoddige schoonheid het muizeke op zijn doodberdeke. Zijn spits voorname liefelijke snoetje nog rustend in de halfrond uitgepeuterde holte die het in 't verraderlijke kaasbrokje had uitgevreten en smakelijk ten deele verorberd. Nog

priemden de blinkende haarpijlekens al weerkanten weg van zijn snuitje in de lucht; beide zijne groote ronde oorlapkes stonden van weerzijden zijn driekante kopke, en de lucht speelde erdoor, dat men de aderkes kon zien zitten lijk de ribbekes in een blad. Open stonden ze, wijd open, lijk ten tijde dat alle geruchte was een nakende doodsgevaar; welke vreemde geluiden had het wel vernomen in zijne stervensstonde, dat het in gruwzame luisterende houding versteven was? In zijn bevallig, schijnbaar verrast, doch niet pijnlijk, omhoogstaande kopke blonken nog de twee gitzwarte pereltjes, zijn pierende oogskes, even levendig, schalksch-deugenietachtig, net als wanneer de kleine schurk den grooten mensch zat aan te staren en scheen te vragen van op den vensterbank, of hij hem zou 't plezier doen of niet van hem eenige zaadtjes uit het vogelbakje te komen ontleenen. - Och! waar zijn nu die heerlijke dagen naartoe! Wat lag het daar nu star te kijken, vervaard, in de eeuwige duisternis op de eendlijkheid van zijne donkere dood? 't Lag, met uitgestrekter pootjes, de vorenste nog op 't beweeglijke valletje in den kaas die 't in zijne dood had gelokt, de achterste uitgerokken al weerkanten van den langen veegen steert, armzalig uitgerokken in den gruw van zijne laatste stuipen, en 't geheele had wel 't uitzicht van een klein edeldrachtig muizeke, te vierklauwe op de vlucht, zoo 't zoo dikwijls gevlucht had.

Maar dat berdtje, en dat afgrijselijke doodsnoer in zijn lenden, die gedwongene vereeniging van den gevallene bij de verbodene vrucht, die witte tandjes die *niet* boeten in dien kaas, dit alles taalde zoo duidelijk in zijne stomme welsprekendheid, dat het muizeke nooit, maar nooit meer vluchten zou.

CAESAR GEZELLE.

Eene aardigheid

BUITEN de bewegingen die wij bij middel der uitwendige spieren van onze lidmaten - zoo bij voorbeeld van armen en beenen - kunnen verrichten, bestaan er menigvuldige andere die in de verholene diepten van borst en buik, buiten onze wete, ja tegen onzen wil en dank, geschieden. De spieren waarover wij meesterschap hebben, heeten gestriepte spieren; en deze die buiten onzen wil toetrekken en losgaan, worden gladde of effene spieren genoemd. Het hert, ofschoon uit oneffene spieren samengesteld, ontsnapt ook teenemaal aan den invloed van onzen wil. En 't is alzoo best.

Welnu, in de zitting van 2^{den} nieuwjaarmaand laatstleden van het Geneeskundig Genootschap van Berlin, heeft hoogleeraar Borchardt van Breslau eenen jongeling voorgesteld van voorenaan in de twintig, gave en gezond van ziele en lichaam. En die kerel kon dingen die niemand en kan!

Met de gewone spieren, waarover iedereen gezag heeft, deed hij reeds wonderen, waarop de geneesheeren en hoogleeraren van Berlin verstomd stonden te gapen. Om daar een enkel voorbeeld van te geven kan hij, met de spieren van zijnen hals behendig toe te trekken, den vingerdikken slagader (arteria subclavia) die onder 't sleutelbeen wegschuift en naar den arm komt, zoo dicht sluiten en stoppen dat de puls, op den slag, ophoudt van kloppen, en dat arm, voorarm, hand en vingeren aanstonds zoo bleek worden als de dood.

Maar zulks en is voor hem nog maar een kleenigheid.

Ons hert, zoo 'k gezeid hebbe, klopt en slaat, dag en nacht, rusteloos voort, buiten onzen wil.

Toch niet altijd, noch bij elkendeen. Ik heb mij laten gezeggen dat een vermaarde engelsche bevelhebber - de naam is mij ontgaan - zijn hert kon toesluiten, van zijn zelven liggen en hem doodgebaren wanneer en zoo lang het hem beliefde. En de beroemde duitsche reizer, A. von

Humboldt, vertelt in zijne ‘Reisen in den AEquinoxialgegenden’ dat er in die gewesten wildemans gevonden worden die, als zij moe geleefd zijn, ievers in eene krochte kruipen en, enkel met hunnen wil, hun herte toegenepen houden tot dat zij gevoelen dat zij dood zijn!

Die dat wil gelooven, mag.

Maar onze knape van Breslau kan andersche kunsten!

Even als wij arm of been, volgens goeddunken, kunnen opheffen, uitsteken en intrekken, zoo kan hij zijn herte doen het onderste boven staan, en den top van zijn hert, die gewoonlijk te kloppen zit tusschen de vijfde en de zesde ribbe, links, zichtbaar en voelbaar doen slaan, meer uitewaards of meer innewaards, een geheel einde verre. En hij kan, met nen snok van zijn machtigen wil, zijn hert op zijn geheel doen verspringen van links naar rechts, zoo dat het boven de lever komt kloppen.

Met zijne ingewanden is 't nog een ander paar mouwen!

Hij kan geheel zijn pak derms uitheffen uit zijnen onderbuik, en ze gesloten houden en toegeplakt, bij de mage, tegen zijn ribbekot. Het onderste van zijnen buik is ijdel, en al 't binnewerk zit al boven: het lichtbeeld, met de stralen van Röntgen genomen, geeft daar het allerduidelijkste bewijs van.

Maar eer ik nauwkeuriger trachte uiteen te doen hetgeen onze jonge kunstenaar met zijn dermen kan uitmeten, achte ik het geraadzaam oorlof te vragen aan de eerzame lezers van Biekorf, alhoewel ik wete dat de meeste hoop in geen kleen gerucht verschieten. 't Is ter hunner eere dat ik in mijn schrijven volherde.

Ik end gij, wij voelen en smaken het eten zoolang het in onze mond zit; maar van zoohaast het gezwolgen is, wij zijn 't kwijt, en wij hebben er hoegenaamd niets meer aan te zeggen tot dat het, deerlijk veranderd van hoedanigheid, al den overkant gereed zit en te voorschijn komt. Hij wel!

Hij kan zijn mage, zijnen dunnen en zijnen dikken derm toesnoeren of slap laten zoo 't hem belieft; en op

die twaalf meterslange reize van de eene mond tot aan de andere, doet hij met ate, drank en windachtigheid al 't geen hij wil.

En de winden hebben iets te zeggen in 't leven van den mensch!

Als ik jong was - en nu nog - heb ik menigmaal leute gevonden en inwendig moeten lachen als ik, in schoon gezelschap, aan tafel zat, en dat ik de verlegentheid gade sloeg van eene bejaarde dame of van eene zedige jongvrouw, die hare wind- ofte buiksprake geen meester en was. 't Waren der die zonder nood begonnen te hoesten, andere die hunnen stoel verschooven of leven hielden met hunnen lepel, zoohaast er een verdoold of verdraaid windeke in den buik piepte, geeuwde of miauw deed. En als het aller menschen te vele schilde, en dat de brobbelinge al te geweldig en luidruchtig wierd, stonden ze op, zoogezeid om te gaan kijken in de keuken of het vleesch niet aan en brandde.

Zulks en is bij onzen knape niet te vreezen: hij temt de winden met even veel gemak als hij palen stelt aan de roeringe van vaste en vloeibare stoffen. Hij sluit winden waterdicht van boven tot beneên.

Maar hij kan ook, als het hem lust, zijnen buik doen grollen en rommelen ‘als of 't donderde in de bergen!’ En dat moet geestig zijn!

***

Professor Leyden van Berlin, het hoogste gezag in het geneesmeesterschap van gansch Duitschland, was in de voordracht van Dr Borchardt aanwezig. En hij had ook, zeid' hij, bij Barnum, onder andere dieren die 't zien weerd waren, eenen jongeling onderzocht die ook bekwaam was zijn hert te doen verkruipen van den eenen kant zijner borst naar den anderen.

De jongman van Breslau heeft reeds in meer dan een genees- of heelkundig gezelschap zijn wondere behendigheid voor den dag geleid, en 't is wel te peizen dat hij

zijn leven zal eindigen op het een of het ander toogkraam. Wie weet of wij hem op den eenen of den anderen ommegang niet en zullen tegenkomen. Ik ware zeer benieuwd om zijn herte te zien verspringen. Maar de aardige streken die hij, al boven of al onder, met zijnen derm kan uitvoeren, zou hij feestelijk mogen voor hem houden.

Dr E. LAUWERS.

Onuitgegeven rijmgestrooi van Guido Gezelle.[1]

I. **A**LS 't herte vrij van zorgen
ik wandele in den morgen
betrent den vroegen mei,
dan vaart mij allerwegen
de versche reuke tegen
der blij geblomde wei.

II. En laat mij nu
alleene niet,
wanneer gij zoo
mij lijden ziet.
(*op een liedtje op 't orgelke*[2])

III. Wacharme! ik won het hoogste lot.
'k Mishielp mijzelven, hielp mij God,
en, veertien nachten na dien tijd
zoo was ik al mijn keien kwijt.

Dan, spelen ging ik, om een prul,
het winnen maakt de menschen dul,
ik won, en, tot mijn ongeval,
'k herwaagde't en 'k verloos het al.

IV. Wij restaureeren al die, *restaurable*,
Om te eten komen hier, naar onze *table*,
of om te drinken, met fatsoen,
zoo meestendeels de menschen doen.

(1) Rijpe en groen, meest groen, onvoltooide of gelegenheidstukjes.
(2) Aanteekening van den dichter. Hij bezat een orgelke of vierkante muziekdoze, die hij nu en dan liet spelen.

Of ware't entwie, die 't in zijn huis veel beter ha',
hij kome en zitte bij - *et cetera*.
Dit laatste woord zegt, in 't latijn,
dat 't - 'Beuter bij de visch' moet zijn.

V. Is 't leven kort, geluk
en liefde langen't. Even
zoo lange als gij verlangt
verlange God u 't leven!

VI. Twee Marietjes
op hun knietjes
bidden, elken dag die daagt,
voor die goede
die nooit moede
voor hun zielke zorge draagt,
die genegen
hun de wegen
van 't godvruchtig leven leert
en die blijde
tallen tijde
nieuw en oud in 't beste keert.
Daarom kommen
wij met blommen
u besteken nog ne keer
en u geven
nog daarneven
ons twee hertjes meer en meer.
God beloone
God bekroone.....
..... eeuwigheid
.....
.....
zij met u ons toegezeid.

VII. Ik wensche u een jaar,
dat zachte als zijde is;
ik wensche u een jaar,
dat blank en blijde is;
ik wensche u een jaar,
dat ver van krank is;
een deugdelijk jaar
zoo breed als 't lang is;

ik wensche u een jaar,
dat, als 't voorbij is,
een zalig jaar
voor u en mij is;
ik wensche u een jaar,
zoo Gods gebod is,
dat, in en dat uit
geheel voor God is.

1sten Januarij 1898.

VIII. *Aspergen*
'k Zat in de eerde diep gedoken
en 'k sliep gansch den winter rond
tot dat.....

IX. De nachtegale en spreekt niet meer,
't is overvloed van vrome en vrucht,
den akker weegt van deugden,
het loof vol zand en verruwloos.....
De slaap bekruipt de leden laf
het jaar is uit, het blijde jaar
vergaart voor 's winters.....
het blijde jaar is tenden.

Mengelmaren

A*an Mevrouw of Mejuffrouw of Menheer* '*Jenny' uit de groene* '*Amsterdammer weekblad voor Nederland*.'

Dat 'Jenny' een menheer weze, is best mogelijk; die naam Jenny, zegt immers zoo bitter weinig. Alle gissingen hebben hier dus evenveel kans om de waarheid te treffen, en haar geschrijf doet ons oordeelen dat Jenny tot het geslacht behoort waarover Barbey d'Aurevilly handelt in zijne monografie over de kousen(1).

Jenny heeft in 't jaar O.H. 1905, haar jaarlijksch budget met *éénen* frank te buiten gegaan; ze zou 't bitterlijk beklagen! En daar Jenny's hoofddeugd is liefde voor alle hare medemenschen, ziet ze 't als een heilige plicht aan, voor haar, haren evennaaste te waarschuwen tegen 't plegen van eene dwaasheid die ze zeil heeft begaan en ze alzoo vrij te waren van eene bittere teleurstelling. Ze vreest dat er nog menschen zouden Guido Gezelle's duikalmanak kunnen koopen

(1) BARB. D'AUREV., *Les bas bleus*, Paris 1878.

- ‘zich met zulk eenen almanak bekoopen’ zegt ze, en alzoo deerlijk ‘*dupe*’ zijn als zij zelf.

Welnu, we meenen 't de eerlijkheid, de waarheid, Jenny en baars gelijken verschuldigd te zijn te bekennen dat ze bij haar liefdadig betoog tegen dien schamelen almanak, in vele opzichten gelijk heeft: onder andere is 't waar:

- dat het jammer is van haren frank,
- dat, als God hem 't leven laat, ‘die neef van Guido nog 9 jaar lang dien almanak zal laten verschijnen;

‘een aanlokkelijk denkbeeld, wat ons echter niet moet verlokken, 't zou ons berouwen’, voegt Jenny erbij,

- dat die almanak vermoedelijk (zeker wel, *zeer klaarblijkelijk*, Jenny.) voor katholieken bestemd is, 't gene uit te maken is uit de geregelde opgave der heiligdagen, en andere voorschriften, enz. enz.
- dat men steeds den pastoor (Jenny wil zeggen den priester) hoort ‘in plaats van den dichter’ voegt ze erbij.
- dat zij (Jenny) niet de persoon is om den aard van een werkje als dien almanak te kunnen begrijpen en alzoo veel ervan onverstaan en ongenoten moet laten.

En in nog een heele boel andere zaken meer heeft ze ook gelijk. Alles komt hierop uit, dat ze gemist is met in den duikalmanak iets anders te gaan zoeken als 't werk van een vlaamsch katholiek priester voor zijn vlaamsch katholiek en godsdienstig volk, iets anders als eenen dagklapper, waarin de dichter dagelijks tot zijn beminde volk spreekt over de geplogentheden van zijnen godsdienst, over zijne onvervalschte germaansche namen en over het geheele leven van dat volk - waar de sterke uitdrukking van als gesteven ligt in die klare perels die zijne spreuken zijn - die spreuken heeft de dichter dan ook, voor 't meerendeel van de lippen gelezen van zijn volk. Alzoo staat de duikalmanak in nauw verband met, maakt hij een deel uit van het geheele groote werk van den katholieke priester dichter Guido Gezelle.

Jenny weze hier een woordje dank gezeid om die kostelijke gelegenheid voor eene allerbeste aanbeveling van den duikalmanak.

Maar, eh ja! zegt eene van de spreuken:

Men kan suiker te diere koopen en suiker is zóó zoete.

CAES. GEZELLE.

Eerw. Vader Gustaaf Van Acker

EEN pijnlijk verlies heeft het Gezelschap der Witte Paters van Afrika getroffen door het afsterven van Eerw. Vader Van Acker.

Gustaaf-Achiel-Karel Van Acker, te Brugge geboren den 25^{n} November 1868, begon in 1882 zijne studiën aan 's Heiligen Lodewijks te Brugge en eindigde er de Rhetorica in 1889.

Met Eerw. Vader Gust. Huys, Bruggeling ook, vertrok hij naar ‘Maison Carrée’ bij Algiers, in Noord-Afrika, den 27sten September

1930. deed er zijn proefjaar en ging, den 17sten September 1890, te Carthago de godgeleerdheid studeeren.

Den 13n Mei 1894, werd hij te ‘Maison Carrée’ priester gewijd en kwam den 19en Mei van 't zelfde jaar te Brugge, waar hij in 's H. Lodewijks zijne plechtige eeremisse zong.

Hij scheepte in te Marseille den 12en Oegst 1894 naar Opper-Cengoland, alwaar hij na omtrent vier maanden reizens aankwam.

Wij ontleenen over hem de volgende welgepaste lofspraken aan de ‘Gazette van Brugge’ van 19n December 1904:

....‘Wij zijn onbekwaam hier, in deze weinige regelen, den onvermoeibaren ie ver te beschrijven van Eerw. Pater Van Acker, die tien jaar lang, te midden der ongeloofbaarste moeilijkheden en hinderpalen, gewrocht en geslaafd heelt tot glorie van God en tot zaligheid der zielen. Zijne kloeke en taaie lichaamskracht; zijn gezond oordeel; zijn wondere moed, en zijn bijzonder vernuft om alle slag van tegenkomsten te overwinnen; zijne onverschrokkenheid in het gevaar; al die hoedanigheden, nevens die van den godvruchtigen priester, deden hem onder alle andere uitkiezen, om verschillige onbekende en wilde streken te bezoeken, ten einde er nieuwe standplaatsen van zendelingen op te richten. Wij weten dat hij, met dit oogwit, twee groote reizen deed in het gezelschap van zijnen bisschop, en twee andere, met de Eerw. Paters Claeys, Rotsaert, enz...’

Ja, Eerw. Vader Van Acker was een ieverige zendeling en onvermoeibare werker, maar daarbij ook was hij een rijkbegaafde schrijver en fijne teekenaar.

Wij lezen in 't zelfde blad:

‘...Hoe eenvoudig, doch hoe kunstig en hoe aangenaam zijn de beschrijvingen van den zendeling! Welk puik Vlaamsch, en, hier en daar, welke lustige en zuiver Brugsche spreuken en uitdrukkingen! Ja, Gustaaf Van Acker, is een ware kunstenaar, een behendige kunstenaar in het schrijven; doch hij is tevens een rappe teekenaar! In eenige trekken weet hij de eigenaardigste tooneelen voor te stellen, met eene behendigheid en een gevoelen die wonderbaar zijn!’

Men leze, om een gedacht te hebben van zijne machtige kunstenaarspenne, zijn reisverhaal bij de Baloeba's, verzameld en uitgegeven door Eerw. Heer Denys, bij J. Demeester, te Rousselare; en zijne reisverhalen in Oeroealand, die sedert 1902 regelmatig in het maandschrift der Witte Paters verschijnen. Wenschelijk waret ook dit reisverhaal alsmede de onuitgegeven brieven van Vader Van Acker in afzonderlijke boekdeelen te zien in 't licht komen, ten einde beter den Vlaamschen letterkundige, met zijne groote begaafdheid, wonderbare opmerkzaamheid, fijne doch eenvoudige schilderkunste en luimige eigenaardigheid, te leeren kennen en naar weerde schatten.

Eerw. Vader Van Acker overleed in December 1904 te Boudewijnstad in Opper-Congoland. De omstandigheden van zijn overlijden zijn tot heden nog onbekend.

De gedachtenisse van den edelmoedigen zendeling, van den Vlaamschen schrijver, blijve bij ons, Vlamingen, in zegening, en zijne ziele ruste in vrede.

J.B.

[Nummer 5]

Over pokken.

't **Z**ULLEN vijgen na Paschen zijn, zei mij overtijd een goede vriend, als ge nu een opstel laat drukken over pokken; 't en zijn immers nievers geen pokken meer in de streke; en eens dat de pokkenvreeze geweken is, zullen de menschen maar weinig trek hebben om uw schrijven met aandacht te overlezen.

Ik was reeds zooverre te wege welgezind mijne pen af te vagen en mijn ingeboren afkeer voor alle schrijfwerk te laten bovenkomen; maar, alles nog eens wel overleid, hebbe ik me verzind. Zulke opstellen doen evenveel, misschien meer deugd als de ziekte niet voorhanden is: zij helpen toch de lieden wijs maken hoe ze de besmettelijke ziekten dienen te voorkomen.

En voor geen een besmettelijke kwale en kunnen wij dat met zooveel zekerheid doen als voor de pokken.

De pokken zijn van over ouds bekend. Bij de Chinezen, de Persen, bij de Indiërs wist men er, reeds langen tijd voor Christus geboorte, van te spreken.

In de schriften uit 't begin onzer tijdrekening wordt er gewag van gemaakt. Men vermeldt dat zij in de jaren vijfhonderd, uit het Oosten naar onze streken overgebracht wierden en sedertdien zijn zij trouwe, alhoewel noodgeziene kalanten, gebleven.

't En is niet al te danig te verwonderen dat onze voorouders met dat pokkenbezoek niet te erg gediend en waren.

Als wij, in de oude boeken, de vreesinboezemende beschrijvingen lezen over de schrikbare verwoestingen, door de pokken te weeg gebracht; als wij vernemen dat de pokken, op éénder voet gesteld waren met de peste en de melaatschheid, die teisterende geesels der oude tijden en der middeleeuwen; dat, voor een allerminste, de vier vijfden der levende menschen door de besmetting aangetast wierden, dat een groot deel der overvallen kranken er door te gronde gingen, dat, bij degenen die er het leven niet bij en lieten, zoo menigvuldige andere kwalen en ellenden achterbleven; als wij dat alles, zelfs nu nog, koel weg overwegen, wien zal 't verwonderen te vernemen dat de pokken voor eene der gevaarlijkste ziekten golden die voortijds bekend stonden.

Wij kunnen ons nu tegenwoordig moeielijk een helder gedacht maken van het ongehoord geweld, van de algemeene uitbreiding der pokken zooals zij tot op het einde der achttiende eeuw, in England, en later ook nog in de andere landen, bekend stonden.

Gij zult het misschien beter gelooven en begrijpen als gij verneemt dat de pokken eene der allerbesmettelijkste ziekten zijn die wij kennen; dat er weinig menschen gevonden worden die eene ingeborene en bij blijvende onvatbaarheid van die plage bezitten.

Alzoo komt het, of kwam het voortijds, dat van zoohaast de pokken in een nog pokkenvrij land ingesleept wierden, oud en jong, arm en rijk in den omtrek van het eerste geval, weldra door geheel de naburige streke aangetast wierd. Met ware bliksemsnelheid vloog de ziekte allen-

thenen, geheele bressen lieden aanvallende en menigvuldige slachtoffers makende.

Na eenen tijd stierven de pokken uit; immers omtrent al de menschen die voor de besmetting vatbaar waren hadden tol betaald; alleen degene die, door vroeger pokkenziekzijn, vrijdom verkregen hadden, bleven verschoond.

Nu duurde het een aantal jaren eer de kwaadstokende reiziger eene nieuwe groote ronde kwam doen; maar van zoohaast er versche en aantastbare ware genoeg voorhanden was ging het oude treurige spel weer aan den gang.

Zoo zien we nu nog iets dergelijks voor onze oogen gebeuren, alle vier, vijf jaar met masels en kinkhoest.

De pokken, evenals al de andere aanstekelijke ziekten, worden veroorzaakt door eenen bijzonderen leveling. Tot nu toe en kunnen wij met geene vaste zekerheid zeggen dat die leveling ons bekend is.

Sommige zoekers meenen op het spoor te zijn; twee Gentsche waarnemers hebben schoone en welgeleide naspeuringen gedaan nopens dat vraagstuk; en zij beweren den echten waren pokkenverwekker achterhaald te hebben. De tijd moet 't uitwijzen, andere vorschers zullen nagaan, of zij wel gezien, juiste geduid hebben.

Eenige vakmannen gelooven, de vermaardste onder hen, Koch, is van die meeninge, zoo ik niet en misse, dat de levelingen van masels, pokken, rookoorts, enz. aan een bijzonder slag toebehooren dat wij met de tot nu toe gekende zoekmiddels niet en kunnen uitwijzen.

(*'t Vervolgt*)

Dr A. DEPLA

In 't wilde gegroeid

EEN bloemptje in den mond, dat hij tusschen zijne tanden weg en weer frikkelt, en een fijn wisken in de hand met tenden een truizelken aan, komt hij gezapig

den heuvel af, en gaat het wijde veld in... op scherpe lucht.

Een geheele man!

Ongemeen groot en toch niet leelijk, flink, al had hij nooit het leger gezien; rap en klibber om voor niemand te moeten onderdoen.

Van jongs af een wilde truis!

Zijn vader had hem nooit baas geweest, zijn moeder nooit aan 't werk gekregen.

Hij kende beter de hagen als de school; kon al de dieren napoetsen, al de ambachten verbeelden, maar geen enkel uitoefenen.

Van bij, allemans vriend, en van verre, allemans vijand.

Het was van gister niet dat zijn moeder zeide: dat hij verloren slecht was, zijn vader dat hij verwenscht was, zijne makkers dat hij de helle bedrogen had, de burgmeester dat hij een eeuwige onruste was, de pastor dat hij zieneling liep naar zijne.... verdoemenis!

Later tijd, tot nu toe, was hij altijd even roerende en roeiende gebleven.

Beziet hem gaan, nu eens dapper, dan eens traag en wantrouwig: zijne groote vlammende oogen staan nooit stille.

Een schoone dag te wege. De zonne zendt een gouden schemer op den zelveren smoor, die alhier aldaar uitberst.

Ze lacht en schettert op de natbedauwde hagen, op de toppen der zijpende boomen, op de lekende struiken, op de zelveren kobbenetten, op al... dat weent en traant. Dit alles ziet de kerel, dat bewondert hij, dat bemint hij zonder het zelfs te weten.

In het vrije veld gewonnen en geboren, gekwreekt en groot bedegen aanziet hij het gansche dorp voor zijn huis en 't huis; daar is zijne loopbaan, zijn beloop, zijne werkplaats, zijne doening, het zijne.

In een huis werken, binnen aan een stoel geplakt, of of op een berd verheven, of aan een werkbank gebonden of zelfs ten boere in huis en stal slaven, of bij wien of

waar het ook zij vandage doen hetgeen hij gisteren deed met 't vooruitzicht van morgen te herbeginnen, en alzoo jaar uit jaar in, koekoek één voois, hetzelfde liedje zingen, dat en zou hij niet kunnen, en nog min willen. Hij zou verdrogen, ten pulveren op, kwijnen van verdriet, er den krevelare van krijgen, er zijn eeuwige sterfdag aan halen! Alzoo spreekt hij; alzoo denkt hij misschien terwijl hij daar nu traagzaam achter het land slentert. Te midden het koren gekomen verdappert hij wat zijnen stap, als iemand die te voren maar wandelde en nu al met eens ievers naartoe gaat.

De vruchten staan zoo schoone, ze beloven zoo vele; nu en dan eens gestaan om ze te bekijken of om een koutertje te slaan met de een of de andere meid of makker op het land met wien hij schijnt wel te staan, of met den boer zelve die er schijnt aan te houden met *hem* wel te staan.

Aan eene weide gekomen, zet hij het op een draf ken en komt op den breeden zandweg uit.

Daarachter ligt er een bosschelken en er tusschen wat inwaarts staat de oude herberg ‘den Hane’, leeg van steke met ingestuikte kappe, kleene vierkante vensters, met afhangende luiken, en onder de euzië een oud versleten uitsteekberd.

De bazin, eene deur vol, ziet hem naderen; zij heeft reeds eene pint gereed om te vullen; zij kent immers de spreuke: jagers zijn kannevagers.

Doch hij, en heeft geen zin, en steekt voorbij.

Bachten den bosch liggen zijne stroppen....

Al haaien en draaien zal hij er naar toe trekken.... indien er geen look in den meersch is.

Hoort hij iets?

Hij ziet nietmendal, noch niemand; 't is het water der beek....; hoor.... ievers een kei in het water.... nog eens...

Hij snakt hem om.... en botst op twee mannen....

Onvoorziens liggen vier sterke handen op hem.... nog

twee mannen komen van onder den duiker gekropen en schieten toe om te helpen zijn handen vast maken.

Geen verweer mogelijk! viere tegen een!

- ‘Komt gij uit den grond getooverd!’

- ‘Genoeg en zoovele, dat wij u hebben.’

Gepoogd, gepijnd, gewrongen,... niets te doen.

- ‘Ik wist niet dat ik maar zooveel macht had!’

Dit gedacht scheurt zijn hert, hij weent, hij kreunt en kriept, hij steent en jammert luid op.

- Gebonden worden! Hij! hij!

Hij laat hem nederzinken en zenuwachtig ineenkrimpen.

- ‘A! die paling!’

De mannen zinken mede.

- ‘Houdt dat ge hebt.’

Hij beproeft te spartelen, hij meent dat hij aan 't vechten is, zijn bloed komt toe, hij komt in zijn element. Hij voelt ontlasting.

In zijn hert rijst een vervaarlijke jacht; zijn bloed brand om los....

't En is geen bloed meer, maar een vloeiend ijzer, dat zijnen weg gaat.... alles te bersten en te breken.

Meteen voelt hij zijn lijf onzeggelijk wassen; zijne armen zijn als boomenspillen die met kleine takkelingen en bladeren spelen in een woesten storm.

De vier mannen zijn nog in zijn oogen als kleene bengels... een tergend speelgoed.

Hij moet los!

En... van beneden daar hij ligt, naar omhooge, zoo wipt hij met eenen machtigen zwaai uit aller handen.

In een wrong is hij over veld en vruchten, hagen en struiken, dijken en kanten... in Gods vrije wereld!

De wapenmannen stuiven uiteen, rollen over den grond, springen recht en willen er achter;

‘Te verre!’

Ze staan stille, bekijken elkander, willen weer vooruit en... staan eindelijk voor goed.

- ‘Nog nooit tegengekomen!’

- ‘Houdt dan, dat uwe handen kraken!’
- ‘En, zijt dan met vieren!’
- ‘Hij gaat met den duivel om!’

De bazin uit den Hane, komt voor hare deur gewikkeld; zij heeft er haren deun in.

- ‘Menschen toch! ziet hem loopen; 't is ne schicht! hij is den bosch in!’
- ‘Gaat gij hem pakken misschien?’
- ‘We staan daar te kijken lijk gasten die 't niet gebeteren kunnen! 't Is om in den grond te zinken van schaamte!’
- ‘Ja! ge hebt hem nog niet; ziet hem scheren langs den grond! 't Is een zijdetje! Aa! Kijkt! daar blijft hij staan; hoort ge hem lachen! Hij houdt met u den zot! Dat zou ik niet herden!’

Nu de kerel schotevrij is, kruipt hij op een hekken van een boerenhof, waar hij de mannen in de ooge heeft, rust wat, steekt zijne twee palmen aan zijne neus, brengt zijnen knie er bij, en kraait zoo luid hij maar kan: koekeloerloe!

- ‘Dat gaat te verre!’
- ‘Ik wil het nog aangaan!’
- ‘Hij zou iemand uit zijn vel doen springen!’
- ‘Er achter zoo verre wij land zien!’
- ‘Ge gaat algelijk te kort bollen!’
- ‘Wat zegt dat schepsel?’
- ‘Ge zult dat uw wijf niet vertellen!’
- ‘Zwijg! of wij doen u mee!’

De bazin trekt te wege naar binnen; draait heur nog eens om, en met eene greténde stemme kraait zij aller kelen uit: ‘'t zou ne goe gendarme zijn!’

Dan smijt ze de deure toe, laat heur schokkend op een stoel vallen, houdt met haar twee handen aan heur dikken buik, en lacht.... kakebreed.

HORAND

Van over Ouds

Kermis

't **W**AS in Juli. Langs de strate 'n
peerdeman, te vluchte, reed,
door de zonne, met 'n vaandel
dat z'n plooien opensmeet.

't Zot gebabbel van den beiaard
bamde en rond den torentop
droei 'n bende duiven, schroefwijs,
in den blauwen hemel op.

Ginder, met z'n krijschend snaartuig,
zat 'n kreuple vedelaar,
vóór 'n herberg, op 'n ton, in
't lommer van 'n kriekelaar.

Al het volk, in bonte drommen,
danste zingend om en sprong,
dat het zand, met dikke wolken
langs den boom te zwemmen hong.

En de peerdeman, van verre,
door het stof en door 't geschreeuw
zwoei z'n geluw vaandel weg en
were, met den zwarten Leeuw.

O.K. DE LAEY

Joel
Bijdrage tot de Germaansche Volkskunde

DAAR is in den loop van 't jaar voorzeker geen tijdstip dat zoo rijk is aan volksgebruiken, dat meer aanleiding geeft tot allerhande uitingen van ons volksleven als de Kersttijd. Het Kerstfeest, Nieuwjaar, Driekoningen zijn bij uitstek volksfeesten en de geplogendheden die dezelve vergezellen, zitten van oudsher diep in de zeden van 't volk vergroeid. 't Docht ons dat 't nog al belangwekkend hadde geweest eens te vorschen naar den aard van deze gebruiken en op te klimmen tot hun eerste ontstaan. Dit was echter zoo gemakkelijk niet. We staan immers voor eene ingewikkelde mengeling van zeden en gebruiken, die naar oorsprong en beteekenis zeer verschillend zijn. De grond ja, is Germaansch, maar daarover vaarden de Romeinsche en de Christene beschaving; en Rome en de Kerk hadden elk hun feesten die op den zelfden tijd als bij de Germanen gevierd werden. Van daar drie stroomingen die uit verschillende richting alhier samengevloeid zijn; een drieërhande slag van gebruiken, die, niet bij machte malkaar te verdringen, ineengesmolten zijn. Voegt daarbij dat wat in den beginne louter heidensch was, onder den invloed der Kerk deels geweerd, deels verkerstend werd en dat anderzijds de eerste kern en de grondbestanddeelen door de slete van den tijd en de nimmerstilstaande volksverbeelding grootendeels zijn gewijzigd geworden. 't Is dus moeilijk, onder al die gebruiken, zooals ze heden voorkomen, te onderscheiden wat oorpronkelijk Germaansch, Romeinsch en Kerkelijk was.

We zullen 't aangaan om zooveel het mogelijk is, alles wat vreemd is ter zijde te stellen en na te sporen wat ze was, die aloude heidensche doening die bij de *Germanen* te wintertijde omtrent Kerstdag plaats greep en heden nog den naam draagt van JOEL.

***

JOEL was bij de volkeren die tot den Germaanschen stam behooren, - en uitsluitelijk bij hen - wel bekend. Heden is hier ter streke deze benaming niet meer in zwang, 'k twijfel zelfs of dit woord hier in Dietschland ooit vele gebezigd werd. Noch Scheurmans, noch Debo vermelden 't in hun Idioticon; de Middel-Nederlandsche Woordenboeken maken er evenmin gewag van. De Duitschmans ook gebruiken dit woord maar weinig. In Engeland integendeel leeft het heden nog in de volkstaal. Christmas heet er nog *Yule*, en de Kersttijd *Yuletide*. De Kerstblok, dien ze daar, lijk hier, op Kerstnacht in den heerd branden, draagt benevens den naam van Christmas-block, ook dezen van *Yule* - en bij verkorting *Yu-block*, - *Yu-log, Yu-stock*. Men viert er *Yu-gams*, Kerstfeesten; men eet een bijzonder gebak, *Yu-batch*. In de oude Angel-Sassensche schriften en wetten heet het *Geola, Geol, Gehhol, Gehhel*, wat bij Beda verlatijnd wordt door *Giulus*(1). In Skandinaviën vooral is dit woord algemeen in gebruik om Kerstdag te beduiden. De Yslanders zeggen *Jòl*, de Noorwegers *Jul*, de Denen *Juul*(2). *Jultid* aldaar is de tijd van Kerstdag tot Driekoningen, men brandt er den *Yulblok; Jidgrütze* zijn de gebruikelijke maaltijden binnen dien tijd gehouden; men heet er 't *Joelbrood*, en in 't bijzonder een gebak *Joelever* of bok geheeten; de nachtelijke volksvermaken, de *Frühmette Julotta*, werden in 't begin der 18e eeuw verboden, om reden van de buitensporigheden die alsdan geschiedden; 't volk kwam met lichten en fakkels ter kerke, die te dier gelegenheid met *Jul*stroo bestrooid was(3). De Noorweegsche volkssagen spreken heden nog van *Jolskreid* en *Jolsveinar*; dat zijn de geestenscharen

(1) SKEAT. *Etymological Dictionary of the English Language*, op 't w. *Yule*. - WETZER und WELTE'S KIRCHENLEXICON, op 't w. *Feste. Das Weihnachtsfest*. - J. GRIMM. *Deutsche Mythologie*. Göttingen. 1844. I, bl. 5. - OZANAM. *Les Germains avant le Christianisme*. 1850, bl. 385.
(2) SKEAT. Aldaar.
(3) KIRCHENLEXICON. Aldaar.

die te Joeltijde door de lucht varen; bij de Zweedsche Lappen luidt het: *Joulogazze*, Joelvolk[1]. In een fragment van een Gothisch kalender van ten tijde van Ulfilas, heet November: *fruma Yuleis*, d.i. 't vroege Joel[2].

***

JOEL viel eigentlijk te midden den winter. De Wintermaanden waren de Joelmaanden. Bij de Angel-Sassen waren 't December en Januari. Beiden droegen eenzelfden naam: *Geola* of, zooals Beda in zijn 'De temporum ratione' zegt, Menses Giuli. Om ze te onderscheiden, heette men de eene: *aerra-geola* = vóórjoel, de andere: *aeftera-géola* - najoel[3].

Sommigen doen 't Joeltijdperk opklimmen tot 't begin van November[4]. En inderdaad, zooals 't uit den hierbovenvermelden Gothisch kalender op te maken is, werd November ook onder de Joelmaanden gerekend. Stipt genomen nochtans, - en dat is algemeen - kwam Joel den 25sten in Wintermaand op Kerstdag en de Joeltijd liep van Kerstdag tot Driekoningen. 't Was - en dit staat hier en in Duitschland beter bekend - 't was de tijd der *twaalf nachten, heilige nachten*, waarvan de eerste, Kerstnacht, de *Heilige Nacht*, Weihnachten, Wynacht was, ook *Moederennacht* genaamd; en Driekoningen heet nog Dertiendag[5].

In de middeleeuwen werd in de Duitsche tijdrekening dit tijdperk aangeduid door *Zwölften, Twölften, Twelften*, Driekoningen door *Zwölftertag*. Tot den Heiligen-nachtkreits rekende men ook den tijd tot den 20sten van Nieuw-

(1) E. MOGK. *Germanische Mythologie*, 2te Aufl. (uit Paul's Grundriss der Germanischen Philologie). Strassburg, 1898, bl, 163.
(2) SKEAT. Evendaar.
(3) SKEAT en OZANAM, z. hierboven. Vgl. REINSBERG-DÜRINGSFELD, *Calendrier Belge*. Bruxelles 1882. I. bl. 1 en vgg. en II bl. 292.
(4) JOS. SCHRYNEN in *Volkskunde*. 16de jaar bl. 185.
(5) REINSBERG, II, bl. 292. Zie G. GEZELLE's *Plukalmanak*. op 25sten in Wintermaand.

jaar = *den lateren twolften;* en de 13de van Nieuwjaar stond aangestipt als: *Twelfandag Twelfachtende*[1].

Zooals men ziet was Joel weleens een jaargetijde, 't wintergetij de, of althans een tijdperk dat vastgestelden tijd noch duur had. Nu nog in Beyeren wordt 't Joel of liever 't Heilignachtfeest gevierd van Sint-Thomasdag (21 Winterm.) tot Nieuwjaar, in Noord-Duitschland eerst na Nieuwjaar, en in Skandinaviën te midden de maand. Hoe hooger dus men opklimt, hoe later 't Joelfeest plaats grijpt; hieruit mag men besluiten dat de streekgesteldheid den tijd van Joelvieren beïnvloedigd heeft. 't Zal wellicht aan een vreemd indringen te wijten zijn dat Joel op een vaste tijdstip gesteld werd en een bepaalden duur gekregen heeft; en niet het minst aan den invloed van 't christendom. Joeldag zal op Kerstdag gebracht geweest zijn; de Joeltijd op de twaalf dagen tusschen Kerstdag en Driekoningen en misschien wel is er betrek te vinden tusschen de Germaansche *twaalf heilige* nachten en 't kerkelijk *δωδ□καήμ□ρον*[2].

***

Zooals het uit de nog levende gebruiken en deze van vorige eeuwen, alsmede uit oude sagen op te maken is, was Joel een der voornaamste vreugdefeesten, zooniet het voornaamste, bij de Germanen. 't Was de tijd der volksbijeenkomsten, 't werd gedanst en gezongen, eeten drinkgelagen werden gehouden, vreugdevieren aangestoken, enz.

JOEL was ook een godsdienstig feest; JOEL was de heilige tijd van 't jaar; 't was tijd van vrede en verzoening, alle zwaar werk werd opgeschorst; alle misdadige was vrij van rechterlijke vervolging; alle veete en twist wrerd verschoven tot na den JULFRED, den Joelvrede. De misda-

(1) E. MOGK, bl. 32. Zie GROTEFEND. *Taschenbuch der Zeitrechnung.* Hannover und Leipzig, 1898.
(2) E. MOGK. Aldaar.

den, onder den Joelvrede gepleegd, werden nóg zoo zwaar gestraft.[1] De menschen brachten malkaar bezoeken, ze hielden des nachts maaltijd waar vastbepaalde gebruikelijke spijzen opgediend werden. Alles werd geheiligd door den goddelijken zegen die des nachts door de lucht vaarde. Het water uit de bronnen geput was gewijd en werd als geneesmiddel bewaard; al wat buitengelegd werd was heilig en bedierf niet. De Joeldagen waren ook wel geschikt voor voorspellingen en tot 't kennen van de toekomst. Nu nog gelooft men in sommige streken dat de droomen verwezentlijkt worden; de jonkheden meenen in 't water, in hun droomen het beeld van hun toekomende te zien[2]. De twaalf Joeldagen heeten nog de twaalf nieuwteldagen, lotdagen, merkeldagen, waarvan het lot, het luk van de toekomende twaalf maanden te merken was[3]. Al zooveel gebruiken en benamingen, waarvan sommige, van hun eerste beteekenis ontdaan, heden nog in leven zijn en die zooveel overblijfsels zijn van 't aloude Joel vier en.

***

Welk is nu de beteekenis van dit woord JOEL en waarin bestond het zoogezeide Joelfeest?

Enkelen stellen Joel in verband met de oogstgodin *Demeter-Julo* der Grieken en besluiten dat Juleis of Geola oorspronkelijk beteekende de maand, het feest van den Oogst; maar daarom moeten ze veronderstellen dat de Germanen hun Oogstfeest tot op dien tijd verzetten[4]. Die uitleg houdt niet, dit voelt ge met uwe ellebogen; we halen ze enkel aan voor de aardigheid.

Dit ter zijde gelaten, mogen we zeggen dat 't bijna algemeen aanveerd is dat 't Joelfeest een feest was ter

(1) J.J. RAEPSAET, *Notice sur les origines des visites de la nouvelle année*. OEuvres complètes. Gand, 1838, t. I, 247-254.
(2) REINSBERG-DURINGSFELD, II, bl. 324 en vgg.
(3) G. Gezelle's DUIKALMANAK, op 25sten in Wintermaand.
(4) REINSBERG-DURINGSFELD, II, bl. 323.

eere van de zonne. Gedurende de lange wintermaanden was de zonne aan 't verzinken, aan 't uitsterven, altijd meer en meer, tot dat ze bijna geheel dood en derf gedaan, al met eens, te midwinter, met de winterzonnewende weer opstaat, herleeft en verjongt. Joel dus, volgens hen, zou 't feest zijn, ter gelegenheid van de zonnewende, van 't wederkeeren der zonne, een feest ter eere van den herlevenden zonne- of Hemelgod[1].

En tot staving wijst men op de bijzondere rol die Joeldag speelt in de jaarrekening. Met Joel begint het Nieuwjaar en alleszins is Joel de scheidsmerke in de verdeeling van 't jaar, welke deze ook zij. Is 't jaar verdeeld in tweeën, dan is 't met Joel en Midzomer, is 't in drieën, dan met Joel, Paschen en Midzomer of Sinksen; in vieren, dan valt de scheiding met de nachteveningen en de zonnewenden. Altijd volgt men den loop der zon. Dus, moest Joel vroeger wel hooge staan in 't gedacht, en 't en is niet te verwonderen of vierden de Germanen feest bij dit heuglijk tijdstip.

Ten andere het woord zelf duidt op de zonne. Joel immers staat in verband met 't Oudnoorsch *hvel*, in 't Ang.-Saks. *hweol*. 't Eng. *wheel*, ons *wiel*, dat is te zeggen het zonnerad dat te midwinter wendt, en alzoo komt men op zonnewende[2].

Welnu deze uitleg is niet aan te nemen, en ziehier waarom.

Vooreerst doet SKEAT opmerken dat er hoegenaamd geen verband kan bestaan tusschen wiel en Joel; de beginletters *h* of *hw* en *j* zijn niet overeen te brengen.

(1) J. GRIMM, *Deutsche Mythologie*, II, 664 en vgg. - K. SIMROCK, *Handbuch der Deutschen Mythologie*, Bonn, 1855, bl. 560. - REINSBERG-DURINGSFELD, II, bl. 324. - G. GEZELLE, *Rond den Heerd*, I, bl. 1; ook in zijn *Duikalmanakken*. Dezelfde meening is overgenomen door K. DE GHELDERE, in zijne aanteekeningen op de uitgave van *Dietsce Rime*, Brugge, 1896, bl. 122; en bij A. MERVILLIE, uit zijn uitleg op de vertaling van *Evangeline*, Rousselare, 1900, bl. 209.

(2) J. GRIMM, *Deutsche Myth.*, II, bl. 664.

Wat meer is, men verliest uit 't oog dat Joel niet is een dag, de kortste dag van 't jaar, maar wel gansch een getij of alleszins eene tijdruimte, die, zooals hierboven aangetoond werd, vasten tijd noch duur had. 't Kon Joeltijd zijn in November, 't kon zijn in Januari, en dan zijn we verre van de zonnewende. We nemen aan dat van zeker oogenblik voort 't jaar begint met Joel. Maar dan reeds is Joel op een vasten dag gesteld, te weten op Kerstdag, en dat is eerst naderhand geschied. Dat de Zuidersche volkeren, Romeinen, Grieken, Egyptenaren rekenden volgens den loop der zonne, dat ze 't jaar begonnen met de winterzonnewende, dat kan zijn; maar de oude Germanen bezaten die bepaalde begrippen niet over nachtevening en zonnewende; ze rekenden veeleer volgens licht en duisternis, warmte en koude, storm en stil weer. Ze begonnen hun jaar met den winter, en dat was meest in November, zooals oude Duitsche kalenders aangeven(1). Daar was geen sprake van zonnewende.

Ten ander, hoe zou 't in hun gedacht gekomen zijn uitbundig feeste te vieren op dien dag. Daar is voorwaar maar weinig herleven te bemerken aan de zonne, den 25sten December. Eerst als de zonne langer en warmer schong, als men ze *voelde* herleven en als men het al *zag* herleven door haar, dan enkel gingen hun zinnen en hun verbeelding aan 't werken; dan waren ze vreugdig en vierden; maar dat geschiedde met de Lente; en de Germanen hadden hun lentefeest; en *dit* was veeleer het feest van de herlevende zonne en van de herlevende nature meteen.

Verders, is 't niet aardig dat het niet de dag is die gewijd is aan 't Joelvieren, aan de Zonne, aan den Zonne- of Hemelgod, maar wel de nacht: wij nacht, moederennacht, de twaalf nachten?

Eindelijk, in volkssagen en volksgebruiken, die op Joel betrek hebben, komen nergens de zonne noch haar

(1) SIMROCK, *Handbuch*...., bl. 560.

zegevieren te voorschijn; Woelen, Holda, Perchta, die te Joeltijde vooral handelend optreden, die alsdan door 't volk vereerd en gevierd werden, en heden nog op Joel inden volksmond leven, zijn vooruit en vooral chthonische wezens, wind- en wintergoden[1].

Zoo blijkt het klaar, dunkt het, dat er geen verband bestaat tusschen Joel en winterzonnewende.

Nu weet de lezer wat Joel *niet is*, 't blijft nog over aan te toonen wat Joel *is*.

(*'t Vervolgt*)

E. VAN CAPPEL

Mengelmaren

Joseph-Ignatius van Praet
Brugsche drukker en boekhandelaar uit de XVIIIe eeuw.

HIJ werd te Brugge geboren den 22^{en} in Hooimaand 1724. Eerst was hij lakenwever, zooals zijn vader. Hij was groote liefhebber en kenner van boeken; ook liet hij zijn ambacht varen en in 1762 vroeg en bekwam hij de toelating om een drukkerij op te richten en een boekhandel bijzonderlijk gewijd aan fransche werken.

In de 'Wapens van Oostenrijk' op de Kuipersplaats opende hij zijn winkel, die weldra wijd bekend was. Hij werd naderhand drukker van de stad en van 't Vrije, waarvoor hij den kalender en de schoolboeken drukte. Werken van meer belang door hem gedrukt zijn: de 2de uitgave, der *Jaarboeken der Stadt Brugge*, door Custis, door van Praet zelf voortgezet van 1760 tot 1765, en de nagelaten sermoenen van Pieter Massemin, kanunnik van Sint Donaas (1742). Zijn boekhandel echter was veel belanglijker dan zijn drukkerij. Na zijn dood (1792) zette zijn weduwe den handel voort tot in de eerste jaren der verleden eeuw.

De oudste zoon, Joseph-Baselis van Praet, ook een knappe boekenkenner, werd boekbewaarder aan de Koninklijke Boekenzaal te Parijs en lid van het Institut de France.

Wie meer weten, wil over onzen drukker en de brugsche boekdrukkunst in dien tijd, leze de merkweerdige studie van PAUL BERGMANS in de *Annales de l'Académie Royale d'Archéologie de Belgique*, LVI, 5e reeks, VI deel (1904), bl. 230-270.

(1) E. MOGK, *Germ. Myth.*, bl. 162-163.

[Nummer 6]

Jezus de Nazarener
door Rafaël Verhulst[1]

‘**B**IJ koninklijk besluit van 30 Mei 1904, wordt de driejaarlijksche prijs voor de Nederlandsche tooneelletterkunde toegekend aan *Jezus de Nazarener*, drama in vijf bedrijven, door den heer Rafaël Verhuist.’ De prijs werd toegekend bij eenparigheid van stemmen[2].

Jezus de Nazarener werd ook met eenparigheid van stemmen bekroond met de gouden medaille in den 5^{n} driejaarlijkschen wedstrijd van tooneelletterkunde uitgeschreven door de stad Antwerpen (1900-1903). Deze onderscheiding werd vroeger slechts eenmaal toegekend, namelijk aan *Gudrun* van Albrecht Rodenbach.

(1) Uitgegeven te Antwerpen door G.J. en E. Janssens, Carnotstraat, ten jare 1904.

(2) Zie het verslag over den 16^{en} driejaarlijkschen wedstrijd van Nederlandsche tooneelletterkunde. (Staatsblad van 14 September 1901.)

De gebroeders Janssens, van Antwerpen, hebben het tweemaal bekroond treurspel van Rafaël Verhuist in eene kunstige uitgave de wereld ingezonden. Door de bladversieringen en kunststaven waarmede Alfred Van Neste ze opluisterde en den keurigen druk, is het een boekwerk dat, naar het stoffelijke, onzen boekhandel eere aandoet. Het bewijst dat men ten onzent ook op dit gebied niet is achtergebleven noch bij de Duitschers noch bij de Dietschers van boven den Moerdijk.

't Is wonder, maar Van Neste's teekeningen hebben in mij denzelfden indruk achtergelaten als het tooneelspel van Verhuist. Aan 't hoofd van ieder bedrijf komt de teekenaar de plaatselijke eigenaardigheden van het spel aflijnen. In het eerste bedrijf: langs den kronkelenden weg die naar de bron leidt, rijst het eenvoudig huis van Jozef den timmerman. Daarnaast het afdak dat tot timmerwinkel dient, met planken, boomtronken, timmerallaam en den schaafbank die in de half-duistere schaduw wegzinkt. Voor het huis zit Maria op een bank te mijmeren. Verder op krinkelt de bane weg en verdwijnt bachten een ouden wijdgesprietelden boom.

In het tweede bedrijf: ‘Het meer van Galilië blikkert zilverig in de stillen manenacht en heelemaal op den achtergrond, scherpafgeteekend tegen de doorschijnende lucht, eene bark, met licht in de mast. De schijn der onzichtbare maan valt rechts van den toeschouwer op den effen spiegel der zee’[1].

In het derde bedrijf: het statig Sanhedrin met rijke zuilen en prachtige zetels. In het vierde bedrijf: het *proetorium* van Pilatus, met het *bima*, eene hoogte in opene lucht, waar de *procurator* recht sprak. In het vijfde: de *via dolorosa*.

Rafaël Verhuist heeft zijne beste krachten ingespannen om eene schilderachtige omgeving uit te beelden, om aangrijpende tafereelen op de planken te brengen en

(1) Tooneelschikking van Rafaël Verhuist, blz. 39.

tooverachtige mimodramatische beelden en groepen op te timmeren. Dichter en teekenaar zijn wonderwel op malkander gevallen. Het werk van den tooneelschrijver wemelt van verrukkelijk-schoone toestanden. Ik grijp uit den hoop.

Beziet het slottooneel van het eerste bedrijf. Het volk, door Hanan opgehitst, komt rumoerig naar Jezus toegeloopen. De oversten der Joden slingeren hem naar het hoofd woorden die zwellen van haat. Het volk springt vooruit en roept: ‘Steenigt hem, *Raka, raka*.’ ‘Jezus strekt de hand uit, en de gebalde vuisten, de opgestoken handen die steenen vasthouden, de bevelende arm van den overste der synagoge, de grijns vol haat van Hanan, de toegrijpende en woeste gebaren van de opgeruide mannen, alles blijft versteend, roerloos, geronnen staan op dit gebaar van Jezus. Door die plots verstijfde menigte... gaat Jezus langzaam en majestatisch weg’[(1)]. Een tafereelken dat een van Eyck zou doen waterbekken.

Een ander paneel, uit het derde bedrijf. De hooge raad der Joden heeft Jezus' doodstraf uitgesproken. Op dit oogenblik weêrklinken buiten kreten, gejuich, zangen en muziek. De Sanhedrieten luisteren met verstomming. De hoogepriester schuift het voorhangsel weg. Op den versten achtergrond van het tooneel gaat de triomfantelijke intrede van Jezus te Jeruzalem voorbij.

Deze en dergelijke kunstgrepen weet Rafaël Verhuist kwistig in zijn tooneelwerk te weven. Kort en afwisselend loopen de tafereelen stoetsgewijze voorbij. Uit alle deelen der Evangelic-verhalen worden zij bijeengerakeld. En wanneer alles weg en verdwenen is, krioelt voor den geest eene bonte wemeling slaande toestanden, kunstig gelijnd, geverfd en getint, die op hun eigen genomen kunstgenot verschaffen. Hoe men het treurspel wentele of keere, hoe men het ontstukke en ontlede, de blijvende en grijpende indruk is: Verhuist is een kunstige tooneelschilder.

(1) *Jezus de Nazarener*, blz. 35.

Die schilderachtigheid leeft ook in zijn woord. Zijne taal ligt vol krachtige sappigheid. Al zijne gedichten zijn niet onberispelijk getooid en in die honderden rijmreken zal men er een schoon getal opzanten die hinkelend hunne wegen gaan. Niemand zal betwisten dat sommige wijsgeerige beschouwingen een zwaren prozaïschen klank hebben. Het zijn toch uitzonderingen. Op alle bladzijden wordt men getroffen door den rijken keus en den blijden slag van zijn woord. Zijne taal pinkelt van jeugdig leven. Doorgaans rolt zij vooruit in bijbelsche breedheid, met keurigen, plechtigen gang die somtijds, zelden toch, tot het Vondeliaansche overslaat.

***

Het innig tooneelkundig touwspel dat al deze krachten en groepen doet roeren en bewegen is eenvoudig. Twee tegenstrijdige golvingen botsen tegen elkander: de haat tegen Jezus eenerzijds, de liefde tot Jezus anderzijds. In dien strijd ligt de geheele dramatische kracht van het spel. De ontknooping van den strijd is de dood van Jezus en de zegepraal van den haat.

Maar, wat zijn mij dat twee ongelijke golvingen! De haat rolt in breeden stroom; de liefde ruischt maar lijk een beekje. Hanan, de aanvoerder der haatdragende bende, voert het hooge woord.

> .... De waarheid hebben wij alleen in pacht.
> Wij zijn 't licht van den dag, de toortsen van den nacht;
> Wij zijn het zout der wet die zonder ons ontaardde,
> En wij alleen bekleeden Godes plaats op aarde. (Blz. 21).

Jezus zelf verschijnt te weinig om Hanan den gewenschten tegenstand te bieden. Niemand zal het ontvluchten hoe welgemeend Nicodemus den heren Hanan tegenspreekt in den hoogen raad der Joden, maar ook hoe zwak van redenen! Hij grijpt de beest niet bij den kop. Zijne redenen berusten op zuiver-menschelijken grond. De bewijzen die Hanan en zijne volgelingen aan kop en hert moesten treffen, schijnt hij niet te vermoeden. Hij verdedigt eenen edelen mensch; meer niet.

Het zij - misschien! - een slechte Jood
Naar 't eng begrip, maar groot is hij als mensch. (Blz. 110).

Judas die Jezus zoo innig bemint en bewondert, kan zijn verdediger niet worden, want de twijfel waarin zijn geest roeit, verduistert al het overige.

> Ik loop verloren
> In blinden nacht. O twijfel, aarzeling. O strijd,
> Die mijn apostelschap en die mijn trouw ontwijdt!
> Zijn leer is godlijk schoon, is rein en is verheven;
> Mij dunkt zij zou een hooger richting kunnen geven
> Aan 't menschdom, doch de leeraar wordt verguisd, versmaad,
> Omdat hij, arm en zwak, langs stille wegen gaat.
> Is hij degene dien ons vaderen verwachten?
> Is hij de redding van de komende geslachten?
> Is hij de koning nu door de eeuwen ons beloofd?
> 't Is meer mijn hart dan wel mijn geest die het gelooft! (Blz. 43).

Zoo staan deze twee golvingen tegenover elkander met zulke ongelijke krachten, dat de dramatische strijd tot de volle, hitsige en vurige ontplooiing niet kan geraken.

Ware de strijd tot zijne volle kracht gestegen, de tooneelschrijver zou recht naar zijn doel gestapt zijn. Zijnen tijd zou hij niet verspeeld hebben aan tafereelen die den strijd niet meeleven, maar lastig bijgesleurd worden. Zoo heeft de schrijver hem laten bekoren door tafereeltjes als de bekeering van Maria-Magdalena en het dom gekijf tusschen Petrus et Judas, die den gang van het werk weinig kracht bijzetten en den gloed van den strijd nog komen verkoelen.

In zijne jacht naar kunstgrepen en schilderachtige toestanden, heeft de tooneelschrijver zijne helden niet afgewerkt met de keurigheid die men had mogen verwachten. In een tooneelwerk, meer nog in een tooneelwerk van hoogere vlucht, verwacht men scherp-afgeteekende karakters, zielenleven en zielenstrijd.

Jezus, rondom wien de geheele strijd roert, wordt duister geschetst. Hij wandelt deftig, maar in de eeuwige schaduwe. De hoofddaden van zijn leven zien wij maar in de verre verte. Zelden verschijnt hij; wanneer wij hem zouden willen zien en hooren, zit hij bachten de schermen.

Petrus wordt duidelijker geteekend. Maar van zijn karakter zien wij maar eene enkele zijde en zij is weinig belangwekkend. Hij is bekrompen en kleingeestig, haastig en bot, bijzonderlijk in zijne betrekkingen met Judas.

Beter wordt Nicodemus afgeschilderd. Hij is hooger ontwikkeld. Na zijne samenspraak met Jezus in de boot, wordt hij een bewonderaar van Jezus' ‘reine en hooge leering’. Maar die samenspraak weet de tooneelschijver voorzichtig weg te moffelen. Wanneer hij Jezus verdedigt tegenover Hanan, is er in zijne woorden geen evenwicht tusschen de welgemeendheid zijner taal en de zwakheid zijner bewijzen. Hanan is krachtiger afgewerkt. Hij vertegenwoordigt het hoogmoedig Sanhedrin en de sluwheid van den echten Phariseër. Maar in hem, evenmin als in de overige helden, is er geen strijd te vinden.

Een alleen heeft strijd in zijne ziel: Judas. Bekoord door Jezus' edelheid en liefde, volgt hij hem. Maar afgekeerd door de bekrompenheid der andere Apostelen slingert zijn arme geest weldra in den twijfel. Toch blijft hij Jezus eeren en beminnen.

> Soms zie ik als een glans
> En ik geloof; dan slinkt weer alles weg. En thans,
> Ik zoek en tast in 't rond, uitvoelend naar iets stevig,
> Om 't wanklen mijner schreên te stutten. Ach! zoo hevig
> Doorblaakt mij liefde tot de waarheid en mijn wil
> Om hem te kennen is zoo groot, dat stom en stil,
> Ik nachten door, gebogen op zijn spond, bleef waken,
> Bespiedend zijnen slaap, om 't groot geheim te naken...
> In 't nachtelijk geruisch der dingen om mij heen,
> Zat ik bij hem geknield! Geen engel die verscheen...
> Ik hoorde van zijn adem slechts het rustig hijgen
> Niet wetend of hij wist dat ik daar was. En zwijgen
> Bleef alles. 'k Sloop dan weg! Maar als ik 's morgens zag
> Zijn blik, dan ging ik meê den ganschen dag. (Bladz. 44.)

De sluwe Hanan weet hem in zijne netten te vangen en Judas levert zijnen meester. Hier hebben wij eindelijk een dramatischen held, hier is er zielenleven, hier staan in helder zonnelicht de fijnste, de diepste vezel keus eener ziel en hoort men hunne zangen en zinderingen. Judas' twijfel-motief is eene heerlijke brok letterkunde. Maar

Rafaël Verhuist heeft ons dit alles geschonken te duren gelde, ten prijze der waarheid.

***

Het staat een tooneelschrijver vrij zijn onderwerp te kiezen waar het hem lust of ware het in zijne inbeelding. Gaat hij zijn spel ontleenen aan de geschiedenis, dan moet hij zich voegen - gelijk de *profanum vulgus* - naar de wetenschappelijke opgaven der geschiedkunde. Rafaël Verhuist heeft deze noodzakelijkheid begrepen, want op het einde van zijn werk, vult hij een goed dertigtal bladzijden met uittreksels uit de Evangeliën en met aanhalingen uit Dr Sepp, Pater Didon en Renan. Dit uiterlijk betoog van belezenheid belet Verhuist niet den geest, de strekking, een aantal woorden en daadzaken uit het Evangelie met eenen dichterlijken pennetrek, behendig en voorzichtig weg, om te kantelen en geschiedkundige stellingen op te timmeren die met de Evangeliën in strijd zijn.

Dat de bezwering voor Pilatus' paleis geschiede, en niet bij Caïphas, - dat het tafereel der overspelige vrouw (Joannes VIII, 3) op Maria-Magdalena worde toegepast, - dat de gebeurtenissen ineengewikkeld en dooreengestrengeld worden tot grooter gemak der tooneelschikking, - dat de dichter nieuwe beelden en toestanden scheppe binnen de palen der mogelijkheid of der waarschijnlijkheid, de gestrengste geschiedkundige zal deze vrijheden met eenen milden *transeat* laten voorbijgaan.

Erger wordt het wanneer de geschiedkunde in merg en been wordt aangetast. Wat is mij die Judas toch een aantrekkelijk mensch, eerlijk en rechtschapen. De *fur erat* uit het Evangelie schijnt hier eene valsche beschuldiging van haatdragende Apostelen. Judas meent het goed. Hij zucht naar waarheid en indien hij zijnen meester levert, het is niet uit geldzucht, maar omdat de sluwe Hanan op de edele snaren zijner Jodenziel weet te tokkelen, tot dat Judas overwonnen uitroept:

Het zij dan zoo! Ik zal als Jood mijn plicht volbrengen. (Blz. 80).

Erkent gij daar den Judas der geschiedenis?

En hoe wordt Petrus toegetakeld? Hij maakt den indruk van een kleinzieligen dweper, vol haat en onbermhertigheid. Judas berouwt zijn verraad.

> Ja, 't is mijn schuld, mijn schuld!
> De priesters hebben mij bedrogen; 'k heb gevuld
> Den Tempel en dees gangen met de wilde kreten
> Van mijn berouw!
> *Petrus*
> En 't geld?
> *Judas*
> Hen in 't gelaat gesmeten!
> 't Was niet om geld te doen; o Simon, wees oprecht!
> 'k Heb niets verzwendeld, niets vergrendeld ooit! Gij zegt:
> 'En 't geld?' Wat konden toch die zilverlingen baten
> Aan mij? 'k Heb voor den Heer en huis en kluis verlaten!
> Loop, Simon-Petrus, want nog leeft de Heer! Nog is
> Het tijd! och! ga tot hem en vraag vergiffenis
> Voor mij!
> *Petrus*
> Wat gij ontbindt, sprak Jezus, zij ontbonden.
> Maar niet voor u dat woord; geen zoening voor uwe zonden.
> Gij weet dat alle lastering en zonde zal
> Vergeven worden, uitgenomen 't één geval
> Waar geen vergifnis geldt in aller eeuwigheden:
> Die lasterde den Geest diens straf wordt nooit verheden.
> Dat is uw zonde! en door 't mij aanbetrouwd gezag,
> O Judas, vloek en doem ik u ten eeuwgen dag. (Bl. 130).

Uit deze reken blijkt hoe Verhuist met de geschiedkunde en met de godgeleerdheid speelt, gelijk een kind met een kaartenspel.

Al hetgeen wij van de andere Apostelen vernemen is donker-grijs. 't Is Judas die ze afschildert.

> Berooide, gemetelijke bent van zwervelingen,
> Waar de eene kuipt en zoekt om d'andren te verdringen;
> Enghartig in de daad, kleinzielig, zwaar van geest;
> En die langs de akkers doolt voor de aren die ze er leest. (Blz.77).

En Jezus zelf, wordt den goddelijken krans afgerukt, die zijn hoofd had moeten omstralen. Wij staan hier voor een breeden denker, die het menschdom komt verlossen uit de enge banden der Mosaïsche wet. Jezus zelf nochtans leert ons (Matth. V, 17) dat hij niet gekomen is om de oude wet af te schaffen, maar om ze te volmaken.

Jesus zegt: ''k Ben het Woord'; maar Verhuist doet Jezus zelf die woorden uitleggen *secundum Renan*.

Gij grift
Wat haken in het was bij middel van een stift
En het wordt uw gedachte die dan elk kan lezen:
Zoo ben ik 't vleeschgeworden Woord van 't Opperwezen,
En ieder, rein van hart, kan Hem bevroên in mij.
(Bl. 28)

Op alle bladzijden getuigen de Evangeliën de wonderen en mirakelen die Jezus verrichtte, als bewijs zijner godheid. Dooden verrezen, zieken genezen, menschen gespezen, de stormende zee bedaard, dit alles telt bij Verhuist niet. Met handigheid weet hij deze wonderdaden weg te cijferen. De 'teekenen' waarvan wij hier en daar een verren weerklank vernemen, schijnen liever te bestaan in de bloote inbeelding eener geestdriftige, lichtgeloovige volksmassa. Judas, die ongelukkige ziel, zag er nooit: altijd te vroeg of te laat komen!

'k Mocht van mirakels hooren;
Ik zag er nooit, want zij gebeuren na of voren,
Als ik afwezig ben.
(Blz. 49).

Verhuist komt ons ten andere tot tweemaal toe (blz. 143 en 155), in *nota*, vriendelijk vermanen dat de mirakelen ons niet al te zwaar op het hert moeten wegen. 'Volgens Jezus' eigen woorden (Matth. XXIV, 24) waren mirakelen geen bewijs van goddelijke macht.' Maar Rafaël, gaat ge nu uw dichtersbloed laten verstijven onder de prozaïsche *toga* van een schrift- of godgeleerden? 't Is doodjammer dat uwe geleerdheid niet hooger vliegt dan de schijngeleerdheid van eenen Renan.

En het groot mirakel der verrijzenis, dat als een schitterend gloeilicht het geheele leven Christi met stralen overgiet, het wordt niet eens vermeld, niet eens voorspeld! Wanneer het bloedzuchtig volk bij Pilatus huilt en tiert: 'Kruis hem', weet Nicodemus, de verdediger van Jezus, niet anders te voorspellen dan:

O volk,
Gij kunt den denker dooden, maar dan eerst
Geeft ook zijn dood het leven den gedachten!
(Blz. 114.)

Oppervlakkig beschouwd heeft Rafaël Verhuist met diepen eerbied Jezus doen optreden. Maar bij nader onderzoek brokkelt deze schijnbare eerbied weg en staan wij voor eene bittere parodie der rationalistische school.

***

Men zal ons, Katholieken, die het geloof in Jezus-Christus diep in hert en geest geworteld dragen, verwijten de bankroet van *Jezus de Nazarener*, zelfs op kunstgebied, te overdrijven. Daarom laten wij een paar andersdenkenden aan het woord.

De tooneel-critieker van het groot (liberaal) dagblad *De Nieuwe Rotterdamsche Courant* vindt in den bijval dien het werk van Verhuist in sommige kringen verwierf, niet meer dan een *Lokalverhältniss*. ‘De vertooning bewees dat het op de planken niet valt.’

‘Van veel studie getuigt het en van veel overleggen. Maar het groote, het eenignoodige: de epische grootheid, of liever de prophetische hoogheid is afwezig. Jezus is in dit stuk geen hoofdpersoon, wel een figurant, een decoratief figuur van den achtergrond.’

‘Het dramatisch conflict is afwezig. Er ontbreekt een kern, een knoop aan dit drama.’

‘Een ander partuur dan Rafaël Verhuist ware voor zulk een onderwerp gevraagd! Men denkt aan Vondel en vraagt zich af: zou de dichter van *Jephta* ook elke handeling besloten hebben met een kneepje, met zoo 'n slotvers dat pakt, een declamatorisch uitroepingsteeken dat Jezus onder luid applaus doet komen buigen! Neen, wat Verhuist niet bereikt heeft is eenvoud en diepte.’

Karel Van de Woestyne is nog strenger en striemender in *Vlaanderen* (Januari 1905, blz. 41 en volg.), ‘De heer Verhuist is een zeer dom dramaturg. De schoonste scènes moffelt hij weg... het is beweenens-waard voor het publiek, dat, gekomen om dan toch een drama te zien, bestolen wordt.’

Heeft het werk geschiedkundige weerde?

De beoordeelaar wijst op den onwaren Judas ‘die niet eens de verontschuldiging der logica heeft.’

En verder: ‘Want... de wetenschap? Oh! er staan er een dertigtal bladzijden vol van, op 't einde van 't boek. Hetgeen niet belet heeft dat de heer Verhuist er vaardig mêe goochelt en met één wip de boel onderst te boven gooit... En - zonder dat men katholiek of protestansch betoog wille zoeken - welke jammerlijke onkunde, welk wrevelig-stemmend onverstand!’

‘Zoodat er van het stuk, naar den grond beschouwd, al weinig overblijft: eenig spijt en niet veel eerbied voor den al te licht voldanen dichter’[1].

Zoo heeft Rafaël Verhuist spijts de verhevenheid van menige beelden en gedachten, spijts de kracht en de zangerigheid van zijn woord, spijts de helderheid zijner

(1) Vgl. andere beoordeelingen: L. DOSFEL, *Jezus de Nazarener, Dietsche Warande* en *Belfort*, 1904, talmerk 12, blz. 484; - J. VEREST S.J., Welk is de strekking van Verhulst's drama? aldaar, 1905, t^{k} 2, blz. 115; - LEO VAN PUYVELDE, Kerstnummer 1904 van *Jong Dietshland*; - J. DE COCK, in *De Groene Linde*, Januari 1905.
Naar aanleiding der opvoering van *Jesus de Nazarener*, in den schouwburg van Brugge, verscheen in de Vlaamsche nieuwsbladen het volgende bericht:
‘De ondergeteekenden, door het Christen Vlaamsch Verbond, gevraagd om het stuk ‘Jesus de Nazarener’ van Rafaël Verhuist te onderzoeken, getuigen als volgt: Het ‘verhaal van 't Evangelie is er in veranderd en verdraaid.’
‘Johannes en Petrus zijn hatelijk gemaakt, tegen alle waarheid in.’
‘Judas wordt met alle middelen opgehemeld en voorgesteld als rechtschapen, edelmoedig en volstrekt *niet* geldzuchtig.’
‘Of Christus waarlijk *God* is, zal de toeschouwer betwijfelen.’
‘Christus - volgens het stuk - was rein, edel en goed en *bijna* rechtveerdig, maar de priesters - waaronder Petrus, het hoofd der kerk, en Johannes, Jezus' lieveling - deugen niet.’
‘Judas - volgens het stuk - zocht oprecht de waarheid, maar kreeg van God geen genade genoeg om tot bekeering te kunnen komen!!’
‘Het stuk is bijgevolg hoogst gevaarlijk en verderfelijk, zooveel te meer omdat het hier dingen geldt die de christen geloovigen honderd maal anders hooren leeren hebben, en dat het stuk heel voortreffelijk en meesterlijk gemaakt is.’
J. CRAEYNEST, Pastor te St-Michiels-bij-Brugge.
ACH. LAUWERS, Onderpastor op O.L.V. te Brugge.

plastische vormen, zijn treurspel den doodsteek gegeven door de lamlendigheid van den strijd, door het gemis aan drift, door het verkrachten der geschiedkunde en door de rationalistische strekking die uit al de deelen van zijn werk zijpelt.

L. DE JAEGHER

Een inventaris van 't jaar 1632
Ter inleiding

DE hier volgende boedelbeschrijving of inventaris werd opgesteld, in 't jaar 1632, ten sterf huize van Jonkvrouw Joanna Wyts, dochter van Mijnheer Guilliaume, heer van Helst, voorzitter in den Raad van Vlaanderen.

Zij was in den echt getreden met Jonkher Jacques de Fevre, heer van Labroucke, advokaet, schepen van het Vrye, die stierf op 19^{n} July 1647[(1)].

Daar minderjarige kinderen deelrechtig waren in de nalatenschap van hunne vrouw moeder Joanna Wyts, zoo werd deze staat van goederen opgemaakt, onder het toezicht van hun grootvader materneel Guilliaume Wyts[(1)].

(1) Zie, over Wyts en de Fevre, *Bruges et le Franc*, door Gailliard, bd. 2, bl. 416 en vlgde.

(1) Grootvader Wyts was peter van het oudste kind, dat geboren wierd op 4^{den} September 1617, en aan hetwelk hij zijnen naam gaf.
Wij lezen in den inventaris, onder de *Meubelen in de Salette:*
Het pourtraict van Guilliaemken François, oudsten zone van de overledene.
Dit portret, op doek geschilderd, is heden in het bezit van M. Ronse. Daar staat de kleine in een lief capucientje verkleed; met den rechter arm houdt hij een kruisbeeld omhoog, en aan zijn gordelkoord hangt een zware rozenhoed.
In den hoek staan de familiewapens, en men leest, op zijde, dit opschrift:

ANNO 1621 AETATIS SV AE ANO 4.

Guilhaumken toch werd geen priester, noch monnik, maar soldaat, en later trad hij in de wet van het Vrije.
In 1642 dient hij, onder Philips IV van Spanje, als kapitein van 't voetvolk; in 1650 gaat zijn bevel over aan zijnen broeder Vincent, en hij wordt nu kapitein der ruiterij.
Hij stierf op 20sten April 1681.
(*Notas getrokken uit de papieren van M. Ronse*.)

Dit handschrift schijnt ons zeer belangrijk te zijn.

Eerst en vooral zou men weinig dergelijke stukken vinden die met zoo een groote zorg zijn opgesteld. Geen wonder: grootvader Wyts, uit hoofde van de hooge plaats die hij bekleedde, was de eerste de beste niet; hij wierd vertegenwoordigd bij de schatting, en juist hierom staat deze beschreven tot in de minste, ja soms lachverwekkende, bijzonderheden.

Zoo komt het dat wij ook een nauwkeurig onderzoek kunnen doen in het huis van eene zeer aanzienlijke familie uit het begin der XVIIe eeuw. Wij volgen de schatters van onder tot boven, alle plaatsen dóór, tot in den hof toe; zij wijzen ons elk voorwerp aan, dáár waar het staan of liggen moet. Het is huisraad groot en klein; 't zijn kleederen, schilderijen, lijnwaad, juweelen, boeken, enz. wier overzicht ons het leven en gebruiken voorstellen van de hoogere standen der maatschhappij.

Ja, er steekt gang en leven in de oude taal, in die schijnbaar dorre regelen van het ruwe handschrift. Niet een bloote opsomming van nummers en artikelen, als op lijsten voor verkoopingen hedendaags, zal men hier vinden. Nauwkeuriger beschreven staat hier alles, met prijs en weerde, met nut en gebruik, zoo eenvoudig!

Toch, bekennen wij het volgeerne, meer dan een punt kwam niet klaar uit onze lezing. 't Past aan *Biekorf* 's wijze lezers die nader uit te leggen. Een vraagteeken soms kan tellen als teeken van voorzichtigheid.

Eer wij nu in 't huis van Jacques de Fevre binnentreden, bedanken wij den heer Alfred Ronse-Liebaert, voordien schepen te Brugge, die ons het leerrijk handschrift heeft ter hand besteld, en niet weinig medegeholpen tot de verklaring ervan, door zijnen wijzen uitleg.

Onze inventaris is een tamelijk zwaar boekdeel, dat

34 centimeters lengte meet op 22 breedte. Het is zeer wijd geschreven, op dik papier, met perkamynen omslag. 't Geschrift is schoon, en wel bewaard.

Ter toelichting kan men best de volgende werken te rade gaan:

VIOLLET LE DUC, *Dictionnaire raisonné du mobilier français, de l'époque carlovingienne à la renaissance*. Paris, 1868.

HAVARD, *Dictionnaire de l' Ameublement et de la Décoration, depuis le XIIIe siècle jusqu'à nos jours*. Paris.

MICHELANT, *Le Livre des Mestiers, Dialogues Français-Flamands composés au XIVe siècle par un maître d'école de la Ville de Bruges*. Paris, Librairie Tross, 1875.

A. DE POORTER.

Inventaris ende specificatie zoo van cleederen, bevonden ten sterf huuse van Joncvrauwe Joanna Wyts, filia Mijnheer Guilliame, ruddere, heere van Helst, President in den Raedt van Vlaenderen, tharen overlyden huusvrauwe van Joncheer Jaecques de Fevre, heere van Labroucke, etc., als lynwaet, thin, metael ende huuscatheylen ten voornoemde sterfhuuse bevonden, metgaders baguen ende juweelen, ende voorts de boucken, cleederen, peerden, wapenen ende harnasch van den voornoemden de Fevre, besittere.

In de groote zale[1].

1 carotse wagene, met een dyssel daertoe dienende, ghepresen op.....
3 p. gr.

(1) *Zale, zael, sael* heette men, vroegertijds, de voorzaal bij het inkomen in een groot huis, welke den toegang tot de overige vertrekken gaf = vestibule.
Daar moesten de bezoekers, die men niet binnenbracht, zitten wachten op eenen *scabelle*bank, en men plaatste er ook de koetsen, harnassen, wapens voor de wakers, enz. Er hangden op de muren kaarten van steden, wapens en schilderijen van kleine waarde.
Daar was ook de *tausteen met den voet ende decxsels daertoe dienende*.
Wat is een *tausteen?*
Wij vinden één maal elders *tauwstaen harnasch*.
Is het nu een misse *tausteen* voor *taustaen?* En is dit het *staan* waarop men de harnassen legde, met de deksels erbij die ze tegen het stof moesten bevrijden?

1 schabellebanck.
1 quaerte van de Nederlanden.
1 ander quaerte van de stadt, Amstelredam.
1 tausteen met den voet ende decxsels daertoe dienende van schrijnwerck..... 13 s. 4 g.
2 spysen. *Raect de wapenen van den bezittere, die hem moeten volghen uyt crachte van zyn contract van huwelicke*.

Aldus ghepresen by ons onderscreven gheswooren prysers der stede van Ghendt, ten versoucke vanden voornoomden bezittere, ende ten bywesen van Jo^{r} Philips Wyts, heere van Schothoucke, daertoe gheautoriseert by mynheer Guilliame Wyts, ruddere, heere van Helst, president vanden Raede in Vlaenderen, als grootvader materneel vande achterghelaten wesen vande voornoomde Joncvrauwe Joanna Wyts, zijne dochtere, desen 26^{en} Novembris 1632. Ons toirconde.
(S.) LIEVEN DONCKERE. JAN VAN HOOREMAN[1].

In het groot comptoir neffens de zale es bevonden tnaervolgende.

1 tresoir[2] van wagenschot, met 2 pillaeren..... 2 p.g.

(1) Elkeen der volgende hoofdstukken draagt op het einde de handteekens der schatters.
(2) *Tresoir*, fr. dressoir, étagère.
Niet enkel diende dit meubel om er zilverwerk, porceleyn, enz., op uit te stellen. Soms wierd het gebruikt als huisaltaar.
Zie M. Soil, *un inventaire de 1527, Annales de l'Académie d'Archéologie, XLII, 4e série, tome II*, p. 166:
'Ung drechoir rond et ung dieu piteux dessus, deux candelers 'd'ostel, une pièce de drap rouge sur le dit drechoir'.
Daar is de beschrijving van het huisaltaar: een roode laken op den *dressoir*, dan een verbeelding van den lijdenden Zaligmaker tusschen twee kandelaars.
Wat nu betreft den *autaar* of *autaarstafel*, dien men zoo menigmaal in oude inventarissen tegenkomt, deze zal waarschijnlijk het *rétable* zijn, gebeeldhouwd en met geschilderde luiken, dat van achter op den *dressoir* stond en tot grond diende. Op de geschilderde luiken werden verbeeld de vader, en moeder des huisgezins, met hunne patronen, en de kinderen. Menigwerf zijn de portretten der kinderen door verscheidene kunstenaars geschilderd en aangevuld. Kwamen er te sterven, een kruisken werd boven hun hoofd geteekend.
Vele drieluiken die nog bewaard zijn gebleven in kerken of museums komen waarschijnlijk voort van die huisaltaren.
Ook op rouwdagen of bij voorname omstandigheden werd er het H. Misoffer opgedragen.
M. Weale, aangehaald door Gailliard, *Glossaire*, bl. 48, vertaalt *een compasselicke beelde* door *un tableau rond*, als ware het *beeld* gemaakt met een compas. Dat is zeker mis. Wij denken eerder dat daardoor beduid is *le dieu piteux*, zoo wij hooger gevonden hebben.

1 schabelle ..... 2 s. 6 g.
1 casse van witten houtte, daerinne dat hanghen sbesitters wapenen, rappieren, bussen ende voetbogen..... 10 s.g.
2 luyten..... 8 s.g.
1 metale trompe..... 4 s.g.
2 yser ghegoten branders.
1 dobbelen manszaelstoel, met een cussen daerin[(1)].
1 tafel met een groene carpette daerop.
2 inckel mansstoelen.
1 schilderie voor de schauwe, met zwarte ende vergulde molleuren.
1 deel quaerten.
1 staende oorloige, met het ghewichte daertoe dienende. 3 p.g.

Specificatie van de bibliotecque wesende in tselve comptoir.

(*De boeken, meer dan 300, vooral betrekkelijk op rechtsgeleerdheid, gaan wij, voor alsnu, voorbij*. A.D.)

('t Vervolgt)

(1) *Stoelen*. De inventaris spreekt van een menigte allerlei stoelen: *Schabelle, schabellebanck, schabellebanck met pilaeren, voetschabellekens, lysbanck, lyseken, ynckel mansstoel, ynckel vrouwstoel, dobbelen mansstoel, dobbelen vrouwstoel, spaensche vrouwstoel, spaensche dobbele mansstoel, spaensche dobbele vrouwstoel, dobbele manszaelstoel, ynckele manszaelstoel, toevoeghende vrouwstoel, sluytende cleene vrouwstoel, dobbel toevoeghende mansstoel, vrouwstoel, dobbel toevoeghende vrouwstoel, dobbel toevoeghende spaensche mans- en vrouwstoel, mattestoel, leeghe mattestoel, driepeckel stoel, mandezetele, pricstoel*, enz. Voegt daarbij nog de bahuwen die ook dienden om op te zitten.
Sommige stoelen waren bespannen met laken, zwart of rood leder, en met koperen nagels versierd. Deze laatste zijn de echt vlaamsche stoelen, onder dien naam ook in Frankrijk bekend.
Elk moest op den stoel zitten die hem volgens zijnen rang toekwam; dat was beleefd zijn. Zoo waren er van allen vorm en hoogte, met of zonder leuningen, met of zonder kussens, voor mans en voor vrouwen. 't Is maar in de keuken dat de schatter dit laatste onderscheid niet on maakt.
Een *pricstoel* is een *bidstoel*.

Eene zeer rijke verzameling ouderwetsche stoelen is deze van Dr Fidgor, te Weenen. Men vindt ze ten deele afgebeeld en besproken door A.S. Levetus in het maandschrift *The Studio* van 16 Jan. 1905 (London-Paris).
Daar staat, op bl. 335, een stoel geteekend met eenen enkelen arm, en Levetus zegt dat deze dienen moest voor vrouwen die het spinrok hielden. Dat was dan zeker een vrouwstoel, maar vrouwstoelen moeten nog anders onderscheiden geweest zijn van mansstoelen. Tot in de kerken toe, van af de XVIe eeuw, werden bij ons de twee soorten gebruikt. Waarin lag het verschil?

[Nummer 7]

Over pokken
(*Vervolg van bladz. 67*)

WAT die leveling in en niet het menschelijk lichaam uitmeet; welke wegen hij zoekt en vindt, om zijn rampzalig werk uit te voeren; hoe er dient gehandeld te worden, dáár waar hij vaste grepe gekregen heeft; hoe men zijnen aanval met bijna volstrekte gewisheid kan ontwijken; zulks zal hier nu verders, min of meer breedvoerig, volgens 't belang der zaak, uiteengezet worden.

Dat er lichte en zware pokken gevonden worden, weet elkendeen; van de zwarte pokken, van de bloedpokken en van ingeslegene pokken heeft iedereen hooren gewagen.

Alle die verscheidene gedaanten van pokken worden door een en denzelfden leveling verwekt. Hoe het komt dat ééndorlei ziektekiemen zoo verschillig werk leveren, en weet men met geen volkomen zekerheid uit te leggen. Toch schijnt het redelijk aan te nemen dat, en het *getal* der levelingen die den mensch aanvallen en de bijzondere

kwaadaardigheid dier levende wezens van den eenen kant; de weg langs waar zij binnenbreken, langs den anderen kant; het min of meer, tijdelijk of duurzaam, wêerstandsvermogen van den aangevallen enkeling en tevens onbekende, nog niet nagevorschte eigenaardigheden, die wisselende gedaanten doen ontstaan.

Wij en zullen daar nu niet verder achter visschen en 't aan de zorgen van onze geleerde en ijverig werkende levelingkundige vakbroeders overlaten.

Voor den gemeenen man is het nuttig, zoo niet volstrekt noodzakelijk, te weten dat de eerste en gewichtigste teekens van het uitbreken der pokken bij den mensch, namelijk:

een geweldige koude daver,
zware koorts,
hevig hoofdzeer,
bijna onverdragelijke lendenpijn,
lastige brakingen,

om zeggens altijd dezelfde zijn.

Men kan wel sommige, of zelfs het meerendeel, dier verschijnselen waarnemen bij alle koortsige of aanstekelijke ziekten.

Met zulke hevigheid, met zulke regelmatige standvastigheid en staan zij maar bij de pokken bekend.

Ook is het geraadzaam die teekens in het geheugen te printen en te bewaren; immers als 't er op zou aankomen, zoo wij verder zullen uiteendoen, om dringende en doeltreffende maatregels en voorzorgen te nemen tegen het verder uitbreiden der vreeselijke plage.

Die voorboodschappende verschijnsels en komen eigentlijk maar voor den dag nadat de ziekte een acht tot veertien dagen in het lichaam gebroed heeft; en eerst twee tot drie dagen naderhand breken de eerste pokken *uitslag*teekens uit.

Die aanvankelijke voorteekens kunnen licht en ook geweldig opkomen; uit hunnen lichteren of zwaarderen gang en kan men nochtans de zwaarte der besmetting zelf niet voorspellen.

Immers zware vóórverschijnsels kunnen geheel wel - zij zijn het ook in menig geval - gevolgd zijn van een onbeduidend verder krank zijn; lichte voorteekens, van eenen anderen kant, gaan, in den regel, min erge toestanden vooraf.

De *uitslag* zelf begint gewoonlijk op het aangezicht, meest altijd op of rond het voorhoofd. Men ziet eerst en vooral kleine roode tikkelkes of vlekskes te voorschijn komen die, na een paar dagen, op- en uit waar ts groeien en tot kleine knobbelkes bedijgen; op den top van ieder knobbelke ontstaat eene kleine blaas die groeit en wast en naar alle kanten uitzet. De inhoud dier blazen, eerst helder en doorschijnend, verduistert later en wordt etterachtig; gemeenlijk, en bij de voluitgegroeide pokken altijd, valt het midden der pokkenblaas in en dan hebt gij een beeld van *de* echte pokke ‘bij uitmuntendheid.’

Wat er nu verder van dien uitslag gewordt hangt grootendeels, zooniet uitsluitelijk, van de bijzondere geaardheid en de zwaarte der ziekte zelf af.

't Kan gebeuren, en 't gebeurt niet geheel zelden, in de lichte en allerlichtste gevallen (varioloïs) dat er maar een geheel klein getal pokken voor den dag en komt: eenige op het aangezicht, ook, in kleiner getal, op het lijf en de ledematen; en daarmée is 't al. Men ziet menigmaal dat de pokke t' halverwege in hare ontwikkeling blijft haperen; vde blaaskes en komen op de knobbels niet te voorschijn en alles verdwijnt zonder slag of stoot. Wie niet nauwkeurig op en merkt en zou, buiten pokkentijden, niet eens aan pokkenbesmetting gedacht hebben; nauwkeurige en oplettende waarnemers kunnen soms in twijfel geraken of zij met echte of valsche pokken te doen hebben.

Alle mogelijke midden- of tusschenslag van die bijna pokkenlooze pokkenziekte tot de gevaarlijke, zoo geduchte, zware pokken - de ineenloopende en zwarte pokken (variola vera et confluens) - bestaat.

Bij de hevige aandoeningen wijzen de algemeene ziekteverschijnselen gewoonlijk van in den beginne op ernstige

verkranking; de voorteekens zijn geweldig en gaan gepaard met zware koorts en groote afgematheid; geheel tijdelijk reeds ontwaart men merkbare geestesstoringen, geweldig dolen enz.

De roode tikkelkes ontelbaar en hekeltande dikte op wezen, handen en voeten komen in groot getal te voorschijn zelfs op de lijfsdeelen die, in de gewone gevallen tamelijk bevrijd blijven. De blazekes, die uit die tikkelkes wassen, loopen al groeien ineen. Geheel het lichaam geraakt overdekt met pokkeblazen, later met etterende pokkepuisten; 't is een eendelijk en afstootelijk dingen om aanschouwen.

Kwame er maar dat ongemak uit dien toestand voort, 't en zou daar niemand over klagen: ziekenbezorgers en geneesheeren en verschieten in geen klein geruchte. Maar zulk een veralgemeenen van den uitslag verkondigt vooreerst eene gevaarlijke besmetting; de deugdelijke en bloedzuiverende werkzaamheid van de huid valt geheel en gansch weg en zulks en is ook niet gering te schatten; ten langen laatste is de schade, door het opzuigen der vergiftigende etterstoffen in het bloed en de fijnere geweefsels te weeg gebracht, zoo verderfelijk dat een groot getal dergenen die alzoo getroffen zijn er het leven bij laat.

Van twee andere soorten van pokkenverscheidenheden moeten wij hier nog even gewag maken; namelijk:

Van de echte zwarte pokken of een eerste slag van bloedpokken. In die ziekte wordt iedere pokke, 't zij vroeg in het uitbotten, 't zij later bij het veretteren, met bloed doortrokken of doorweekt. De algemeene staat in die gevallen, is uitnemende slecht, en men mag gerust zeggen dat geen de minste hoop op herstel voor zulke kranken te verwachten is.

Van het tweede, zeldener voorkomende, slag van bloedpokken moet men getuigen dat het een der geweldigste en snelst verderfelijk afloopende aandoeningen is die bekend staan.

Het eigenaardige van die verschrikkelijke kwale is dat de ziekte haar treurig einde vindt vooraleer er een enkel pokkenuitslagteeken te voorschijn komt. De bloedontbinding is zoo erg dat het levensvocht langs alle zijden uit de bloedvaten in het omliggende geweefsel gevloeid komt: onder het vlies der oogen, onder het vel geheel het lichaam door, in den mond, dieper in de organen, in de hersens, de maag, den darm, de nieren, enz. Niemand en kan aan die bloedoplossing door het aloverweldigend vergift wêerstaan; en, in twee drie dagen, niet zelden in eenige uren, is de gezondste mensch geveld en ontlevend.

De uitslag, bij al de pokkenzieken, komt meest op en ontwikkelt in het wezen. Zoo komt het, in de gevallen van erge ineenloopende pokken, dat het aangezicht van den mensch waarlijk niet meer kennelijk en is. Lippen, neus, ooren, wangen staan dik opgezwollen en met vuile loopende etterpuisten bedekt; de oogschelen en het slap vleesch daarrond, opgepoeft en te bersten gespannen, duwen de oogen toe.

Op de slijmvliezen speelt de leveling ook zijn boosaardig spel: alzoo verwekt hij uitslag langs binnen op de oogschelen, en op het witte van de oogen; die slijmvliespokken geven aanleiding tot allerhande oogkwalen, en 't gebeurt dikwijls genoeg dat het gezicht ten deele, of de ooge op haar geheele, verloren gaat.

In mond en neus, in keel en adempijpen komen er gewijzigde pokken te voorschijn; geen echte porren of pokkenpuisten zijn het, maar wel pokkenzweren. Ze en laten daarom niet van lastige kwellingen te veroorzaken in mond, keel- en neusgestel; het gehoor kan er veel door lijden en kwalijk geneesbare oorziekten worden er door te weeg gebracht.

Nu en dan wordt die pokkenontsteking in den roeper overgeweldig, zij dringt dieper voort tot op het kraakbeengeweefsel en veroorzaakt er snel opkomende verstikkingen door het geduchte ‘ledema glottidis’.

Uitwendige, langdurige veretteringen bestatigt men nog

al dikwijls op het einde dier langdurige ziekelijkheid, en zij kunnen den krank en hevige pijnen veroorzaken en danig uitmergelen en verzwakken.

('t Vervolgt)

Dr DEPLA

De wereld wil.... zijn!

HET gaat er op ons wereld al
heel wonderlijk naartoe!
We weten en we zien 't, maar doen
toch liefst onze oogen toe,
en trekken, willens blind, doorheen
dat vastenavondspel.
Wie weet of 'n is 't niet beter dit
dan waarheid of iet el?
Elk brengt u zijn genegenheid
en zweert u hou en trouw,
't en is op tien geen één, me' mensch,
dien 'k nog gelooven zou.
Elk zweert dat hij rechtzinnig is
en dat een ander liegt;
gelooft hij 't zelf, dan is 't dat hij
zijnzelven eerst bedriegt.
Want elk, zoo leert het leven ons,
elk mint zijn eigen best,
elk denkt eerst op zijn eigen ik
en op een anders lest.
Elk geeft zoolang g' hem ziende zijt
aan u zijn beste, ja -
maar 't andere blijft gespaard en 't komt
weer boven, achterna.
Wat wilt ge! dat is menschelijk.
- Komt, 'n gelooft me niet
en waant dat echte liefde nog
bij menschen overschiet.

CAES. GEZELLE

Joel
Bijdrage tot de Germaansche volkskunde
(*Vervolg van bladz. 80*)

JOEL wijst eerst en vooral op het oude heidensche *Winterfeest* der Germanen[1]. De grond van hun godsdienst en hun godenleer was te gelooven dat al wat in de natuur bestaat, leven heeft. In de natuurverschijnselen erkent de mensch overal hoogere levende wezens, tegenover dewelke hijzelf machteloos staat, ofwel met eigenschappen begaafd die hij zelf niet heeft. Die wezens kan hij niet voorstellen tenzij onder de gedaante van dieren of menschen die hij zelf kent. Zoo zijn de natuurkrachten verpersoonlijkt geworden, zoo zijn de gestalten ontstaan, mythusbeelden die men demonen pleegt te noemen. En men is verder gegaan, men is geklommen tot nog hooger wezens, wier macht en gebied grooter zijn en verder uitstrekken, te weten de persoonlijke goden. Doch tot deze laatste voorstelling was bij den mensch grooter ontwikkeling en dieper inzicht vereischt. Ook is de eigenlijke godenleer betrekkelijk jonger dan 't vereeren der natuurkrachten en der demonen. En in zijne onmacht tegenover die hoogere wezens zal de mensch geheel natuurlijk trachten hun genegenheid te winnen of hun geesels af te keeren. Daarom richt hij te hunner eere spelen en maaltijden in, brengt hun spijs- en drankoffers, al dingen die hij hun denkt aangenaam te zijn, omdat hij er zelf vreugde en voldoening in schept.

Nu, onder de natuurkrachten is wellicht geen een zoo algemeen verspreid en bekend, werkt geen een zoo geheimnisvol, zoo wonderdadig als de wind. Men hoort

(1) Hier volgen we vooral: E. MOGK. *Germanische Mythologie* bl. 21 en vgg. J. GRIMM. *Deutsche Mythologie.* I. 121 vgg., 244 vgg., 597 vgg. K. SIMROCK. *Handbuch der Deutschen Mythologie*, bl. 234 vgg. W. MANHARDT. *Götterwelt der Deutschen und Nordischen Völker*. Berlin, 1860. I. 140 vgg.

hem huilen, men voelt hem, men ziet hem om zoo te zeggen door de lucht varen; hoe hij 't zand doet stuiven, de velden droogt, de boomen buigt, de wolken drijft, t' allenkante schade aanricht. De wind is dus wel geschikt om de kinderlijke verbeelding des volks te treffen en allerlei mythische scheppingen te verwekken. Vol vrees en ontzag voor die ongekende, wonderwerkende macht, heeft het volk daar een hooger wezen van gemaakt; en die eerste voorstelling heeft haar ontwikkeld en men is gekomen tot de verpersoonlijking van den wind. De wind werd aldus opgevat als een zelfstandig levend wezen, een reuze, een demoon, of hoe men 't heeten wil, en dit met al de eigenschappen van vlugheid, woestheid en geweld, die men in den wind pleegt aan te treffen; 't is, te weten, de *Wilde ruiter*, de *Wilde jager* die in wilde vaart door de lucht drijft. En naderhand is men nog hooger gestegen, tot het scheppen van eene godheid; den windgod: ODHIN, WODEN.

En die natuurkracht, den wind, wordt men meest gewaar, de Wilde Jager dus ook en Wodin treden te voorschijn en oefenen hunne macht uit, wanneer de nachten langst, de stormen hevigst en talrijkst zijn; wanneer de winden felst loeien; wanneer, met een woord, de werking van die hoogere, geheime macht het meest benauwlijk en ontzaglijk is: dat is te midden den winter, te weten. En dan is 't ook dat de windgod vereerd wordt; dan brengt men spijs- en drankoffers; men houdt maaltijd, men viert feeste, men joelt, 't is JOEL.

Doch, nooit en nergens wordt de windgod, of de winddemoon afzonderlijk opgevat; maar overal en altijd is de wind tevens het verblijf van geesten, zielen van afgestorvenen, die in den wind door de lucht drijven en waarvan de winddemoon en de windgod de aanvoerders zijn. Die schare van zielgeesten wordt voorgesteld als 't gevolg van den Wilden Jager, *de Wilde Jacht*, of als 't gevolg van den Wilden Ruiter, *het Woedende Heer*. Alzoo is de eerdienst der natuur vermengeld met den eerdienst der zielen of

afgestorvenen; alzoo is M oden tegelijk windgod en doodengod; alzoo is Joel tevens het wind- en winterfeest en het zielenfeest; en dat nu juist maakt dat Joel het groote, het heilige feest was der Germanen.

Alle volkeren, in de kindsheid hunner ontwikkeling, gelooven aan het voortbestaan der ziel in de natuur[1]. De overlevende wordt gewaar dat bij den dood iets uit het lichaam geweken is, dat bij hem nog voortbestaat en dat hij in de eeuwiglevende natuur die hem omringt, meent terug te vinden. De ziel, na den dood, treedt in de groote zielenschaar, - sterven heet nog hier en daar ‘in 't oude heer gaan;’[2] - ofwel zwerft rond, zoekend om met de levenden terug in betrekking te komen. Deze afzonderlijke zielen verschijnen als verkeersels, maren, dwergen, elven. Hoe 't zij, 't was een zware plicht de zielen niet te stooren, en te voorzien in hun eet- en drinkbehoefte die ze na den dood bleven behouden. Van daar uitvaartmaaltijden en minnedronken, gehouden tot aandenken der afgestorvenen en waaraan deze kwamen deel nemen; ook nog spijsen drankoffers bij bronnen, vlieten, boomen, overal waar zielgeesten plegen te verblijven.

Van eersten af vond de mensch een nauw verband tusschen de ziel en den wind. Volgens hem waren ziel en adem een en 't zelfde en de overgang tusschen adem en bewogen lucht of wind lag bij de hand. Na den dood, gingen de zielen meestendeels hun verblijf vestigen in den wind. Wanneer 't waaide, dan waren 't de zielgeesten die weg-end-weer over-de aarde dreven. Aan hun hoofd reed de winddemoon: de wilde jager, de wilde ruiter, of de windgod: Woden. De zielen hadden hunne rustoorden: boomen, bronnen, bergen. Welnu 't was ook uit de bergen, uit de bosschen, uit 't water dat de wind opstond. Te zamen met den wind dus ontrezen de zielen en volgden door het ruim een vastbepaalden weg. 't Was meest des

(1) Zie E. MOGK, voornoemd.

(2) Dr P. CHANTEPIE DE LA SAUSSAYE, *Geschiedenis van den godsdienst der Germanen*, Haarlem, 1900, bl. 77.

nachts dat ze te voorschijn kwamen en liefst tijdens de winternachten, vooral de twaalf heilige nachten te Joeltijde, als 't waaide en stormde. Dan waren ze uitgelaten, de zielgeesten of gelijk men nog in Skandinaviën zegt, het Joelvolk; dan stormden ze door de lucht en vierden feeste in dolle luidruchtigheid, dat 't vereend was om hooren.

Zulks moet daaromtrent - vroegertijde ten minste, - de volksopvatting geweest zijn. Zegge daaromtrent; want zoozeer is die voorstelling ingewikkeld, zooveel wijzigingen heeft ze ondergaan, dat 't om zoo te zeggen onmogelijk is het oorspronkelijk beeld met vaste, duidelijke trekken te schetsen; doch alleszins zijn wind en zielgeesten de twee grondbestanddeelen(1).

Die bestanddeelen echter ziet men niet altijd in gelijke mate uitkomen.

Nu eens is 't gedacht van den wind dat bovenzweeft; 't zijn de windwezens die op den voorgrond treden. 't Is Woden, de windgod, die door het luchtruim rent, gezeten op een sneeuwwit ros, dragend een hoed met breeden rand, gevolgd door wilde, huilende brakken. Soms jaagt hij een wild dier, meest een wilden ever, achterna, of nog een vrouwe: de windbruid, de boschvrouwe. 't Is het WOEDENDE HEER, een schaar strijdzuchtige geesten, die, de lucht doorwoelen en woesten kamp slaan. 't Is de wilde jacht, een jagersbende met peerden en honden(2). Die Joelbenden hebben doorgaans een aanvoerder, en die aanvoerder is veelal Woden zelf, de jolfadir(3) zoo men nog zegt in Skandinaviën, de Joelvader.

In andere voorstellingen hebben de zielen der afgestorvenen de bovenhand. Aanvankelijk heeten die zielgeesten ‘*Holden*’ en ‘*Perchten*’. Maar ziet, die schaar enkele wezens is verworden tot één, zelfstandig

(1) CHANTEPIE DE LA SAUSSAYE. *Geschiedenis*... bl. 78.
(2) J. GRIMM. *Deutsche Myth.*, II 870 vgg. K. SIMROCK. *Handbuch*... bl. 237 vgg.
(3) OZANAM, *Les Germains*, bl. 163.

wezen, dat in hem het begrip bevat der gemeenschap. 't Is nu niet meer de schaar der Holden, der Perchten; maar vrouw *Holde, Holda, Holle, Perchta, Berchta, Bertha, de varende vrouwe*, die door de lucht zweeft, 't zij alleen, 't zij... wederom als aanvoerderin der zielgeesten(1). Maar nogmaals bleven de voorstelling van den wind, als natuurverschijnsel, en deze van de zielen der afgestorvenen zoo nauw verbonden, dat, evenals Woden, de windgod, tevens optreedt als aanvoerder der zielen, en als zielengod, ook Holda of Perchta, de aanvoerderin der zielenschaar, verbeeld wordt als chthonisch wezen, als godin van den wind. En was Joel de *Woenstijd*, 't was ook de *Perchtentijd* en lange nog in de middeleeuwen zal Driekoningen bekend staan onder den naam van *Perchtendag*, of liever *Perchtennacht*.

Zooals men ziet, zijn al deze voorstellingen dooreengemengeld; al deze grondbeelden zijn met een aantal bijtrekken vermeerderd. De volksverbeelding heeft de oorspronkelijke kiem in den loop der eeuwen ontwikkeld en gewijzigd.

Het geloof aan de heidensche godheid, het vereeren van Woden en Holda, als godheden, zijn het eerst uitgestorven met het indringen van het christendom. Doch de grond is gebleven. Overal bleven de Sagen van de Milde Jacht, het Woedende Heer, de zielenschaar voortleven. Evenwel is de zielenschaar veranderd in de schaar van de zielen der *ongedoopte kinderen*, de Wilde Jacht, het Woedende Heer zijn 't verblijf geworden van allerhande ondeugende lieden, - 't zijn de '*franc-maçons*', zeggen ze in 't land van Aalst - die na hun dood veroordeeld zijn om eeuwig rond te dolen in den wind(2).

Ook, vrouw Holda en Perchta bleven voortbestaan in den volksmond: doch al vroeg zijn de Italische godin

(1) E. MOGK, bl. 46-49.
(2) E. SOENS en J. JACOBS, *Handboek voor Germaansche Godenleer* (Uitgave der Koninklijke Vlaamsche Academie. Gent, 1902, bl. 56.)

Diana en Herodias in de plaats getreden. Woden insgelijks en de Wilde Jager werden vervangen door den eenen of den anderen held of koning uit de geschiedenis of uit de heldensagen: Diederik van Bern, Karel de Groote, Roeland, Koning Arthur, enz.[1].

***

Als nu te wintertijde, de wind om zoo te zeggen losgelaten was, dat de windwezens in uitbundige wilde vreugde door de lucht stoeiden, dat de zielgeesten hun jaarlijkschen feestelijken omtocht hielden, dan vierde 't volk ook mede. Het vreugdevier laaide, 't volk kwam bijeen; 't werd gezongen en geklongen in gezamenlijke drinkgelagen en maaltijden. En dit alles was niet enkel de natuurlijke uiting van de volksvreugde; dit volksfeest had een godsdienstig karakter. 't Geschiedde ter eere van de voorbijtiegende goden en geesten; tot hun aandenken werd in de bijeenkomsten de minne gedronken; spijs- en drankoffers werden hun gebracht[2]; op de maaltijden moesten zulke gerechten, en geen andere, opgediend worden; zekere spijzen werden des nachts gereed gezet tegen dat de goden en hun gevolg en de zielen voorbijkwamen; immers, ze namen deel aan de eetmalen en minnedronken en verorberden de gereedgestelde spijzen en offers. En het volk handelde aldus, niet alleen om hen te eeren, maar ook om hun gunst te winnen; want die omtocht van goden en geesten was heilzaam en bracht zegen over menschen en dieren en land. Ook was het, zooals hierboven reeds aangetoond werd, hooggetij voor tooverij en voorspelling; 't waren de *lot*-, de *luk*dagen. Uit de droomen, het weder, 't eerste gemoet, uit allerlei andere voorteekens wist men te raden hoe 't volgende jaar zou zijn[3].

(1) K. SIMROCK, bl. 242.
(2) OZANAM. *Les Germains*, bl. 63.
(3) E. MOGK, bl. 163 vgg.

Dus:

JOEL was het Germaansche feest, gevierd te wintertijde, als de wind het felst woelde; als de windgoden te voorschijn kwamen en het meest hun macht on hun invloed lieten gevoelen en in *joeligen* tocht door de lucht renden; als de zielgeesten in schare fooie hielden en onder vreugdevol *gejoel* met den wind over de aarde vaarden; als de menschen met windgoden en zielgeesten en te hunner eer feest vierden en zongen en klongen en... *joelden*.

Zoo wordt het woord zelf gemakkelijk verstaanbaar en komt het wel overeen met de gebruiken waarop het wijst. We kennen én bezigen nog het woord *joelen, gejoel*, in den zin van geweldig, uitgelaten zijn; de Nederlandsche woordenboeken geven: *jool, jolig, jolen*, met de beteekenis van feest, prettig, pret maken. Bij SKEAT: *yule* - vreugdegeroep, in verband met 't Middeleeuwsch *joulen, yollen* met dezelfde beteekenis. En in 't Hoogduitsch-Nederlandsch woordenboek door SICHERER en AKVELD: *jul* = jool, feest, pret; *julen* - jubelend feest vieren; *jo(h)len, jodeln* = in de volkstaal, langs de straat schreeuwen, zingen, joelen.

Hier zijn we tenden. Ons doel immers was mede te deelen wat we wisten, wat we dachten over 't oude Germaansche JOELFEEST.

Zijn er die meer weten, die anders denken over JOEL?

't Is waar, we hadden nog kunnen handelen over de wijzigingen die Joel naderhand ondergaan heeft onder invloed van Roomsche heidensche feesten en van het Christendom en alzoo wellicht de verklaring vinden van menig volksgebruik dat heden nog te wintertijde en omstreeks Kerstdag en Nieuwjaar in zwang is; dit zal misschien voor een anderen keer zijn.

E. VAN CAPPEL

Maartsche Buien

DE wind heeft weer met woest geweld
zijn ketens stuk gekregen,
zijn stalen roede vreeslijk op
de boomen losgeslegen,
die winternaakt en bloot
in lange reken langs de baan,
droef- zuchtend hunnen nood,
lijk schaamle schooiers staan.

De boomen buigen hunnen nekke.
De wind zijn slagen buischt
op berk en beuke vastgevezen
in d'ijzervasten vuist.
Door tak en twijgen jaagt
de wilde wind zijn reuzengrepen,
't geboomte steent en klaagt
in 't windenstormen vastgenepen.

Ei boomen weert u - staat uw steke;
Ei schoort uw voet en kop!
Gij sluimert nog - ontwaakt! 't wordt lente,
Het krachtig levenszop
doorkruipt uw slapend lijf - Ei laat den
wind uw takken kraken
gij sterker staat gij, zoo gij wilt uit
den winterslaap ontwaken.

F. DE JONGHE

Mengelmaren

P. Urbaan Coppens, O.F.M., *Strijd om de Heilige Plaatsen, met plannen en platen*, gedrukt te Rousselare, bij J. De Meester, 1905.

In dit werk, zet de schrijver, een Vlaming, zijn gedacht uiteen omtrent de juiste ligging der H. Plaatsen in Palestina, en hij verdedigt zijne zienswijze bij middel van oorkonden en overleveringen, tegenover anders-denkenden, in 't bijzonder tegen de Fransche Paters Assomptionisten.

Hij doet eerst den gedachtentwist kennen die in deze laatste jaren ontstaan is. Daarna tracht hij zijne meening te staven in 't bijzonder wegens de plaatse van 't paleis van Hoogpriester Caiphas.

't Is een werk van redetwist, dat met belang kan gelezen worden.

Noodkreet van den missionnaris van Santoli
(*Brief van Pater Edw. Van Robays, S.J.*)

Santoli, 3 December 1904.

VRIEND KAREL,

....**H**ET jaar 1905 dat begint, is het 25ste dat ik priester gewijd ben en op den 2den Februari aanstaande, zijnde O.L. Vrouwendag, ga ik mogen mijne laatste geloften uitspreken. *Quid retribuam Domino!*

Nu ben ik in Santoli....

Het bouwen gaat nogal vooruit. Sedert een jaar ben ik metser, en welhaast zal de meisjesschole gereed zijn, alsook de keuken en de stallingen, en daar en zal maar de pompeput en de kerke meer overblijven, zoodat ik er van de jare zal mede gedaan hebben: indien de geldmiddels maar niet en ontbreken, want tot hiertoe kome ik nog al vele te kort. Ik heb zoodanig geld noodig dat ik alles zou willen aangaan. Benevens het geld voor het bouwen, heb ik meer dan 5000 franken noodig voor de schole, die achter Kerstdag beginnen zal, te zamen met de school voor de trouwers. Ik moet christene huisgezinnen stichten en jongelingen onderwijzen, die dan elk in zijn dorp de anderen zullen aanleeren wat zij hier vernomen hebben. Ik heb rond Santoli bij de 4000 christenen, over een vijftigtal wijken of dorpen verspreid. Zij gaan voor jaren nog enkelijk christen bij name blijven, indien ik voor de schole niet zorge. Ik heb dan nog in Gangpur bij de 3000 christenen 10 uren van hier, die ook schoolkapellen en meer meesters vragen. Daar zijn maar twee armtierige kapellekens, te kleine en te bouwvallig om er mee voort te doen voor boven de 25 dorpen. Moet ik dan nog spreken van de nieuwe christenen, die gestadig komen? Kan ik geene hulp geven, de Lutheranen zullen komen en de heidenen zullen tot de Lutheranen gaan. En die zijn rijk. Van Engeland ontvangen zij ontelbare millioenen 's jaars: en hier is het strijd om leven of dood met de Lutheranen.

Sedert 5 jaar hebben wij vele hunner dorpen gewonnen, en er geen een verloren. God werkt zienlijk met ons, en het zou mij niet verwonderen, kon ik in één jaar rond de acht dorpen overwinnen. Maar ik worde bijna bevreesd en ontmoedigd als nieuwe dorpen toekomen, omdat ik gestadig vreeze de middels niet te hebben om ze te aanveerden en dan voor hun onderwijs te zorgen.

En dan breekt mijn hert van Vlaming en priester.

Wat zoudet gij doen in mijne plaatse? Hemel en aarde geweld aandoen om die zielen te kunnen verlossen. Gij kunt u inbeelden, in uwe vrome ziele van Vlaming, wat mijne droefheid in zulke oogenblikken moet zijn, als ik den Lutheraan zie geld rondstrooien, en aan de toegeloopen Heidenen, die tot mij komen hulpe vragen, moet zeggen dat ik niets heb: niets, en ze zoo droevig moet laten heengaan. En toen ik de Belgische gazetten ontvange, en de lijste der giften doorbladere, om te zien of mijn naam er niet tusschen staat, nooit zie ik iets voor mij, ondanks mijne herhaalde vragen. Mochten mijne oude vrienden van Vlaanderen, als eenige getrouwen het doen, mij aalmoesen zenden.

Ge ziet boe droevig mijn toestand is! Hoe noodig het geld is dat ik vrage. 't Is voor de schoten! In de scholen vormen wij de jeugd en ‘de toekomst hoort der jeugd’....

Gij zult mij helpen, brave menschen van Vlaanderen: in 1879 was ik in Belgie, en aan uwe zijde heb ik gestreden voor de vrijheid der scholen....

Boven mijne school zal ik prenten: *Katholieke school, opgericht door de katholieke Vlamingen*.

Helpt mij! Gedenkt u mijner, gij die mijne vroegere vrienden waart, en als besteek mijner jubeljaren, zendt mij eene goede aalmoese.

Komt ter hulpe den armen missionnaris van Santoli, en God, de Eeuwige Algoede, zal 't u loonen.

EDWARD VAN ROBAYS, priester missionnaris van het Gezelschap Jesu.

(*Gazette van Brugge*, 3-4-05.)

DICHTEIR DE JONGHE. - In de laatste zitting der Commissie voor Geschiedenis, Bio- en Bibliographie deelde Jhr. de Gheldere een handschrift mede van eenen tot dusverre onbekenden Vlaamschen dichter van 't begin der XVIIIe eeuw, met name D.G. de Jonghe, heelmeester te Duinkerke. Het bestaat in een uitvoerig gedicht, opgedragen ‘aen den achtbaren, wysen ende waerden heere, d'heer ende Meester Ludovicus Lambrecht, der beyde rechten Licentiaet ende out Burghmeester der stede van Nieupoort’, en bezingt den toenemenden voorspoed die aan deze stad te beurt viel ten gevolge van den ondergang van Oostende na het beleg van 1705, tijdens den Erfenis-oorlog.

Dit gedicht, 1068 hexameters lang, is, naar het gebruik van dien tijd, voorafgegaan en gevolgd van dichtstukken van kleiner gehalte, als: inleiding, naamdicht, wisseldicht, slotrede, toemaat, jaardichten, enz., indervoege dat het bundeltje in zijn geheel, boven de proza der opdracht. 1698 rijmregels bevat.

Zonder er tot hiertoe in gelukt te zijn over dezen tijd-, stad- en vakgenoot van Michiel de Swaen nadere berichten in te winnen, is het Jhr. de Gheldere gebleken dat de Jonghe een rederijker was, die, zooals hij het zelf verklaarde, schreef ‘om te leeren en te stichten’, Maar te midden van al dat doceerend en moralizeerend Vlaamsch, slaat ondertusschen hier en daar eene schitterende strale door, welke ons de dichterlijke ziel van den man en zijne edele gaven doet waardeeren en liefhebben. Zijne leus luidde: *De Jonghe leeren altyt*.

De dichters van eenige beteekenis waren op het einde der XVIIe en in het begin der XVIIIe eeuw in Vlaanderen en in het noordelijk gedeelte van Frankrijk schaarsch genoeg, opdat de Koninklijke Vlaamsche Academie het zich tot eene eer zou rekenen den naam van de Jonghe aan de vergetelheid te mogen onttrekken.

(*Verslagen der K. Vl. Taalvroedschap*. 16-11-04.)

[Nummer 8]

Shylock
spel in drie bedrijven ontnomen en vertaald uit het drama van *Shakespeare*: 'De Koopman van Venetie' en geschikt om door jongelingen uitgevoerd te worden.

SPELERS:

De Hertog van Venetie.
ANTONIO, koopman van Venetie.
BASSANIO, zijne vrienden.
SOLANIO, zijne vrienden.
SALARINO, zijne vrienden.
GRATIANO, zijne vrienden.
BALTHAZAR, jonge rechtsgeleerde.
SHYLOCK, rijke jode.
TUBAL, jode, Shylock's vriend.
Klerk, Kerkerwaarder, Bedienden en Dienstboden.

Eerste bedrijf.

Eene straat, in Venetie.
ANTONIO, SOLANIO en SALARINO komen op.

ANTONIO.
'k Weet waarlijk niet waarom ik zoo bedroefd ben:
't verveelt mij en 't verveelt u ook voorzeker;
maar hoe ik dat gekregen, gevonden, ontmoet heb,
waaruit het is geboren en bestaande,
de Heer is 't wijs;
die treurigheid maakt mij zoo zwaar van geest
dat ik bijna mijn zelven niet meer ken.

SALARINO.
Uw zinnen varen op het machtig meer
waar allenthêen uw schepen, edeldrachtig,
als deftige, rijke burgers van de baren,
't zij ook als prachtsieraden van het zeevlak,
de schamele koopvaartuigen over 't hoofd zien
die, op hun linnen vlerken voorbijvliegend,
ootmoedig buigen en hun dienaar doen.

SOLANIO.
Geloof mij, heer, had ik zulk spel gewaagd,
mijn zinnen zouden bestendeels op gang zijn
alwaar mijn hoop reist; 'k zou gedurig gers
uittrekken om te weten waar de wind zit,
de landkaart achter havens, dammen, reen
doorsnuisteren; en al 't geen mij onheil zou
doen duchten voor mijn scheepsvracht, deed mij vast
bedroefd zijn.

SALARINO.
Blazend om mijn drank te koelen,
krege ik de ridde op 't lijf, al peizen op
de scha, die felle wind op zee kan doen.
't Zand dat verloopt in 't tijdglas deed mij denken

op ondiepte en op zeebank; ja, *Andries*,
mijn prachtschip, lage reeds in 't zand gedreven,
zijn mast beneên zijn ribben neêrgestopen,
als om zijn graf te kussen. Naar de kerk gaan
en 't heilig steen aanschouwen van 't huis Gods
en zou ik, of ik dachte op gruwbare rotsen
die, rechts mijn lieflijk schip van zijds genakend,
mijn waren op den waterplas uitstrooien,
de buisschende golven kleeden met mijn zijde
en al mijn weelde, in ééns, en al mijn rijkdom
te niete doen. Wie kan het anders denken?
Op zulk een dingen denken, doet gedenken
dat zulk een dingen mij bedroeven zou.
Genoeg gepraat: Antonio is bedroefd
al denken op zijn waren die op zee zijn.

ANTONIO.
Toch niet, geloof mij vrij. God zij gedankt,
mijn waren liggen op geen enkel vaartuig
noch in eene enkele streek; dit enkel jaar,
hoe rampvol, kan mijn goed niet al verderven:
koophandelschap is niet 't geen mij bedroeft.

SALARINO.
't Is dan dat gij op trouwen staat.

ANTONIO.
't En doet.

SALARINO.
Ook niet? Ik neme dan dat gij bedroefd zijt
omdat gij niet verblijd zijt: 't ware u eender
te lachen, springen en zeggen dat gij blij zijt
omdat gij niet bedroefd zijt. Bij dien tweekop, Janus,
natuur, als 't past, kan aardige kneekers kerven:
daar zijn er die gedurig oogskes zetten
en lachen, als papegaaien, met een muizel;
en andere, zuur en zerp van aanzien, die
noch monkelen wilden, noch hun tanden toogen,
al stond de grijze Nestor zelf aan 't lachen.

SOLANIO.
Daar is Bassanio, uw edele bloedvriend:
hij komt, zeid'hij, om u alleen te spreken.
Wij laten u met nieuw en beter gezelschap.

(Salarino en Solanio af.)

ANTONIO

(tot Bassanio, die binnenkomt):

't Verheugt mij u te zien, Bassanio,
maar 't zou mij nog veel meer verblijden, u
te kunnen dienst doen.

BASSANIO.
Beste Antonio,
't is u bekend dat ik geminderd ben
in welzijn, met te willen doen en toogen
meer dan in het bereik lag mijns vermogens.
Dat ik een nauweren weg zal moeten inslaan
is 't kermen mij niet weerd; maar 'k ben bezorgd
met eer de groote schulden los te maken
waartoe mijn jongheid, soms al te vrijgevig,
mij heeft gedwongen. U ben ik, Antonio,
in gelde en liefde schuldig, meest van al.

ANTONIO.
Om u, Bassanio, uit den nood te trekken,
mijn geld, mijn goed, al wat ik kan of weerd ben,
't staat al hulpveerdiglijk ten uwen dienste.

BASSANIO.
Als ik, nog knaap, een pijl verloren had,
schoot ik zijn wêerga met dezelfde jacht
op 't zelfde speur, scherp naziende om den eersten
te vinden: 'k waagde er twee, en 'k vond er dikwijls
twee weer. Mijn voorbeeld is echt kinderspel,
want kinderhertig ook zal mijn verzoek zijn.
Veel dank ik u, en als een jonge losbal
ik ben 't al kwijt: maar mocht het u gelieven
een tweeden schicht op zoek en op het speur
te jagen van den eersten, 'k zou ze zeker,

met wel te kijken, beide wedervinden
mislukt het, 'k breng uw laatste gifte weder
en blijf u eeuwig dankbaar voor uwe eerste.

ANTONIO.
Gij die mij kent, hoe kunt gij uwen tijd
verliezen met te krinkelen langs dien omweg?
Gij zoudt, met al mijn have te verkwisten,
mij veel min leed doen, dan met dus te twijfelen
of ik voor u tot alles wel bereid ben.
Maar al mijn rijkdom is te schepe, op zee.
Ik heb noch geld, noch ware op winkel,
die ik verpanden kan: maar ga, en zie
wat mijn vermogen weerd is, hier in stad.
Zet u getroost op gang, wel overtuigd
dat niemand uw verzoek van d'hand zal wijzen
wanneer mijn naam en trouwe borge staan.

(Lorenzo en Gratiano komen in.)

GRATIANO.
Goên dag, weledele heeren.

BASSANIO.
Wanneer gaan wij aan 't lachen, vrienden beide?
't Is zelden dat ik u ontmoeten mag.

GRATIANO.
Is 't waar, Antonio, dat gij bedroefd zijt?
Gij trekt te zeer u 's werelds zaken aan.

ANTONIO.
Ik acht de wereld maar voor 't geen zij is, vriend:
een speeltooneel, waar elk zijn rol op speelt:
de mijne is treurigheid.

GRATIANO.
Ik spele pooias!
Ik wacht, al dansen, dat de rimpels komen
en laat, al drinken, eer mijn lever heet zijn
dan dat mijn hert al zuchten en treuren koud komt.

Waarom zou iemand die vol warm bloed zit
daar staan als grootheers marmeren beeld? en slapen
al wakker zijn, en geel zijn als citroen
van knotteren? Hoor, Antonio, 'k heb u lief,
en laat mijn liefde u zeggen: daar zijn menschen,
met stijfpap-aangezicht, stram als staande water,
die zwijgen als vermoord met opzet, meenende
een roep te kunnen opdoen, bij de onnoozelen,
van wijsheid, wetenschap, diepzinnigheid.
En als zij spreken, luistert, 't is 't orakel,
hun mond gaat open, d'honden moeten zwijgen!
Het overig' houd ik tot den naasten keer;
maar in Gods naam, ga toch op vischvangst niet,
Antonio, met dien bleeken bliek, bedroefdheid,
achter dien dwazen snoek van kijk-naar-mij.
Vaarwel, Antonio; komt gij mee, Lorenzo?
Na 't noenmaal krijgt gij 't einde dezer aanspraak.

LORENZO.
Ik laat u los tot dat het middag is.
Ik moet wel wijs en stom zijn, zoo gij zeidet,
want nooit laat gij mij tijd een woord te reppen.

GRATIANO.
Ja, houd u nog twee jaren vast aan mij
en gij vergeet hoe dat uw stemme klinkt.

ANTONIO.
Vaarwel. 'k Zou leeren lateren in die school.

GRATIANO.
Best zoo; want stille zijn en zwijgen past maar
aan koeitong die gerookt is.

(Gratiano af.)

ANTONIO.
Wat heeft hij daar uiteengedaan?

LORENZO.
- In gheel Venetie is er geen die meer babbelt en min zegt dan Gratiano. Zijn gezonde redens gelijken

twee graantjes ter we, gedoken in twee bondels stroo; ge zoekt ernaar den ganschen dag; gevonden, en schijnen zij aleens het zoeken niet weerd.

(Antonio en Lorenzo af links. - Shylock en Bassanio komen in, rechts.)

SHYLOCK.

- Drie duist dukaten? Goed zoo.

BASSANIO.

- Ja, heer, en voor drie maanden.

SHYLOCK.

- Voor drie maanden? Goed zoo.

BASSANIO.

- Daartoe, zoo 'k u gezeid heb, zal Antonio borge staan.

SHYLOCK.

- Antonio staat borge? Goed zoo.

BASSANIO.

- Kunt gij mij dien dienst doen? dat genoegen? mag ik uw antwoord weten?

SHYLOCK.

- Drij duist dukaten, voor drie maanden, met Antonio als borge.

BASSANIO.

- Wat antwoordt gij daarop?

SHYLOCK.

- Antonio is goed.

BASSANIO.

- Hebt gij ooit het anders hooren zeggen?

SHYLOCK.

- Wel neen ik, neen ik, neen ik, neen ik. Met te zeggen dat hij goed is, meende ik dat hij goed is van betalen. En toch en staat zijn goed niet al te vast: hij heeft een handelschip op weg naar Tripoli, een ander vaart naar Indie; en zoo ik even vernam op den Rialto, een ander zeilt naar Mexico, en een vierde naar Engeland; en hij heeft nog andere varende have, verspreid overal rond. Maar schepen zijn maar berd, en schipvolk menschen. Er woekeren landratten en zeeratten, landdieven en zeedieven, 'k wil zeggen zeeroovers; daarbij hebt gij nog het gevaar van water, wind en rotsen. Maar toch, de man is goed van betalen. Drie duist dukaten? 'k zal zijn borge wel kunnen aanveerden, 'k peize 't wel.

BASSANIO.

- Ge moogt er zeker van zijn.

SHYLOCK.
- Ik wil er zeker van zijn; en om zeker te zijn, wil ik mij nog overpeizen. Mag ik met Antonio spreken?

BASSANIO.
- Belieft het u met ons te eten?

SHYLOCK.
- Om zwijnsvleesch te eten zeker; om te nutten van de woning waar uw profeet, de Nazarener, den duivel in gebannen heeft. Ik wil wel koopen met u, verkoopen met u, spreken met u, wandelen met u en zoo voorts; maar 'k en wil noch eten met u, noch drinken met u, noch bidden met u. Wat nieuws op den Rialto. Wie komt er daar?

(Antonio komt wêer in.)

BASSANIO.
't Is heer Antonio.

SHYLOCK

(ter zijde):

Beziet hem kroppen als een publikaan!
Ik haat hem, eerst omdat hij Christen is,
nog meer omdat hij, met zijn lage dwaasheid,
geld gratis uitleent, en den kroos vernedert
dien wij, in stad hier, anders konden krijgen.
Indien hij ooit gevangen in mijn klauw zit
zal ik op hem mijne oude veedte uitwerken.
Hij haat ons heilig volk, hij spot met mij
alwaar de koopliên al te saam vergaderen,
hij scheldt mijn doening, woeker durft hij heeten
mijn treffelijk gewin. Vloek op mijn stam
indien ik dat vergeve!

BASSANIO.
Hoort gij, Shylock?

SHYLOCK.
'k Was denkende op hetgeen ik liggen heb,
en, als ik mijn geheugen mag betrouwen,
'k en zal zoo seffens die drie duist dukaten
ineens niet t'hoope krijgen. Maar wat geeft dat?
Tubal, een weeldige Jode uit mijnen stam
zal d'hand toesteken. Wacht eens. Hoeveel maanden
was 't dat gij zeidet?

(Tot Antonio):

Voorspoed zij met u, heer;
wij waren even doende met uw heerschap.

ANTONIO.
Shylock, ofschoon ik, als ik geld verschiete
of trekke, nooit geen kroos en vrage of geve,
toch, om mijn vriend uit zwaren nood te helpen,
wil ik daar eens van afzien.

(Tot Bassanio):

Weet hij reeds
hoeveel gij vraagt?

SHYLOCK.
Ja, ja, drie duist dukaten.

ANTONIO.
En voor drie maanden.

SHYLOCK.
'K Had het vergeten. Ja, 't was voor drie maanden.
En gij staat borge. Goed zoo. Laat eens zien.
Maar, hoorde ik wel, gij leent en gij ontvangt
geen geld, op kroos, zegt gij?

ANTONIO
'k En deed het nooit.

SHYLOCK.
Als Jakob zijn oom Labans schapen weidde
- die Jakob was, na vader Abraham,
dank aan het wijs beleid van zijne moeder,
de derde aartsvader; ja, hij was de derde -

ANTONIO.
Wat wilt dat zeggen? Leende hij geld op kroos?

SHYLOCK.
Op kroos niet, eigenlijk, zoo gij het opneemt,
geen echten kroos. Maar hoor wat Jakob deed.
Hij was 't met Laban eens, dat al de lammeren,
met vlekken of striepen op de vacht geteekend,
aan hem toekwamen. Zoo die slimme herder
nam stokskes, peelde er 't vel van af bij plekken,

en toogde ze aan de schapen, vóór het lammeren.
En al de lammeren kwamen bont ter wereld,
en 't waren Jakobs, 't was gewin voor Jakob,
en Jakob wierd gezegend, want gewin
is zegen, als het van geen diefte en komt.

ANTONIO.
Maar Jakob diende maar op goed geluk,
en dat gewin lag in zijn eigen macht niet:
't wierd door Gods hand geschikt en toegestaan.
Ot meent gij woekerwinst daarmêe te wettigen?
Bediedt uw goud en zilver rams en schapen?

SHYLOCK.
'k En weet niet; maar 't zet even dapper voort.
Horkt hier!

ANTONIO.
Gij ziet, Bassanio, dat de duivel
den Bijbel kan doen spreken naar zijn inzicht.
Eene euvele ziel, die heilige spreuken uithaalt,
schijnt mij een schurk te zijn met lachend aangezicht,
een bleuzende vrucht, die rot is tot aan 't klokhuis,
't Bedrog kan toch zoo minzaam zijn van uitzicht!

SHYLOCK.
Drie duist dukaten is al een schoon hoopke.
Drie maanden op een jaar - laat zien - dat maakt...

ANTONIO.
Zeg, Shylock, mag ik mij op u betrouwen?

SHYLOCK.
Signor Antonio, dikmaals herbeginnend,
hebt gij, op den Rialto, mij gescholden
wegens mijn geld, mijn kroozen en mijn winsten.
Ik trok mijn schouders op en ik verdroeg het;
geduld is immers 't kenmerk van ons volk.
'k Was u een onbekeerde, een dief, een bloedhond,
gij spoogt uw slijm uit op mijn joodschen tabbaard,

dít al omdat 'k mijn eigen goed gebruike.
Maar nu, ja 't schijnt dat gij mij nu van doen hebt.
Zoo is 't. Gij komt te mijwaart en gij zegt mij:
‘Shylock, wij hebben geld van doen’. Dat zegt gij,
die op mijn baard uw kwijl hebt uitgespeekt,
die mij, gelijk een hond, van uwen drempel
hebt weggeschopt. Ja, gij hebt geld van doen.
Wat moet ik zeggen? Moet ik u niet zeggen:
‘Een rekel, heeft dat geld? Is 't mooglijk dat
een hond drie duist dukaten leent?’ Of moet ik
gebogen staan en, sprekend als een slaaf,
mijn stem inhouden en, ootmoedig vezelend,
u zeggen:
‘Algoede, woensdag hebt ge op mij gespogen,
mij weggeschopt op zulk en dag, ook nog
mij hond genoemd; voor al die vriendelijkheden
zal ik u geren geld verschieten?’

ANTONIO.
Als 't nood doet, zal 'k u nog dien naam toepassen,
nog op u spuigen, u wegschoppen ook.
Wilt gij mij geld verschieten, leen het niet
als aan een vriend: zou vriendschap ooit gewin
ontrooven aan een vriend voor dood metaal?
Neen, leen het mij als vijand; blijf ik dan
mijn schuld te kort, gij zult mij des te liever
de volle boete ontwringen.

SHYLOCK.
Is dat opschieten!
Ik wilde uw vriend zijn, uwe liefde winnen
en spijts den smaad waarmeê gij mij bevuild hebt,
u helpen uit den nood, en geenen duit
voor mijne leening eischen! Maar gij 'n hoort niet!
Mijn aanbod is toch lief.

ANTONIO.
't Zou lief zijn, ja 't.

SHYLOCK.
Lief is 't.
Kom meê naar den notaris; teeken mij
een schamel briefelke, en, uit lachedingen,
indien gij, op gezegden dag en stede,
de som, of 't geld, dat in den brief bepaald wordt,
te kort blijft, 't weze als boete vastgesteld
dat ik een pond, een welgewogen pond
zal mogen uitsnijden van uw schoon vleesch
op 't deel uws lichaams dat ik zal verkiezen.

ANTONIO.
Aanveerd! 't Zij zoo: ik zal dien schuldbrief teekenen
en zeggen dat een Jode vriendlijk zijn kan.

BASSANIO.
Neen, zulk geschrift zult gij voor mij niet teekenen:
Ik blijve liever in den nood.

ANTONIO.
Waarvan gij toch benauwd zijt! 'k Zal op tijd
betalen. Bin twee maand, dus één maand vroeger
dan het zal noodig zijn, verwachte en krijg ik
wel twintigmaal de weerde van die schuld.

SHYLOCK.
Wel, vader Abraham, dat zijn mij christenen!
Ruwhertig zijn ze, en denken dat een ander,
ook ruw van herten zijn moet.

(Tot Bassanio):

Luistert hier:
indien hij op den valdag in gebrek blijft,
hoe kan die boete mij van eenig nut zijn?
Is een pond vleesch, aan eenen mensch ontnomen,
zoo veel weerd, zoo gebruikbaar, als een pond
't zij schaap- of koei- of geitevleesch? 'k Betrachte
zijn vriendschap, en ik bied' hem dezen dienst,
't Is nemen of laten. Is 't van neen, vaarwel.
Maar scheld mij toch niet uit, omdat ik goed ben.

ANTONIO.
Kom, Schylock; 'k ben bereid dat stuk te teekenen.

SHYLOCK.
Verwacht mij daadlijk dus, bij den notaris;
en stel met hem dien luimigen schuldbrief op.
'k Ga recht van hier, ik, die dukaten halen,
mijn huis nazien, waar een nalatige knecht
gebrekkig wacht houdt, en ik ben stapaans
terug bij u.

(Shylock af.)

ANTONIO.
Ja, haast u, lieve Jode.
Hij zal nog christen worden: hij komt goed.

BASSANIO.
Een schurk die schoone klapt betrouw ik niet.

ANTONIO.
Mijn geld zal zijn een maand voor tijd bereid,
ontrust u toch om zulk geen kleinigheid.

('t Vervolgt)

Dr E. LAUWERS

Een inventaris van 't jaar 1632
(*Vervolg van bladz. 96*)

In de cleene zale.

1 buffet van wagenschot, met 4 vallen..... 30 s.g.
1 halfve cleerschaprae, met 2 deuren.
1 uuttreckende tafele[(1)], met 1 schoft.

(1) *Uuttreckende tafel, une table à rallonger, of à coulisse?*
Naar de meening van Havard, zouden de zoo genoemde *coulisse*tafels maar dagteekenen uit de tweede helft der XVIIIe eeuw.
Onze *uuttrechende tafel* zou toch wel kunnen van deze soort zijn.
Nochtans was het gebruik van tafels op schragen vrij algemeen: onze inventaris noemt er menige.
Men kende ook de *toevoeghende tafelkens*, tables ployantes.
Sprekende over tafels, laat ons erbij voegen dat men altijd van gedacht is dat meesters en dienaren, zelfs bij de groote familiën, voortijds aan een en dezelfde tafel hunnen maaltijd namen. Dergelijk gebruik zal onder de burgerij wel bestaan hebben, doch niet bij de hoogere

2 landtschepen van waterverwe.
1 capstock om mantels op te hanghen.
2 barden, 't eene met een cussen, om craeghen op te recken.
1 schabelle.

In de cleene salette.

Al vooren een lijdecant[1] met gheluwe en zwert behangsels, ende vier vergulde appelen daerop, geprezen mette spree 6 p. 10 s.g.
1 bedde[2] ende oorpullen, twee spaensche saerdgen groen ende widt; een tierentyne beddecleet, oorcussen, ende lendecussen, daertoe dienende..... 10 p.g.
1 behangsels van goude leeren, de grondt zwert, 't samen zes sticken[3].....,..... 10 p.g.
1 buffet, boven ghemact bij vorme van scribane[4]... 5 p.g.
1 uuttreckende tafele..... 33 s. 4 g.
1 tapye vleu daerop..... 13 s. 4 g.
1 stuck ghemact mette naelde, wezende Onsen Heere an het Cruijce, staende op het voornoomde buffet, op een voet... 4 p.g.
2 effigien, representerende haerlieden doorluchtichste hoocheden Albertus ende Elisabetha.
5 ander schilderijen, representerende de huusvrauwe en de voorhauders vande overleden.

En worden niet ghepresen, als toecommende den besittere.

1 cleen beeldeken van Marie et Jhesu, staende voor de schauwe, 20 s.g.
6 inckel mansstoelen..... 33 s. 4 g.
5 inckel vrauwestoelen..... 20 s.g.
1 manszaelstoel.
1 dobbel vrauwestoel.
6 zittecussens van tapye de vlu.
2 metale branders, met twee yzer duyckerkens[5].. 2 p. 10 s.g.

standen der maatschappij. Zoo spreekt onze inventaris van '*een tafelken van witten houtte, om de dienstboden op t'eten*.'

(2) *Bedde*, beteekent enkel hetgeen in den beddebak ligt, namelijk de matras.

(3) Die behangsels, verdeeld in *sticken*, waren in *cuir de Cordoue*. Zij waren niet aanzien, gelijk heden, als *nagelvast*.

(4) *Scribane*, schrijflade, lade.

(5) *Duyckers*. Kiliaen en Mellema kennen maar onder dien naam den *duik*vogel.
Hier toch geldt het een voorwerp dat by den heerd gevonden wordt. Wij denken hierbij op een soort van groote pan, die men nederlegde op den gloeienden asschen, om het rond vliegen der vuursperken te beletten.
Vele zulke duikers kan men nog heden zien in museums. Zij zijn meest in gebakken aarde, vernist en met allerhande figuren geteekend. Toch waren er ook in ijzer en koper.

1 schippe, tanghe ende blasebalck, gheaccommodeert niet metael, 8 s.g.

In de kuecken.

1 thinschapraede met vijff dueren van waghenschot.
1 cleen toevoughende tafelken van ghelijcken houtte.. 5 s.g.
1 lijnwaet passe van ghelijcken houte..... 5 s.g.
1 dwallier van tselve houdt..... 12 g.
1 tafelken van witten houtte, om de dienstboden op t'eten.
1 driepeckel stoel
9 mattestoelen, onder cleen ende groot..... 3 s. 4 g.
2 cussens.
3 backen ende schotelen van houttewerck..... 12 g.
1 keersselae.
2 houtte zoudtvaten.
16 steene kannen, onder cleen ende groot, sou staende op het boort, als hangende aen het kannereck,..... 16 s. 8 g.

Iserwerck in de cuecken.

1 latte met drie hangsels,..... 30 s.g.
3 speten mette rollen..... 10 s.g.
1 ander spidt met een voet.
1 ijser braetpanne.
3 ijser lepels.
1 ijser vischpaen.....,... 12 g.
3 roosters, twee cleene ende een groote..... 4 s. g.
2 cuysschen[(1)].
2 heynsen.
1 druypere, *hierroren ghepresen onder de drie lepels*.
1 spidt dat van tzelfs draijt, met drie groote sticken loodt, 2 p. 10 s.g.
2 yser tumelarckens, ende eenen cleenen brander om de speten in te draijen..... 6 s. 8 g.
9 podtschijven.
2 keerssnuyters[(2)]..... 12 g.

(1) *Wvl. Id.* De Bo: *Kuische* = ... is een enkel of dobbel baak ijzer, eene span lang. Men hangt de kuische aan den haak van den hangel, en aan den haak of aan de haken van de kuische hangt men den pot of den ketel boven den heerd.

(2) *Keerssnuyters*, mouchettes.

Dit voorwerp is redelijk nienwerwetsch en schijnt niet gekend geweest te zyn vóór de XVIe eeuw. Eerst snuitte men de keers met de vingers; dan met de schaar. In dit laatste geval, nam men den brandenden afgesneden tip met eene kleine tang, die bij de schaar was, en wierp hem op den grond. Maar als men nu meer gewoonte had van tapijten op den vloer te leggen, moest men naar een ander middel toezien. Dan vond men de keerssnuiters uit, met het kopken waarin het vuur gevat werd. Havard zegt dat de gewoonte van de keersen te snuiten met de vingers in zwang bleet tot in de XVIIe eeuw, en dit namelijk bij het hof van Frankrijk: ‘Cette année là (1606), le 26 Novembre. si nous en croyons le bon Jean Héroard,

1 trochschrepere,..... 4 g..
1 scherfmes,[1]..... 5 g.
2 cnapen,[2]..... 2 s. 6 g.
1 brander.
1 schippe ende tanghe.
2 hangijsers.
2 potijsers.
4 ijser potten, onder cleen ende groot, danof de twee ghepresen op 6 s.g.

('t Vervolgt)

Eindnoten:

(1) *Lijdecant*. Havard zegt: On donnait à l'époque de la renaissance le nom de *mobilier de camp* à un certain nombre de meubles légers, de dimensions réduites, que l'on transportait avec soi dans les déplacement rapides.... De tout ce mobilier nous n'avons conservé que le *lit de camp*.

Eene bahuwe lidecantse was de koffer of bak dienende tot *lijdecant*, een bed om mede te nemen op reis.

le roy dit au dauphin et à M. de Roquelaure: Qui voudra être le mignon de papa, il faut qu il mouche ce flambleau. Le dauphin y saute soudain tout le premier, le mouche net et se brûle au bout du doigt indice, sans s'en plaindre qu'en riant.'
Het schijnt dat men hier al vroeger meer verstand had, want onze inventaris spreekt van keerssnuyters in koper en zilver, en ook vindt men die in groot getal in andere inventarissen van dien tijd.

(1) *Scherfmes*. Het komt nog al wonder vóór dat een nauwkeurige inventaris, als deze, niet spreekt van tafelmessen. Een enkel maal komt men het woord *mes* tegen. In andere inventarissen uit den zelven tijd is er ook weinig spraak van messen. Het gebruik der messen is nochtans eeuwen oud, veel ouder dan dit der forchetten. Alzoo leest men in *Livre des métiers*, uit de XIVe eeuw:

Twee messen ghebreict u
Omme te snidene uwe spise,
Een scerfmes
Omme te sceervene u wermoes.

Wat vertaald is:

Deux coutiaus vous fallent
Pour tallier vo viande,
Un coutiel minchoir
Pour mincher vo porée.

Het was met den punt of top van het mes dat men de spijzen in den mond bracht. Hierom waren al de messen puntig aan den top, en dit tot middens 1700. Later, ten tijde van Richelieu, kwamen er ronde voor.
Misschien had men nog wel de gewoonte van te eten met het mes dat men in zijnen zak droeg.

(2) *Cnapen*. Mellema = un pulpitre à mettre la chandeille; - De Bo - *lampteknaap* = 'Styper die in eenen standblok staat of houten hengel die aan den balk hangt, dienende om de hanglampte te dragen waer bij men werkt in huis, ook lampstok en in het alg. VI. Idiot. lampgek geheeten'.

Hier echter is er spraak van dit voorwerp onder het goed dat in ijzer is.

[Nummer 9]

Shylock.
(*Vervolg van bladz. 125.*)

Tweede bedrijf.

Venetie. Vóór het huis van Shylock.

SOLANIO.

- Weet gij het nieuws? De dochter van den Jode is met Lorenzo getrouwd en over eenige dagen weggeloopen.

SALARINO.

- Of ik het weet! De schurk hoeft geheel de stad in rep en roer gezet. Hij heeft het schip, waarmèe Bassanio omtrent dien tijd is weggereisd, van boven tot beneden doen doorsnuisteren.

SOLANIO.

- Heeft er ooit zulk ongetemd en ongeteugeld leven gehoord geweest als Shylock's langs de straten? Roepen was 't en tieren: ‘Mijn dochter! Mijn dukaten! O, mijn dochter! En met een christenen, nog! Een zak, twee zakken, gezegeld, vol dukaten, vol dubbele dukaten!

En mijn dochter heeft ze meê! Juweelen, en twee edelsteenen, twee kostbare edelsteenen! De deugniete heeft ze ook meê! Rechters, zoekt de deerne! Mijn steenen heeft ze meê! En mijn dukaten!'

SALARINO.

De schoeljen van Venetie liepen achter hem, al roepen: 'O, zijn dochter! zijn juweelen! zijn dukaten!'

SOLANIO.

- Als Antonio maar op tijd betaalt! Want anders zal hij 't mogen boeten!

SALARINO.

- Voorzeker. Gisteren klapte ik met een Franschman; en hij zei mij dat er, in de nauwe zee die Frankrijk scheidt van Engeland, een schip vergaan was, rijk gelaân, en dat van hier kwam. Er moeten daar wat wrakken van groote schepen begraven liggen, als het waar is, 't geen Vrouw Klapt-te-veel uiteendoet.

SOLANIO

- Ik wilde dat ze in dit geval zoo leugenachtig ware als de valschte kwa' tonge die ooit zoetekoek geknabbeld heeft. Maar echt is het genoeg dat onze vriend Antonio daar een schip verloren heeft.

SOLARINO.

- God gave dat zijn rampen daarmêe ten einde waren.

SOLANIO.

- Laat mij haastig 'Amen' zeggen, dat de duivel mijn gebed niet onderbreke. Want daar komt hij uit, in de gedaante van een Jood.

(Shylock komt uit zijn huis, met Lanceloot).

SHYLOCK.

-

(Aan Lanceloot):

Gij ook wilt mij verlaten? Maar gij zult 't verschil geware worden tusschen dien Bassanio, uw nieuwen meester, en den ouden Shylock. 't Zal u varen niet meer te mogen smullen, buik-sta-bij, niet meer te mogen slapen dat ge ronkt, en uw schoone kleeren niet meer te mogen in flarden trekken!

(Lanceloot af.)

SOLANIO.

- Wat nieuws, Shylock, bij de kooplieden, op den Rialto?

SHYLOCK.

- Gij weet zoowel als ik dat mijne dochter weggevlucht is.

SALARINO.

- En ik ken den kleermaker ook, die haar de vlerken voor de vlucht bezorgd heeft.

SOLANIO.

- En Shylock wist ook wel dat 't vogelke al zijn pluimen had, en dat de vlugge vogelen 't moedernest ontvluchten.

SHYLOCK.

- Zij zal er voor verdoemd zijn.

SALARINO.

- Ja, is 't dat de duivel haar mag oordeelen.

SHYLOCK.

- En zoggen dat mijn eigen vleesch en bloed dus opstand maakt!

SALARINO.

- 't Zit meer verschil tusschen haar vleesch en 't uwe, als tusschen elpenbeen en pek; en tusschen haar bloed en 't uwe, als tusschen rijnschen wijn en roo'wijn. Maar zeg, hebt gij niet vernomen dat Antonio verliezen ondergaan heeft op zee?

SHYLOCK.

- Ja, nog een ongeluk: een bankroetier is hij, een geldverkwister, die zijn hoofd niet meer en durft uitsteken, op den Rialto; een bedelaar die op de markt den grooten heer uithing, - maar dat hij lette op zijnen schuldbrief; hij gaf mij uit voor woekeraar, - maar dat hij lette op zijnen schuldbrief; hij was gewend geld te leenen uit christene minzaamheid, - maar dat hij lette op zijnen schuldbrief.

SALARINO.

- Dat hij in gebreke bleve, zoudt gij hem..., gij zoudt hem zeker toch zijn vleesch niet nemen? Waartoe kan dat dienen?

SHYLOCK.

- Tot aas om visch te vangen; en diende 't niet voor voedsel, 't zal voedsel voor mijn wrake zijn. Hij heeft mij beguwd; mij schade gedaan, voor een half millioen; mij uitgelachen toen ik verloos; mij bespot toen ik won; mijnen stam veracht; mijn handel gedwersboomd; mijn vrienden verkoeld en mijn vijanden opgehitst. En waarom? Omdat ik jode ben. Heeft een jode

geen oogen? Heeft een jode geen handen, geen armen en beenen, geen gevoelen, geen begeerten, geen driften? Wordt hij met 't eigenste voedsel niet gevoed als een christen? Met de eigenste wapens niet gekwetst? Van de eigenste ziekten niet aangedaan? Door de eigenste kruiden niet genezen? Voelt hij de koude niet 's winters, en de warmte niet 's zomers, gelijk een christen? Als gij hem steekt, bloedt hij niet? Als gij hem kittelt, lacht hij niet? Als gij hem vergiftigt, sterft hij niet? En als gij hem beleedigt, zal hij geen wrake nemen? Hierin ook, zooals in al het ander willen wij met u, christenen, gelijk staan. Als een jode een christen beleedigt, wat zoekt die christen met al zijn ootmoedigheid? Wrake! En als een christen een jode beleedigt, wat zal het geduld van den jode zoeken, na 't christen voorbeeld? Wrake. De boosheid die gij mij geleerd hebt, wil ik bedrijven, en 't zal schuw zitten, als ik mijn meesters niet te boven ga.

(Een dienstknecht komt op.)

KNECHT.

- Weledele heeren, Antonio, mijn meester, is t' huis en verlangt u beiden te spreken.

SALARINO.

- Wij hebben hem overal gezocht.

(Tubal komt op.)

SOLANIO.

- Daar komt een tweede van dat slag; gij zult er geen derden vinden, 't on ware dat de duivel zelve jode wierd.

(Solanio, Salarino en dienstknecht af.)

SHYLOCK.

- Welnu, Tubal, wat nieuws uit Genua? Hebt ge mijn dochter gevonden?

TUBAL.

- Menigmaal heb ik van haar hooren spreken, doch ze niet ontmoet.

SHYLOCH.

- Wat dingen! Wat dingen! Een diamant weg, die mij twee duizend dukaten gekost heeft, te Frankfort. Tot heden was de vloek op onzen stam niet gevallen; tot heden had ik hem nog nooit gevoeld. Twee duist

dukaten die 'k daar kwijt ben, alsmede veel andere kostbare, kostbare juweelen. 'k Wilde dat mijn dochter daar dood lage, vóór mijn voeten, met de juweelen aan hare ooren! 'k Wilde dat ze gekist lage vóór mijn voeten, met de dukaten in haar kiste! Geen nieuws van hen? Hoegenaamd geen? En wie weet hoeveel mij dat zoeken zal kosten! 't Een verlies op 't andere! De dief is weg met zóóveel, en zóóveel om den dief te vinden! En geen voldoening ook niet, en geen wrake! Geen ongeluk dat roert, of 't valt op mijne schouderen! Geen zuchten, of 't komt uit mijne borst! Geen geween, of 't vloeit langs mijn kaken!

TUBAL.

- Maar 't doet! Andere menschen hebben ook ongelukken! Antonio, naar ik te Genua vernomen heb...

SHYLOCK.

- Wat zegt gij? Wat zegt gij? Heeft hij ongelukken?

TUBAL.

- ..heeft een koophandelschip verloren, komende van Tripoli.

SHYLOCK.

- God zij gedankt! God zij gedankt! Is 't waar? Is 't waar?

TUBAL

- Ik heb met matrozen gesproken, die de schipbreuk ontsnapt waren.

SHYLOCK.

- Te beter! Te beter! Ik bedank u, beste Tubal! Waar zegt gij? Te Genua?

TUBAL.

- Te Genua heeft uw dochter, hoorde ik zeggen, op éénen dag, tachtig dukaten verteerd.

SHYLOCK.

- Dat is een steek in mijn hert! Nooit zal ik dat goud terugzien. Tachtig dukaten in éénen keer!

TUBAL.

- Verscheidene schuldeischers van Antonio zijn met mij naar Venetie meêgekomen, die zeiden dat Antonio voorzeker gesprongen is.

SHYLOCK.

- Dat doet mij deugd! 'k Zal hem pijnigen! 'k Zal hem martelen! Dat doet mij deugd!

TUBAL.

- Eén van die gasten toonde mij een ring, dien hij van uw dochter ontvangen had voor een aap.

SHYLOCK.
- Mijn vloek op haar! Gij haalt mij 't hert uit, Tubal! Het was een blauwe steen, dien ik van Lia gekregen had eer we trouwden. Ik hadde hem niet gelaten voor een bosch vol apen.

TUBAL.
- Maar Antonio is door de mande.

SHYLOCK.
- Ja, 't is waar! 't Is waar! Haast u, Tubal. Haast u, Tubal, ga zoek mij eenen gerechtsdienaar, dat ik hem aanhoude! Ik zal zijn hert hebben! En eens dat hij zal weg zijn van Venetie, zal ik hier goe' zaken doen, zooveel het-mij lust. Spoed u, en kom me dan vinden in onze synagoge.

(Shylock en Tubal af, rechts. - Bassanio en Balthasar komen op links.)

BALTHASAR.
Bassanio, ik verlang om uwen vriend
te zien, waarvan gij zooveel goeds verteld hebt.

(Komt in: Solanio.)

SOLANIO. -

(Tot Bassanio:)

Antonio, hoorend dat gij weêrgekeerd zijt,
is overal op zoek om u te vinden.
Hier is een brief van hem tot u, Bassanio.

(Bassanio neemt den brief, en leest.)

BALTHAZAR.
Een kwade tijding brengt dat blad geschrift,
dat aan Bassanio's wang de verwe ontrooft.
Een dierbare vriend moet dood zijn: om iets anders
zou zulk een moedige man zoo niet ontsteld zijn.

BASSANIO.
O, lieve Balthazar, hier staan er woorden,
de pijnlijkste die ooit een blad bevlekten.
Als ik u zei dat al mijn have op niet kwam,
was 't nog te veel gezeid: ik was geld schuldig
aan dezen besten vriend, die schuldnaar is,
om mijnentwil, van zijnen ergsten vijand.
Die brief is als het lichaam van dien vriend,

elk woord geschrift is als een gapende wonde
waaruit zijn bloed vloeit. Is 't wel waar, Solanio?
Zijn al zijn tochten ziek, geen een welvarend?
Uit, Tripoli, uit Mexico, uit England,
Uit Lissabon, uit Barbarij of Indie?
Ontging geen enkel schip het ruw genaken
der handel-doodende rotsen?

SOLANIO.

Neen, geen een;
Wat erger is, indien hij geld genoeg had
om aanstonds te voldoen, de jood, zoo 't schijnt,
zou 't niet aanveerden. Nooit heb ik een schepsel
gekend, met menschen-aanzicht, dat zoo bitsig,
zoo gulzig snakte naar iemands verderf.
Hij valt den hertog lastig dag en nacht:
''t Zou met de vrijheid van den staat gedaan zijn,
wierd hem zijn recht ontzeid!' Wel twintig handlaars,
de hertog zelf, de leden van den raad
zijn hem gaan spreken, maar 't en hielp al niet.
Neen, niemand brengt hem af van zijnen eisch;
de schuldbrief spreekt, hij wil zijn recht: de boete!

BASSANIO.

Och arme Antonio! Luistert wat hij schrijft.
'Dierbare Bassanio, al mijn schepen zijn verongelukt;
mijn schuldeischers worden onmeêdoogend; mijn ver-
mogen is te niet; mijn schuldbrief aan den jode is
vervallen. Daar ik bij 't betalen ongetwijfeld het leven
zal laten, zijn alle schulden tusschen u en mij
uitgevaagd, indien ik u, aleer te sterven, mag
wederzien!'

BALTHAZAR.

En 't is uw beste vriend die in dien nood zit?

BASSANIO.

Mijn allerliefste vriend die, edelmoedig,
trouwhartig, onvermoeibaar in het weldoen,

de groote deugden der oudroomsche burgers
veel beter heeft bewaard, dan eenig man
die nu den adem rept in ons Italie.

BALTHAZAR.
Hoeveel is hij den jode schuldig?

BASSANIO.
Voor mij, drie duist dukaten.

BALTHAZAR.
Hoe! niet meer?
Gij weet, Bassanio, dat ik het breed heb:
Ik geef er zes duist, scheur den brief; zoo 't nood doet,
verdubbel ze en verdriedubbel die twaalf duist,
maar dat er aan een vriend, die zooveel weerd is,
geen haar geschonden worde, uit geldgebrek.

SOLANIO.
Ik wete dat de jood den eed gedaan heeft,
voor Chus en Tubal zijn twee stamgenooten,
Antonio's vleesch niet los te zullen laten
voor twintig maal de weerde van het geld
waarop hij recht heeft; en, indien de wet,
't gezag en hoogere macht geen wêerstand bieden,
ik weet dat 't schurde gaan zal met Antonio.

BALTHAZAR.
Wie is 't die hem verdedigt voor 't gerecht?

SOLANIO.
Bellario, een rechtsgeleerde uit Padua.

BALTHAZAR.
Bellario, mijn leeraar! Maar zijne krankheid,
zijn hooge jaren, houden hem te bedde!

BASSANIO.
- En gij?

BALTHAZAR.
Ik peil zoo jong, zoo onervaren.
Maar voor uw vriend wil ik mijn beste doen,

laat ons zoo haastig mooglijk naar zijn huis gaan.

(Bassanio, Balthazar en Solanio af links. - Shylock, Antonio met een bewaker en Salarino komen in, rechts.)

SHYLOCK.
Man, houd er de oog op: spreek van geen genade;
daar is de zot die geld uitleende gratis;
bewaker, let op hem.

ANTONIO.
Hoor, goede Shylock.

SHYLOCK.
Ik wil mijn recht; zoek niet mijn recht te schenden,
'k Heb mij op eed verplicht de boete te eischen.
Gij hebt mij hond genoemd, eer dat ik hond was;
nu dat ik hond ben, zwicht u voor mijn snakkers.
De hertog moet mij recht doen. 'k Ben verwonderd,
uitzinnige bewaker, dat gij toestemt
met hem te willen rondgaan, als hij 't vraagt.

ANTONIO.
Believe 't u, aanhoor mij, Shylock.

SHYLOCK.
Ik wil mijn recht, en zal op u niet luisteren.
Ik wil mijn recht en daarom moet gij zwijgen.
Van mij en maakt gij geene onwakkere djole,
die 't hoofd schudt, leedwezen heeft, verzucht en toegeeft
aan smeekend christen volk. Laat mij gerust;
ik wil niet spreken; 'k eische wat mijn recht is.

(Shylock af.)

SALARINO.
't Is de onmeedoogendste hond die ooit met menschen
verkeerd heeft.

ANTONIO.
Laat hem gaan.. 't Is vruchteloos
dat ik hem met schoon spreken lastig valle.
Hij eischt mijn leven, en ik weet waarom:
veel kooplieden, die in zijn klauwen zaten

en die mij smeekten, heb ik hem onttrokken,
en daarom haat hij mij.

SALARINO.
Voorzeker zal
de hertog uw geschrift aanzien als nietig.

ANTONIO.
Hij mag de macht der wetten niet weerstaan;
De wet te kort doen ware 't voorrecht krenken
der vreemde koopliên die de stad bezoeken,
en 's lands gerechtheid minderen in hunne oogen;
en enkel steunt Venetie's welvaart op
den handel aller volkeren. Nu zoo 't God wil.
Door rampen en verdriet ben ik zoo krachtloos
geworden, dat die onbermhertige bloedhond
zal moeit' hebben om zijn pond vleesch te vinden.
Bewaker, kom. God gave dat Bassanio
aan tijds kwame om zijn schuld te zien betalen.

(Af.)

('t Vervolgt).

Dr *E. Lauwers.*

Over pokken
(*Vervolg van bladz. 102*)

ANDERE ziekmakende levelingen steken ook een dienstwillig handje toe om den pokkenverwekker in zijn menschenverkrankend werk bij te staan; en zoo zien wij de levelingen van den etter, van de longontsteking, den overal rondleurenden colibacil, meêhelpen om allerhande verwikkelingen en bijgevallen te doen ontstaan, om den menigmaal reeds hope- en hulpeloos gevelden pokkenzieke den genadeslag toe te brengen.

Hoe lang de krankheid aanslepen zal, is natuurlijk moeilijk om vooraf te bepalen; de duur hangt immers van zoovele, soms onvoorziene omstandigheden af: van

de zwaarte der oorziekte, van het getal en de hevigheid der bijkwalen, van de uitbreiding en de verworteling van den pokkenuitslag.

Dat in 't lange te verhalen zou weinig baten; nuttiger is het te weten hoe lang, in de verscheidene gevallen, de uitslag wel blijft aanhouden en wanneer men mag aannemen dat hij geheel weg en verdwenen is.

Ook in de *lichte* ziektegevallen is de pokkenuitslag vóór het einde der eerste veertien dagen niet geheel weg of en mag het vel niet voor geheel gezuiverd en kiemvrij gehouden worden; hoe erger de kwale, hoe dieper de verettering, hoe uitgestrekter de verwonding, hoe langer ook het algeheel gezond worden van 's lijfsoppervlakte zal uitblijven. Menigmaal verhopen er twee volle maanden eer de afschilfering der laatste korsten, der laatste vellekes voltrokken is.

Wat er na uitgebreiden uitslag overblijft, en velerhande ontsteltenissen achterlaat, is ons geheel wel bekend; en menig snel gezichtje is deerlijk gehavend en voor het leven jammerlijk ontsierd, duchtig gewafelijzerd en ontdaan, van den pokkenslag thuis gekomen.

Welke maatregels dienen er genomen te worden, als de pokken ievers in een huis uitbreken; wat kan er het verder uitbreiden der plage beletten; hoe moet er gehandeld worden, wanneer de ziekte verdwenen is, om een nieuw ontluiken te voorkomen. Dat zullen wij, om het daadwerkelijk belang der te verhandelen zaken, wat breedvoerig bespreken.

Hoe eer ieder geval van pokkenkrankheid als pokken erkend en met zekerheid kan vastgesteld zijn, hoe eer er tegen kan gewerkt worden, dat is zonneklaar. Wij herhalen hier dus nog eens, herinnert u wel en houdt in uw geheugen die vroege kenteekens van het uitbreken der ziekte zooals wij ze, eenige bladzijden vroeger, als vaste verschijnsels geboekstaafd hebben.

Komt gij die tegen in tijden van pokkenbesmetting, negen en negentig maal op honderd moogt gij pokken-

ziekte verwachtende zijn. Komt zulks te gebeuren in andere omstandigheden, belet wel dat gij nooit geheel zeker en kunt zijn entwaar geen pokkenkiem opgevangen te hebben. Hoe onwaarschijnlijk het u voorkome, 't kan een eerste pokkengeval zijn; en uit dat eerste pokkengeval, als het niet op tijd erkend, bestreden en afgezonderd wordt, kan er besmetting, verpesting of verzieking van eene geheele streek ontstaan. Ik heb zulke dingen voor mijne eigene oogen zien gebeuren; hebbe de verspreiding der ziektekiemen kunnen achtervolgen en, daar het een treffend voorbeeld geldt, wil ik het hier in korte woorden verhalen.

't Was in eene van die groote landsche afspanningen bij de groote bane, waar er van ouds her uit- en ingeloopen werd door alwie te peerde of te voete langs het geweste voorbijkwam.

Een der knapen van den huize had, God weet van waar, de pokken meêgebracht; de ziekte werd redelijk rap door den behandelenden geneesheer achterhaald en waargeteekend. Maar de ziekte bekend maken was ook het volk verjagen en weghouden voor menige weke; de broodwinning zou te kwiste gaan en... de ziekte wierd stille gehouden.

Niemand en vermoedde dat er in dat huis een hoogst aanstekelijke zieke tegenwoordig was. 't Volk van het omliggende kwam in en uit naar oude gewoonte, zonder het minste achterdenken. De gevolgen van dat wegduiken en bleven ook niet uit; en, de eene na de andere, vielen de bezoekers van die herberg ziek en kregen de pokken. Vijf verschillende gemeenten van den omtrek wierden op die wijze aangetast; de besmetting zette tallenkante uit, bleef meer als twee jaar in dat gebuurte woekeren en een zeventig menschen hebben het met hun leven bekocht.

In Holland zou men, den dag dat de ziekte als besmettelijk, - 'k late varen als pokbesmettendj, - zou gewaarteekend geweest zijn, een in de oogen slaande

waarschuwingsmerk aan het huis gehangen hebben; en groot onheil ware erdoor vermeden. Men moet 't nog onthouden hebben, hoe over eenige jaren, toen de jonge koninginne van Holland aan typhuskoorts lijdende was, er een kenbaar waarschuwingsmerkblad boven de groote poort gevestigd was van ‘het Loo’ waar de koningin koortsziek lag.

Hier in ons land en bestaat hoegenaamd geen verplichting de besmettelijke ziekten aan te geven of kenbaar te maken. De neringdoenders zwijgen natuurlijk lijk vermoord, om de koopers niet af te schrikken; de andere lieden houden 't stille dikwijls om andere redens, en de geneesheeren en *mogen*, volgens de wet, geenerlei ziek te bestaan uitbrengen.

Voor pokken en allerhande aanstekelijke plagen ware het hoogst wenschelijk dat de verplichtende aangifte wettelijk ingevoerd wierd; alzoo, en nagenoeg uitsluitelijk op die wijze, kan het ‘principiis obsta’, de groote regel in de geneeskunde, met nut toegepast worden.

In afwachting dat onze wijze en bezorgde landsvaders ons die doodnoodige wet geven, moeten wij, van zoohaast er pokkenziekte in een huis ontstaat, ons uiterste beste doen en alle pogingen aanwenden om het voortzetten der ziekte te beletten.

Het eerste dat er daarvoor kan en moet gedaan worden, 't is al de om en bij wonende lieden de pokken te doen zetten. Wij en spreken daar nu niet verder over; dat punt zal, om zijne groote gewichtigheid, op het einde dezer verhandeling, nauwkeurig uiteengezet en langs al zijne zijden toegelicht worden.

Zijn er kinders in den huize en kunnen zij gemakkelijk uitbesteed en bezorgd worden, wij raden aan dat onverwijld te doen geschieden.

De pokkenzieke zelf moet op eene daartoe geschikte kamer gebracht worden; hoe grooter, hoe luchtiger de kamer hoe beter; buiten het onontbeerlijk gerief en late men er niets, noch overlast van stoelen, noch vloerlakens,

noch gordijnen. Hoe verder die kamer afgelegen is van alle andere bewoonde vertrekken, hoe min er daaromtrent moet geloopen en gedraafd worden, hoe verkieslijker. Kan men den zieke in een geheel afgezonderd huis, in een slag van zomerwoning te midden den hof, overbrengen, 't ware alleszins best.

Voor onbemiddelde menschen, voor menschen die een klein huis bewonen, of die, in verhouding met de grootte van het gebouw, een te talrijk huisgezin hebben, is het zeker geraadzaamst den kranke in een ziekenhuis te laten overvoeren en bezorgen.

Met al die schikkingen en moet er niet gebeid worden tot er *onmiskenbare* teekens van pokkenuitslag voorhanden zijn; gij zult rechtuit de reden daarvan begrijpen als gij verneemt dat daaromtrent al de besmettelijke uitslag - krankheden, - van de pokken weten wij dat met volle gewisheid, - reeds zeer aanstekelijk zijn van eer de zekere kenteekens voor den dag komen. Die aanstekelijkheid is dus reeds voorhanden als die voorteekens opkomen waarop wij vroeger zoo gesteund hebben.

Hoe min volk er dus met de pokkenzieken gemoeid is, hoe min er ook zal te vreezen vallen dat de besmettende kiemen zullen weggesleept en verspreid geraken.

Daarom zou als wet moeten gelden dat bij zulke zieken geen andere lieden toegelaten worden dan zij die geneeskundige of krankverplegende plichten te vervullen hebben.

De bezoekers en zullen, door den band, niet veel moeielijkheden opleveren, - de pokkeniers schuwt men gewoonlijk lijk de pest; - toch gebeurt het maar al te dikwijls dat huisgenooten, steunende op de verkregene onvatbaarheid voor de plage hun door het pokkenzetten verleend, roekeloos en onbekommerd de ziekenzaal in- en uitgaan, niet denkende dat zij het onheilvol pokkenzaad, waar zij landen en toekomen, kunnen rondstrooien en er venijngevende vruchten laten uitwassen.

(*'t Vervolgt*)

Dr Depla

Op hope

WAT is me dat een leven
in den brankenburcht der boomen!
Scherp-getaalde kunstenaren
laten uit der kele varen
blijde klankenstroomen.

De meeze tapt en timmert aan
het nestjen daar ze in weunen
te zomer met heur volkske gaat,
en luide laat
ze een leutig liedje deunen.

Daar rammelt ons zijn zilver uit
de lieve merelare,
zijn klanken-zichtsel licht en zoet
rel-rinkelen doet
de wondre tooverare.

Het klingel-klangelt overal
in 't takgebouw der boomen;
ze deunen liedjes lang en luid
de vogels bunder kelen uit
in volle klankenstroomen.

F. DE JONGHE

Mengelmaren

H*OE het kantwerken door Vlaamsche zending-nonnen in Indenland aangeleerd en bevorderd wordt*. - Op eenige mijlen afstand van de Komorijn-kaap in 't koninkrijk Travancore ligt *Mulagamudu*, een thans bloeiend dorp en middenpunt van eene der voornaamste afdeelingen der Malabaarsche Geloofszending van de ongeschoeide Karmelieten. Deze christenheid werd over een halve eeuw door wijlen Pater Victor, zoon van den Ieperschen kantenhandelaar Verteure, gesticht en jaren lang met duurzamen voorspoed bestierd.

De merkweerdigste inrichting te Mulagamudu is het *Weezenhuis van het Kindeken Jezus van Praag*, waarvan de grondslagen ten jare 1891 door P. Victor geleid werden. Het werd in 1897, korts na het Overlijden Van den stichter, door *Dame Louise* uit de vergadering der *Rousbrugghedamen* geopend; sedert dien groeit het Weezenhuis in alle opzicht aan, dank zij het wijs bestier der Overste en het onvermoeid medewerken van hare kloosterzusters.

Het gesticht bevat eene spellewerkschool met 126 leermeisjes; allen samengeteld houdt het omtrent 700 kantwerksters[(1)].

Gedurende de tentoonstelling die te *Bombay* in Winter- en Nieuwjaarmaand laatstleden gehouden werd, verbleven daar zes kantwerksters uit Mulagamudu, om niet enkel door hun ‘werk’, maar ook door hun ‘werken’ naar den prijs te dingen. - 't Weze terloops aangestipt dat al de onkosten hunner uitstalling gedaan op aanvrage van den *Dewan* ofte landschepen, des *Maha-rajah's* van Travancore, door hem ingestaan werden. - Veel andere gestichten en nijveraars uit gansch Indenland kampten insgelijks mede.

Ons Weezenhuis kwam zegepralend uit dien vreedzamen strijd en werd, op 't einde van Nieuwjaarmaand, met goud bekroond.

Deze is de eerste onderscheiding niet welke het Vlaamsch gesticht in Indenland behaald heeft. 't Jaar 1902-03, won het op de tentoonstelling te *Delhi* een zilveren eerpenning en verscheidene diploma's voor kantwerk op zijn Indiaansch (*Indian art*). Het werd nog, verleden jaar, met een bronzen ‘medalie’ of vestel door de Maatschappij van Schoone Kunsten uit *Madras* vereerd.

Niet enkel te Mulagamudu wordt door de kantennijverheid werk en brood, of liever werk en rijst, aan den arme geschonken. Ook te *Quilon* o.a., waarover een zendeling in 1901 het volgende schreef: ‘We moesten nog onze derde-ordezusters groeten, die hier ook de meisjes en de weezen onderwijzen en onderhouden. Ik stond niet weinig verwonderd te zien, dat deze meisjes, juist gelijk in mijn geliefde Vlaanderen, aan 't spellewerken waren. Ze zaten daar lustig met hun kussen op hunne knie'n, zonder opkijken, de stokskens door hunne vingers te wentelen; ik had maar mijn oogen te sluiten, en 't ritselende gerucht van de klabetterende klossen tooverde mij naar 't vaderland[(2)].’ - De eerste Vlaamsche zusters uit dezelfde vergadering, te Ieperen onder de leiding der weerdige stichteres, Moeder M.-Elias, tot het zendelingsleven bereid en toegerust, zijn in Travancore's hoofdstad *Trivandrune* sedert een jaar toegekomen. Het kantwerken werd in de opleiding der toekomstige moeders van veel arme weezen niet vergeten.

Wordt ons later nog iets bijzonders over deze stof ter kennis gebracht, we laten het weten aan de vlaamschlievende lezers van *Biekorf*.

FR. ANDREAS, C.D.

(1) Zie: *Zendingen van Carmelus*, aflevering van Januari II., bl. 109.
(2) *Zendingen van Carmelus*, Oogstmaand 1903, bl. 21.

[Nummer 10]

Uit ‘den Levene der Dieren’
VI. Bontekraaie.

....*ik de oude rave aanschouwe*....
G.G.

't **H**AD het aan een winteren geslegen, en daar waren de raven in 't land.

Overal, de streke door, woekerden ze bij benden, of dwaalden ze, vereenzaamde, verarmoede groote ravenvogels.

En men zag ze wentelwieken, schommelen op en neer, stoeien met geremde vlucht den stormwind in, uiteengestoven, vliegen lijk stukgereten zwarte lapvendels, om dan, met 'nen korten keer, mee te drijven vóór den wind noesch weg en verder wieken, schijnbaar doelloos in hun geheimzinnig vertij.

Het winterde zacht. - Wijduit, heimelijk en stuur stond het koude Noorden in zijn meerschen wijd en groen: bloote oneindigheid, onder den hoogen hemel, van veie

vlaken gers en zoppige zompen, uren aan úren tot ver, heel ver, waar alles wegdompelt in onvatbaaar vormelooze onduidelijkheid voor de oogen, waar de lucht met het weideland ineenloopt en smelt tot een droom van grijsgrauw mysterie.

Dáárbachten, gedoffeld in den sluier van grijze lucht, grijze nevel en grauw wijdstrekkend verschiet, hangt eene wereld vaagomlijnde beelden verwekt door eens mijmerend gemoed; aangegrepen door 't eenbaarlijk zwijgen, zalig beangstigd door het strakke stilzijn als in de voorzaal van eenen grootschen tempel, meent men er maren te vernemen uit de witte streken van eeuwige sneeuw en ijs. Dáárbachten vermoedt men den breed wentelenden zeeplas, met zijne varende ijsbergen, zijn wemelend gewiegel van zachte blauwvoetwieken en zijn roerend gekrioel van ongehiere zeegedrochten; men riekt er de zee in den wind, en bij nachte rolt er het zeerot lijk traag dokkerende wagens op verre steenwegen.

Uit het grijze nevelwaas aan de noorderkimme, schoot grootsch, stout en hoog het hemelgewelf en blauwde uit, hoe hooger hoe dieper blauw, om in den bodemloozen afgrond van het hoogste hemelruim open te slaan tot eene ondoorpeilbare onuitputtelijkheid van zacht diep donkerblauwe weelde.

Door dag en door nacht vaarde daar de wind, de stage altijd maar door blazende wind van den éénen der vier wereldhoeken naar den anderen er recht over. Joelend in de onmetelijke ruimten tusschen den diepen hemelkom en het leege platte land schap, scheurde hij uit den kimmeschoot hagelwitte lappen gewolkte, die dan vaarden ongestoord hunne boogde vaart, vóór den wind, over de stille diepten.

Omleege vaarde meê der wolken schaduw in breede vlekken, glijdend al over de groene vette weiden, glijdend al over het grazende rundervee en de lange reken droomerige kopwulgen, over de kleine leeggehurkte boerderijen en kortwoonsten - kleine blijwitte geveltjes

onder kletterende roode pannedaken, met schreeuwend bonte vensterluiken, lijk speelgoed in het blijde groen - glijdend al over strekkende molenwieken en bruindonkere gewoud; tot dat ze weer verzaamden en één wierden aan den einder, wolke en varende schaduw. En al waar ze over heen had gegleden zweeg een stonde, om dan weer in den klaren op te schieten, het versche kleurgeklabetter.

Hier was 't der raven heerlijk gebied, hier roei- en renden ze de luchten op en af door 't verlijden van de korte winterdagen.

***

Vastgesteven in ongestoorde nietsdoen, nu binnen best, vol vertijlooze volk en vervaakte vee, zaten de hoeven, degelijk en voornaamlijk hunne stevige boeren, te midden de eenzame verlatenheid van de velden om end' omme; in statige rust alsof er nooit gewrocht en werd of nooit weer gewerkt en zou worden; wachtend van den morgen naar den avond door den korten dag, en van den avond naar den morgen door de lange nacht, en zóó door den slependen winter naar het blijde voorjaar.

Het rustige komen en gaan van de dompige winterdagen werd er afgeteld, regelmatig als het opgaan en het zinken van de zonne, door het uitzetten 's morgens en het inkomen 's valavonds, van eene lange lange vlucht zwarte wiegelende raven door de lucht. Aanhoudend viel uit die bende, daar ze voorbijtrok, het schorre geschreeuw van een veelvuldig ravengekras.

De geheele stoet kwam dan, op zijne gansche breedte nedervallen, al in eenzelfde stroomende vaart op één punt in 't eenmalig zwarte van een donkerende bosch. Daar werd er luidop gekrast, gescholden, geflodderd en gekrakeeld totdat alles verviel in de ongerepte nachtsche stilligheid.

***

't Was eene bonte kraaie: potzwart was haar kop en harige kele. Haar zware bek potzwart van binnen en van

buiten, en die driehoekte snavelpunt stond haar tegen den kop geplant in een vergaar van rauw schurftiguitziende bloot ravenvel. Daarboven hare twee zwarte kijkers zonder straal. Zwart waren hare slagers - 't paar riemen waarmee ze zoo behendig roeide door de lucht, - in 't roeren van haar pluimen speelde niet die blauwgroen en goudrood wisselende weerglans lijk bij de zwarte raven; om en onder hare slagers droeg ze op haar lijf een vacht van grijs gevederte dat haar van verre deed afsteken in den hoop, als bonte kraaie.

Nu zat ze, met haren kop in hare vlerken, rustig te slapen op den naakten boomtak, en rondom haar zat het de bladerlooze boomkruinen vol met de vlekken van de slapende ravenbende. Hier hadden ze hun kamp neergeslegen en vaste zate gekozen voor gaan en keeren; al wat menschen nu zouden uitvinden om ze uit en weg te roeien was verloren.

Ze zat en ze droomde van het woeste Zweedsche fjordenland, diep in 't noorden, waar ze vandaan was komen afgezakt met haren stam, ten tijde dat de bladerval hier begon en de wintersche misten rezen. Ze droomde van de vereende klipkusten door de grimme Noordzee gedurig bestormd, van de hooge bergtoppen eeuwig besneeuwd, van de ijsvlakten altijd bevrozen; jaarlijks nog trokken ze daar weer naartoe, naar de geweldige bergstroomen en de bruischende watervallen, en daar woonden ze bij tallooze benden in de toppen van de wiegende sombere mastboomtoppen op de glooiing van het stoere gebergte, en daar reisden ze verre en wijd over 't verlatene land.

Lang en lastig was dan de overvaart naar hier.

Hare vlerken vaâmden wel wijd en grepen goed op de lucht, ze was taai en lan glijdend van krachten, maar, te lange is te lange, en 't was haar meer dan eens gebeurd dat ze, afgemat en tendengeraamd, haar zware lijf nog met moeite op de lucht kon houden en dat ze gedwongen was te gaan beeten om te rusten, op de fokkera van ievers

eenen noordschen driemaster, om niet lam en afgebeuld in zee te storten.

Zulke reizen hielden wat in, maar ze deed ze toch geern en voelde keer op keer, bij 't wenden van 't jaargetij, een onweerstaanbare lust in haar opgaan om weer het Noorden in en over zee te steken.

't Was haar zelfs eenmaal voorgevallen dat ze zóó tenden krachten gerocht, hare pooten wilden haar niet meer schragen en ze tuimelde van den dweerschmast door reepen en koorden op 't dek; dan had ze nog wat geflodderd met hare lamme slagers om weg, maar 't matrozenvolk had ze in hunne sterke grijpers bij de ribben gevat en wat bekeken en geplaagd. Ravenvleesch, daar zijn de menschen gelukkiglijk te zinnelijk voor, 't en is van hunnen tand niet omdat het te taai is van inslag en ze lieten ze dan ook uitrusten; geweekt schippersbeschuit had ze gekregen, dat herschiep hare krachten en ze was dan weer uitgezet van boord, al haar trompe steken, met eenen blijden schreeuw de lucht weer in, het leven en de vrijheid.

***

Hier was 't een geheel ander doening: goede kost en gemakkelijk om vinden, men kreeg er tamelijk wel en op tijd en stond de nooit verzade mage meê vol. Zij had haar aas gaan zoeken en gevonden, overvloedig, op een groot boerenhof, op de koornschelven te weten en de omliggende zaailanden.

't En vroos niet; 't en vriest hier ten anderen maar nu en dan 'ne keer, lijk om te toonen dat het nog vriezen kan. Dan gaat het slechtst van al en men verliest er zijnen tijd en zijne moeite bij met op de hardgebakken sneeuwlage of eerdkorste zijnen snavel bot te kloppen. 't Komt alsdan wel te passe van taaie dennen te hebben en niet teer van smake te zijn. Men moet immers toch vooruit en vooral leven, vindt men niet wat men lust, men moet lusten wat men vindt, en 't en is niet altijd even smakelijk wat de menschen of de viervoeters voor de kraaien laten.

Maar 't is entwaar voor dat ze dien haren lap rond haren neus draagt, en zóó vies en is ze niet dat ze, als 't nood doet, haren snavel ievers in 'nen rottenden romp en zou slaan, men moet van den nood eene deugd maken.

Wanneer het al te slecht gaat en dat de mage te luide piept, zou ze ook al 'ne keer haar vel rischieren en reizen tot in de stad, om daar in de hooge boomen van de grootste hovingen te zitten loeren of er niets af en mag. Maar daar is onzeggelijk groot gevaar bij, men maakt te groote plekke en te groot lawaai als men binnen die vernepene muren komt, dat is wel voor 't gemeene diet van de torrekraaien.

Neen, 't en vroos niet, en 't was goê jacht. Van haar geheele raveleven - hoe oud ze was en wist ze eigenlijk zelve niet - en had ze 't nog nooit zoo breed gehad, zoo 'n weelde was er dat ze niets anders meer en beliefde in haren krop te steken als zuiver graan, 't mocht nog in de schote zijn.

Morgen met den vroegen was 't weere gang!

***

Van zoogauw of dat het late morgenkrieken door de takken-van de boomen viel, was 't een reppen en een roeren, een vlerken schudden en pluimen kuischen, alles onder een lustig hellemend gekras.

't Er waren er al die opgingen, twee drie slagen boven de boomen, en dan weer omneere vielen in 't gewolkte van de kruinen, en 't wriemelde in de boomen van de rustelooze raven.

Al met eens, met een luide schorre gekras, uit aller kelen, hing geheel de vlucht boven 't bosch, de slagers gingen in regelmatigen maatslag op en neere en de tocht begon.

De eene vóór, de andere achter, krassend lange en luide en vele, achtergestoken, voorstekend, alle noesch overzijds, met den eenen schouder vooruit, roeiden ze door de grijze lucht.

Bontekraaie zeilde met hare maten naar haar eigen

bekende pachthof. - Vijf hooge schelven wist ze daar staan op het schelfhof. Vijf zware ronde torren vol kloeke terwe. En eer ze toekwamen krioelde 't er al van de scheldende zwerende musschedieven. Gevaar en was er niet, dat had ze van verre al in de gaten, en lijze kwamen ze nedergevaren, glijdend op hunne breede pennen, tot op de kappe van den versten schelf. 't Graan moest nog uit de auwe en de auwe van tusschen 't stroo gehaald worden, maar dat was nu juist de leute, gestolen goed smaakt best. Met haren bek eerst, en als 't niet en ging, met hare pooten wrocht en beulde en trok ze, en ze sleurde deerlijke gaten in de schelfkappe, tot groote blijdschap en oorboore van 't musschengebroed daarbij.

En eten deed ze, eten, uit honger eerst en dan uit goeste en dan om de gulzigheid, niet om te hebben maar opdat een ander 't zou kwijt geweest zijn, totdat haar krop zoo vol zat als een ei en er niets meer bij en kon. Ze kikte erbij, tend ze 't allemale weer op walgen en uitslingeren kon om met nieuwe lust weer aan 't vullen te gaan.

Maar 't hofgat ging open en daar kwam iemand alhierwaart. Bontekraaie zag algauwe dat het maar een gerokt en geen gebroekt mensch en was; er was dus minder te vreezen, en vluchten deden ze wel maar niet al te verre om er gauw weer aan en bij te zijn.

***

Allemale zaten ze nu gefokt op de twee reken boomen van weerskanten de dreve die naar de hofpoorte loopt. Op den schelf en was er niet meer te denken, 't werkvolk was te beene - en bontekraaie had het daar nog hooren donderen rond die ure, zoodanig dat er eene van hare zusters was blijven bij liggen. Eene rave en heeft maar één leven. - 't Was nu tijd om te verleggen naar de bezaaidhede.

Ze zaten daar, verdeeld, verenkeld en wijd verscheen om, zat er ievers een jager gedoken, hem niet te veel schot te geven. Eene en twee en drie teenegader vielen ze uit de boomen bijna regelrechte tot op drie vier voeten van

den grond en dan scheerden ze tot waar ze zijn moesten over de bedden en voren van het stuk land.

Bontekraaie bleef zitten, alleene, om den omtrek te bewaken; dat deed ze, en dat deed ze iederen keer met eene soorte meesterschap, en dat lieten de andere haai doen. Waarom? dat en wist er geene ééne.

Eindelijk, daar 't al in de ruste en veilig bleef, liet ze zich ook van haren sperel slieren, viel neêr en vaarde voort langs het vluwhaarde kenende koorn. Zoo zwaar was hare vlucht, haar vleezige balg woeg zoodanig tusschen hare vlerken dat de toppen van hare slagers overkeerden bij 't zachte duwen van elken slag, en, vóór dat ze grond genaakte, sloeg ze nog nen slag ol vier om 't varen te breken, viel dan op hare veerkrachtige pootjes die ze al veerdig en uitgestrekt hield, in 't land, en schikte hare vlerken toe langs haar lijf. En nu ging ze neerstig aan 't delven, en wandelde kopknikkend en schuddewagend de eene eerdescholle neer en de andere op onverpoosd en lange, tot dat ze 't verder hoorde aan 't angstige raven geroep dat er iets uit den haak was; ze ruimde de plekke, trappelde een eindeke ter voorbereidinge voor 't heffen, en al ommezien voor 't gevaar, stak hare vlucht met een loopken in gang.

Hare zusters waren aan den slag gerocht met eenen sperwer. De sukkel was zonder hulpe of vriend alhier verdoold, alleen en op strooptocht afgedwaald. Seffens hadden ze twist gezocht, en de pluimen stoven; al vechten lijf om leven zocht de stekvogel angstig rond om ievers te kunnen schuil geraken. Ze zouden hem brokke vaneen trekken, de t'hoopegeschoolde nijdige raven, in den boom waar ze hem gedreven hadden.

Maar een daverende schot deed den grond beven en de taksplinters vliegen: de sperwer was los en schoot de lucht in, hoog stoven de raven verward uiteen, maar ééne tuimelde van tak op tak, lijk een lamme vodde uit de kruine, met eene doffen plof op den gerskant en rolde vandaar in de gracht.

's Morgens, als de bende raven aankwam, hing bontekraaie haar ravenlijk besmeurd en beslijkt, met 'nen poot aan eene stekke gebonden te midden 't koornstuk te zwenkelen in den wind; kop omleege en met openhangende vlerken, tot een nare schuw voor baars gelijken.

De bende trok voorbij en 'n heette niet.

CAESAR GEZELLE

Stille Stonden[1]

'**N**OG eens verzen'. Ja nog eens; en het opschrift alleen ervan 'Stille Stonden' is reeds een licht gezang, eene zachte ruisching in de ooren.

Een fraai boek, al even mooi van buiten als van bin. 't Is het eerste uitgegeven werk van Al. Walgrave, en 't is een - meesterwerk.

Dichter wijdt eene onbeperkte bewondering toe aan den grooten man Guido Gezelle. Vele stukken hebben hunnen oorsprong te danken aan een gedacht, een vers, een 'spakerling' van den gevierden meester. Ja, hij is er geheel en gansch van doordrongen en doorweekt. En wie zou het hem te schande wijten? Leest de Vlaamsche dichters en vinders van vóór Gezelle, vergelijkt hunne gewrochten met de werken van den machtigen zanger, en ge zult ondervinden en bekennen dat het werk van Gezelle tot keerpunt dient voor onze letterkunde. Hij was voor de Vlaamsche letteren, - met min blaai en trommelslag - wat V. Hu go ten deele geweest is voor de Fransche; de baanbreker, de kunstdichter, de hooge dichterlijke ziel, de wonderbare taalkunstenaar die de dichtkunst heeft veredeld en verheven, het vers geplooid, gebroken en gesmeed, die de taal verrijkt heeft en verzoet.

(1) Gedichten van E.H. Al. Walgrave, uitgegeven door J. De Meester te Rousselare.

Die Gezelle lezen kan en niet geniet en den diepen invloed ervan in zijne ziele niet voelt, is geen dichter. En die, na die meesterlijke greep nijpend en pramend in zijn wezen ondervonden te hebben, zijn hert hardnekkig en geweldig eraan ontrukt, handelt roekeloos en onbezonnen.

Al. Walgrave kent Gezelle, bemint hem, geniet en verstaat hem, en meest, meen ik, den ge moedelijk en dichter van ‘Kerkhofblommen’ en ‘Gedichten gezangen en gebeden’ waarin de thans jeugdige leeraar gansch zijn hert en ziel in zingende zangen voor ons openlegde.

De schrijver van ‘Stille Stonden’ heeft den zwaai en den zwier van Gezelle's strophen begrepen, hij ontleent hem maat en snede en de smete van 't vers; hij hoort en waardeert klank- en letterspel; in zijn gedicht ruischen wiegende woorden, hel mende galmen en lichte zang in passend klinken met gedacht en zin. Hoort:

> Denken en zeggen! o Heer wat genot
> Denken en voelen en zeggen!
> Denken en dichten, o gave die God
> Neer in mijn ziel wilde leggen!...

en die maatslag uit de ‘Kerkhofblommen’ zoo gelukkig nagevolgd:

> Ik stond aan mijn venster: 't was nacht.
> Ik stond en ik peisde in den nacht.
> Ik peisde aan mijn vaderland's grootsche verleen
> Daar stond ik, 'k en weet niet hoe lang.

Luistert naar dien lichten verstrant, Gezelle zoo eigen en lief:

> O zaligheid
> der innig-stille stonden
> als 't lustig lied
> den vrijen mond ontspringt!
> Wat heb ik al
> genot in u gevonden
> zoo dikwijls gij
> mijn ziel en herte vingt.

En dien anderen even zangerig en lichtluidend:

O zoetste zoetigheid
veel zoeter dan de honing
der blijde blom!
O Jesu! minnelijke
en maagdelijke koning,
o Bruidegom!

Zoetigheid van Rythmus is den dichter aangeboren. Hij is zacht in zijn verzen gelijk hij zachtmoedig is in heel zijn in- en uitwendig wezen. Nochtans op tijd en stond bruischt en stormt het in zijn gedicht en in zijn gemoed, en wilde schoonheid en beukend geweld weet hij in machtige bewoording en bonzende klanken te vertolken.

Leest zijne reuzige ‘Rotsen’ in zware en breede strophen ruw afgeteekend en beschouwt ze:

Ontzaggelijk gevaarte van de reuzenrotsebonken, die uit het zwarte stroomgebied uw steenen lenden heft.

Hoort ook naar het geweldig woelen van de hortende klotsende golven der zee.

Ze en bruist nie' meer, ze buldert nu,
ze raast én tiert én brult
dat ze al de lucht doordavert en
van woest gerucht vervult.
Verdoofd is ieder ander klank
bij 't woeden van haar stormgezang.
Hou vaste!

Wee alles wat ze vaste krijgt
en nijdig nijpt en klemt
en duwt in haren waterklauw
met wildheid ongetemd.
Zij beuken zal en buischen op
haar prooi, met brekend baargeklop.
Hou vaste!

Ja, Al. Walgrave is een kunstenaar, een toondichter. Nochtans, naar mijn bescheiden oordeel, kan de zaog

van drie of vier zijner gedichten volstrekt niet geprezen worden.
Oordeelt:

> Als ik op u peize peize
> die nu dood zijt dood en weg;
> als ik droomend henenreize
> naar dien hemelzoeten tijd, enz.

Dit stuk is uitermate innig en diep van gevoelen, die verzen vloeien lijk klare waterstralen, maar tenden iedere strophe plonst het laatste woord zonder voor- of naklank dof en doof lijk een steen in 't water.

‘Stille Stonden’ is een schoon gedicht. ‘Stille Stonden’ is een eigen werk en hierdoor bedoelen wij de groote hoedanigheid en de uitstekende weerde van dit gewrocht. Vorm en leest heeft de dichter aangenomen, maar het gedacht, de ziel van het gedicht is uit eigen wezen gesproten. Niets dat bij hem afgedwongen en uitgeperst is; alles leeft vol innigheid en waarheid.

In vloeiende wiegelende verzen heeft hij zijne priesterlijke en verhevene ziel met al hare gevoeligheid en diepzinnigheid weeldrig uitgestort. Hij is een dichter des gemoeds. Bloote beschrijving - tot spijt van de schilders op papier - zult ge er niet ontwaren: 'k vergis mij; één is er in zijn boek, een keurig, licht en net-afgewrocht schetsken van eigen heerd, en moeder die tukkebolt; maar wij gevoelen 't zoo diep, hoedat alles in die ‘binnenrust’ leeft met 's dichters kloppend herte. Al zijne natuuraanschouwingen leven met hem, spreken tot hem, hij verheft ze op de vlucht zijner hoogvarende ziel en draagt ze tot voor de voeten van den al machtigen Schepper.

Eigen is hij en eigenaardig. Ik bewonder zijne prachtige ‘Zeegezichten’. Hij is een kind van de duinen geworden, en hij bemint met diep-ingewortelde liefde zijne wispelturige zee. Ik juich met hem in 't begaan van die goudgeglansde ‘Via triumphalis’ zoo breed gedeund en gedicht. Hij is ook vooruit vooral een priester met loutere liefde bezield, met grondige kennisgaven verrijkt, vol

dankbare bewondering voor al de geplogendheden der Kerk. En daar heeft Al. Walgrave eene hoogst dichterlijke bronne ontdekt waaruit hij zijne weligste ingevingen is gaan putten. 'k En weet niets zoo frisch, zoo ingetogen als die nederige zedige ‘Palmen’ van de ‘Goede Week’.

Geen wuivend-slanken zegeroof
van palmen en olijvenloot
kan 't Noordsche volk u wijden
O Jesu.....
.....
maar 'k zie uw volk met needrig groen
van 't bosseboomke u hulde doen
en vlijtig gaan ter kerken.

Hoe geren zie 'k dat loover, met
zijn takskens twee aan twee gezet
en blinkend groene blaren,
die blijven, als het al vergaat
dat blomvreugde is of bladsieraad,
wat groenigheid ons sparen....

En dat innig-diep hertroerend gedicht van ‘Judas’ den boozen koopman die ging

een lammeken,
zijn schoonste lam verkoopen.

Dat is ware dichterlijkheid, eigen gedacht, diep gevoelen, eenvoudige kunst. 't Is gedicht ‘uit nood’ uit waren nood der gepraamde ziel die haar smachtenden overvloed moet uitstorten of bersten.

Eenmaal, in zijne ‘Toegift’ heeft Al. Walgrave, mijns dunkens, gedicht uit plicht en de spreuk is waar gebleven:

Gedicht uit plicht
gelukt niet licht.

Den begaafden kunstvollen dichter stuur ik een gul proficiat toe. Hij wijst aan al die dichten wil of kan, eene zekere en vaste baan aan. Taal en versbouw dienen geleerd te worden bij de groote meesters, de hooge

kunstenaars, bij Vondel, bij Gezelle; maar in zijne zangen moet de ware dichter slechts zijne eigene ziel, zijn gedacht en gewaarwording, zijn eigen wezen doen spreken en dichten. Hij moet kunnen zeggen met Gezelle:

Hetgene ik niet uitgeve en
hebbe ik niet in
Wie zal mij dat wijten te schanden?
Mijn herte en mijn taal en mijn
zede en mijn zin
't is al zoo van buiten, 't is
al zoo van bin:
't ligt alles daar bloot op mijn handen.

A. DE MEESTER.

Een inventaris van 't jaar 1632
(*Vervolg van bladz. 128*)

Metael[1] in de kuecken.

8 metalen kandelaers, dewelcke ghepresen zijn, de vier Noorenbursche, op..... 10 s.g.
1 groote metale tassche..... 20 s.g.
1 mortier met een stampere..... 8 s. 4 g.
1 metale keerssnuytere.
1 koelback van copere..... 16 s. 8 g.
1 vierpanne..... 5 s.g.
2 vischpaenen met ijser steerten.
1 stamijme[2].
1 caffoir.
1 panneken met een watterschepper.
3 ketels, onder cleen ende groot.
1 brauwe haecker..... 8 s.g.
1 vierketele..... 2 s. 6 g.
2 copere caffoiren met houtte voeten.

Blekwerck in de cuecken.

3 blecke braetpannen.

(1) *Metael*, misschien wel *rood* koper, tegenover *coper* = *geluw* koper.
(2) *Wvl. Id.* De Bo: *Stramyn* of *stawyn* - aarden of houten gatenpateel, doorgietschotel, fr. *passoire*.

6 blecke decxsels, onder cleen ende groot.
1 blecke rasper.
1 blecke coelback.
2 blecke caffoiren.
1 blecke comptoir kandelaere.
2 ander kandelaers.

Specificatie van het thin ende thinnewerck.

1 botersauchier van thin met een pinneken, gheprezen tsamen met de twee naer volgende articlen, weghend tsaemen 22 pondt, tot 10 stuvers 't pondt, ten respecte datter eenigh hamer thin in is, bedraegt..... 33 s.g.
6 kandelaers.
1 com met een pynte.
8 commekens, ghepresen met de drie naervolghende partien, weghende al te saemen 11 pondt 1/2, ghepresen als slecht thin, wesende op 7 stuvers 1/2 tpondt, bedraegt..... 13 s. 4 g.
1 lampte.
2 croesekens.
2 zoudtvaten.
2 mostaertpotten, ghepresen met de vyff onderstaende partien, weghende tsamen 16 p., ten advenante van 15 grooten tpondt, bedraegt..... 18 s. 4 g.
1 pynte canneken.
1 boter com.
1 becxken.
3 waterpotten.
6 thinne lepels.
4 dosynen en halff ingelsche telliooren, ghewapent met 's bezitters wapens.
18 ghelycke ingelsche schotels om fruyt in te dienen, ghenaempt drieponders, ghewapent als vooren.
15 ghelycke thinne schotels, ghewaepent als vooren, ghenaemt vierponders.
10 gelycke schotels, ghewapent alsvooren.
Noch 10 ghelycke schotels van inghelsch thin, noch grooter als de voorgaande, ghewapent alsvooren.
5 ghelycke schotels van inghelsch thin, noch grooter als de voorgaende, ghewapent alsvooren.
1 groote hoylle schotele van ghelyck thin, ghewapent alsvooren.
2 waterpotten van ghelyck thin, ghewapent alsvooren.
4 dosijnen ende één telliooren, daghelixs thin, onghewapent, weghende 63 pondt, tot 10 stuvers tpondt,..... 5 p. 5 s. g.
17 dagelicxsche fruyte platteelen van ghelyck thin, weghende't saemen mette naeste onderste partie 21 steen en 4 pondt, ten advenante alsvooren,..... 10 p. 16 s. 8 g.
22 platteelen, ghenaemt drieponders, van ghelyck thin, onghewapent.
6 platteelen van ghelyck thin, onghewapent, ghenaempt vierponders.
2 platteelen van ghelyck thin, onghewapent, d'eene ghenaempt vijfponders, ende d'andere zes pondt.

Meubelen in de sallette.

1 behangsels van goude leer, de gront zwart, tsamen maekende acght stucken,..... 16 p.g.
1 stick schilderije voor de schauwe, ghenaempt *Patricius Romanus* representerende de dochtere die haer vader in de vanghenesse met haer bosten norrieerde,..... 10 p.g.
De 12 keizers van Roome.
1 tafereel Mariebeelde, staende op het buffet,.... 5 p.g.
1 tafereel landtschip, met zwarte moûlleuren, op de rechter zijde, 2 p.g.
1 tafereel *Turris Babellonie*, met ghelycke moulleuren.
2 fruyttafereelkens..... 3 p. 10 s.g.
1 tafereel beneffens de schauwe, met 2 luycken, vertoonende het *uutterste oordeel*, de moulleuren vergult, daerin dat staen geschildert eenighe voorhouders van den bezitter.
Alsoo dit tafereel raect het gheslacht van de Fevers, zal tselve altyts blyven in tselve gheslachte.
1 schilderye van de figure vanden doorluchtichsten heere *Cardinalus Albertus*, in moulleure van ordinaire houdt.
Het pourtraict van Guilliaemken François, oudsten zone van de overledene[1].
Dit en wort niet gepresen, als wesende buuten style.
1 tafereel van *S*^{t} *Hubrecht*, ghemact mette naelde, met een hebbenhoutte moulleure, daerin dat staen de waepens van 's bezitters hauders.
1 half buffet van waghenschot, de deuren cruyswijs bevrocht, mette voetbank daerop staende,..... 5 p.g.
1 stuk tapyts daerop ligghende..... 10 s.g.
1 groote uuttreckende tafel..... 4 p. 10 s.g.
1 tafelcleet, dienende totte selve tafele, wesende tapyts de vlu 4 p.g.
1 viercante tafel, met de ronde stikken daartoe dienende, ende een carpette tafelcleedt, oock daartoe dienende..... 2 p.g.
4 schabelle bancken met vijff pillaeren.
2 spaansche dobbel mansstoelen van zwart leer.... 30 s.g.
3 vrauwe dobbel stoelen van den selven leere..... 2 p.g.
6 inckel manszaelstoelen van ghelycken leder.... 30 s.g.
3 inckel vrauwestoelen van ghelycken leder..... 15 s.g.
4 cleene houtte voet schabellekens..... 6 s. 8 g.
3 groote tapytsche zittencussens ligghende inde voornoemde dobbel vrauwe stoelen.
9 tapijtsche cussens, ligghende op de mansstoelen.. 2 p. 5 s.g.
2 metale branders met 2 yser duyckers..... 6 p.g.
1 tanghe ende vierschippe, ghevrocht met metael, daer beneffens een blaasbalck met een metaele pijpe..... 20 s. g.
1 metaelen coelback..... 3 p. 10 s.g.
1 voetmatte, lanck omtrent drie stappen.

(*'t Vervolgt*)

(1) Zie bl. 92, nota.

[Nummer 11]

Shylock
(*Vervolg van bladz. 138.*)

Derde bedrijf.

Venetie. Eene zaal in het Gerechtshof.

DE HERTOG, DE MAGNIFICI, ANTONIO, BASSANIO, GRATIANO, SALARINO, SOLANIO en andere treden op.

HERTOG.
Is heer Antonio hier?

ANTONIO.
Ten uwen dienste, zeer doorluchtige heer.

HERTOG.
Ik ben om u bedroefd: gij hebt te doen
met een versteenden, ongenadigen vijand,
die hert noch ziel, ja die geen sperke deernis
in 't lijf en heeft.

ANTONIO.
Ik wete dat uw hoogheid
veel moeite nam om zijn bloedzuchtige wreedheid
te matigen; maar daar hij toch versteend blijft
en daar geen wet mij uit zijn nijdige grepe
ontrukken kan, stel ik mijn lijdzaamheid
zijn grimme veedte tegen; dus gewapend,
bereid tot lijden, en gerust van herten,
wil ik den stoot afwachten van zijn gramschap.

HERTOG.
Zeg dat de Jood verschijne voor ons hof.

SOLANIO.
Hij wacht al aan de deur. Hier komt hij, heer.

(Shylock komt binnen.)

HERTOG.
Maakt plaats, en dat hij sta voor onzen stoel.
Shylock, elk peist en 'k ben ook van die meening:
dat uwe boosheid een gebaren was
dat nu zal uitgespeeld zijn; elk meent ook
dat uw leedwezig medelijden de aardigheid
van uw schijn-wreedheid nog zal overtreffen.
Nu eischt gij stipt de vastgestelde boete,
een pond wicht vleesch van dezen armen koopman;
maar, niet alleen 'n zult gij woeker willen,
gij zult daarbij, door minzaamheid gedreven,
de helft van het geleende geld kwijtschelden,
erbarmlijk aanschouwend zooveel rampspoed
die, slag op slag, zijn schouderen heeft getroffen,
genoeg om eenen vorst omnêer te drukken
en om meedogendheid te doen ontwaken
in bronzen boezems, herten hard lijk steen,
in stugge Turken en Tartarenvolk,
die nooit uit liefde hun' naaste diensten doen.
Wij rekenen al, Jode, op een gunstig antwoord.

SHYLOCK.
Uw hoogheid is 't bekend, hetgeen ik doen wil.
Bij onzen heiligen Sabbath staat mijn eed vast

dat 'k eischen zal 't geen in mijn schuldbrief staat.
Zoo gij dit weigert, brengt gij van uw stede
de rechten en de vrijheid in gevaar.
En, vraagt gij mij waarom ik zoo'n gewicht
dood vleesch verkieze, en geen drie duist dukaten,
'k en heb u niets te zeggen, anders als
dat 't elk zijn goeste is. Is u dat geen antwoord?
't Zit in mijn huis een ratte, en 'k vinde 't goed
tien duist dukaten te verdoen, om ze
te doen vergiftigen. Is u dat geen antwoord?
't Zijn menschen die geen vikken kunnen zien geeuwen,
't zijn er die razen als zij katten zien
of die gepijnd zijn als de muizel speelt:
want voor- en tegenzin beheerscht 't gemoed
en dwingt tot luim en lust, tot liefde en afkeer.
Hier hebt ge nu mijn antwoord: even als er
geen reden is, waarom den een geen verken
zien gapen kan; waarom een andere afschuw
voor eene onschuldige, nuttige kat gevoelt,
of 't neuzelen van den muizel niet verdraagt,
zoo kan noch wil ik andere reden geven
van dezen eisch, die mij veel geld zal kosten,
't en zij dat 'k tegen Antonio ouden wrok
en voere. Is dit geen antwoord?

BASSANIO.
Neen, 't is geen antwoord, o gevoelloos mensch,
om uw wreedaardig pogen te verschoonen.

SHYLOCK.
Moet ik een antwoord geven dat u lust?

BASSANIO.
Doet elk dan alles dood, wat hem mishaagt?

SHYLOCK.
Is er wel haat die niet 'n zoekt te dooden?

BASSANIO.
Is 't altijd haat die volgt op 't eerst mishagen.

SHYLOCK.
Zoudt gij een snake u tweemaal laten bijten?

ANTONIO.
Gedenk toch dat gij met een Jood te doen hebt.
Ga liever naar het zeestrand en gebied
den vloed, dat hij in ebbe zou veranderen;
ga liever naar den wolf en vraag waarom hij
het schaap deed bleten om 't verscheurde lam;
ga liever en verbied de bergpijnboomen
hun hoogen top te schudden, en te ruischen,
wanneer 't geloei des hemels er door heen jaagt;
ja, pijnt te doen al wat u zwaar en hard schijnt;
maar 't hardste dat bestaat, 't hert van een Jode,
en zult gij niet vermurwen. 't Is genoeg nu:
geen aanbod meer, geen middel meer beproefd;
't geding zij kort en goed. Kom, laat mij
mijn vonnis, en den Jood zijn eisch geworden.

BASSANIO.
Voor uw drie duist dukaten, geef 'k er zes.

SHYLOCK.
Ware elk dukaat van uw zes duist dukaten
zesmaal gedeeld, en elk deel een dukaat,
'k en nam ze niet. Mijn eisch staat in den schuldbrief.

HERTOG.
Genadig zij die wilt genâ bekomen.

SHYLOCK.
Welk vonnis zou ik vreezen? doe ik onrecht?
Gij zit met uw huis vol gekochte slaven,
die gij, gelijk uw ezels, peerden, honden
tot slavelijk en smaadlijk werk gebruikt,
omdat gij z' hebt gekocht. Kwame ik u zeggen:
‘Laat ze al in vrijheid; trouwt ze met uw kinders.
Wat zwoegen ze onder vrachten? Dat hun bed

zoo zacht zij als het uwe! Eten, smaaklijk
als 't uwe, weze hun voedsel!' Gij zoudt antwoorden:
'Zij zijn betaald, en de onze!' Ik zeg u 't eigenste:
't Pond vleesch dat ik van dezen koopman eische
heb 'k voor veel geld gekocht. 't Is 't mijne, en 'k wil het.
Indien gij 't mij ontzegt, 'k spuige op uw wetten!
Het recht, hier in Venetie, 'n heeft geen kracht meer.
Ik wacht op de uitspraak. Antwoordt! krijg ik recht?

HERTOG.
Ik ben bevoegd dien zitdag te verschuiven
indien Bellario, een rechtsgeleerde
van Padua, dien ik om raad gevraagd heb,
vandage niet en komt.

SALARINO.
Heer, 't staat daar buiten
een dienstbo, met een brief van dien geleerde,
van Padua rechts toegekomen.

HERTOG.
Breng mij den brief en leid den bode binnen.

(Salarino af.)

BASSANIO.
Antonio-lief, schep moed. De Jode zal
mijn vleesch, mijn bloed, mijn beenderen, alles nemen
eer gij voor mij een druppel bloed verliest.

ANTONIO.
Ik ben het zieklijk schaap der kudde, dat
ter dood verwezen is. De weekste vrucht
valt eerst ten gronde, en zoo zal 't gaan met mij.
Het beste dat gij nog kunt doen, Bassanio,
is blijven leven en mijn grafschrift dichten.

(De dienstbode komt in met Salarino.)

HERTOG.
Komt gij van Padua, en van Bellario?

DIENSTBODE.
Van 't een en 't ander; en Bellario groet u.

(De dienstbode geeft een brief aan den hertog).

BASSANIO.
Wat staat gij daar uw mes zoo scherp te wetten?

SHYLOCK.
Om uit dien bankroetier zijn schuld te snijden.

GRATIANO.
Niet op uw' zool, maar op uw ziel is 't dat gij
uw mes wet, bitsige Jode. Doch geen staal,
geen beulenbijl heeft zulke vliemende brandsnee
als uw scherpsnijdende haat. Kan geen gebed
u pramen?

SHYLOCK.
Geen, dat uw verstand kan vinden.

GRATIANO.
O doemenis op u, bloedzuchtige snakhond!
Het recht dat u laat leven is een onrecht.
Gij zult in mijn geloof mij nog doen aarzelen
en mij doen peizen, met Pithagoras,
dat beestenzielen overgaan in 't lijf
van menschen. De uwe komt uit eenen wolf
die opgehangen wierd voor menschenmoord;
en ze is van op de galge waar de wolf
aan slingerde, gekropen in uw lijf
eer gij geboren waart. Want uw begeerten
zijn wolfsch, bloeddorstig, nijdig en roofgierig.

SHYLOCK.
Ont gij den zegel van dien schuldbrief weg raast
en kwetst gij maar' uw longen met dat schreeuwen;
steek schragen onder uw verstand, jonkman,
dat 't niet en valt en hulploos ligt gebroken.
Ik sta hier voor mijn recht.

HERTOG.
Bellario's brief
beveelt ons een geleerden jongen doctor.
Waar is hij?

DIENSTBODE.
Edele heer, hij staat te wachten
of 't u believen zal hem bin te laten.

HERTOG.
Uit ganscher herten. Gaat gedrie'n, gevieren
hem hoflijk de gerechtzaal binnenleiden.
Intusschen luistert op Bellario's brief.

EEN KLERK.

-

(lezend):

'Deze is dienende om uw hoogheid te berichten dat ik, bij 't ontvangen van uwen brief, zeer ziek ben. Maar rechts als uwe bode toekwam, kreeg ik 't vriendelijk bezoek van eenen jongen doctor, mijn gewezen leerling, Balthazar bij name. Ik heb hem bekend gemaakt met het geding tusschen den Jode en den koopman Antonio, wij hebben samen veel boeken doorsnuisterd. Mijn meening staat hem bekend, en hij zal ze u, verbeterd nog door zijne eigene nooit genoeg geprezen geleerdheid, op mijn aandringen overbreugen, en uwe hoogheid, voor mij, bereidwillig ten dienste staan. Ik beveel hem tot uw minzaam onthaal, wel overtuigd dat hij, van nader gekend, nog hoogeren lof zal winnen.'

HERTOG.
Zoo luidt het schrijven van Bellario.
En daar, zoo 'k meene, komt de jonge doctor.

(Balthazar komt binnen).

Geef mij uw hand. Gij komt dus van Bellario?

BALTHAZAR.
Ja, heer.

HERTOG.
Wees welgekomen en neem plaats.
Is u 't geding, dat op dit oogenblik
voor 't hof hier hangende is, alreeds bekend?

BALTHAZAR.
't Geding wierd mij volkomen toevertrouwd.
Waar is de koopman hier, en waar de Jode?

HERTOG.
Antonio, oude Shylock, komt hier beide.

BALTHAZAR.
Uw naam is Shylock?

SHYLOCK.
Shylock is mijn naam.

BALTHAZAR.
Die eisch, dien gij hier doet, is vreemd van aard,
en toch zulkdanig dat Venetie 's wetten
u niet beletten kunnen recht te vragen.

(tot Antonio):

Zijt gij het die bedreigd wordt door den schuldbrief.

ANTONIO.
Zoo als gij zegt.

BALTHAZAR.
En gij erkent den schuldbrief.

ANTONIO.
Ja wel.

BALTHAZAR.
Dan moet de Jood genadig zijn.

SHYLOCK.
Wie kan mij daartoe dwingen? Zeg mij dat.

BALTHAZAR.
Genade lijdt geen dwang. Ze zijgt als zachte regen
die lieflijk dauwt uit den hemel, en deugd
doet aan den grond. Genade is tweemaal zegen:
zij zegent die ze geelt, en die ze ontvangt.
Almogend bij almogenden, past zij den vorst
die op den troon zit, beter dan zijn kroone.
Zijn staf bediedt het wereldlijk gezag,
is zinnebeeld van macht en majesteit
en wekt bij de onderdanen vrees en schrik.
Maar hooger dan die staf nog heerscht genade;
zij zetelt in het herte van de vorsten,

zij is een eigenschap der Godheid zelve,
en aardsche macht trekt best van al op Gods macht
als 't recht verzoet wordt door genade. En daarom,
gedenk, o Jood die u op recht beroept,
dat, naar gerechtigheid, geen onzer ooit
zou zalig zijn. Wij bidden om genade.
't Gebed des Heeren leert ons ook aan anderen
genadig zijn. Ik steund' hierop om u
de strengheid van uw recht te doen verzachten.
Blijft gij bij uwen eisch, dan moet dit hof
zijn vonnis vellen tegen dezen koopman.

SHYLOCK.
Mijn daden op mijn hoofd; ik eisch de wet,
de boete en de voldoening van den schuldbrief.

BALTHAZAR.
Is hij nog onbekwaam u te betalen?

BASSANIO.
Ik ben in staat voor hem hier te betalen,
ja 't dubbel zelfs; en is 't nog niet genoeg,
ik wil mijn hand, mijn hoofd, mijn hert verpanden
dat ik het geld tienmaal betalen zal.
Is dit nog niet voldoende, 't blijkt dan vast
dat boosheid eerlijkheid verdrukt. En 'k bid u
doet het recht voor uw gezag eens buigen,
kleen onrecht plegend, om groot recht te doen,
en om dien kwaden hond te muilebanden.

BALTHAZAR.
't En mag niet. Daar en is, in gansch Venetie,
geen macht die een bestaande wet kan breken.
't Zou later opgehaald zijn en gevolgd
als voorbeeld; dus zou 't een misbruik na 't andere
losbreken in den staat. 't En mag niet zijn.

SHYLOCK.
't Is Daniel die spreekt, waarachtig Daniel!
Gij zijt vol wijsheid en 'k vereere u, jonkheid!

BALTHAZAR.
Believe 't u dat ik den schuldbrief nazie.

SHYLOCK.
Ja, kijk maar, zeer eerweerde doctor; kijk maar.

BALTHAZAR.
Shylock, daar hebt ge uw geld, drijmaal gedubbeld.

SHYLOCK.
Ik ben door eed, door eed voor God verbonden.
En 'k zou mijn ziel belasten met een meineed?
Neen, voor geen stad!

BALTHAZAR.
De valdag is voorbij;
en Shylock is berechtigd een pond vleesch
't ontnemen, met het mes, dicht aan het hert
van dezen koopman. Geef genade. Aanveerd
drijdubbel geld, dat ik den schuldbrief scheure.

SHYLOCK.
Als aan den inhoud is voldaan; eer niet.
Het blijkt dat ge een bekwame rechter zijt.
Gij kent de wet; gij hebt ze kort en keurig
uiteengedaan. 'k Bezweer u bij de wet,
waar gij een vaste steunpilaar van zijt:
ga over tot het vonnis. Bij mijn ziel,
er is geen menschentonge machtig mij
te doen veranderen. 'k Houde aan mijnen schuldbrief.

ANTONIO.
Uit ganscher herten smeek ik 't edel hof
vonnis te vellen.

BALTHAZAR.
Kom, het zij dus zoo:
houd uwen boezem veerdig voor zijn staal.

SHYLOCK.
O edele rechter! Allerbeste jongman!

BALTHAZAR.
Want zin en woorden, na de wet, zijn 's eens
over de boete die in dezen schuldbrief
zoo duidelijk bepaald staat.

SHYLOCK.
't js de waarheid.
Wijze en rechtveerdige rechter! Maar gij zijt
voorzeker ouder dan gij er uit ziet.

BALTHAZAR.
Leg uwen boezem bloot.

SHYLOCK.
Ja, zijnen boezem!
Zoo spreekt de brief, niet waar, hoogedele rechter?
'Dicht aan het hert' zoo staat het daar geschreven.

BALTHAZAR.
Zoo is 't. Hebt gij een weegschaal om het vleesch
te wegen?

SHYLOCK.
Ze is hier veerdig.

BALTHAZAR.
Dat er ook
een heelmeester ontboôn weze op uw kosten
om 't bloed te stelpen: hij zou kunnen uitbloên!

SHYLOCK.
Staat dat geschreven in den schuldbrief?

BALTHAZAR.
Neen 't;
toch niet uitdrukkelijk; maar dat en geeft niet:
gij zoudt dat moeten doen uit menschlijkheid.

SHYLOCK.
'k En vinde 't niet. 't En staat in mijnen brief niet.

BALTHAZAR.
Hebt gij nog iets te zeggen, koopman?

ANTONIO.
Weinig.
Ik sta hier, wel gewapend en bereid.

Geef mij uw hand, Bassanio, en vaarwel.

Bedroef u niet dat ik voor u dit uitsta.
Want 't noodlot is mij zoo onvriendlijk niet
als 't pleegt. Hoe dikwijls en gebeurt het niet
dat bankroetiers hun rijkdom overleven,
om met gerimpeld voorhoofd, en holde oogen,
een ouden dag vol armoede af te wachten!
't Ontspaart mij 't slepend leed van zulke ellende.

SHYLOCK.
Al tijdverlies. Ik bid u: velt het vonnis.

BALTHAZAR.
Een pond van dezen koopmans vleesch is 't uwe.
Het hof erkent het, en de wet verleent het.

SHYLOCK.
Wel gij rechtschapen rechter!

BALTHAZAR.
Gij moet dit vleesch uitsnijden van de borst.
Het hof erkent het en de wet verleent het.

SHYLOCK.
Hoogstwijze rechter! 't Is beslist. Bereid u.

BALTHAZAR.
Zoo haastig niet! 't En is niet al gezeid!
Recht geeft de schuldbrief u op een pond vleesch,
maar geen recht op een enkel leekske bloed.
De woorden zijn uitdruklijk: een pond vleesch.
Neem wat u toekomt, Jood; neem uw pond vleesch;
maar is 't dat gij bij 't kerven, ware 't maar
een enkel leekske christen bloed vergiet,
uw erve en goed - en 't is de wet die spreekt -
zijn aan den staat verbeurd.

GRATIANO.
Een wijze, ervaren rechter! Hoort gij 't, Jode?

SHYLOCK.
Is dat de wet?

BALTHAZAR.
Gij moogt ze zelve nazien.
Recht eischtet gij, en recht zal u geworden,
'k belove 't u, veel meer dan gij begeert.

GRATIANO.
Dat is mij een geleerde rechter, Jode!

SHYLOCK.
'k Aanveerde 't aanbod: geef drijdubbel geld
en laat den christen loopen.

BASSANIA.
Hier is 't geld.

BALTHAZAR.
Zoetjes!
Den Jood zal recht geschieden. Zoo veel haast niet!
Hij zal de boete nemen, maar niets anders.

GRATIANO.
O Jode. wat een wijze en vrome rechter!

BALTHAZAR.
Shylock, maak u bereid 't vleesch af te snijden.
Vergiet geen bloed; en snijd noch min noch meer uit
dan net een pond; indien gij min of meer neemt
dan net een pond; - al ware 't maar zooveel
dat het gewicht te licht wordt of te zwaar
van een gedeelte van het twintigste
van een arm graantje; - slaat de weegschaal over
of ware 't maar de breedte van een haar,
gij sterft en al uw goederen zijn verbeurd.

GRATIANO.
Een tweede Daniel, Jode, een echte Daniel!
Ik heb u vast nu, wangeloovigaard.

BALTHAZAR.
Wat draalt de Jode nog? Neem, wat u toekomt.

SHYLOCK.
Geef mij mijn geld terug en laat mij gaan.

BASSANIO.
Ik heb het hier gereed voor u. Hier is 't.

BALTHAZAR.
Hij heeft het openlijk voor 't hof geweigerd.
Hij zal maar krijgen wat de brief hem geeft.

GRATIANO.
't Is Daniel, 'k zeg het nog, een tweede Daniel.
Dank, Jode, dat gij mij dat woord geleerd hebt.

SHYLOCK.
Zal ik 't geleende geld niet wederkrijgen?

BALTHAZAR.
Gij krijgt maar 't geen in het geschrift bepaald is,
ge moogt het nemen, Jode, op uw rischier.

SHYLOCK.
Dat alle kwaad hem treffe om dezen schuldbrief!
Ik heb er nu genoeg van.

BALTHAZAR.
Nog iets, Jode.
Het recht en laat u nog zoo licht niet los.
In 't wetboek van Venetie staat er dat,
indien het wordt bewezen dat een vreemdling
't zij rechtstreeks, 't zij met ommegaande voeren,
het leven van een burger in gevaar brengt,
de helft van al zijn goed zal overgaan
tot hem die wierd bedreigd; dat de andere helft
ten dienste van de staatkist zal verbeurd zijn,
en 't leven van den schuldige in de macht ligt
des hertogs, die almogende uitspraak geeft.
En 'k zeg u, Jood, dat gij in zulk geval zijt:
't staat immers vast en zonneklaar bewezen
dat gij, door kromme krinkels, rechtstreeks ook.

het leven van dien burger hebt bedreigd;
en dat gij dus de volle straf verdient,
daar even aangehaald. - Jode, op uw knien,
en smeek den edelen hertog om genade.

GRATIANO.
Vraag oorlof, Shylock, om u op te hangen;
maar al uw goed is aan den staat verbeurd
en gij en kunt u zelfs geen koorde koopen.
De staat zal nog uw strop moeten bekosten.

HERTOG.
Om u 't verschil van ons tot u te toonen
schenk ik u 't leven, eer gij het mij vraagt.
D'helft van uw goed behoort Antonio.
Wat d'helft betreft, die toekomt aan den staat,
leedwezen kan die straffe in boete verminderen.

BALTHAZAR.
Ja, voor den staat, niet voor Antonio,

SHYLOCK.
Neen, roof mij 't leven ook, neem het maar al:
Gij neemt mijn huis, als gij den steun wegtrekt
waarop mijn huis berust; gij rooft mij 't leven
als gij de middelen wegneemt om te leven.

BALTHAZAR.
Toon ook dat gij genadig zijt, Antonio.

GRATIANO.
Geef 't strop voor nieten; anders niet, om Gods wil!

ANTONIO.
Behage 't aan uw hoogheid en aan 't Hof
de boete om de eene helft ook kwijt te schelden.
Dat hij mij de andere helft in leening geve
om na zijn dood, die weder af te staan
aan zijne dochter en zijn zoon Lorenzo.
Mijn voorwaarde is, dat hij wil christen worden.

HERTOG.
Hij zal, of zijn genade wordt ontzeid.

BALTHAZAR.
Zijt gij tevreden, Jood? Wat is uw antwoord?

SHYLOCK.
Ik ben tevreden.

BALTHAZAR.
Schrijver, schrijf den brief.

SHYLOCK.
Believe 't u dat ik van hier mag weggaan.
Ik ben niet wel. Zend mij 't geschrifte na:
ik zal het teekenen.

HERTOG.
Laat niet van te teekenen.

GRATIANO.
Twee peters zult gij hebben bij uw doopsel.
Ik gave er tien en meer nog, en ik leidde u
naar de doopvonte niet, maar naar de galge!

(Shylock af.)

HERTOG.
Antonio, toon u aan den doctor dankbaar:
gij zijt hem, zoo ik meene, veel verschuldigd.

BASSANIO.
Zeer weerde Balthazar, mijn vriend en ik
zijn op vandage door uw wijs beleid
aan zware straf ontsnapt; als eereloon
voor zooveel moeite in zulken dienst, aanveerd
het geld dat wij den Jood verschuldigd waren.

ANTONIO.
Wij hebben u, daarbij nog, eeuwige schuld
van liefde en welgemeende dankbaarheid.

BALTHAZAR.
Die wel te vreden is, is wel betaald:
met u te helpen was ik wel te vreden
en achte mij doordien genoeg betaald.

(Doek).

D^{r} EM. LAUWERS

Roermond, 15/5/05.
Zeer Eerwaarde Zeer Geleerde Heer,[1]

OPGETOGEN door de onnavolgbare schildering, die UZEw. ons voor een paar jaren aanbood van Guido Gezelle, gevoelde ik mij opgewekt een poging te wagen om den nachtegaalszang van dien grooten vlaamschen Dichter natebootsen.

Ofschoon het product van die poging slechts een kikvorschgekwaak is, veroorloof ik mij nogtans de eer te nemen UZEerw. hierbij een proeve daarvan beleefdelijk aan te bieden, als de nederige hulde mijner hoogachting en bewondering voor Uwe edele kunst.

Een dankbare stille vereerder.

De Stadskoeheerd (koeherder) van Roermond.
(*Vóór vijftig jaren*).

Toet-toe....t!
De morgen ontwaakt en de nacht is voorbij,
Voorbij!
De loeiende koeien, zij gaan naar de wei,
Joechhei!
Het toetende horen, dat is mijn schalmei.
Toet-toe....t!
Aan Roermond mijn koeherdersgroet!
Toet-toet!

Zij komen, mijn beestjes, zoo graag en zoo gauw,
Zoo gauw;
Want blauw is de lucht in den lieflijken Mei,
Joechhei!
En voedzaam en malsch is het groen van de wei!
Toet-toe....t.
Aan d'arbeid met vroolijken moed!
Toet-toet!

(1) Hugo Verriest, te Roermond zijnde over drij weken, ontving van wege eenen onbekende, brief en gedicht.

Zij grazen zoo lustig, en 't doet haar zoo wel,
Zoo wel,
Het melkrijke gras met de goudgeele blom,
Blom, blom,
Die heerlijk als boter verlokkelijk glom.
Toet-toe....t.
De frissche natuur doet zoo goed!
Toet-toet!

Het middaguur nadert en de uiers zijn rond;
Terstond
Zijn vroolijke melksters met de eimers gereed,
Ge weet
Waar vloeiende, schuimende boter in gleed.
Toet-toe....t!
De zonne staat 't hoogst weer in gloed.
Toet-toet!

Herkauwende liggen ze rustig in 't groen,
In 't groen,
De spelende runderen springen in 't rond,
In 't rond,
Den staart in de lucht en den kop naar den grond.
Toet-toe....t.
Elkeen naar zijn gadinge doet.
Toet-toet!

Als de eene zich neervleit en de andere draaft,
Ja draaft,
Dan laaft zich een derde aan den zilvrigen plas,
Die 't gras
Zoo vaak, overstroomende, voedende was.
Toet-toe....t.
Na d'arbeid is rusten zoo zoet!
Toet-toet!

Wen de avond genaakt en de zon weer verdwijnt,
Verdwijnt,
En hoog op den toren, gehuld als in goud,
In goud,

Christoffel zijn dierbare stad nog aanschouwt,
Toet-toe....t,
De heerde naar heim keeren moet.
Toet-toet!

En als ik dan heim ben, de beestjes op stal,
Op stal,
Dan ga ik naar Hanna, de koemeid, mijn schat,
Mijn schat,
De schoonste van allen, de liefste der stad,
Toet-toe....t,
En breng haar mijn koeherdersgroet!
Toet-toet!

In Memoriam
van R. Wagner's Faust-ouverture

KAMP en lijden van een wilde ziele!....
Worstelen des storrems, dien ze in hare
kolken draagt; 't is 't woeste loeien, in de
diepste diepten, eindeloos verre, dat de
gapend afgrond wijder scheurt; het zwijgt nu....
doodangstwekkend stil!.... de storrems slapen?...
Zuchtend, wringend, woelend, huilend uit de
diepgeschokte, daverende krochten
rijst het ongeweerte, wijl de ontstelde
weergalm achterklaagt, zoo lange en droevig:
schuifelend, sissend stijgen thans de stroomen
door elkander: smeekend komt een stemme
duidelijk fluisteren, zacht, God! Jehovah! ach!...
diepe zucht iets, diepe, diepe... 't nadert
stijgend, luider, klaarder, schurder: dreunend
schrikverwekkend donderrotsen dat ten
hemel een vervloeking braakt: Geen God! neen!

A. PEETERS

Een inventaris van 't jaar 1632
(*Vervolg van bladz. 160*)

In het comptoir neffens de groote sallette.

13 kannekens, onder groot en cleen..... 13 s. 8 g.
12 posteleyne schotelkens, onder groot ende cleen... 2 p.g.
Een deel potten van gheleyers werck.
Een deel glasen.
Een deel cabasen.
4 glaese flasschen.
4 eerde Dermontsche coffoiren.
1 deel houtte craenen.
1 deel doserie ende potterie.
1 bahuwe(1) bedect met zwarten leder..... 6 s. 8 g.
1 mande met prondelijnghe daerin.

(1) *Bahuwe*, fr. bahut.
Wij zijn gewoon bahut te noemen de oude kassen in eiken hout gebeeldhouwd, die in groot getal bestonden, vooral in 15, 16 en 1700. Nochtans is deze benaming zeer niewerwetsch.

Het woord *bahut* beduidt eerst en vooral eenen bak of koffer, waarin men lijnwaad, kleederen, enz. insloot, om op reis te gaan. Viollet-le-duc leert dat de naam *bahut* gebruikt wierd om zulke koffers te bedoelen tot op 't laatste der XVe eeuw.
Voor Vrankrijk kan dat waar zijn, maar in Vlaanderen ging het woord wel een honderd jaar langer mede. Zoo lezen wij in eene rekening, opgemaakt in 1592, door Karel van Marievoorde, voogd van den toen meerderjarige Franciscus de Boodt, als volgt:
'*Betaelt voor een bahuukin, als hy uut Brugghe metten hertoghe trock.*' En wij zien klaar, uit hetgeen in deze rekening voorafgaat en erop, navolgt, dat hier spraak is van eene reis die de jonge Franciscus naar Spanje gedaan had, als eereknecht van den hertog, waarschijnlijk Alexander Farnèse.
Al vroeg echter wilde *bahut* ook gelijk welken koffer zeggen, zelfs deze die op vaste plaats moesten blijven staan, en menigvuldig vindt men ze overal, in kerken, kloosters, en bijzondere huizen. Geheel eenvoudig van maaksel waren zij in 't begin. Het deksel was plat of rond; zware ijzere banden kwamen uit op de gekleurde stof of leer die ze bedekte. Maar allengskens werd de *bahuwe* in fraaier vorm opgemaakt; ijzer en beeldhouwwerk, soms ook schilderij miek ze tot prachtige meubels. Men plaatste ze op vier pooten, en zoo dienden zij ook, niet enkel tot koffer, maar tot zit- en rustbank. Viollet-le-duc schrijft: 'C'était le meuble domestique le plus usuel du moyen âge' Dat bleven zij nog later ook, want wij vinden ze talrijk in de inventarissen der XVIIe eeuw. Geldt het eene ware kas, dan heet het *hasse, schaprae, buffet.*

Plantin, in zijn woordenboek *Thresor du langage Bas-alman, dict vulgairement Flaming*, (1573) zegt: *Bahu, een ronde coffre; arca camerata, cista*.

1 reep, daar men den osse mede optrect.
De reste int voornoemde comptoir zijn papieren ende boucken van de besittere, raekende zijn particulier comptoir.
5 kijnderhoofdekens geschildert ende ghebacken van steen.

Int cleen cueckenken.

1 yser hanghel.
1 houtten mortier ende houtten stamper.
1 quantiteyt van eerde potten, pannen ende teelen.
1 block van houtte omme op te schueren.
1 grooten ouden yseren podt..... 3 s.g.
2 houtte heemers, besleghen met yser banden..... 4 s.g.
1 groot oudt potyser.
1 yser vierpanne.
1 zwarte yser fruytpanne..... 2 s.g.

In de kelders. eerst in den cleenen bierkelder:

2 tonnen..... 5 s.g.
2 stellynghen om bier op te legghen.
3 boter cuypkens..... 12 g.
1 marct mande..... 20 g.
1 hert om broot op te legghen, *niet ghepresen als naghelvast*.

In den voorkelder:

2 vaten met azijn..... 4 s.g.
1 stellinghe..... 3 s. 4 g.
8 houtte vatkens, onder goet ende quaet.
1 houtte watercuype, met yser banden..... 6 s. 8 g.
1 houtte hollandts vrauwe stoveken[1].

(1) *Stoveken*. Dit woord, alleen genomen, kon niet enkel eene kleine stoof, *chaufferette, chauffe-pieds*, beduiden, maar ook wel een stelsel dienende om een warm bad te nemen. De vierpotten van allerlei soort waren van ouds af bekend. Men trok warmte uit kolen, heet water of gloeiende stukken ijzer die men in ronde of langwerpige verwarmtuigen inbracht. Kiliaen geeft tot synoniem van Stove: *sweetbat, hypocaustum*. Ook kent hij, onder de zelve benaming, den vuurpot: '*Scabellum quod fovendis brumali tempore pedibus subjiciunt feminae, - sedile pedes fovens*'.
Mellema zegt: *stove om te doen smeeten, poulle ou lieu eschauffé pour faire suer*.
Het ware mis te gelooven dat onze voorouders het gebruik niet kenden van warme baden. Integendeel. Zoo vindt men nog *stoofstraten, rues de l'étuve*, te Brugge, Kortrijk, en elders, om deze plaatsen aan te duiden waar vroeger eene warmbadplaats bestond. Talrijk waren deze, al dikwijls slecht befaamde huizen, meest in verlaten gewesten gelegen. Ook werden zij aan strenge maatregelen onderworpen. Cfr. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Inventaire des archives de la ville de Bruges, Introduction*.

1 spinnewiel met de rocke.

Zoo waren er bij ons ook *mannestoven* en *vrauwestoven*. De baders werden in eene plaats gesloten waarin warmtebuizen uitkwamen om het zweet op te wekken. Daarna gingen zij te bed. Dat zou men nu heeten *bains turcs* of *bains russes*. Weldra kwamen zij tot eene zaal waar eten en drinken opgediend wierd. Dáar zongen ook de menestreelen of liedjeszangers; dáár brandden reukstoffen in vaten. Moeten wij de zaken beoordeelen als zij in gelijktijdige gravuren voorkomen, het was niet al heel puik wat daar geschiedde. Niet alle dergelijke gestichten nochtans zijn te laken.
Cfr. CH. VERSCHELDE, *Étude sur les noms des rues et des maisons de la ville de Bruges*, 1876, p. 127, note.
De stoven bestonden gedurende de middeleeuwen en gingen te niet op het einde van 1600.

Troost u, klagende Michelet: '*Pas un bain en mille ans!*'.

In den wijnkelder:

3 stellinghen om wijn op te legghen..... 10 s.g.
3 boter standen..... 16 s. 8 g.
2 vleeschstanden, een groote ende een cleene..... 6 s.g.
2 groote steene flasschen.
1 groote glase flassche, becleet met leder.
1 cleen mande-flasken.
1 grooten steenen capperpodt.
5 tonnekens.
1 houtten boter cuypken.

In den grooten bierkelder:

Aen beide zijden stellijnghen, om bier op te legghen.. 20 s.g.
1 tonne met groot bier..... 4 s.g.
8 ghistvaten, om onder de stellijnghen te setten.... 13 s. 8 g.
1 groote boter stande.
2 groote vleeschblocken.
1 bierboom, om de tonnen mede te draeghen.
1 boom, om den osse an thangen.
3 cleene waschcuypkens.
2 wynvaeten.
6 bier stoelen.
1 grooten steenen podt met cappers..... 12 g.

In de bottelrie:

Anghaende van de mueblen in de bottelrie, zijn ghebrocht onder de specien van de cuecken, ende de reste van de muebels daer in zijnde zijn al naghelvast, dus hier *memorie*.

In de groote-camer boven de zale:

1 lijdecant van groen saey behangsels met groene zijde frijnghen, daerop dat staen vier groene ende vergulde appels.. 4 p.g.
1 bedde ende oorpullen daertoe dienende.... 4 p. 10 s.g.

1 groene ende witte spaensche saerdgen..... 26 s. 8 g.
Noch een bahuwe lijdecantse, onbehanghen..... 33 s. 4 g.
1 bedde ende oorpullen daerop..... 7 p.g.
1 groene ende witte spaensche saegen..... 16 s. 8 g.
1 uuttreckende tafel van waghenschot..... 30 s.g.
1 schabellebanck met vijff pillaeren.
3 schabellen..... 10 s.g.
1 spaensche vrauwenstoel.
2 minder toevoughende vrauwestoelen.
1 mande zetele.
1 buffet met 2 uytstaende pillaeren van waghenschot.
1 groote cleerscaprae van waghenschot, met vier dueren. 5 p.g.
1 scherm van vier stucken, becleet met groen laecken, gheboort met roode banden ende metale naghels..... 2 p. 10 s.g.
1 coffer met derthien yser banden..... 20 s.g.
1 ander coffer met zeven ijser banden..... 13 s. 4 g.
1 cypres cofferken, ghesneden met diversche figuren, ende een voet van vier pillarkens..... 26 s. 8 g.
2 metale branders.
3 ander ijser branders.
1 ijser schippe ende thanghe.
Boven de schauwe zes schilderijen, fruytkens op coper platen.
1 schilderije van waterveruwe, wesende een landtschip.
1 spieghel, met zwarte ende vergulde boorden, toeschuvende.
5 schilderijen, representerende diversche*gouverneurs ende gouvernanten* van desen lande..... 16 s. 8 g.
1 ander schilderije, staende op het voornoomde buffet, representerende de *Arca van Noë*.
1 groene carpette..... 6 s. 8 g.
5 lende cuyskens..... 10 s.g.
4 oorcussens..... 2 p. 6 s. 8 g.
1 quantiteyt gesponnen ende ghesoen gaeren... 2 p. 3 s. 4 g.
1 doose met cleene muniteyten, en, es niet ghepresen, als niet weerdigh.

In de camer boven de cleene sallette:

1 lijdecant, met blaeu saey behangsels, met oraingne zijde ende blaeuwe saeije frijnghen, de spree a l'advennant, met vergulde appels..... 4 p.g.
1 bedde met oorpullen..... 8 p.g.
1 tierenteijne beddecleet..... 13 s. 4 g.
1 witte ende groene spaensche saige..... 2 p. 13 s. 4 g.
1 oorcussen ende een lendecussen..... 13 s. 4 g.
1 groote guarderobbe van waghenschot, met vier luijcken, het yserwerk van buuten..... 3 p. 10 s. g.
Noch 1 cleerschaprae van ghelijcken houtte, met vier dueren, zonder ijserwerck van buuten..... 5 p.g.
1 buffetken, zonder pillaeren, met een valleken, twee durkens boven, ende twee beneden.

1 besleghen spieghel in hebbenhaudt, ovael, met een voet om op te staene..... 13 s. 4 g.

Op het selve buffet, een cruijcificx van haudt.
Niet ghepresen als wesende buuten style.

Op het selve buffet een Mariabeelde niet het kijndeken Jhesù, slapende op haer schoot, met een voet daeronder ligghende. 2 p.g.
1 viercante uuttreckende tafele, met een groene carpette daerop.
Op de zelve tafele, een groote zwarte gheconterfeijte ebbenhoutte scribane..... 8 p.g.
Daerop een schilderije van *Onse Vrauwe niet het kijndeken Jhesù, vluchtende in Egipten*.
Tusschen beede de cleerschapraen een groote schilderije, met zwarte moûlleuren, representerende het zegghen van Onzen Heere an de Phariseen: '*Reddite que sunt Cesaris Cesari etc.*'
1 ticquetacbart met de schijven.
Noch een groen haudt behangsels van een lijdecant.
1 schraegh tafelken.
1 tafelcleet ghemact mette naelde, daerop ligghende.. 10 s.g.
3 dobbel toevoughende spaensche manstoelen.... 20 s.g.
2 ghelijcke toevoughende spaensche vrauwestoelen.. 10 s.g.
1 schabbelle..... 3 s. 4 g.
1 coffer met derthien ijser banden..... 26 s. 8 g.
1 ijser schippe ende tanghe.
2 ijser branders, ghenaemt duijckerkens.
Voorde schauwe een schilderie, representerende *het doopsel ghedaen bij Sint Jan an Onsen Heere in Jordane*.
Daer beneffens een schilderie verlichterie representerende *Salvatorem Mundi*, met twee slûytende durkens..... 5 s.g.
1 cleen schilderijcken representerende de *gheboorte van Onsen Lieven Heere*.
1 keldere met eenighe glaese flasschen..... 13 s. 4 g.

Boven de cleene zale:

1 groote tafele van waghenschot met een uuttreckende schoff 13 s. 4 g.
1 witten houtten keerssecoffer..... 6 s.g.
1 cleen waghenschot houtte kofferken, met 2 ijserbanden.
1 scherm van drie stucken, becleet met groen laecken, gheboort ende gheaccommodeert als 't voorgaende..... 36 s. 8 g.
2 waterverwe schilderijen, wesende t'eene een boere bruloft, ende een landschip.

In de camer boven de cuecken:

1 witte houtte coùtse[1]..... 5 s.g.
1 bedde ende oorpullen..... 4 p.g.

(1) *Coutse*, alcôve.

2 groene spaensche saigen..... 13 s. 4 g.
1 cafzack.
3 cussens van zotrock.
1 sluytende cleene vrauwestoel.
1 spaensche dobbel vrauwestoel.
1 tafele met twee schraegben van waghenschot.

1 lijseken[1] van widt houdt.
1 bedde ende oorpullen..... 2 p. 10 s.g.
1 oorcussen..... 11 s. 8 g.
1 tapijtsche saerdge..... 4 s.g.

In de camer boven de groote sallette, in een zwarte coffer. met een maelslodt, es bevonden tnaervolghende:

1 lijdecant van waghenschot, niet een root crammosin behangsels, met frijnghen van gaudt ende zijde, met vier vergulde appels 22 p.g.
1 saeij behangsels van widt ende roode percxkens.. 2 p. 10 s.g.
2 gordijnen ende een rabat van de selve stoffe, dienende tot een ghesloten coutse..... 11 s. 8 g.
3 tafereelkens van Abaenster, de canten vergult... 15 s.g.
1 spieghel beslaghen met vergulde sloten, in root fluweel, in een couverte van houdt.
1 viercante uuttreckende tafel van waghenschot.
1 ander cleen tafelken van waghenschot, met een bladt daerop, wesende een groen ende zwarte carpette.
1 cleet van groene tole.
1 groot stuk tapijts..... 5 p.g.
1 ander tafel van waghenschot, met een bladt daerop, dienende om lijnwaet om te leggen.
1 coutsken van widt bert.
2 schabellebancken van waghenschot.
2 ghelijcke schabellen.
4 spaensche inckel manszael stoelen, twee van root leder, ende twee van zwerdt leder.
1 dobbelen spaenschen mansstoel toevoughende.
2 vrauwe stoelen toevoughende, d'eene van groen laecken, ende d'ander van root leder.
1 haude bahuwe coffer.

In de opperste camer boven de cleene sallette:

1 witte lijsbanck.
1 coutse van widt houdt..... 8 s.g.
1 wercke saerge..... 2 s.g.
1 bedde ende oorpullen daertoe dienende..... 30 s.g.

(1) *Lyseken, lysbank.*
In Vrankrijk kende men de *bancs-lizons, lezons of lesons*. De fransche schrijvers zelf verstaan den zin niet van dat woord.
Kiliaen = *Scammum.*
Calepinus - '*Scammum est quod lecto veluti gradus apponilur, ut per id in lectum facilius ascendatur*'. Het ware dus een soort van voetbank tegen het bed geplaatst. Het schijnt nochtans, volgens wij verder zullen lezen, dat de lysbank kon dienen als beddebak.

Noch 1 bedde ende oorpullen, dienende tot de voorseijde lijsbanck 2 p.g.
1 coffer met elff ijser banden.
2 dueren schilderijen, representerende *het dopsel ende wijdinghe van den Bisschop Sint Vincent*.
1 guardasol.
1 schaprayken om glasen in te stellen.
1 oude inckel vrauwe stoel.
1 groenen houtten mansstoel.
2 leeghe matte stoelen.
Noch een coutsken van widt bert, cleender als de voorgaende.

In de opperste camer, boven de cleene zale:

1 lijsbanck van waghenschot.
1 bedde ende oorpullen.
1 oorcussen.
1 tapijtsche saerdge.
1 uuttreckende tafel van waghenschot met een schoff.
2 blaeuwe zittecussens.
1 dobbel toevoughende vrauwestoel.
1 coutsken naghelvast, daerinne een bedde ende oorcussen.
2 wercke saerdgen.

Op de zolder boven de zale:

1 ghespan met derthien lijnwaet sparrepersen.
1 dorse meteen maelslodt, om lobben ofte lijnwaet in te legghen.
1 droocgvadt ghevult met hoppe.
Diversche stucken ende moulleuren, daer in dat ghestaen heelt de schilderije van *Sint Hubrecht ende het cruyceficx*, beede gemact mette naelde, respectivelicken nu staende in de groote ende cleene salletten.

Item op de beede opperste zolders:

Een deel oude prondelinghe van houttewerck, meest wesende langhsels van tafels.
Een coornemate ende havermate.

Specificatie van de baguen ende juweelen ten sterfhuuse bevonden:

Eerst een peerle ketene[1] van zes touren, daerin dat zyn ontrent

(1) 't Is het eerste juweel van den inventaris, een keten, van 6 toeren, met ongeveer 3000 perels. Als waarde en gedenkstuk tevens is dit het kostelijkste voorwerp van den schat. Jacobus de Fevere gaf het aan zijne vrouw tot geschenk bij hunne verlooving.
Het staat beschreven als volgt in den inventaris der goederen van Diego Davila en Mechelyne Pycke, de grootouders van de Fevere, opgemaakt in 1616:
Eerst angaende de juweelen twelcke gheweest zyn:
'Een gouden gortketen met schaeckels, zom pistoletgout ende zom met eenen appel slecht wercgout, met noch een cleen tourcken, cleen schaeckelkens ende een paer bracelettekens pistoletgout, al tsamen weghende XI oneen XVII ynghelsche. Dezelve heef Joncvrauw Magdalena Davila, des overledene dochtre, ende eenich hoir, ghegeven an Meestere Jacques Le Fevere haren zone, tot hulpe van eenen gouden ketene van zes touren, pistoletgout, die hy dede maecken in November 1614, omme Joncvrouw Jehenne Wyts, dochter van myn heere den raetsheere Wyts, zyne bruit ende zyne jeghenwoordighe huisvrauwe.'

3000 peerlen, es gheestimeert op 5 stuvers het stick, ende maer bevonden syne 2689 peerlen, compt hier over de selve ter somme van..... 112 p. 10 g. vl.
1 gaude ketene van zes touren, haudt fatsoen... 96 p. 4 s.g.
1 bague, daerin dat zijn 22 diamanten, onder groot ende cleen. 16 p. 13 s. 4 g.
1 ander bague, daerin dat zijn 16 diamanten..... 7 p.g.
Noch een reliquaire van goudt ghemaillieert met cristalyne glaesen van wederzijden, met 4 diamanten..... 8 p.g.
Noch een carcandt ofte pentadoir(1), van 15 sticken van gaùdt ghemaillieert, 8 sticken verciert met peerlen, ende 7 sticken met groote diamanten..... 22 p.g.
1 gaude ghemaillieerde pome, met een uythanghende peerle vol musques(2)..... 5 p. 6 s. 8 g.

(2) *Musques*, musc.

Men bezigde nog in Vlaanderen, in de XVIIe eeuw, den *reukappel*, een soort van juweel dat men op zich droeg alswaneer men in besmette plaatsen of bij zieken gaan moest.
Men gebruikte daartoe meest amber, muscus, myrrhe, aan welke stoffen men de kracht toekende om de schadende uitwasemingen te verdringen.
Zeer kostelijk waren die reukappels opgemaakt. 't Is als rijk juweel, niet als behoedmiddel, dat zij hier voor komen.
Soms heet het ook *rieckende bolle*.
Muscus was aanzien in vroeger tijd als een krachtig geneesmiddel tegen allerlei kwalen en ziekten. Cfr. *Encyclopédie ou Dictionnaire des Sciences, des Arts et Métiers*, 1765.

15 ghemaillieerde cnoppen om op thooft te draeghen, verciert elcken cnop met 4 peerels.
1 casse daerin, dat zijn thien gaude rijnghen, ende eenen steen, onbesleghen, van de naervolgende specien:

Eerst:
1 groote tafeldiamant geslepen[1]..... 8 p.g.
1 ander tafeldiamant, wat minder oock gheslepen.... 9 p.g.
1 ander diamant gheslepen ende ghestelt by vorme van herte 3 p.g.
1 ander witten steenrijnck, oock gheslepen..... 13 s. 4 g.
1 ander rijnck wesende hemelsblaeuw Amiraude.... 2 p.g.
1 ander grooten steen wesende een hemelsblaeuwen gheslepen Saphier..... 2 p.g.
1 ander rijnck met 2 steenen, d'eene robyn ende d'andere smaragdus..... 13 s. 4 g.
1 ander rijnck wesende granaet of robyn..... 5 s.g.
1 rijncasse zonder steen..... 8 s.g.
1 grooten gheslepen ghebranden saphier, onbesleghen.
1 anderen rijnck van been, besleghen met selver, vergult, daer in dat staet *de passie van Onsen Heere*.
Noch 1 kleen gaude rijngesken, wesende een doorne croontken. 6 s. 8 g.
1 gaude traurijnck..... 11 s.g.
1 grooten Signetrijnck, ghesneden in eenen steen, de wapens van den besittere, *memorie*.
1 ander rijnck van gaude van *S. Bernaert*..... 5 s.g.
2 gaude pendanten doreille, ghemact in vorm van S Latinum, onder elck met eén peerle..... 26 s. 8 g.
1 carcant van cleene peerels, vier touren, om anden hals thanghen of te draghen..... 3 p.g.
2 gaude pendanten doreille, met drie peerels uuthanghende, in vorme van Arent ghemact, daerin elck sijn drie robynen, ende een steen onbekent..... 2 p. 3 s. 4 g.
2 andere pendanten doreille van gaudt ghemaillieert, ghemact in vorme van maelslotkens.

Es abuus, als maer zijnde coper, ende niet ghepresen.

2 ander gaude oorrijnghen..... 24 s.g.

(1) *Diamant*.
Men vindt in de schoolboeken voor geschiedenis en aardrijkskunde dat het slijpen der diamantsteenen hier werd uitgevonden en dat de uitvinder, Lodewijk Van Berken, zijn standbeeld heelt te Brugge.
Dat standbeeld kennen wij niet en men heeft er zeker nooit op gedacht.
Het schijnt echter dat het diamantslijpen veel vroeger gekend was.
Mogelijks heeft Van Berken de kunst verder gedreven.

1 kleen gaude ketentken, daeronder dat anhanght een stuck fijn eenhoorn[1]..... 15 s.g.
1 Agnus Dei, besleghen in gaudt, hanghende an drie ketentkens 26 s. 8 g.
1 groot coralen paternoster, gheketent met selver... 35 s.g.
1 grooten gauden haeck..... 6 s. 8 g.
1 cleen baechken, ghemact in forme van cruyce, daerin dat staen 4 robyntkens ende een emeraude, rontsomme bepeerelt 10 s.g.
1 papierken, daerinne dat sijn eenige stucxskens ghebroken van gaut ende zelver..... 15 s.g.
1 lanck stick corael..... 3 s.g.
1 quantiteyt van diversche coraelen ende peerlen onghesnoert 2 p.g.
1 quispele van gaudtdraet, verciert met peerlen.... 3 s.g.
Diversche kijnderbraseletten van cleene coraelkens... 4 s.g.
3 braseletten van coraelen, de twee met goude aken ende ooghen 33 s. 4 g.
1 cruysken van gaudt, met 2 peerlekens uythanghende. 7 s.g.
1 cleen cofferken, daerin dat sijn diversche reliquien.
2 canten van pareelsels van peerlen, ghemact op den ouden wedt 3 p.g.

Specificatie van de selver juweelen:

1 selver becken, ende een selver limpet met vergulde boorden, daer in dat staen sbesitters moeders waepens.... 27 p. 7 s. 8 g.
1 selver wijnkanne, met vergulde ghedreven boorden 16 p. 6 s. 3 g.
1 ander selver wijnkanne, daerop dat staen sbesitters waepens, ghedreven werck..... 15 p. 1 s. 8 g.
1 zelver vergulde eeckelcop, daerop dat staet eenen ghewaependen man, in sijn handt houdende eenighe waepens... 5 p. 13 g.
1 ander selver vergulde copken van ghelycke postuere, ghepresen op 8 s. 8 g. donce quia duytswerck..... 4 p. 10 s. 4 g.
1 ander selver vergulde cop, daerop staende een podt met blommen 5 p. 4 s. g.

(1) *Eenhoorn*, licorne. Het fabelachtig dier, bekend onder dezen naam, staat verbeeld in de wapens van Engeland en van een groot getal edele familiën, onder den vorm van eenen paardenkop met eenen langen hoorn die uitsteekt op het voorhoofd.
Altijd blijft de vraag betwist of dit eigenaardig dier wel ooit zou bestaan hebben en welkdanig het wezen mocht. Sommige stellen het gelijk met den rhinocéros, bedoeld in den Psalm: '*Salva me ex ore leonis, et acornibus unicornium humilitatem meam*.'
Eeuwen lang, tot in 1700 toe, bleef de eenhoorn vermaard als een soort van toover- en behoedmiddel. Onder ander diende hij om verdoken vergift te verraden, want zoohaast hij dit naderde, veranderde hij van kleur en werd zwartachtig. Dan immers speelde het vergift eene groote rol; ook alle groote hoeren bezaten in hun schat, zoo niet eenen gebeden hoorn, toch een merkelijk stuk er van, Men echtte er groote waarde aan.

1 ander selver vergulde schuyte, daerop staende de *forthuijne*[1] 5 p. 9 s. 3 g.
2 selver vergulde schrouven, omme glaesen op te stellen 4 p. 10 s. g.
1 groote selver schale, de canten vergult, daerin dat staen de wapens van wijlent J[r] Vincent Zeghers..... 8 p. 10 s.g.
2 selver zoudtvaeten met Leeukens daerboven staende 9 p. 10 s. 6 g.
2 groote selver kandelaers ghevrocht, met een selver keersnuyter 23 p. 12 s. 6. g.
1 selver mostaerpodt, met een lepel..... 4 p. 2 g.
1 groot selver coffoir, met uytstaende pillaeren, daerop selver bollen 17 p. 11 s.g.
6 selver lepels..... 3 p. 18 s.g.
1 dosijne selver forguetten[2]..... 6 p. 7 s. 6 g.
1 selver speerse watervat, toeluyckende, ghevrocht, 2 p. 11 s. 8 g.
3 selver dosekens, daerop dat staen de waepens van den overleden 2 p. 8 s. g.
3 selver vrauweriemen, met een gebroken selvernaelde, 8 p. 10 s. 6 g.
3 canten van pareeltsels op den ouden wedt, van selver draet 2 p. 12 s. g.

Specificatie van de cleederen van de overledene:

1 incarnaet laecken baeyken, ongheboort, ghevoert met root baey, ende geluwe belech..... 33 s. 4 g.
1 rock ende samaere[3] met hanghende mauwen van zwart zijde damast groote blommen, gheboort met guarnasure ende letsen.
1 ander cleet van ghefigureert fluweel, rock ende samaere, gheboort met een gallon.
Noch 1 ander zwerte damaste cleet, cleene blommen, rock ende samaere alsvooren, gheboort met zijde passement.
Noch 2 rocken van zwert ghefigureert fluweel, d'eene ghevoert met baey, ende d'ander zonder baey.
1 gheluwe cleedt, daerinne de voornoomde cleederen ghewonden zijn. Het voersel van een samaere van maters[4].
1 zwart cleet van gros de Napels, ghepijcquieert, spaens fatsoen, gheboort met guarnisoenen.
1 botsken, met twee mauwen daartoe dienende, van ghefigureert fluweel.
1 ander spaens cleedt van zwart sattijn, ghepijcquiert, gheboort met zwart passement.

(1) Schuyte, *nef*. Dit juweel plaatste men op tafel voor den heer des huizes. Het was gemaakt in vorm van schip of versterkt kasteel, en men sloot er in verschillige voorwerpen dienende tot het eetmaal.
(2) Deze forchetten moeten van de eerste zijn die gebruikt wierden. Cfr. HAVARD.
(3) *Samaere*, een wijd bovenkleed voor vrouwen, soms gevoerd met vellen.
(4) *Maters*, martaux.

1 zwart bosken met twee mauwen van ghefigureert fluweel, daertoe dienende.
1 robe à la Princesse, met twee ghebofte mauwen van sattin wit quintin daeruutte kijkende, met de schoot ofte paradijs daertoe dienende.
1 bostken van widt sattijn, ghepijcquiert ende gheboort met zwart.
1 spaensche robillie van zwert ermosijn, ghepijcquiert, gheboort met zwart ghepluijmt passement.
1 robe a. Zacq(1), van zwerte tafft. met ghebofte mauwen van ermosijn, gheboort met fluweel passement.
1 bostken van zwart sattin, gheboort alsvooren, daertoe dienende.
1 robillie, spaens fatsoen, van zwart damast, gheboort met ghepluijmdt passement.
1 zwarte sattijne rock, ongheboort, ghepijcquiert, gheboort met zwart baey.
1 appelbloesen zattijne rock gheboort met acht gaude passementen in de schoot, ende vier rontsomme, daerinne noch een passement ligghende van ghelijcke soorte, om den voornoemden boort daerop te legghen..... 20 p.g.

(1) *A. Zack*. Men vindt dit woord op gelijke wijs geschreven in een handschrift der *Lamentatien* van Zegher Van Maele.
De schrijver, als ooggetuige, overziet al de nijverheden welke uit Brugge verdreven waren door de onlusten der XVIe eeuw. Hij spreekt als volgt:
T'ambacht van de A Zack maeckers ende burse maeckers is gheheel te nieten ende vergaen, de welcke plachten te sitten in de wolle straete, in alle die winckelkens vande halle, tot aen ende over de middelpoorte van dien. Ick heb het ghesien, een groot ambacht in mijnen tijdt, ende ick en vinder in de stadt maer eenen, die staet in een winckelken op den burgh.
Elders nog vindt men het woord *Asacken* met dit van *beursen*. Er bestond zeker verband tusschen beide daardoor uitgedrukte zaken. A. Zack zal niets anders zijn dan hetgeen Mellema en Kiliaen *Alssack* noemen. Mellema vertaalt *Alssack* door *gibeciere, besace*. Kiliaen geeft als synoniem: *knapsack*. en vertaalt in 't latijn: *pera, ascopera, mantica, pera viatoria*.
Eene *robe A. Zack* zal een kleed beduiden met een aalmoezenbeurs, fr. aumonière, welke men aan den gordel droeg, en waarin men niet enkel geldstukken, maar ook juweelen, behoedmiddelen en relikwien dragen kon.
Dit gebruik is verloren geraakt op het einde der XVIe eeuw, of in het begin der XVIIe, niet uit reden der tijdberoerten, maar omdat de mode er van vervallen was. Vergelijkt nog *Le livre des métiers*.

Ic moet noemen
Riemen ende gordelen,
Broken ende smelten,
Beurzen ende tasschen,
Alssacken van siden ende van ledere.

Noch 1 collonbijnen sattijnen rock, ghepijcquiert, gheboort met acht passementen in de schoot ende viere rontsomme.... 8 p.g.
Noch 1 groenen zijden damasten rock, met acht passementen in de schoot ende vier rontsomme..... 3 p.g.
1 oraignen damasten zijden rock, met goude passementen rontsomme.
1 bostken met twee mauwen van gaude tollette.
1 rock van graeu demy rase, met elff passementen rontsomme, de schoot à l'advenant, van zwart ende widt.
1 anderen rock van Canjant Fuillemort, gheboort met elff zijde passementen rontsomme den schoot à l'advenant.
1 onderbaeyken van carnaete stamette, met zes boorden van gaut ende selver passement rontsomme..... 5 p. 10 s.g.
1 ander onderbaeyken van roodt scharlaecken, ongheboort, met een gaude spegilie..... 3 p.g.
Noch 1 ander onderbaeyken van coulleur de trijpe, met een gaude gallon rontsomme..... 20 s.g.
Noch 1 ander onderbaeyken van megelaene, van tzelffs gheboort.

(*'t Vervolgt*)

Eindnoten:

(1) *Carcant*. QUICHERAT (*Histoire du costume en France*) merkt op dat men wel het verschil miek tusschen *carcans*, die men rond den hals draaide en de andere ketens die men op de borst droeg. Hier vinden wij het zelve.
Volgens Larousse, *Dictionnaire*, stamt het woord *carcan* af van het latijn *carcannum*, met den algemeenen zin van keting, collier; later beduidde het enkel het straffingstuig der misdadige.
Carcannus heeft een germaanschen oorsprong. Oud hoogduitsch: *guerca* en *krago* = keel, nek; oud duitsch: *kragin;* nieuw: *kragen;* hollandsch: *kraag*.
Nu zeggen wij *keten*, naar 't latijn *catena*. Cfr. VIOLLET-LE-DUC, *Collets montants*.
Soms heet het *pentadoir*, naar Spaanschen oorsprong.

Mengelmaren

Gedichten van Frans Mariman; Leuven, Bomans en Van Brusselen.

OMTRENT al die gedichten, zegt de schrijver, verschenen in de '*Godsdienstige Week van Vlaanderen*'. Op het aandringen van zijne vrienden, heeft hij ze de wijde wereld ingezonden. Al wie onze Vlaamsche letteren lief heeft zal er om blijde zijn. Frans Mariman immers is een dichter: hij gevoelt innig en diep, hij schept grootsche en eigenaardige beelden, hij munt uit door taalveerdigheid en woordenkracht. Wat hem ontbreekt weet hij ook. 'Ik zal zingen, rijmt hij, voor een doorschaafd publiek en... ik kan geen muziek'. Hij is dichter en overdrijft. Muziek verstaat hij, maar is er niet of weinig mêe bekommerd. En nochtans muziek in 't vers is de kunsten kunst

bewaart de gedachten tegen tijdbederl. Daarom spijt het ons, zelfs in de bestgelukte stukken, hier en daar armtierige verzen te ontmoeten met spieën bezet, door wanklank gebroken, met proza verarmd. Andere stukken zijn uitgelangd en uitgerokken: de dichter laat zijn gedacht of gevoelen niet los, perst er tot het laatste druppelken sap onmeêdoogend uit, en valt alzoo in langdradigheid en brengt verveling bij aan den lezer.

Dit alles is vorm. Verre zij van mij den vorm afgodisch en uitgluitelijk te aanbidden; maar goede wijn - en Frans Mariman heeft er goên - smaakt nog best in lijne romers.

[Nummer 12]

Over pokken
(*Vervolg van bladz. 142*)

DE ziekenoppassers zelf dienen immer voor oogen te hebben dat op hen eene zware verantwoordelijkheid weegt; dat zij door onoplettendheid, door nalatigheid, door te groot zelfvertrouwen kunnen aanleiding geven tot, de onmiddelijke oorzaak zijn van het verspreiden der ziektekiemen geheel het huis door.

Ik zou hun dus den raad geven te doen wat in al de wel ingerichte ziekenhuizen voor besmettelijke kranken verplichtend gemaakt is: namelijk, binst den tijd dat zij in het ziekenvertrek verblijvende en hulpgevende zijn een lang en wel toesluitend lijnwaden overkleed aan te trekken.

Als nu, vooraleer de besmette ziekenkamer te verlaten, dat overkleed weggehangen wordt, als ook, voordien, aangezicht en handen uiterst nauwkeurig gezuiverd en

met eene ontsmettende oplossing gewasschen worden, zal 't bijna on mogelijk zijn aanstekende kiemen buiten de kamer te brengen.

Wij moeten wel in ons geheugen houden dat de betrapelijke ziekten, in de meeste gevallen, voortgezet worden door het onmiddelijk of middelijk overdragen der levelingen van het besmette lichaam op de nog onbezoedeld gebleven menschen of voorwerpen.

Degene dus die in *onmiddelijke* aanraking met de zieken komen, moeten hun eigen gedurig bewaken om te verhinderen dat zij de kiemen naar andere plaatsen zouden brengen daar ze, door oplettend toezicht, kunnen buiten gehouden worden.

Evenveel zorg wordt vereischt bij het wegschaffen van alles wat door den zieken gedragen, en, levelingkundig gesproken, bezoedeld geworden is.

Wij weten, door ondervinding, dat de pokkenkiemen besloten liggen in al de deelen van het lichaam waar er uitslag tot stand kwam; bijgevolg werden ze gevonden op het buitenvlak van het lijf, in den mond, de neus, de oogen, enz.

De levelingen geraken alzoo de wijde wereld in met den etter, de korsten of de schelferingskes die van het vel stammen, met de vochten of de slijmen die uit oogen, neus en mond getraand en gevloeid komen of uitgehoest worden.

Zoolang de koorts aanhoudt loopen er ook levelingen rond in het bloed en alzoo kan de ziekte ook bij middel van dat levenssap voortgezet worden.

Aldus begrijpen wij hoe al het beddegerief, al het kleedergoed door den zieken gedragen, het lijnwaad, de doeken, het eetgerief als belevelingd moeten worden aangezien en behandeld.

Van al die kiembeladene voorwerpen en zou er niets zorgeloos mogen van kante gezet of gedragen worden, 'k late varen buiten de besmette kamer verwijderd.

De zaken van dagelijksch gebruik zouden dus best in de kamer zelf, of in eene daartoe bijzonder bestemde plaats nevenaan, zorgvuldig afgewasschen en in kokende waterlooge ontsmet worden. Het weg- en wederslepen, den geheelen dag door, naar en van den keuken, van al zul ken huisraad zou nog eens ongetwijfeld de kiemen der krankheid tallerwege helpen verspreiden.

Lakens, doeken, beddegerief enz. die *binst* de ziekte moeten gewisseld worden, zal men onmiddelijk in daartoe bestemde ketels of vaten brengen, waar sublimaatoplossingen één op twee duist, of cresolzeep-oplossing vijf ten honderd in gereed gedaan zijn. Zoo kunnen die voorwerpen onschadelijk gemaakt worden en, ter volkomen ontsmetting, zonder verder gevaar weggeschaft.

In dien zin, en met de uiterste zorgvuldigheid gehandhaafd, moet de dienst voortgezet worden zoolang eene mogelijke aansteking niet geheel weggeweerd is.

En zulks blijft duren tot dat het laatste schelferingske van het langst bijhoudende lichaamsdeel afgevallen is.

Dan, en niet vroeger, mag de zieke in vrijheid gesteld naar beliefte rondloopen, zonder dat men hem nog te vreezen heeft.

Moet ik er bijvoegen dat de genezen pokkenzieke bij zijn eerste uitkomen, van top tot teen, in het versche dient gekleed; en dat, vooraf, zijn lichaam door duchtig spoelen en reinigen volstrekt pokkenkiemvrij moet gemaakt geworden zijn?

't Blijft nu te weten hoe er behoort omgegaan te worden met alles wat binst de ziekte, levelingkundig gesproken, ontzuiverd geweest is: en hoe dat dient onschadelijk gemaakt te worden.

Weer dat de zieken genezen of dat zij het tijdelijke met het eeuwige verwisselen, nooit en mag men verzuimen het huis, met al dat er kan in bekiemd geweest zijn gedurende de krankheid, ten nauwkeurigste mogelijk te ontsmetten.

Moest zulks nagelaten worden of wat slordig uitgevoerd, de goede en doordragende voorzorgmiddels, binst de ziekte in het werk gesteld, en zouden tot niets strekken; 't ware verloren moeite.

Om dat doel te bereiken kunnen wij de medehulp inroepen van drie machtige middelen ter ontsmetting. Wij hebben er altijd twee van aan de hand, namelijk het dag-en-zonnelicht en het vuur; het derde komt van langsom gemakkelijk er in elkendeens bereik: ik bedoele de kiemdoodende zelfstandigheden.

Om maar rechtuit eene treurige zijde van ons onderwerp achter den rug te hebben, zullen wij hier zeggen dat de lijken der afgestorvene pokkenzieken, evenveel te vreezen zijn voor de omgevende lieden als het levende lichaam, en dat hier met kennis van zaken en met volle bewustzijn van het mogelijke gevaar moet gehandeld worden.

De lijken moeten gewonden zijn in eenen dicht eng sluitenden omslag, deze laatste moet doorweekt met eene sterke oplossing van formol- of sublimaat- of phenol- of cresolwater.

Zij dienen ook in eene uitnemend zorgvuldig toegeslotene - best eene zinken - kist geleid te worden, en rondom behoort men eene dikke laag beformold zagemeel te strooien.

Hoe zonderbaar en hoe weinig kristelijk het ook moge klinken, toch moet er op gesteund zijn dat het geheel geraadzaam is zulke lijken niet ter kerke te voeren, ook geene openbare gebeden, volgens de aloude en deugdelijke gebruiken hier in Vlanderen bestaande, in de lijkkamer te laten verrichten.

Liever zage ik de dooden rechtdoor van het sterfhuis naar het kerkhof overgebracht, waar ze met de kortst mogelijke plechtigheden zouden ter aarde besteld worden.

't Wordt wel aanveerd volgens de laatste schriften -

Dr Schottelins, hoogleeraar in de levelingkunde te Freiburg in Brisgau, zegt het uitdrukkelijk in een onlangs verschenen boekje - dat de pokkenleveling niet vluchtig en is, dat hij maar door onmiddelijke of middelijke *aanraking* besmettend werkt.

Maar hoe redelijk zulks mij ook voorkome, toch en hebbe ik geen genoegzame waarborg daarvoor, en menige, op dergelijke wijze, bijna onverklaarbaar voorkomende pokkenaansteking, schijnt mij daartegen op te komen.

Daarom ook oordeel ik die uiterste voorzichtigheid en die gestrenge handelwijze niet overbodig.

Nu blijft nog wijs te maken wat er moet gedaan worden om de ziekmakende kiemen uit het huis te verwijderen waar de pokkenzieke gelegen en geleden heeft.

En de eerste vraag waarop natuurlijk dient geantwoord, is de volgende: *wat* is er binst de ziekte, levelingkundig gesproken, bezoedeld geworden in die woning?

Als *ontegenzeggelijk* besmet moet aangezien worden geheel het inwendige van de zaal waar de zieke lag, met al hetgene er in bevat was, van den eersten oogenblik dat de ziekte als aanstekelijk moest beschouwd worden.

Hiertoe belmoren de wanden van de ziekenkamer, de zoldering, de vloer, het bedde, het bedgerief, de stoelen, de kaders, de kassen en laden met al dat er in ligt, de gordijnen, de vloerlakens, de linoleums en de kleederen, de benoodigheden, het ziekallaam enz.

Wat er *mogelijks* besmet geworden is hangt natuurlijk grootendeels af van de nauwkeurigheid in de uitvoering der voorzorgen, die binst de ziekte zelf genomen geweest zijn, om alles wat buiten het ziekenvertrek lag onbezoedeld te houden.

Alzoo kan het misschien, alhoewel zelden, geschieden dat, in geheel het huis, niets anders bepokkenkiemd geweest is dan de voorwerpen die in de ziekenkamer aanwezig waren.

In de woningen waar de ziekendienst geleid wierd door oppassers, die hun werk goed kome 't uit of met groote nalatigheid uitoefenden, moet het huis, op zijn geheele of ten grooten deele, voor onzuiver en gevaarlijk gelden.

En wij en slaan zeker niet al te verre neffens den bal als wij beweren dat, in de minder begoede standen, er meer van het laatste als van het eerste slag gevonden worden.

Zulke door en door besmette huizen kan men bijna onmogelijk gansch in voldoenden toestand terugbrengen; en, is 't dat de koopweerde dier gebouwen maar gering en is, is 't dat zij daarbij oud, versleten, duister en vuil zijn, het beste dat er meê te doen staat, is ze te gronde door het vuur te laten vernielen.

Zulke doorslaande handelwijze zal, meen ik, op niet al te veel bijval mogen rekenen en zal weinig le werke gesteld worden; na ze hier terloops aangestipt te hebben zullen wij nu de andere goed bevondene middels en hunne toepassing uiteen doen.

De steenen of berdelen vloeren kunnen deugdelijk en voldoende gereinigd worden als men ze duchtig wascht en scheurt met de bekende cresol- of sublimaat-oplossingen. En loopt er wat nattigheid dóór en tusschen de spleten, zooveel te beter, 't is zelfs noodzakelijk; het kwaadstokend goed dat in de gerren en goten geraakt is, moet ook vernietigd worden, het dóórzimperend vocht zal 't te keere gaan en voor altijd onschadelijk maken.

Muren kunnen, zonder voorafgaande behandeling, 't zij herwit 't zij herschilderd, of, voor behoorlijke ontsmetting, herbeplakt worden.

De zaal zelf waar de zieke in gelegen heeft, alsook de andere plaatsen die bekiemd geweest zijn, is 't dat zij luchtdicht kunnen afgesloten worden, zal men best van al door formol doen ontsmetten. Het is een wonderkrachtig en zeker ontsmettingsmiddel voor al de zaken die

behoorlijk kunnen opengespreid worden, voor muren, zolderingen, vloeren, kassen enz. met een woord, van al de voorwerpen waar niets anders aan te pokzuiveren valt als de buitenwendigheid.

Diepe en dringt dat levelingdoodende middel niet zooals de lezer in mijn opstel ‘over formol’ kunnen nagaan heeft: voor matrassen, wollen dekens, dik kleedergoed enz. en moet er dus niet op gerekend worden.

Al de voorwerpen van dien aard moeten, ofwel in bijzondere ontsmettingsovens, op hun geheele, ontkiemd worden door de werking van den stoomenden damp, - voor het overvoeren dienen natuurlijk nauwkeurige voorzorgen genomen te worden om onderwege geen onheil te verrichten, - ofwel kan men ze, dagen lang, in lichte lagen opengespreid, laten weeken in sterke looge of cresol- ot sublimaatwater.

Het lijnwaad en ander dergelijk goed, dat tegen het water bestand is, kan volkomen kiemloos gemaakt worden als men het, eene ure lang, in loogwater laat opkoken.

Dit laatste middel en kan ik niet genoeg aanbevelen daar waar het toepasselijk is: 't geeft eene volkomen zekere ontlevening.

Wat nu gedaan met die menigvuldige voorwerpen die noch gekookt, noch wel vervoerd en kunnen worden ter ontsmetting buiten 's huis, of door stroomenden damp al te zeer beschadigd worden?

Vooruit en vooraf zou ik al die zaken in beformolde lucht brengen om er de kiemvernielende werking der formoldampen te ondergaan; en naderhand zou ik ze dagen lang, buiten, zooveel mogelijk in het vlakke zonnelicht, enkel end' een opengespreid hangen.

Het daglicht, het onbelemmerd zonnelicht vooral, moet aangezien worden als de beste en goedkoopste ontsmetter die bekend staat: geen leveling en kan, op den duur, aan zijn doodend geweld weêrstaan; 't is immers geweten,

en door zorgvuldig geleide waarnemingen goed gedaan, dat de taaiste levelingen, dat de meest wêerstandkrachtige levelingssporen, in eenige uren tijds, door de uitwerking van het rechtstreeksche zonnelicht ontkrachtigd en gedood worden.

In de wel verlichte huizen en kamers kan de dagklaarte haar volle geweld uitoefenen; tot de verste en meest verstoken hoeken dringt zij door en gaat er de ziekmakende kiemen met goeden uitslag te keere; daarom is het allernuttigst zoo niet dood noodzakelijk, na besmettelijke ziekten, wil men de volledigst mogelijke kiemvrijheid bekomen, de besmette huizen met het zonnelicht te laten door trekken.

Daar waar de zon hare stralen tot in verholene ofwel weggeborgene hoeken en kanten niet en kan zenden, moet er zooveel te zorgvuldiger met de andere kiemvernielende voortbrengselen gewerkt worden, wil men alle kwaad uit de huizen weren.

In zulke donkere hoeken geborgen en aan den invloed van het licht onttrokken, kunnen pokken en andere even taaie levelingen maanden, somtijds jaren lang het leven behouden en aanleiding geven tot herhaald uitbreken van nieuwe en kwaadstokende besmettingen.

(*'t Vervolgt*)

Dr A. DEPLA

Van over ouds

Tweegevecht

Twee gespoorde ruiters stonden,
in 'n donker sparrebosch,
nevens hunne peerden recht en
haakten hunne mantels los.

Heftig rukten zij hun lange
degens, uit de leedren schee
en betastten, met den top van
hunnen duim, de scherpe snee.

Dan begon 't schermutslen en de
stalen wapens, op malkaar,
schampten af en kruisten weder
lijk de beenen van 'n schaar.

Een der vechters weerde mis en
kreeg 'n koude lemmersteek,
door de voering van z'n opgesloofde
mouwen en hij week.

Hij vernestelde in z'n sporen,
en hij tuimelde ongedeerd,
lijk 'n kegelspel omverre,
langs de pooten van z'n peerd.

O.K. DE LAEY

Aardig Boek

IN Holland zijn toch vreemde luyden. Reizen ze door Vlamingenland en raken ze in beschaafde dien-kantsche gezelschappen en gezinnen, bijna altijd bevalt hun het echte, het natuurlijke, de openheid, de waarheid van de gesprekken en doeningen der Zuidelijke menschen. Ze hebben schik gehad in 't goede volk dat zijn meeningen, neigingen, gevoelens zonder schroom liet bekijken ongedoekjest, ongepoederd. Kwam dit schik-hebben enkel van 't ongewone gezicht voor deftigaards en vormenmenschjes? Zoodra ze echter hetgeen ze oprechtheid, eenvoud, zelfheid roemden geboekt zien, draaien ze 't hoofd terzij met een: ‘plat, boersch, onbeschaafd.’ Wanneer die lui aan

't boek beginnen waarover ik wat zeggen ga, zullen ze zeker weer ontsticht zijn en wrevelig over de Vlaamschheid ervan.

Twee maanden geleden is, als nummer 47 der Duimpjesuitgave, verschenen bij Victor Delille te Maldeghem, het eerste deel eener levensgeschiedenis van Pius X.

Kapelaan Mervillie, West-Vlaamsche vertaler van Longfellow's ‘Evangeline’ heeft het geleverd. 't Is het reisverhaal van een alzienden, alvragenden, aldurvenden, alopteekenenden man, die tweemaal door Italië ging om nieuws rond te halen over 't verleden van dezen I aus. Veertien dagen heeft Mervillie gewoond in ‘de Twee Zweerden’, een gasthof te Riesi, geboorteplaats des Pausen, en gehouden door diens oudste zuster.

In dat gasthof verzocht hij 's avonds de voornamen en de oude lui van het plaatsken, om te komen praten over Giuseppe Sarto. Met 'n paar neven van den Paus heeft hij verder de heele streek afgereisd: Castelfranco, waar Pius gymnasiast was, Padua, waar hij seminarist, Tombolo, waar hij kapelaan, Salzano, waar hij pastoor was.

Tot hier loopt het eerste boek. Zóó hebben we iets eigenaardigs gekregen, iets persoonlijks, iets Mervilliesch; overal zien we den schrijver met z'n levende gebaren, z'n vlugge stem, z'n gauwe gezicht en.... en.... soms z'n dwepend toontje.

Onbelangrijkheden, beuzelarijen staan er genoeg in - maar juist door 't lezen ook van zulke nesten, maken we den heelen tocht mee en blijven we dicht bij den verteller, wiens dagen natuurlijk vol moeten geweest zijn met kleinigheden, en het gewone volk, het dorpsvolk, waarvoor Mervillie vooral schijnt geschreven te hebben, zal er zijn boek te liever om lezen, ze kunnen het aan. Dat dit een volksboek wil zijn, besluit ik uit de lesjes, die nu en dan, worden uitgedeeld over kleederdracht, over den aard van 't vrouwvolk, over het christelijke in 't gezin enz. Er moet bijgevoegd, dat deze lesjes nooit met een

zuur gezicht, of temerigen toon worden gelezen; 't gaat steeds geestig en opgeruimd. Over Pius X heeft hij letterlijk alles laten drukken: o.a. dat de Paus, als knaap, aren ging lezen, dat hij koeherder was, dat de studenten van Castelfranco hem *den hoed* noemden, dat de Paus gewoonlijk preekte met een ander geestelijke als tegenspreker, aan zijn overkant, dus in echte tweespraak, dat de Paus, arm maar gul, zijn zusters naar de pomp wees, als ze klaagden over de weinige soep voor de vele gasten - en honderd nieuwtjes meer.

Of een ontwikkeld man dit boek met voldoening zal lezen? Zeker, zeker. Want Mervillie is dichter, is vinder en zijn schoone vonden liggen dik door deze bladzijden gestrooid:

> ‘De turksche tarwe stond rijpe en drooge te velde, de druivelaars, rechts en links toonden hun donker beiers en geluwe blaren; verder effen en bloot akkerland, waarvan 't koorn reeds geborgen zat, en waar de ossen nu trage en zwaar den ploeg voorttrokken.
> De zonne zonk onder de boomen, miek heur bedde met witte schaapswulle, en trok den smoor op, die heur dienen moest tot avonddeksel.’ bldz. 10.
> ‘Een klein beeksken draait nevens 't geboortehuis van Pius X; 's zomers is 't 'n onbeduidend waterstriepke, maar 's winters kan 't zwellen en ruischen, kan 't hevig stroomen en dul zijn.’ bldz. 13.
> ‘'t Verborgen ploegijzer, evenals een groote blauwe reuzeschelpe komt blinkend naar boven, sleept een stondeken over 't land, en bijt opnieuw in den donkeren akker.’ bldz. 18.
> ‘Dweers, en te midden de kerke, loopt er e slag van dokzaal en daarboven sterft er. ne Christus, waaronder de volgende schoone reken:’ bldz. 92.
> ‘'t Peerdeke 'n wilden we niet overjagen, de weg was lang, de zonne stak geweldig en spoog vier nog van tusschen de belooverde boomtakken... Ons rijtuig liep haast aleene tusschen boomen en struikhagen, die hun schauwte lijk e witgelapt vloerkleed over het steengruis dweerschten.
> ‘Tusschen Resana en Piombino, zag ik en kudde kallekoens in hun donkergrijsde kleeren deftig te midden de bane wandelen; ze waren gekitteld bij 't zien van dat naderend gevaarte, maar willens nillens moesten ze toch plekke maken; hun oogen glarieden, en blauw van verontweerdiginge, begonnen ze zoo onbarmhartig te roepen en te schelden, ik kreeg zooveel zottigheid naar mijn hoofd, dat ik maar ééne keer 'n dorst ommekijken.’ bldz. 147.

> ‘Links lag het schoon verblijf van Romanin Jacur, den Jood, met nen bevallige speelhof van voren; witte steenen gestalten die bij de hevigste zonne nooit 'n verpinkten, bezagen ons sterlinge van tusschen hun bloemperken,’ bldz. 148.
> ‘Bovenden autaar van de Madonna hangt er bachten én blauw schuifbehangsel, een schilderstuk dat de krooninge verbeeldt van de Moeder Gods; en vóór dien autaar vindt ge de giften van de geloovigen, prachtige waskeersen, en hauwen turksche tarwe, die lijk uitgegoten goudklompen u op nen Oostersche schat deên denken.’ bldz. 151.

De lezer heeft wel opgemerkt dat er veel onhollansch staat in woorden, taalvormen en spelling; 't is bijna allemaal van West-Vlaanderen. Mervillie is Flamingant, in dien zin dat hij zijn gewest 'n eigen woord wil laten meespreken in de vergadering van alle Nederlandsche provincies. Mogen we, na Guido Gezelle aanmerking maken op 't gebruiken van gewestelijke taal?

Zal 't Meimaand zijn in de Nederlandsche letteren, als alle gewesten hun eigen taal hebben afgezworen en zich uitdrukken in 'n eenvoudige, algemeene? Kàn een Vlaming schoon Hollansch leeren schrijven? Die *ja* durft zeggen op deze vragen, beginne maar met steenen werpen; ik za nog wat wachten.

Deze woorden vingen we op van Mervillie:

Gothardsduiker voor St. Gothardstunnel, stemzate voor klemtoon, staken voor kilometers, steengruis voor macadam, ovenbuur voor?[1], aanden voor eenden, lochting voor bleekveld[2], weide, schabeletter voor garde champêtre, landteekeninge voor landkaart, eenzaat voor eeremyt, godvader voor peter, godmoeder voor meter, endeldeure voor?[3], zulle voor?[4], bisschop in heidenisse voor bisschop i.p.i., godwetenschap voor theologie, uitgeweerd voor uitgezonderd. Elzaten en Lotherrijk voor Elzas en

[4] *Zulle*, zille = dorpel. (DE BO).

(1) *Ovenbuur* = bakkeete, huisje waar de oven is waar men brood bakt. (DE BO).
(2) *Lochting* = moeshof, ook bloemtuin. (DE BO).

Lotharingen, ondwaalbaarheid voor onfeilbaarheid, jaarwijzer voor almanak, tog (zug tijgen, trekken) voor trein.

In een klein voetnootje hooren we dit ondeugend ‘in Vlaanderen Vlaamsch’: In Italiën roept men bij 't aanzetten van den trein: ‘Partenza’; in Vlaanderen hoort men: ‘Quarante trois partez!’ Goed zoo, Mervillie, 't is een spot!

Het gemoedelijke van dit Vlaamsche boek mogen we opperbest; behalve de uitdrukking op bldz. 144. Eerw. heer Mervillie, we verlangen naar het tweede deel van uwen Pius X.’

Uden, Meimaand.

H. LINNEBANK, O.S. Cr.

Uit ‘Het Centrum’ 3-5-05.

Eindnoten:

(3) ENDELDEUR, enddeur = de groote ingangdeur van eene kerk. (DE BO).

Mengelmaren

De Sint-Niklaaskerk te Westcapelle bij Brugge

DE kerk van Westcapelle zal hersteld worden en merkelijk vergroot.

Van de vroegere Sint-Niklaaskerk, bestaan de middenkoor met de zijkoren, de kruisbeuk en de toren. Over den *oorsprong* der kerk vinden we[(1)]: ‘Tot welk jaar de kerk behoort valt moeilijk te bepalen, maar het is zichtbaar dat zij in twee niet ver van elkander afgelegen tijdstippen werd gebouwd, beide in de XIIIe eeuw. Sinds haren oorsprong werd de kerk van Westcapelle merkelijk veranderd; haar grondplan werd opgevat in vorm van latijnsch kruis met den toren op het kruispunt der dakingen. Het nauwkeurig onderzoeken van het metselwerk, laat zien, dat, zoo de middenbeuk bestaan heelt, (hetgene waarschijnlijk is), er nooit geene zijbeuken aan gebouwd werden’.

Daar de voetstukken aan de pilaren ontbreken, moet de grond sedert het bouwen der kerk merkelijk verhoogd geweest zijn. De muren bewijzen dat de kerk in verscheidene malen gebouwd werd: de lijsten rondom sommige vensters sterven uit op de schuinsche zulle ervan, terwijl ze aan andere wat hooger ophouden; de waterlijsten rond den koor loopen juist onder de vensters, en draaien rond de drummers voort; op andere plaatsen vindt men er wat onder

(1) In een stuk naar den gouwheer gestuurd door Mijnheer Naert, provincialen bouwmeester, den 16 Mei 1903.

de vensters, en zij eindigen tegen den uitsprong der schoorpilaren; zekere geveltoppen, alsook eenige hellingen van drummers zijn met spiezen gemetst terwijl andere met waterpasliggende baksteenen zijn afgewrocht; op eenige plaatsen bestaan overblijfsels van plinten, terwijl men elders noch plint noch waterlijsten ziet: zoo is het even onaanneembaar, eenige waterlijsten hooger te steken dan zij vroeger zaten, als plinten en waterlijsten te plaatsen waar geene bestonden; alsook den aard van het metselwerk aan topgevels en drummers te veranderen.

Het ontwerp dat goedgekeurd werd, behelst benevens de herstelling van het bestaande deel, het bouwen van eenen beuk met zijbeuken, zoodat de kerk zal komen tot tegen den openbaren weg waarvan zij nu door het kerkhof afgescheiden is.

De koor blijft bestaan met voorbehoud de deelen weg te nemen die in de XVIIe eeuw bijgeplakt werden. Het middenvenster ervan zal heropend en zooals de zijvensters in zijnen vroegeren staat hersteld worden. Deze vensters met drie lichtopeningen zijn langs boven afgezet door drie kleine spitsbogen, zelve ontlast door eene groote puntboog die het opgaande metselwerk draagt.

De zijkoren. In de buitenmuren is er eene onregelmatigheid in 't bouwen: rechtover de twee bogen die tusschen midden- en zijkoor staan, zijn drie vensters; dit kan uitgelegd worden door de groote breedte dezer twee bogen. Er was sprake deze drie venstervakken in twee te veranderen, om meer eenheid in het gebouw te brengen, doch daar ze oud zijn en men elders de zelfde schikking vindt, heeft de Koninklijke Raad voor Gebouwen met recht geraadzaam gevonden dit deel te laten zooals het bestaat. De eindmuur der twee koren is plat.

De beuken. Daar het hier geene herstelling maar een nieuw opbouwen geldt, behoudt de bouwmeester meer vrijheid in zijn werk. Eerst moesten deze beuken drie groote venstervakken bevatten, berekend op de eerstontworpene verandering der zijkoren; daardoor kreeg de kerk een zwaar uitzicht. Nu, dat de huidige afstand der vensters in de zijkoren bewaard blijft, is een vierde venster bij de beuken moeten gevoegd worden, en zoo krijgt het gebouw een veel beter uitzicht.

De gevels. De drie puntgevels van den voormuur zijn met recht naar de oude opgevat, en vinden hun karakter in het plaatsen van twee vensters met drie lichten in elken gevel gelijk in de eindmuren der zijkoren. Daar de vóórmuur der kerk gekeerd staat naar het Westen, den wind- en regenkant, denken wij dat, ingezien het groot getal vensters der zijbeuken, het voldoende zal zijn de vensters van den middenbeuk open te laten, en deze der zijbeuken te laten volmetsen, versierd met netwerk in belijste baksteenen.

De toren bestaat uit een vierkant deel waarboven een achtkant dat nu met een plat dak bedekt is. Volgens een eerste ontwerp moest de toren voltooid worden met eene stompe naalde van negen meters. Gelukkiglijk werden sedertdien belangrijke ontdekkingen gedaan nopens dezen toren:

‘De naalde werd in 1407 door de Engelschen verbrand; daar ze

zeer verheven was, denken wij dat zij zooals andere torens tot bake gediend heeft, en dit zooveel te meer daar kooplieden der hanse die hunne huizen hadden in Brugge aan de Staten van Vlaanderen vroegen den toren in zijnen vroegeren staat te herbouwen. Te dien gevolge werden drie bestekken opgemaakt[1]. Met hier aan te vullen wat daar ontbreekt, vindt men de naalde van 1410 terug. Het bovendeel van den toren was bezet met eene belijste leuning, versierd met bogen zooals men het gewoonlijk vindt in de torens uit den zeekant van Vlaanderen. Het houtwerk der naalde, die met schaliën bedekt was, bestond uit zes verdiepen, het eerste 14 voet hoog, het tweede 12, het derde 11, het vierde 10, het vijfde 9 voet en het zesde 8. Boven dit alles stond de makelaar 27 voet hoog, zoodat geheel de achtkante naalde 91 voet hoog was[2].

De vensters van het achtkantig metselwerk waren vroeger met spitsbogen afgemaakt, zoo dat men het bovenste van den toren zal moeten afbreken om het in zijnen vroegeren staat te herstellen.

Aan den voet der naalde bestonden vier standvensters die torenwijsde opgingen, en afgewrocht waren met spiezen in gesmeed ijzer. Op eene zekere hoogte waren vier zoldervensters waaronder eene houten lijste liep, zoodat de naalde als door eene kroon in tween verdeeld was'[3].

Naar deze inlichtingen opgemaakt, moet de naalde van 1410 hersteld worden.

De oostgevel. In den koor, vinden we drie vensters met drie lichten; in de achtergevels der zijkoren vindt men sporen van twee vensters met drie lichten in elken gevel. Daarop steunende, heeft de bouwmeester met recht in iederen voorgevel twee groote vensters met drie lichten geplaatst.

In den kruisbeuk, waar twee vensters bestaan, moeten, denken we, vensters met drie lichten verkozen worden. Wat de beuken betreft: in één zijner ontwerpen, heeft de bouwmeester al de vensters met drie lichten geteekend; daardoor krijgt de kerk het uitzicht van een groot werkhuis. Om de eentonigheid te breken ware het voldoende de vensters der beuken en zijkoren met twee lichten te bouwen; het uitzicht zou alsdan zeer voldoende worden, en in de kerk zon nog klaarte genoeg binnen dringen. Een andere reden om vensters met twee lichten te stellen is, dat in onze platte streken, waar dikwijls hevige rukwinden loeien, overgroote openingen niet geraadzaam zijn.

De oude houten gewelven zullen zoo weinig mogelijk vernieuwd worden, en deze der nieuwe beuken zullen volgens die der oude kerk bewrocht worden.

Het Portaal. Vóór vele kerken langs de Noordzee vindt men een klein overdekt portaal in den zin van dit welk te Westcapelle bestaat;

(1) Deze stukken berusten in de oorkonden der stad Yper.
(2) Ongeveer 30 meters.
(3) Stuk door den heer Naert, provincialen bouwmeester, gestuurd naar den gouwheer den 19 December 1903.

ook heeft de Koninklijke Raad voor gebouwen besloten, dat het ontworpen binnenportaal (tambour) moest vervangen worden door een dezer eigenaardige portalen; en hier is dit zooveel te redelijker daar er hier reeds een bestaat. Wat de poort zelf betreft kunnen we er het gebruik der paanderboog niet goedkeuren, daar deze aan de XIIIe eeuw niet eigen is.

Dit werk dat op ongeveer 100,000 frank geschat wordt, zal aan de talrijke vreemdelingen die binst den zomer langs Westcapelle voorbijtrekken, laten zien wat de Vlaamsche buitenkerken waren in de middeleeuwen.

R.d.S.

SABBE (Maurits). Het leven en de werken van Michiel de Swaen; bekroond in de koninklijke Akademie door de klasse der letteren en der zedelijk- en staatkundige wetenschappen, in zitting van 4 Mei 1903. Uitgaven der koninklijke Akademie van wetenschappen, letteren en fraaie kunsten, 4^{e} verzameling, 1^{e} baud. Brussel 1905.

Eene min of meer volledige studie van de persoonlijkheid en de werken van dien Duinkerkschen dichter uit de tweede helft der 17^{e} en het begin der 18^{e} eeuw; den besten der beoefenaars onzer letterkunde, uit den fransch-vlaamschen westhoek. Hier wordt hij beschouwd en voorgesteld als dramatisch dichter, met historische en kritische studie zijner treur- en zijner kluchtspelen. Genoeg bekend is van hem de vermaarde Keizer-Karel kluchte '*De verheerelijckte schoenlappers of de Gecroonde Leerse*.' - Ook als verhalend, maar voornamelijk als lyrisch dichter heeft hij zich eenen grooten naam gemaakt, en, met zijn zedestichtend rijmwerk, met zijne mystiek godvruchtige gedichten neemt hij eene plaats in onder de grootste nederlandsche beoefenaars van die dichtsoort: zuster Hadewigh, Anna Bijns, Jan Luiken, Pater Poirters.

Een werk van belang is dit voor de kennis der letterkundige geschiedenis van den tijd der rethorica kamers. De Swaen was een van de werkzaamste leden der Duinkerksche kamer: Sint Michiel, onder kenspreuk: '*Verblijdt u in den tijdt*' en met de *Carssouw bloeme* op het blazoen. Bovendien onderhield hij drukke betrekkingen met andere rederijkerskamers buiten Duinkerke, in de spaansche Nederlanden, zoowel als in den franschen westhoek, zoo met Winoxbergen, Brugge, Diksmuide, Ieperen, Veurne, en andere.

Overigens is 't een niet onaangename en tevens leerzame leesstof, om de persoonlijkheid zelf van Michiel de Swaen, wiens kunstopvatting de hoogste en ernstigste was die zijn tijd kende, ook, en niet het minst om 't vernemen van allerlei wetensweerdige bijzonderheden uit den tijd waarin de dichter leefde.

C.G.

[Nummer 13]

Een wonderbare Telegraaf

POLLAK-VIRAG is 't genoemd, het wonderbare Telegraaftoestel dat sedert eenige maanden in werking is en dienst doet tusschen Berlijn en sommige groote handelsteden in Duitschland.

Wonderbaar is't, en vooreerst uit reden van de buitengewone snelheid waarmede het de nieuwsmaren overschrijft.

Immers is dit stelsel bekwaam om, in gewoon leesbaar geschrift, 40,000 woorden in één uur, zegge 40,000 woorden in 60 minuten over te zenden. Men merke wel dat dit ongehoord veel is, en men overdenke daarbij dat gewone telegraaftoestellen, ‘Morse’ bij voorbeeld, die wij hierin ons land in de telegraafbureelen vinden, enkel bekwaam zijn om ten hoogsten 500 woorden in één uur over te zenden. Men overdenke nog, om een klaar begrip te hebben van de overgrootheid van dit getal, dat 40,000 woorden geschrift, 5000 regels of 200 bladzijden beslaan.

Een tamelijk lijvig schrijfboek! En krabbelt mij dat vol in één uur.

***

Doch wat vooral wonderlijk is bij het toestel Pollak-Virag, 't is de wijze waarop het werkt. Een echt kunstgewrocht is 't, en dat grootelijks ter eere strekt van zijne twee vernuftige uitvinders; na zes jaar onverdroten zoeken en werken zijn ze erin geslaagd om 't op goeden voet te brengen en ze hebben 't kind dan elk hunnen naam gegeven.

Het bestaat uit een kunstig vergaar tot samenwerking, van verscheidene der jongste uitvindingen. Het neemt in zijnen dienst de schrijfmachien (of *typewriter*), de telefoon, het elektrisch licht en de lichtbeelddruk (of *fotografie*), en 't weet zoo behendig hunne verschillige werkingen te schikken en samen te brengen dat ze alle vier aan denzelfden string trekken.

Willen we nu het toestel in zijne werking eens nagaan.

Bij alle telegraaftoestellen zijn er twee onderscheidene posten, een ter verzending en een ander ter opname of ontvangst van de mare.

I. In het Verzendingbureel.

In den verzendingpost vinden we, bij het Pollak-Virag stelsel, twee voorname werktuigen: eene soort *borende* of *kervende* schrijfmachien (perforatrix) die dienen moet om de draadmare (of dépêche) gereed te maken, en een op-zijn-eigen-werkende overzender die de gereedgemaakte draadmare zal opsturen.

Om te begrijpen wat die perforatrix hier komt doen, dient men vooraf te weten dat de telegraaftoestellen in twee klassen kunnen verdeeld worden.

Met de eerste soort, moet de telegraafbediende rechtstreeks en zelf letter voor letter door het toestel verzenden; daartoe duwt hij gestadig lange of korte duwen op eene

toets en laat alzoo den elektrischen stroom langer of korter naar de bestemmingplaats vliegen.

Bij de andere telegraafstelsels, wordt de draadmare vooreerst, met teekens, door een bepaald werktuig, in eene lange papieren riem gesneden. Daarna wordt het aldus gereedgemaakt papier gedraaid door een verzendingtoestel, waar de elektrische stroom in voorbijvliegt of onderbroken wordt, volgens er een opening in 't papier is of niet.

Het Pollak-Virag stelsel behoort bij dit tweede slag telegrafen.

Men moet dus eerst de nieuwsmare in een papieren lint uitsnijden, en hier komt de bijzondere schrijfmachien te bate. In de gewone schrijfmachienen heeft men een soort klavier, met drie vier of meer reken toetsen die elk eenen letter dragen. Wanneer men nu de toets met de A letter nederduwt, komt met den slag een klopperke, met de A letter voorzien, tegen het papier slaan en stempelt er A op. Duwt men op B een tweede klopperke, met B voorzien, komt te voorschijn en stempelt B op 't papier. Iederen keer dat men eenen letter gedrukt heeft, verschuift het papier éénen letterafstand ver, en zoo moet de volgende letter op behoorlijke wijdte nevens den voorgaanden komen staan, en aldus gedijen de letters tot woorden.

In de schrijfmachien bij den Pollak-Virag telegraaf, slaan de hamertjes, in stede van letters, groepen van vier vijf of meer, groote of kleine holletjes door het papier; iedere letter wordt hier verbeeld door een onregelmatige geteekende groep van die boorlingskes of holletjes, net lijk een alphabet voor doofstommen. Daar hebben we nu de dépêche gereed: een lang papieren lint, 2 ½ cm. breed en met een groot getal openingskes doorboord, een soort kantwerk.

De telegraafbediende steekt het doorboorde lint in het tweede toestel, dat in verband staat met de twee

koperen of bronzen draden van eene bijzondere telegraaflijn en met de elektriciteits bronnen of zuilen.

Dit toestel is, zooals we boven zeiden, een opzich-zelfwerkende overzender, daar het lint met groote snelheid wordt dóórgedraaid. Hier komt de geheimzinnige elektriciteit aan het spel. Zij heeft de draadmare op het lint gelezen, en, uren en uren ver van hier, op hetzelfde oogenblik heeft zij, in den ontvang- of bestemmingpost, eenen fijnen lichtstraal ten dienste genomen om ermêe, ongelooflijk snel, het nieuws op een gevoelig lichtprentpapier, in *gewonen schrijfletter* neer te schrijven.

Beschouwt den overzender van dichterbij. 't Is hoofdzakelijk een kort rolletje of trommelke, waarop 6 platte ringen nevens malkaar geschoven zitten; ze zijn van elkander afgezonderd en elk in verband met de elektriciteitsbronnen. Telkens tusschen twee ringen, van 5 mm. breed, ligt er een andere ring van halve breedte, en al de ringen beslaan te zamen een breedte van 2 cm. 5., wat juist de breedte is van 't papieren lint. De 2 smalle ringen ondergaan eenen elektrischen stroom van 10 volten en de 4 andere eenen stroom van 5 volten.

Boven dit trommeltje staat een arm die twee afgezonderde metalen borsteltjes draagt, elk in verband gebracht met een der twee telegraaflijnen.

Als nu die arm wordt nedergedrukt, zoodanig dat de metalen borsteltjes de koperen ringen op het rolletje raken, zoo vindt de elektrische stroom weg, en kan hij voort en hij vliegt in het ontvangbureel 't getuig in werke stellen. Maar, komt het papier ertusschen geschoven, zoo wordt de stroom onderbroken, totdat er een in 't papier geboord openingske voorbijkomt, het borsteltje weer de ringen raakt en een korte elektrische stroom voorbij vliegt.

Aldus wordt de draadmare veranderd in de onregelmatige afwisseling van eene reeks lange of korte, sterke of zwakke elektrische stroomen, die dan langs de twee telegraaflijnen naar buiten snellen en in 't ontvangbureel hun nieuws gaan vertellen.

II. In het Ontvangbureel.

De hoofdgedachte die hier benuttigd en bewerkstelligd wordt, is aan een eenvoudig kinderspel ontleend.

Iedereen weet bij ondervinding, hoe gelukkig de kinders zijn wanneer ze een stuk spiegelglas kunnen meester worden. Ze loopen ermede in 't gloeiende zonnelicht staan om de stralen in hun spiegelschervetje op te vangen, en ermee zonnetjes op den muur te maken. Ze laten dat zonnetje, die lichtvlek verloopen en verspringen, hoog en leeg, links en rechts, met hun spiegelke in hunne hand op of neer, weer of weg te bewegen, en alzoo teekenen ze en schrijven ze hunnen naam op den muur in vluchtige lichtletters.

Juist dat en niets anders gebeurt in het ontvangbureel; en hoe?

Op 't einde der twee telegraafdraden langs waar de draadmare komt binnengevlucht, zijn twee telefonen vastgemaakt.

Hier is er spraak enkel van den hoor- of luistertelefoon, 't klein getuig te weten, dat men aan zijn oor houdt bij 't gebruiken van den telefoon. Deze luisterhoorn bestaat uit een staalmagneet of zeilsteen op wiens uiteinde eene klos of bobijn heel fijne afgezonderde koperdraad gevestigd is. De aantrekkingskracht van den zeilsteen wordt verhoogd of verminderd door de kortere of langere, krachtiger of flauwere elektrische stroomen die door den telefoondraad in die draadklos komen aangevlogen. Vóór den zeilsteen, en op zeer kleinen afstand ervan, zit een zeer dun ijzeren plaatje dat erdoor aangetrokken of losgelaten wordt, aldus de trillingen van de stem nabootst en weergeeft, en op die wijze tot ons oor spreekt.

Die telefoonhoorn ondergaat in het Pollak-Virag toestel eene kleine wijziging. Te midden op het dun ijzeren plaatje staat een zeer licht staafje vastgemaakt, dat dus een weinig vóór of achteruit komt, al volgens het plaatje aangetrokken wordt of niet.

De beide telefonen zijn op gelijke wijze verveerdigd en

de twee staafjes zijn aan een en 't zelfde op en neer, en weg en weer beweegbare spiegeltje vastgemaakt, zoodanig, dat het eene, als 't in beweging komt, het spiegeltje, min of meer volgens 't nood doet, rechts of links doet draaien; en het andere op eene andere plaats aan 't spiegelke vastgezet, doet het van boven naar onder, op en neer bewegen.

Alzoo door vereenigde samenwerking der beide telefonen, die elk op zijn eigen verschillende maar juistgepaste stroomen ontvangen, krijgt het spiegelke alle de vereischte bewegingen; en de hand van het spelende kind wordt hier kunstig door de dienstbare en gewillige elektriciteit vervangen.

En nu de lichtstraal.

Hier is een zeer fijne lichtstraal vandoen, die eene reke begint, tot tenden gaat, en daar ophoudt, dan oogenblikkelijk eene nieuwe reke begint en deze ook tot tenden beloopt, en zoo voort.

Hoe daaraan gerocht?

De bediende aan wien men geseind heeft dat eene draadmare zal gezonden worden, heeft al het draaiende werk van het ontvangtoestel aan den gang gesteken. Het spiegelke blijft tot nog toe onbewogen, immers kan 't alleen roeren door de elektrische stroomen van de verafgelegene statie naar den telefoon toegezonden.

Eene brandende elektrische lamp zit in een cylinder gesloten. Het licht kan naar buiten enkel door eene smalle spleet die eenmaal rond den cylinder loopt lijk de draad rond eene schroeve of korketrekker.

Deze cylinder draait plat in een tweede liggende, beweeglooze cylinder die eene smalle horizontale spleet heeft.

Het licht kan dus maar op één punt uit dit getuig, dáár te weten waar de twee spleten over elkaar komen en kruisen. Ingezien nu de binnencylinder draait, verloopt gedurig het kruispunt van rechts naar links. Tenden gekomen, is het begin van de spiraalvormige spleet weer

op de hoogte van de horizontale spleet en het kruispunt eindigt links en begint rechts op 't eigenste oogenblik zijnen loop naar links, en zoo voort. Op het spiegeltje valt die zeer fijne elektrische lichtstraal, maakt erop een zeer klein fijn lichtpuntje en loopt in rechte reke van rechts naar links. Dit wandelend lichtpunt wordt door het spiegeltje weergekaatst op een gevoelig lichtdrukpapier en trekt daar bijgevolg eene schreve op. Tenden de reke houdt de lichtstraal plotselings op, maar 't spiegeltje vangt eene nieuwe lichtstraal op rechts, loopt ermeê over 't papier langs denzelfden weg, en schrijft eene tweede reke. Maar die is nu juist op de eerste, 't geen niet mag gebeuren, immers moet de tweede *onder* de eerste staan. Om dit te bekomen trekt het toestel gestadig en regelmatig het papier naar boven weg: zoo zakken de reken regelmatig links naar 't einde toe, en 't einde van de eerste reek komt op de hoogte van 't begin der tweede, en zoo voort de eene noesch weg onder de andere.

De kleine, snelle, vlugge gepaste en samengestelde bewegingen van het spiegelke, veroorzaakt door de verschillende elektrische stroomen in den telefoon ontvangen, maken dat in plaats van rechte schreven, er letters en woorden met den lichtstraal op het papier geteekend worden.

Uit het voorgaande kan men het gemakelijk begrijpen, hoe 't van noode was, in den verzendingpost, dat de letters in een papieren lint uitgesneden werden, in vorm van onregelmatige geteekende groepen groote en kleine bolletjes, immers omdat er voor lederen letter verscheidene en gansch verschillende maar juist gemetene en gepaste bewegingen van doen zijn.

Het noodige getal, de grootte der boorgaatjes, en de gepaste plaats voor ieder, is moeten met de grootste verduldigheid gezocht en vastgesteld worden voor iederen afzonderlijken letter, om in de beide telefonen de geeischte bewegingen die het spiegeltje dien letter moeten doen schrijven, te bekomen en geene andere.

Dit is eene der grootste bezwaren die de twee uitvinders tegengekomen en overwonnen hebben.

Er valt te slotte nog op te merken dat de lange riem lichtdrukpapier, omtrent 5 cm. breed, waarop de elektrische lichtstraal de draadmare geschreven heeft, eer zij weer aan 't daglicht komt, door de verscheidene scheikundige baden - altijd in het Polak-Virag toestel, - getrokken wordt en zelfs na korte oogenblikken komt ze gedroogd en opgepoetst te voorschijn met schoon geschreven leesbare woorden.

H. CALLEWAERT

Boete

HOE lange nog mijn God? Is 't niet genoeg geslegen?
Is hij niet 't wreken wers, Uwe arrem, dien Ge tegen
mij dreigend ophieft, ach? Geef mij de ruste weer,
den zaligenden vrede, o Heere, van weleer.....
Gij hebt me hard gestraft, en op m'n lijf geslagen
den stempel van den dood: ras vluchten mij de dagen
van mijne jonge grijsheid! Zwart is 't angstig hert':
gelijk een dolend kind, des nachts, onvast van terd
verloren in de dikke duisternissen, weenend
om hulpe en bijstand roept, zoo zucht het ook aleen end'
het weent om troostinge!... 'k Beken 't, eilaas, 't is waar,
't is schrikk'lijk waar, mijn God, ik heb -Uw schuldenaar -
uw machtgebod misacht, gelachen met Uw pogen
voor 's menschen eeuwig heil; in 't aanzicht U gespogen:
‘Ik ben voor allen tijd’, zoo spraakt Gij, ‘uwe Heer!’
Maar ik, o zonde, ik dacht: ‘’t En is geen Godheid meer!’
Het was de twijfelzin! Lijk Kaïn, de vervloekte,
heb ik gedoold, op 't strand, bij nachte; (want ik doekte
mijn wezen voor het zonlicht), maar: ‘God! God!’ zoo riep
de zee, en ‘God!’ weerklonk het aan mijn voet, en diep
herging 't nog: ‘God!’; rond mij de duinen ‘God!’ verzuchtten!

verslegen en beklemd, weer verder, verder... 'k vluchtte,
ik vluchtte voortgezweept!... en als ik stond, geen zee
en hoorde ik meer: aléen in een verlatene stêe!
Dan starend in den nacht met strak-verwilderd ooge
slaakte ik een schorren kreet: keek grimmend naar omhooge:
de sterren zongen óok!!.. verpletterend golfde 't lied
der millioenen neer: ‘Wij gaan, zoo d'Heer gebiedt.!’
Zwijgt, sterren, zwijgt! genoeg! Zult gij mij ook dan pramen,
vervolgen overal met dezen schrikbren name?...
Gelijk de beeste vlucht, die 't donderrollen hoort,
zoo ijlde ik huilend door den zwaren nachttijd voort:
maar de aarde die 'k bevluchtte, riep om wrake tegen
mij, en de schrik liet mijne beenen niet bewegen:
uitzinnig, uitgeput door 't strijden tegen 't lot,
kreet gillend mijne diepe keel: ‘Wacharm, mijn God,
vervloekt?!’ Door 't eigen woord verschrikt, viel ik ter aarde
en... 'k weende... ik weende!... dan een stemm' die d'hemel baarde
zei mij: Geloof en ga!.....
..... 'k Geloove en hope weer
en minn'; maar loodzwaar weegt op mijne schoudren, Heer,
de last nog mijner ongerechtigheid; 'k bezwijke
gebogen onder 't schaamtejuk van mijn verkijken,
en d'heiligheid van Uwe woonst me beven doet...
O vrêe!? Wanneer, mijn God, wanneer is 't uitgeboet?

A. PEETERS.

Het Vat Amontillado

KEER op keer had Fortunato mij veronrecht, en telkens had ik mijn beste gedaan om het geduldig te verdragen, maar nu had hij me beledigd en ik zwoer me te wreken. Ge weet genoeg wie ik ben, om niet te

denken dat ik ooit eenige bedreiging uitsprak. *Op een einde* zou ik toch gewroken worden; dat stond eenmaal vast bij mij, en vast stond het daarenboven dat ik me wreken wilde zonder zélf eenig gevaar te loopen. Ik wilde hem doen boeten, maar, ongestraft zelf, hem doen boeten. Onrecht is maar half hersteld wanneer de wraak mede dezen treft die herstelt. Evenmin wordt het vergoed, wanneer de wreker er niet in gelukt den belediger te doen gevoelen dat hij zijne wraak aan 't voldoen is.

Men moet hier wel indachtig blijven dat ik noch door woord noch door werk aan Fortunato reden had gegeven om te twijfelen of ik was vriendelijk gesteld tegenover hem. Net zooals vroeger lachte ik hem toe ook nu, en hij kon niet gewaar worden hoe ik nu glimlachte enkel omdat ik besloten had hem om te brengen. Fortunato, anders een man dien ik en elk eerbiedigde en zelfs vreesde, viel hierin zwak dat hij er te veel mede bofte wijn te kennen. Weinig Italianen zijn echte fijnproevers. Hunne geestdrift hebben ze altijd gereed op tijd en stond om de Engelsche en Oostenrijksche *millionaires* hun geld af te doen. In 't keuren van schilderijen of eêlgesteenten was Fortunato, lijk al zijne landgenooten, een kluitspeler; maar van ouden wijn, wist en meende hij waarlijk wat hij zeide. Daarin was ik al zoo sterk als hij, de Italiaansche wijngaarden kende ik zelf heel goed, en ik kocht rondom mij al waar ik maar kon.

Zekeren avond was 't, bij 't deemsteren, in volle drieste zotternij van den carnavaltijd, dat ik mijnen vriend ontmoette. Hij kwam tot mij met eene overdrevene minzaamheid, immers had hij zijne volle lading gedronken. Hij stond daar voor mij in een nauwspannend gespikkeld arlekijn-costuum, den helft in strepen, met op zijn hoofd eenen hoed lijk een suikerbrood vol bellekens. Ik was zoo gelukkig hem tegen te komen en greep en schudde zijne hand lijk om ze nooit meer los te laten.

En zoo ik sprak tot hem: ‘Beste Fortunato, ge zijt mij van God gezonden; ge ziet er beter uit dan ooit! Zeg,

'k heb een vatje wijn ontvangen en 't zou moeten Amontillado zijn, maar 'k geloof het maar half.'

'Wat?' zeide hij, 'Amontillado? een vat? dat is onmogelijk? en in volle carnaval?

''k Ben niet gerust,' antwoordde ik; 'ik was zoo dom de volle weerde van Amontillado te betalen zonder uwen raad te vragen. Ik kon u nievers vinden en aan eenen anderen kant hadde ik niet geern eene goede kans verkeken.

'Amontillado!'

'Ja, maar ik twijfel er aan.'

'Amontillado!'

'En 'k zou 't geern zeker weten.'

'Amontillado!'

'Gij zijt ievers afgesproken, niet waar? ik ben op gang naar Luchesi. Heeft daar iemand verstand van, dan is hij het wel. Hij zal me zeggen....'

'Luchesi kent geen Amontillado uit Sherry.'

'Dan moeten het dwazeriks zijn die me zegden dat hij zoo fijn proefde als gij zelf.'

'Kom, laten we gaan.'

'Waar naartoe?'

'Naar uwe kelders.'

'Neen, dat niet, beste vriend; 't is te veel goedheid van u; ik weet dat ge afgesproken zijt. Luchesi....'

'Ik ben niet afgesproken; kom.'

'Neen, vriend. Ge zijt misschien wel niet afgesproken, maar g'hebt zulk eene zware koude. De kelders zijn zoo ongenadig wak, de salpeter staat er vingerdik op de muren.'

'We gaan toch. Mijne verkoudheid is 't spreken niet weerd. Amontillado! Ge zijt voorzeker bedrogen; Luchesi, die kent geen Sherry uit Amontillado.'

Zoo sprak Fortunato en greep terbinst mijnen arm. Ik deed een zwart zijden masker aan, doffelde mij dicht in een *Roquelaure* en liet me door hem ijlings voortrukken naar mijn palazzo.

Niemand van de dienstmanschap die t' huis was; ze waren alle verdwenen, 't was den tijd van 't jaar en ze moesten hun deel van de leute hebben. Ik had hun gezegd dat ik niet vóór den morgen zou t' huis komen en had hun uitdrukkelijk verboden van huis te gaan. Ik wist genoeg dat dit juist het middel was om ze allen van den eersten tot den laatsten te doen de plate poetsen zoogauw ik mijnen rug gekeerd had.

Ik nam twee fakkels uit hunne staanders, gaf er eenen aan Fortunato en bracht hem de eene kamer uit de andere in, door den grooten gang die naar de kelders leidt. Dan tord ik eenen langen wenteltrap beneên en vermaande hem wel op te letten in 't volgen. Eindelijk gerochten we tenden den steeger, en stonden bijeen op den vochtigen grond van de katakomben der Montresors.

Mijn vriend ging eenen onvasten gang en bij iederen stap rinkelden de belletjes op zijnen hoed.

‘En 't vat!’ zeide hij.

‘Verder’ zeide ik; ‘maar bekijkt eens het witte webbewerk dat hangt te glimmen aan die krochtmuren.’

Hij keerde zich om naar mij en schouwde in mijne oogen met zijn paar vliezige kijkers zwemmend in een vocht der dronkenschap:

‘Salpeter?’ vroeg hij ten slotte.

‘Ja,’ antwoordde ik. ‘Hoe lang is 't al dat ge zoo hoest?’

‘Ugh! ugh! ugh! - ugh! ugh! ugh! - ugh! ugh! ugh! - ugh! ugh! ugh! - ugh! ugh! ugh!

't Duurde verscheidene stonden eer mijn arme vriend een antwoord kon uitbrengen.

‘t Is niets,’ zeide hij eindelijk.

‘Kom,’ zoo sprak ik beslist, ‘we keeren weer; uw gezondheid is meer weerd. Ge zijt rijk, vereerd, aanbeden, bemind; ge zijt gelukkig, lijk ik vroeger. Men zou u te zeer betreuren. Mij raakt het niets. We zullen maar weerkeeren; gij zoudt ziek zijn en ik aansprekelijk ervoor, dat wil ik niet. Daarbij, ik kan nog tot Luchesi gaan.’

‘Zwijgt,’ sprak hij, ‘dat hoesten zegt niets; ik zal daar niet van doodgaan. Ik zal toch niet sterven van 'ne keer te hoesten.’

‘Natuurlijk niet,’ wedervoer ik; ‘ook was 't mijn inzicht niet u noodeloos schrik aan te doen - maar ge moet er niettemin niet mede spelen. We zullen eene teuge van dien Medoc drinken, dat is goed tegen de wakte.’ En ik sloeg den krop af van eene flesch die ik nam uit eene lange reke van hare zusters, zoo ze daar lagen op den eerden grond.

‘Drinkt,’ zeide ik en stak hem den wijn toe.

Hij bracht hem aan zijne lippen en knipoogde naar mij. Dan hield hij in, en knikte mij vriendelijk toe zoodat zijne belletjes rinkelden.

‘Ik drink,’ zegde hij, ‘op al die hier begraven te rusten liggen rondom ons.’

‘En op uw lange leven.’

Hij greep weer mijnen arm en we stapten voort.

‘Die kelders,’ sprak hij, ‘zijn wijd.’

‘De Montresors,’ antwoordde ik, ‘waren groot en talrijk.’

‘Hoe zijn uwe wapenen, dat ben ik vergeten?’

‘Een groote menschenvoet op zeeblauw veld, de voet verplettert een kruipenden adder wiens slagtanden haakbooren in den hiel.’

‘En de leus?’

‘*Nemo me impune lacessit*.’

‘Goed!’ sprak hij.

De wijn traande uit zijne oogen en de bellen rinkelden. Ik zelf voelde den Medoc mij naar den kop stijgen. Wij trokken langs wallen van opeengestapelde beenderen, met vaten, groote en kleine dooreen, naar de diepste bergplaatsen der katakomben. Ik bleef nog eens stil staan, en greep nu Fortunato's arm stevig vast boven zijnen elboog.

‘Meer en meer salpeter!’ zeide ik, ‘ziet, hij hangt lijk mos van 't gewelf af. Nu zijn we beneên de bedding

van 't water. De leken vocht klitskletsen op de beenderen. Komt, laten we weerkeeren, eer 't te laat is. Uw hoesten....'

'Dat is niets,' zeide hij; laten we maar voortgaan; maar eerst nog eene teuge Medoc.'

Ik sloeg er den krop af en reikte hem eene flesch De Grave. Hij dronk ze te bodem uit in éénen adem. Zijne oogen straalden vuur. Hij stond te lachen en hief de flesch omhoog met een gebaar dat ik niet verstaan kon.

'k Bezag hem verwonderd. Hij miek dat gebaar opnieuw, een dwaas gebaar.

'Verstaat ge mij niet?' vroeg hij.

'Neen ik.' antwoordde 'k.

'Behoort ge dan niet tot de broederschap?'

'De broederschap?'

'Zijt ge geen metselaar?'

'Zeker, zeker,' zeide ik, 'zeker, zeker.'

'Gij? dat is niet mogelijk! een metselaar?'

'Jawel, een metselaar,' antwoordde ik.

'En 't bewijs,' zeide hij.

'Is hier,' sprak ik voort, en haalde een truweel van onder de vouwen van mijnen *Roquelaure* mantel.

''t Is om te lachen,' riep hij uit, en tord een pas of twee achteruit. Maar komt naar den Amontillado.'

'Lijk ge wilt, zeide ik en stak het truweel weer onder mijn kleed; nog eens bood ik hem mijnen arm. Hij liet zich hangen erop, heel zwaar. We trokken voort, op zoek naar den Amontillado. We gingen door eenen gang met leege gewelven, de trappen op, gingen weer voort, de trappen neer, en kwamen aan eene diepe krocht, waar de lucht, zoo zwoel en bedorven was dat onze toortsen eerder gloeiden dan vlamden.

Tenden uit die krochte zagen wij dat er nog eene andere was, niet zoo ruim. De muren ervan waren afgezet met overblijfsels van menschenlijken, opeengehoopt tot aan 't gewelf boven ons hoofd, op de wijze van de groote katakomben te Parijs. Drie kanten van die binnen-

krochte waren nog in dier voege versierd. Aan den vierden kant waren de beenderen omneêre getrokken geworden, en lagen daar dooreengesmeten op den vloer, een hoop nog al aanzienlijk op een zeker punt. Bachten den muur die aldus blootgemaakt was door het wegtrekken der beenderen vonden we nog een dieper hol, omtrent vier voet diep, drie voet breed, en zes of zeven hoog. Het zag eruit alsof het nooit tot eene vaste bestemming had gemaakt geweest, maar alleen de tusschenruimte uitmiek tusschen twee ongehiere schragen van 't gewelf, met als achterkant een van de stevige ringmuren uit zwaar graniet.

Vruchteloos hief Fortunato zijne fletse toorts om te speuren in de diepte van het hol. Het weeke licht kon er ons de grond niet laten zien.

‘Trekt maar op,’ zeide ik; ‘hierbinnen ligt de Amontillado. En Luchesi....’

‘Is een ignoramus,’ viel mij mijn vriend in de rede, en stapte voort al wankelen, ik volgde hem op den voet. Al dadelijk was hij t'enden het hol, en daar de rotswand hem tegenhield verder te gaan, stond hij domdwaas verslagen. In eenen ommekijk stond hij aan 't graniet vastgekluisterd. Twee krammen staken uit den muur, eenen voet verscheen, de eene nevens de andere. Aan de eene hing een korte keten, aan de andere een maalslot. Ik sloeg de schakels om zijn leên on gespte ze vast, in geen tijd. Hij stond al te verbaasd om weerstand te bieden. Den sleutel nam ik meê en schreed uit het hol.

‘Wrijft uw hand over den muur, ge zult den salpeter wel gevoelen. 't Is hier inderdaad *schrikkelijk* wak. Nog eenmaal, ik *smeek* er u om, keert weder. Wilt ge niet! Nu, zoo moet ik u hier alleszins alleen laten. Maar 'k wil toch voor u alles doen waar ik in machte toe ben, om u te bezorgen.’

‘En de Amontillado!’ gierde mijn vriend die van zijn verstomming nog niet bekomen was.

‘Ja,’ antwoordde ik, ‘de Amontillado!’

Die woorden sprak ik al me bezighouden met den hoop beenderen waarvan ik boven gewaagd heb. Ik gooide ze uit den weg en bracht algauw enthoeveel bouwsteen en moortel bloot. Daarmeê en met mijn truweel begon ik neerstig den toegang tot het hol vol te metsen.

Nog nauw had ik de eerste lage metserij gelegd of ik werd geware dat Fortunato's dronkenheid grootendeels al vervlogen was. Wat mij dit het eerst ontdekken liet was een dof stenend geroep uit de diepte van het hol. Een dronken mensch roept zoo *niet*. Daarna lange strakke stilte. Ik metste de tweede lage, en de derde, en de vierde. Dan vernam ik een geweldig rammelen van den keten, verscheidene minuten lang; om ernaar te horken staakte ik mijn werk en zette mij neder op den beenderstapel. Als het rinkelen uit was hervatte ik mijn truweel en metste, zonder staken, de vijfde, zesde en zevenste lage. Nu was de muur omtrent op hoogte van mijne borst. Dan hield ik weer stil, stak de toortsen boven mijn metsewerk en liet aldus een zwak licht vallen op het wezen dat binnen lag.

Lange snijdende schreeuwen stiet de gekluisterde, den eenen na den anderen, uit zijne keel, en die schenen me voor eenen oogenblik krachtig te doen achteruitdeinzen. Eene wijle aarzelde ik en stond te sidderen. Ik trok mijnen degen uit de scheede en begon ermeê over end'weer te tasten in het hol; maar 'k was algauw weer gerust. Met mijn hand overtastte ik den stevigen bouw der katakomben, en dit zegde me genoeg. Weêr kwam ik tot den muur, en begon te antwoorden op 't gehuil van hem die daarbinnen riep. Ik tierde 't hem na, hielp hem roepen en schreeuwde langer en met meer kracht dan hij zelf. Zoo deed ik en hij viel stil.

Middernacht was 't nu, en mijn werk liep op een einde. De achtste, negenste en tienste lage waren af. De elfste en laatste was ook gedeeltelijk vol gesteken, nog gaapte ééne opening om er éénen steen in te plaasteren. Hij was wat te zwaar voor mij, maar 'k kreeg hem toch

halvelinge op en in het gat waar hij zitten moest. Maar nu brak er uit het hol een schorre lach die al mijn haar deed rijzen op mijn hoofd. En daar kwam eene stem achter, eene bedroevende stem, waarin ik nog amper die van Fortunato kon erkennen. En die stem zeide:

‘Ha! ha! ha! - he! he! - dit is waarachtig geen slechte poets - 't is een prachtige! Zullen we lachen of niet ermeê in de palazzo - he! he! he! - met onzen wijn - he! he! he!’

‘Met den Amontillado!’ sprak ik.

‘He! he! he! - he! he! he! - Ja met den Amontillado! Maar 't wordt nu zeker al stillekens laat genoeg? Ze zullen op ons zitten wachten in de palazzo, Mevrouw Fortunato en de anderen. Laten we nu gaan.

‘Ja,’ sprak ik, ‘laten we gaan.’

‘*Om de liefde Gods, Montresor!*’

‘Ja,’ sprak ik, ‘om de liefde Gods!’

Maar op die woorden wachtte ik vergeefs naar een antwoord, 'k begon mijn geduld te verliezen. Ik riep luide:

‘Fortunato!’

Geen antwoord. Ik riep nog eens:

‘Fortunato!’

Nog geen antwoord Ik stak eene toorts door de nog gapende opening en liet ze naar binnen vallen. Alles wat ik hierop vernam was een rinkelen van de belletjes. Ik werd ontsteld te zijn, door de killigheid van de plaats, en spoedde mij om een eind te maken aan mijn werk. Ik duwde de laatste steen op zijne plaats, en plaasterde hem toe. Tegen het versche metsewerk hoopte ik den ouden beenderstapel weêr op. Nog in geene halve eeuw had ze eene levende ziel gestoord. *In pace requiescat!*

CAESAR GEZELLE

Een inventaris van 't jaar 1632
(*Vervolg van bladz. 192*)

1 nachtmantelken, ghevoert met witte vellekens, van root ende oraingne zijde damast, gheboort met twee passementen gaudt ende selver..... 3 p.g.
1 reijsmantele van ysgrau coulleur laecken, met een gaudt pasment rontsomme.
2 huecken[(1)] met een custode, ende drie hoykens, ghepresen de twee hoecken met een hoyken, op..... 5 p.g.
5 waeijers, een van zwart, d'andre van widt ende de derde van colombijne pluymen, d'eene voorsien met een stele van selver.
1 tijcque[(2)], dico lijnwaet cleet, daerinne de voorseyde cleenderen al 't samen zijn ghewonden..... 8 s. 4 g.
1 hoyken van witte stroo, gheaccomodeert met blaeu floes ende ermosyn.
1 ander hoyken van blaeu ermosyn, gheaccomodeert met blauwe ende selver spegilien.
1 pack van diversche heijnden van sattijn, zijde, damast ende ghefigureert fluweel.
1 stoffe menine coulleur, om een iffvrauwen rock te maeken 30 s.g.
Diversche haude cleederen, soo van baeij megelaene, als andere stoffen ligghende tsamen ghebonden in de cleercasse, boven de zale, inde onderste laen.
1 paer witte sattijne mauwen, met een bostken gheborduert met gaudt draet.

(1) *Huecken*, in 't fr. *hucque, heucque*. VIOLLET-LE-DUC, in zijn *Dictionnaire raisonné du mobilier français*, zegt:

Hucque. On donnait ce nom, au XVe siècle, au camail à capuchon, c'est-à-dire au chaperon si fort usité pendant le cours du moyen-âge.
Kiliaen schrijft *huycke*, vertaald door *toga, pallium*. Van daar de spreuk:

Hangt het huyken naar den wind.

(2) *Tycke, taie, tooie*, overtreksel in lijnwaad.

2 paer zijde onder baesen[1], 't eene van coulleur de peerle, ende t'ander van papegaey groen.
Vellekens om een nachtmantelken te vullen.
1 moffel[2] van zwerdt fluweel, de brauwen van maters, ende ghevoert met vellen.
1 quantiteyt handtschoen..... 10 s.g.

Specificatie van de cleederen van den besittere:

Niet ghepresen als toecommende den bezittere inghevolghe van contracte van huwelicke.

1 zwardt sattijne cleet ghepijcquiert, een mombaeijs, brouck ende cassacke vul passement gheboort.
1 cassacke van ghelijck sattijn, ghepijcquiert, gheboort met twee zijde passementen.
1 ander cassacke van zwert fluweel, de grondt sattijn, geheboort met twee passementen.
1 mombaeijs van violedt sattijn, ghepijcquiert, de mauwen vul gheboort.
1 grauw bombazijne mombaeys, ghepijcquiert, de mauwen vul gheboort van gaude ende sijde trotsaden[3].
1 reijscappote van feutre.
1 tabbaert[4] van zwert ermosijn met selpen van zwerte pluse.

(1) *Baesen*, opperkoussen, onderkoussen, fr. hautes chausses, chausses basses.
Men droeg de *baesen* rechstreeks op het been, ofwel op andere fijnere koussen, voor de warmte, daar lange broeken onbekend waren.
De opperkoussen of baesen kwamen voor als onderbroek; de onderbaesen waren koussen zooals wij nog heden dragen.
De koussebanden omslooten de onderbaesen boven de kniën.
Deze kleederen waren wel ook in verscheidene kleuren.

(2) *Moffel*. Men noemde, in het oud fransch, *moffles* of *moufles*, dikke handschoen welke het klein volk bezigde, of die in koud weder en op reis wel te pas kwamen. Bij het woord *moufle* schrijft Viollet-le-Duc:

> Chape avoit et mantel,
> Et cote sus gonnel,
> Et braies et chemise,
> *Et mouffles por la bise*,
> Et en son chief chapel,
> De mesmes la burel.

Het woord *moffel* beduidde eertijds ook handschoen. Mellema vertaalt het door *mitaine, moufle*. Kiliaen schrijft: chirotheca hyberna, manica hyberina. In onzen inventaris beteekent moffel, naar den huidigen zin, manchon.

(3) *Trotsaden* = torsades.

1 mantele van zwerte raese vul ghevoert met zwerte zijde pluse.
1 zwerte laecken mantele vul ghevoert met zwart fluweel.
1 mantel van zwert Gros de Napels, gheboort met acht breede doorluchtighe passementen rontsomme, vol taffa superriche, de grondt sattijn.
1 ander zwerte laecken mantele, ghevoert met ghefigureert fluweel, gheboort met zijde passementen.
1 zomermantele van zwart zijde damast.
1 zomermantele van menine coulleur camelot, ghevoert met ermosijn van ghelijck coulleur ghepicquiert.
1 grauwe laecken mantele, gheboort met selver gallon.
1 grauwe reijscapote, ghevoert met argentin baey, ende gheboort met selver gallon ende selver cnoppen.
De voerijnghe van een mantel van maters.
1 cassacke ende brouck van Gros de Napels, ghepicquiert, gheboort met 4 passementen.
1 cassacke ende brouck van cameloot, ghepijcquiert, met groote cnoppen zonder passementen.
1 cassacke ende brouck van ghepijcquiert fluweel, gheboort met ghepliegeert passement.
1 mombaeijs ende brouck op zijn fransche, van menine colleur, gheaccomodeert met cleene cnopkens van ghelijcken coulleure.
1 grauwe laecken spaensche cassacke met selver cnopkens, vol ermosijn.
2 argentijne satte mauwen, ghepijcquiert, met selver cnoppen ende selver trosaden.
1 cassacke van baeij, met een ghefigureerden fluweelen brouck, ghaccommodeert met pluym cnopkens.
1 mombaeijs en de brouck van rauwe, op zijn fransche getaliadeert.
1 mombaeys van zeem gheaccomodeert met selver gallon.
2 paer zwerte ghefigureerde mauwen daertoe.
1 baeijden raumantele, met zes boorden van tselve.
2 raucassacken van baeij, gheboort met tselve als vooren.
3 paer zwarte ondercoussen, goet ende quae.
5 paer zwerte zijde onderbaesen.
2 paer zijde grauwe ende menine onderbaesen.
1 paer pije reyscoussen, gheboort ende gheschildert.
2 paer fransche zijde coussebanden.
2 paer coussebanden van zwarte fransche zijde met canten.
1 paer zijde minine coulleurde coussebanden.
2 paer gaude canten om aen coussebanden te stellen.
1 sluwer van zwerdt ermosijn, om den aerme in den hals te draeghen.
2 paer zijde roosen om op de schoen te draeghen.
Noch een zwarte baeijde mantele, met een raucassacke, om de rauwe lanck te draeghen[1].
Noch een raumantele, ende een cassacke van baeij, corter als de voorghaende.

(1) Men onderscheidde de *groote* en de *kleine* rouwe.

Noch een corte raumantele van baeij, gheboort met zes boorden van tselve.
1 nacht tabbaert van coulleur de raese, vol violet baeij, gheboort met 2 zijde passementen van violet ende letsen.
1 zwarte versleten laecken mantele, ghevoert met ghefigureert fluweel, oock versleten.
1 laecken mantel, ghevoert met ghefigureert fluweel, groote blommen.
1 zwerte zomermantele van Gros de Napels, gheboort met een guarnisoen rontsomme.
Noch 1 zwarte baracane mantele ghevoert met zwerten baey.
1 zomer-mantele van zwarte perpetuane, den hals gehaccommodeert met zwerte zijde frijnghen.
1 paer zwarte canjante mauwen.
1 paer zwerte ghestrijpte mauwen.
1 lap Rijssel saey, ghepijcquiert, dienende tot eenen brouck.
2 zwarte canjante onderlijffs.
1 onderlijff van besaen, ongheboort.
1 zwert ghestrijpte onderlijff.
Noch 1 baeijde cassaque.
1 oudt cleet van ghefigureert fluweel, met groote blommen, te wetene brouck ende cassacke.
1 ghelijcke oude brouck ende cassacke van ghefigureert fluweel, cleene blommen.
1 cassacke van Rijssel saei, ghepijcquiert.
1 brouck van gestrijpt sattijn.
Noch 1 brouck van ghefigureert fluweel, cleene blommen.
4 zwarte manshoen, de twee met hoebanden.

Inden hoff es bevonden t'naervolgende:

5 gesaechde balcxkens van eecken houdt, lanck zestien voeten.
1 quautiteijt van ghesaechde platen van eecken houdt.
1 boomken van granaten in een groote houtte cuype, besleghen met yser banden.
Diversche eerdepotten met boomkens van cidroenen, oraignen ende potblommen.
Diversche hoofden van houtte, stekende in de haeghe.
Deze hoofden en raecken het huus, ende bij dien niet ghepresen.
Diversche hoofden van mans ende vrouwen, staende op postueren van mannevincoorde.
1 quantiteyt van eecken brandhoudt in de groote loidge.

In den peerdenstal.

Niet ghepresen als den besittere toecommende volghende den contracte van huwelicke.

2 bruyne baeyde carotse peerden, gheteeckent met witte blissen.
2 zaelen mette sijnghels ende steghelreepen totte selve peerden, d'eene van widt, ende d'ander van zwert leder.

2 blauwe laecken cleederen, daermede de selve peerden in den stal bedect zijn.
2 sijnghels, daermede de selve cleederen op de peerden worden ghesijnghelt.
2 harnassueren van zwert leder met metaele gispen, dienende om beede de peerden te rijden.
1 harnasseure van ghelijck leder om de carotse met een peert te trecken, den hoochstoel daermede gaende, zonder montsticken.
De guijde van zwerdt leder, dienende om met een peert te trecken.
2 guijden om met beede de peerden tsaemen te rijden.
2 garreelen, met alle het ghetreck daertoe dienende.
2 watertoomen, met de montsticken.
Een cauerson, gheaccomodeert met sijn trentsen.
2 toomen met de hoochstoelen ende montsticken, dienende om de peerden tsamen in carotse te trecken.
Noch 2 toomen, met de hoochstoelen ende montsticken, dienende om met de peerden ter zale te rijden.
1 bustele ende roscam.
1 rieck[1] ende schippe.
1 carotschiers jacque.

In de brauwerie[2] es bevonden tnaervolghende:

1 groote meelstande met een decxel..... 6 s. 8 g.
1 grooten troch..... 5 s.g.
1 ballanche met de schalen ende ghewichte van steen daertoe dienende..... 10 s.g.
Angaende van den grooten ende cleenen brauketele, de werckinghe ende de caelbacken, zijn nagelvast, zoo dat de selve hier maer ghebrocht en worden bij..... Memorie.

(1) *Rieck*, drietandige vork, greep.
(2) *In de brauwerie*. Vroeger vond men, meer als nu, eenen bakkersoven, ja zelfs eene bierbrauwerie, in bijzondere woonsten, ten nutte van het huisgezin.
Wat er van nagelvast was, ging met den eigendom mede. Het roerende goed alleen bleef aan den pachter.
Nooit mocht deze brouwerie ten huize meer voortbrengen dan er van noode was voor den onderhoud van het gezin. Telken keer men brouwde, moest de ontvanger der assiserechten ingelicht worden hoeveel huisbrouwten men maken wilde. De tonnen waren gezegeld en droegen van voor en van achter den naam van den eigenaar. Brouwersknechten en kuipers gingen van huis tot huis, daar waar hun dienst ingeroepen wierd. Zoo leeren wij uit de rekeningen van dien tijd.
Men kende wit en bruin bier, ook engelsch bier, genoemd *godalle* of *goudale*, wat Mellema gelijk meent met *kleinbier, scherpbier*.
Meest onderscheidt men *groot* en *klein* bier, van daar *groot* en *klein* bierbrouwers. Het eerste heette ook *dobbelbier*.

2 houtte en een ijser paelen om broot in den hoven te doene.
1 ijseren rokelstock(1)
Diversche houtte boorden, om het broot op te legghen.
1 groot ijser, om het brau fournois te stoken.
1 ander ijser om den ketele te roeren zonder handtave.
1 vlote om op te tonnen, met de berie daertoe dienende(2).
1 houtten lickpudt, om onder de merckcuijpe te zetten.
1 groote waschcuype.
1 langhe houtte goete, om het bier aff te laeten.
1 houtten trachtere, met een coperen loop, om het bier te tonnen.
7 stuyck manden.
2 houtten riecken.
21 brautonnen, daeronder 2 carteelen ende een filliette.

Op de solder boven den peertstal.

5 lechbundighen hoy.
5 hondert cloppelijnghen.
1 coutsken van widt hert.
1 maeltrasse ende oorcussen van het selve.
1 wercken saerge.
1 quantiteijt houdt thimmerhoudt.

Specificatie van het lijnwaet dienende ten oorboire van den huuse, zoo ghesneden als onghesneden.

7 sticken geblict lijnwaet, onder groff ende fijne, met noch een eijndeken lynwaet te samen gepresen op... 38 p. 11 s. 8 g.
3 hemden cattoen lijnwaet, lanck 32 ellen..... 33 s. 4 g.
1 stick frans grouff serveete werck, gheblict, lanck 12 ellen 18 s. 4 g.
1 lap raeu ongheblict wercken lijnwaet, lanck 16 ellen. 18 s. 10 g.
1 graeuwe tycque, dienende tot een bedde ende oorcussen 20 s. 8 g.

Serveeten.

2 dosijnen fijne damaste serveeten gheteeckent V.M. 3 p. 10 s.g.
6 ander damaste serveeten, gheteeckent met een root cruijsken 15 s.g.
5 dosijnen 4 serveeten paviewerck, gheteekent V.M. 3 p. 10 s.g.
2 dosijnen serveeten, ghenaempt dobbel roosen..... 2 p.g.
5 dosijnen ende 3 serweeten, oock van paviewerck, maer grouver als de voorgaende..... 4 p. 3 s. 4 g.

(1) *Rokelstock*, stok om te *rokelen* = de vuurkolen omroeren om den oven te heeten.
(2) *Vlote,* ondiepe kuip, om op te *tonnen* = het bier in tonnen te vullen. Zie De Bo.

18 grouve serveeten daemwerck..... 15 s.g.
6 serveeten roose-crans..... 9 s.g.
6 ander serveeten paviewerck, wat grouver, als de voorgaende 5 s.g.

Ammelaeckens.

1 fin damaste ammelaecken, 9 ellen lanck, ende drie ellen breet 3 p. 13 s. 4 g.
1 ander damaste ammelaecken, wat grouver, lanck 4 ellen en halff, ende 3 ellen breet..... 30 s.g.
7 ander damaste ammelaecxkens om op het buffet te legghen 2 p.g.
1 ammelaecken fijn paviewerck, lanck 4 ellen ½ ende 2 ellen ½ breet 18 s. 4 g.
1 ander ammelaecken van den selven wercke, lanck ende breet als het voorgaende..... 18 s. 4 g.
1 ander ammelaecken van den selven werck.
4 ander ammelaeckens van ghelijcken wercke elck lanck 2 ellen ½ schaes ende breet 2 ellen..... 26 s. 8 g.
7 ander ammelaeckens van den selven wercke om op het buffet te legghen..... 16 s.g.
Noch 1 ander ammelaecken van den selven wercke, lanck 3 ellen schaes ende breet 2 ellen ½..... 10 s.g.
1 ander ammelaecken van paviewerck, grouver als de voorgaende, lanck 6 ellen ½ ende breet 2 ellen ½..... 23 s. 4 g.
1 ander ammelaecxken van den selven wercke, lanck 3 ellen ende 2 ellen breet..... 9 s.g.
9 ander cleene ammelaecxkens van den selven wercke, lanck 2 ellen ende breet een elle en halff..... 36 s.g.
5 ander ammelaecxkens van den selven wercke, lanck ende breet als de voorgaende..... 20 s.g.
3 ander ammelaecxkens van de selve langde ende breede van roose-crans..... 10 s.g.
12 bode ammelaecxkens van groff paviewerck, lanck elck 2 ellen ende breet 6 vierendeelen..... 35 s.g.
10 ander bode ammelaecxkens van paeu oochskens.. 15 s.g.

(*'t Vervolgt*)

Eindnoten:

(4) *Tabbaert*, lang en wijd kleedsel. Mellema zegt: *robbe longue, robbe de chambre, robbe de nuict*. Kiliaen geeft *penula, vulgo tabardus*. Wij gebruiken nog het woord *tabaard*.

[Nummer 14]

Het Duivelstuig

BOERKE van de Velde was al heel den dag vlijtig en gerust aan 't werk op zijn land. Zijn twee koetjes, Mietje, het roodbont en Sterreke trokken met wagenden tred, stil den ploeg door den vlasstoppel en het perneutelig boerke, het oud kadotterke, trappelde er met zijn magere beentjes onvast langs de vore. Gaan en keeren deed 't gespan in lijfsgenadige gezapigheid, van ends ont ends de vijfhonderd lands, tuuk draaiend aan den neerkant bij den eerdeweg en djuk wendend aan 't opperste eind bij den zoom van de gracht die hooge uitstak langs de breede heirbaan, beneden in een leegte. Boerke hield met de eene hand den ploegsteert en snukte met de andere het leizeel. Zijn toegenepen oogspleten loerden onder den bek van zijn groote muts die diep op zijn kop getrokken was, en gaande en keerend knoterde hij binnensmonds, rekewijs de vermaningen tegen de koetjes: omme, Sterre! Juu, Miete; kt, kt, kt, sakker, toe leeg vel, toe Sterre gij lutte!...

Hij deed het kordeel over haren rug kletsen, snokte en dreigde, maar de beesten veranderden er in geenen deele de gemakkelijkheid van haar loomen gang. Ze wrongen de schouders, drumden den balg in gestadige wrijving tegeneen, zetten voorzichtig, al tastend de pooten en de geheven kop draaide voorwaards aan den uitgerokken hals. Hare oogen zagen er stille, dom en welgezind uit, vol verwondering en gelatenheid om 't ongewone van de bezigheid hier op 't land aan dien ploeg -: hoe ze met al dat tuig aan 't lijf, in stringen en riemen gesnoerd, hier in 't gareel moesten liggen en eenbaarlijk trekken als de andere koeien ginder gemakkelijk in weide en zon te grazen stonden!

Maar ze wakelden gedoezig, goedsmoeds vooruit in lastigen gang, gekwollen door den zwaren uier die tegen de eerde hing en ze deden haar best om in den dwang van 't gebit, de rechte rote te houden en te doen al naar gelang de stemme bachten haar beval. Dat ging nog daar of daar tot ze tenden getrokken waren en bij de gracht kwamen of aan den eerdeweg - dan stonden en bleven ze telkens voor dezelfde moeilijkheid, aarzelden, trakelden besluiteloos, zonder te weten alwaar gewend. Ze hoorden den ‘tuuk’ of den ‘djuk’, ze voelden 't snokken van 't kordeel maar ze bleven even dom den hals rekken, ze trappelden ongerust op de pooten, wrongen schouders en lijf - Sterre wilde rechts als Miete links uitzette en 't was maar na veel geweld van snokken en geroep en scheldwoorden dat zij 't vonden en dan hadden ze 't als een plotsen inval en keerden haastig, de pooten mijdend van de diepe gracht, en keerden weer in 't zelfde speur van oppete-neer om de nieuwe voor nevens de laatste te trekken.

- Ge zijt geirnde beesten die voor den eersten keer 't gereel op den nek hebt, domme beesten, knoterde boerke.

Maar bij al dat verloor hij zijn geduld niet, 't was zoo erg niet gemeend en hij was zijn koetjes zoo goed gewend en hij zwichtte en spaarde ze zoo zeer, veel beter dan zijn eigen armen en beenen. Wel verre vandaar dat het zijn inzicht was haar te overjagen of bang te maken, 't roepen

en snukken was enkel gewoonte bij hem, zijn wezen was alzoo gegroeid en toch was 't wel een beetje noodig soms of die duivelsche, luie melkmoederkes, als ze 't te slap kregen zouden ze wel zonder zin of reden, te midden den daor en te midden een vore blijven staan en dat simpellijk om op haar gemak wat rond te glariën in de verte! En Boerke was man van vooruit en 't ventje van den arbeid. Hij telde de voren die 't stoppelveld in gekeerde eerde veranderde, hij vergeleek den groei van de eene, gedane helft en 't minderen van de andere nog-te-doene. Zijn oogen volgden 't ploegijzer dat als de snoet van een zwijnsbeer in de eerde liep en wroette en de versche schellen overkeerde langs een nieuwe voor. Telkens hij tenden kwam, op of neêre, in 't geharrewar om 't getrek gekeerd te krijgen, overliep zijn blik den gedanen arbeid - de glimmende oneffenheid die in gelijke striemen gereekt lag, witbekte op de toppen met purperen glans waar de zon over speelde in de geulen. Hij en was haastig noch gejaagd maar hij had de stille voldoening omdat hij hier op zijn eentje, kalm en gerust zijn werk gestadig zag vorderen. Ten uchtend in de vroegte was hij er met een blijde herte en goed gemoed aan begonnen, en nu, aan 't derde getijde, t'halven den achtermiddag, was er al een schoone brok van de vijfhonderd ommegewrocht. En dat vorderde in gaan en keeren met de goede zekerheid van ongestoord zijn werk te kunnen voltrekken. De zomerzon zat vast in 't eindeloos, hooge blauw en een geestig windeke verwaaide al dagen lang uit 't zelfde gat, de drukkende hitte - 't was als een koelend asemke dat eeuwig moest aanhouden...

Gaande van de gracht aan den heirweg naar de eerdebane, al den kant waar boerkes hofstede met den opene naar 't oosten stond, was 't om end om vlakopen land met de huizekes van al de landenaars en de menschen waren er elk op 't zijne, aan 't werk - een heele streek in effen vergezicht van vruchtvelden en bedrichte land. In 't keeren - van de eerdebane weer naar den heirweg, glooide de kouter buikboogde neer en aan de gracht

kapte het plots af met een oever tot in de gracht waar beneden, de steile barm de breede staatsweg, een man diepe. En al den overkant, bachten een tweeden barm, zachter neerglooiend, lag de oneindigheid van groene weiden waar de koeien in graasden en 't kronkelige scheldebedde te blinken lag. De groote blak-witte steenweg was de scherpe scheidschreef die land en weide afsneed in twee heel verschillige uitzichten. Dat en al wat er voor of bachten of hooge boven boerkes hoofd roerde en bestond, wist en kende hij als de dingen uit zijn eigen huis omdat hij hier gewonnen en gekweekt was en het uitzicht sedert menschenheugenis onveranderd hetzelfde bleef. De menschen die hij kende wrochten gelijk hij; de huizekes en de huizen stonden waar ze altijd gestaan hadden met 't zelfde uitzicht van gewitte muren en bruingroene stroodaken. Dat er op de wereld iets anders bestond dan de streek onder zijn oogen, kende hij maar in twijfelachtige gissing door 't geen het nieuwsblad hem elken zondag aan zijn gesloten inbeelding kwam voorlichten.

Van de hoogte waar hij nu wrocht, in 't getreuzel en 't aarzelen van zijn traag keerend gespan, lukte het wel dat hij den blik liet gaan over den meersch waar de koeien over dat wijde vlak van effen groen, als luttele kleurvlekjes verzaaid stonden en dan merkte hij met halfverstrooide zinnen de jonge koeiers die in bende bijeen op den sleepten oever in de zon te wentelen lagen al den overkant van den heirweg recht over boerkes land. En als hij dan den hals even uitrok om rechts of links de baan op te kijken, was het ook altijd eentonig hetzelfde: een enkele reizende koopman die stapaan dat lange eind afmat, komend uit de eene verte of verdwijnend al de andere... een voermanskar die trage en dokkerend kwam afgesukkeld, een hotsend marktwagentje, een hondengespan dat wegminderde... Al die dingen kon hij zien opkomen en den zwierigen lijnslinger van den grooten boogkraak volgen en dan het rechte eind op tusschen de dubbele reek groote populieren, het rechte eind naar de onbekende streek die eindeloos ver en onduidelijk uitliep,

verder dan zijn verbeelding 't volgen kon; een groote stad moest het zijn waarvan hij nooit meer gezien had dan den naam in gedrukte letterteekens. En al wat voorbij ging kwam er vandaan of ging er naartoe maar Boerke volgde ze niet zoo ver; als 't gelukte dat hij met zijn wezen naar de baan gekeerd was, groette hij den reiziger met een korten knik; in 't vlugge van een oogopslaan zag hij of 't een heer was of een boer en liet hem maar gaan zonder meer -: dat waren voor hem de onverschillige gebeurtenissen van den dag, gelijk de vogels die vlogen boven zijn hoofd - of de schepen waarvan hij de grauwe zeilen zag drijven op de Schelde boven 't groen van den meersch: dingen die komen en gaan, van waar of waar naartoe moest hij niet weten. Zoo gauw zijn ploeg gekeerd was bleef hij weer bij zijn eigen dingen, bij 't geen hem alleen eigen en belangend en 't denken weerd was - 't geen zijn gemoed wakker en blij hield, 't geen pinkelde als een straal in zijn fijne oogen, 't geen waarin en waarvan en waarop hij leefde, 't geen hij voelde als zijn eigen lijf: de grond onder zijn voeten, de lucht rond zijn hoofd, de hitte op zijn hals, de ploeg in zijn hand, de koeien, het leizeel, zijn armen en beenen, - het groote onverdeelbare geheel - weer en wind en groeite en vruchten, klaarte en donkerte, hitte en koude, dat voelde boerke Van de Velde als het zijne. Daarbuiten ging hij niet. Al 't andere, al wat van elders kwam en ongewoon was of vreemd, miek hem wantrouwig, bang en hij vreesde het als een kwaad dat hem moest hinderen en de gestadigheid van zijn gemoed zou storen.

Nu ploegde hij den stoppel omme van zijn vlaschaard; de voorzomer was gunstig geweest als een buitengewone zegening - de teere vrucht, het vlas, was opgegroeid, van passe gezaaid en gemest en bevrijd gebleven van onweer, had hij het zien opkomen: fijn van herel, blauw van bloeme en hoog als koornstalen - een fortuintje! Boerke grinnikte nog van welgezindheid als hij eraan dacht; hij zag het staan nog in zijn blijde herinnering... en hij wist het beurzeken zitten met de koopsom erin, t'huis en goed geborgen. 't Streelde hem als een kitteling

in zijn bloed omdat zijn land van alle heugenis nooit zooveel had opgebracht!

Nu was het weg: gesleten, gemijt en droog, geleverd en betaald - hij was ontkommerd - het veld lag blak als een tafel en terwijl hij den stoppel ommewrocht, bezag hij dien grond, de versche eerde die uit de voren puilde en openviel als water. Hij voelde een innigen eerbied voor de kostelijkheid onder zijne voeten, voor 't geen hij heel zijn leven lang bezorgd en bezaaid had en behouden gelijk hij 't uit vaders hand kreeg; dat was hem als een levende, roerende wezen, een kostelijke melkkoe die altijd maar gaf en nooit was tenden gegeven. Zie, nu was de vrucht amper geweerd en morgen nu ging er 't loofzaad al in, en zonder uitscheiden of verbeiden zou het voortgaan, voortgaan, altijd voort: na het vlas de schoone blauw geringelde rapen...

Buiten zijn vlaschaard had hij ook nog een koornveld, beeten, aardappels, en 't stond alles in heerlijken groei - de zomer was voordeelig voor 't eene gelijk voor 't andere en nu zou beurtelings elk zijn wasdom en zijne rijpheid krijgen en geoogst worden. Werk en bezigheid was er, heel zijn hoofd vol getast en gaande nu achter zijn ploeg, herregelde hij het reeds vooruit met eene angst om 't niet gedaan te krijgen op tijd. Daarbij waren de dingen dan nog te bepeinzen van huishoud en 't wagende geredder en berek van 't boerderijtje: de schuur, de stalling, de beesten en den poerenden gang van Barbara, zijn wijf.... maar dat was het bestaande kateil, daar was niets aan te beleggen, dat ging met den dag in gedurig onderhoud, dat leefde en groeide mede 't eene met 't andere, lijk de boomen in den grond... en als er geen sterke wind komt opvaren is er ook geen vrees bij voor verwerrelen of verongelukken - en zulke wind was voor hem niet te vreezen: Barbara was als hij-zelf, zorgvuldig en stil en bij hare gedurige babbeling, met 't werken van haar tong, gingen haar armen even snel in de bezigheid en haar oogen zagen goed wat er te doen was.

***

De jonge koeiers, heel de bende rakkers in hun schunnige, gerafelde kleeren, bruin lijk de eerde en verbrand van de buitenlucht, ze lagen er altijd even lui al den overkant van de heirbane, op den warmen barm in 't gras te worstelen de eenen, te spelen en te slapen de anderen, uitgestrekt op den rug, maar geen een die zich bekommerde om de koeien.

Te morgen in de eerste koelte hadden zij een heelen tijd geloopen en gestoeid en gespeeld al wat ze wisten, maar de dag was zoo lang en de hitte had hunne leden verlamd en ze waren stil gevallen buiten een, die den moed nog had om luide een lied uit te kraaien! Hier en daar lagen er te slapen en te midden zaten vier makkers met opgetrokken knieen in een rondeke te rooken en zottigheden te vertellen. Drie van de jongste kerels zaten boven op den graszoom langs den weg en hielden 't oog op hun vogelijzers die in 't zond gedoken stonden wat verder.

Heel den dag hadden ze Boerke van de Velde gezien hoe hij bij beurten van bachten de buikbulte opdook en grootgroeide en keeren kwam aan 't opperste bij de gracht rechtover hen, om weer te minderen en te verdwijnen als 't ware, onder de eerde die hij beploegde. Hij was maar een straatbreedte van hen af en nog en was 't in hun gedacht niet gekomen hem kwaad te doen - ze hadden nog geen enkel woord gewisseld en Boerke ook had nooit het hoofd geheven om naar hun zot gewauwel te luisteren.

De reizende voorbijgangers kwamen er alevenwel zoo gemakkelijk niet van af! - de boevers met hunne kar, de ruiters en reizigers te voet - de kerels hielden iedereen in 't oog van waar ze uit de verte opkwamen; dat was telkens hun opbeurende afwisseling, het nieuws in de eentonigheid van hun langen dag - ze lieten hen naderen en hielden voor iedereen zijn spotspreuk gereed. Ze waren stout en uitdagend met elkendeen en alle vreemdeling moest het bekoopen omdat hij vreemdeling was en daar voorbijkwam - en gelukkig mochten zij zijn niets ergers dan een algemeenen schaterlach bachten den rug te

krijgen. Boerke kon er zich razend kwaad om maken maar gebaren durfde hij 't niet want hij kende de rakkers en hij hield van zijn eigen rust. - De snotteriks! gromde hij binnensmonds, zij zijn maar goed om te wentelen in d'eerde en menschen te tergen! Maar hij zelf keerde zijn ploeg en gebaarde dat de straatbreedte hem wel een uur ver van hen afscheidde.

- Niets goeds daarvan te verwachten, meende 't boerke, men moet daar niet aan roeren; 't is maar een inval bij die kerels om iemand een streek te zetten - niet gebaren dat ze er zijn is best.

Maar 't verontrustte hem toch, telkens hij de nieuwe voor moest herinzetten en hij voelde zich eerst gemakkelijk als hij den rug gekeerd was en naar 't ander eind van zijn land ploegde.

En toch gebaarden zij niet eens dat ze Boerke zagen; zij bleven liggen in hun loome rust en buiten nu en dan een wenteling van armen en beenen met een lach of een kreet, kon men gelooven dat de koeien zonder wachters waren en op haar eigen stil het gras van de weide verorberden.

Boerke van zijnen kant, bleef met zijn gedachten alleen en bij zijn bezigheid als een vreemd getoeter plots over de streek galmde en daar, de koeiers waren wakker en te beene met een luiden kreet die 't al deed opschrikken. Ze stormden den barm op uit den meersch, sprongen op straat en keken naar iets in de verte.

- Teut! Teut-Teut, Teut! ging het weer.

- Een snorduivel, een stinker! een automobiel! riepen de gasten en ze dansten in hevige ontsteltenis, blij en uitgelaten omdat er iets ongewoons den dooven dag wat afwisseling kwam bijzetten.

- Wacht, zie-je hem?! en hij schavijstert! zie hoe hij komt!

Boerke had verschoten bij 't geruchte en hij deed zijn koeien staan om te zien wat er gebeurde of ging gebeuren.

- Ja, was 't maar dat? - Weer een van die rare, vreemde dingen, een wagen zonder peerden - halsbrekerij, gasten

die over de wereld stormen als waanzinnigen, voor wie 't land te klein is en die alleman doen schuiven... of ze rijden u ongevraagd in snot!... en rijden voort altijd maar voort zonder ommezien. Boerke had een ingeboren haat tegen die zotte nieuwigheden die ongelegen waren voor men schen en dieren en de straat in gedurige dreiging brengen van ongelukken. Hij keek met een kwade nieuwsgierigheid en de hoeken van zijn mond plooiden misachtig neer.

Het kwam ginder afgevaren als een stompe kotter, men hoorde het grollen reeds en 't zand vloog in een wolkstreep op bachten de wielen. Het gleed over de straatsteenen, wagend als een schuite op en neer van de gejaagde haast. Nu zwenkend in één zwonk, miek het den slangkrul in de hoogte van de straat en dan in een rechten loop kwam het af, voortgestuwd als een wind door god-weet welke kracht die van binnen in den buik van het ding stampte en ronkte! rap als de bliksem vloog het, stom op de stompe, zachte wielen, hortend over de kasseikoppen zonder geruchte - het kwam als een schicht uit de zandwolk die 't gevaarte overal volgde: een tog zonder damp of rook met twee kopergerande lanteerns die blonken in de zon gelijk kwade oogen - een donkere klomp van onkennelijke mannen erop die groeiden in het naderen...

Daar ging weer dat vreemde: teut-teut als de noodroep van een vreemd beest!

De jongens poppelden erbij, ze wierpen de armen in de lucht en dansten stout op de bane waar hij voorbij moest. Ze riepen eenbaarlijk hun verwondering uit:

- 't Is een verdommelijke groote van dezen keer! Kijkt, gasten, hoe hij wipt!
- Hij springt over de steenen!
- 't Is een vliegende vluchter! en der zitten wel zes menschen in.
- Hij komt, hij is er! gauw... ik blijf hier staan...
- Mijn mutse overrijdt hij! riep Kleppe.

En op dit gedacht gingen zij in reke staan, rechts en links van den steenweg en wierpen op het spoor al wat ze

hadden, elk het zijne: hun muts, hun zweep, hun etenbeurs... om 't te laten overrijden van het duivelstuig. Beangst bleven ze wachten naar het oogenblik en ze loerden van de dingen voor hun voeten weg en weer naar 't snorrend geweld dat naderde. Ze hoorden nu het snokken en stampen en 't inwendig gerommel als een wreeden asem en de toeter die aanhoudend speelde.

Boerke Van de Velde verwenschte het toeval omdat hij nu juist met zijn gespan langs den straatkant was wanneer dat domme tuig moest voorbijkomen. Hij wilde weg geraken, haperde nog in zijn voornemen, wilde in een haast zijn koeien keeren en twijfelde weer of 't nog tijd was... en de benieuwdheid, neen, de verban wering hield hem een stonde staan om dat ongelooflijk ding te bekijken... en dan, ja dan was het waarlijk reeds te laat om weg te komen en nu moest hij maar zien dat zijn koeien niet verongelukten of verschrikt op hol gingen.

- Ho, ho! suste hij en terwijl liet boerke leizeel en ploeg en kwam Miete en Sterre bij den kop houden en bleef zelf met den rug naar de straat gekeerd om haar met zijn lijf het leelijke ding te verduiken. 't Was hoog tijd, de koeien wisten niet waar ze 't hadden, ze schichtten de ooren, begonnen te trappelen en bukten den kop gereed om weg te schieten den barm neer, een man diepe.

- Doezig zijn, beestjes, doezig, 't is niets, 't is al gedaan... Zwijg met uw teuten, stommeriks, suste en dreigde boerke overhands. Hij keek al over den schouder om te zien of 't nog haast niet voorbij was.

De toeter en een lange jubelkreet, en een wreeden ronk als van een windvlaag! De koeiers, ze zaten versmacht en blind in de stofwolk - een ronk, een dof gedaver, een warreling en 't monster was voorbij geschoten zonder dat ze er veel van gezien hadden, - een snokwind, een rrroef! rapper dan ze 't denken konden.

De verschrikte koeien die langhalzend uit de weide naar de straat komen kijken waren, stormden met gebezen steerten weer in de diepte. En Miete en Sterre, omdat ze

ook iets wilden doen, proefden een zijsprong en snokten aan 't zwinkel zoodat haar pooten verwerrelden in de stringen. Maar de twee pezige handen hielden het gremmet gespannen. - Ho, ho, ho! en de beesten stonden stil en keken met verweerde groote oogen al den kant waar 't razende spoor voortvluchtte.

- Boerke, rijdt erachter? spotte een knaap en de anderen die hun mutsen en ander overreden goeds opraapten, loechen luide en hielpen de spotspreuk natreiteren. Ze proefden 't zelf een eindje en liepen al wat ze konden den snorduivel na en dan wierpen zij zich in 't zand en wentelden hals over kop om hunne onmacht uit te spartelen.

- Wreed alm, jongens, halsbrekerij, morde Boerke en met grijnzende verachting bekeek hij nog altijd de opwalmende stofwolk in de verte. Hij schudde het hoofd en ging om zijn arbeid voort te zetten, naar den ploeg.

- Dat is God tergen met die domme steedsche uitvindingen, gromde hij in den baard, en dat ze nog op hunne streek bleven met die dingen...

Maar hij was tevreden dat 't gelukkig voorbij was en hij nu weer zonder stoornis of groot verlet kon voortdoen.

- Hij staat! Hij staat! ging op denzelfden stond de blijde kreet van de koeiwachters, die op een teeken, al te zamen uitzetten en aan 't loopen gingen.

Boerke luisterde er niet naar en bleef ongeloovig en wrocht voort en trachtte zijn ploeg recht te houden met de gramte omdat de verbauwering zijn handen deden beven van 't verschot en omdat zijn herte klopte.

- Zulke gruwelijke zotten zouden moeten in 't kot zitten, dan zouden ze de boeren met ruste laten en de wegen zouden veilig blijven, meende hij.

Maar de automobiel stond inderdaad; de stofwolk was neergeregend en de heeren stapten uit.

- Er naartoe, gasten, nu was er iets te zien!

De koeien waren vergeten en de weide en alles. In honderd sprongen hadden de koeiers den weg afgelegd en de kar-zonder-peerden ingehaald.

De vier heeren stonden nu lijk gewone menschen, maar in hun rare heerenkleeren, te midden den weg en 't scheen of zochten ze naar iets dat verloren was....

De jongens hadden er hun bekijken in; met al hun stoutigheid en hoe nieuwsgierig ze waren om seffens alles van bij te willen zien, naderden zij maar aarzelend en voorzichtig bij het tuig dat nu dood en stil stond als een huis. Maar ze hielden nog de vrees, omdat ze de rare tuimen van die ongewone spouterkar mistrouwden - het was ook zoo wreed van uitzicht - met darmen en kranen en wielen in blinkend koper en lanteerns en toethoorns was het langs alle kanten bezet en bedaan - en als het in eens moest lossprингen en levend worden?

Drie van de heeren stonden te kijken op hun makker, die heel in 't leer gekleed en zwart was als een smid, die verlaan rondliep, de vijzen en kranen losmiek en betastte, gereedschap uit een verholen zak haalde en aan 't kloppen ging onder aan den buik van den wagen en daar lag te kloppen aan 't ingewand van 't ijzeren monster.

- Hij is gebroken! vezelden de jongens ondereen en ze zagen hoe de smid op den buik gestrekt te pijnen lag en er bezweet vanonder kwam om al een anderen kant te herbeginnen. De koeiers hadden er hun plezier in omdat 't niet ging en lang zou aanslepen en ze kwamen al dichter bij en de stoutsten betastten met mijde hand, den rand van den wagen om later te kunnen zeggen: ik heb eraan geweest.

Een van de heeren, een groote vent met langen overjas had een wreeden, zwarten bril voor de oogen, een bril gelijk een masker met kassen in plaats van glazen, die blekten lijk duivelsoogen en hij droeg een groote lederen petklak en blinkende leerzen en handschoenen. Die moest de baas zijn van den raren wagen want hij gaf gedurig zijn bevelen aan den kerel die smid speelde.

De jongens konden hem niet genoeg bekijken en ze voelden geen lust om te lachen zoo leelijk en zoo wreed zag hij eruit. Nu kwam de vent met zijn leeren vest al

vooren en draaide daar aan een vrange die rondschijverde en dan begon het ineens te rotelen en te grommen dat heel de wagen ervan schokte. - Ze vreesden al dat hij zou aan 't loopen gaan en sprongen verschrikt uit den weg, maar met éen slag was 't weerom al stil in den buik van den duivel.

De groote heer trok de schouders op en de andere liet de armen zakken en daaraan raadden de jongens dat 't spel kapot was en niet meer te beteren viel; misschien zouden ze mogen helpen om hem voort te steken!? Dan!...

De groote heer schoot in eene gramte en hij vloekte in 't fransch op den smid, die 't niet helpen kon. En de twee andere hoeren, die 't al zwijgend hadden aangeschouwd, draaiden nu op de hielen en keken rond over de vlakke streek, waar nergens een dorp te zien was. Ze trokken een gezicht als gasten op eene mislukte kermis.

- De wagen is kapot, vezelde Mien heel luid; hij is zoo dood als een blok, ge ziet het wel.

De anderen wachtten en keken naar 't verloop en hoe 't zou eindigen.

De heeren stonden in beraad en de zwarte vent veegde met zijn mouw het zweet van zijn wezen en zegde iets en bleef dan staan en hield de vuile handen met de vingers opengescherreld ver uitgestoken.

Hij bezag dat dom koppige ding, dat roerloos bleef en niet meer loopen wilde of grommelen kon. En in een aanval van spijt en ongeduld ging hij opnieuw aan 't werk en legde zich platsderm op den buik, om daar te wroeten aan gedokene dingen. Hij klopte en horkte met zijn oor tegen den ketel - kwam ervan onder en goot uit een pulle, klare olie in een ketel dat 't klokte en dan... draaide hij nog eens al vooren aan de vrange die 't leven in het beest moest opwekken - maar 't was er wel meê: pols en aderslag en herte, 't bleef stokkedood.

De jongens hadden er hun wreede deugd en leedvermaak in.

- Wat gaan ze nu doen? vroegen ze malkander. - Ze staan daar schoone!

Maar 't leven kon er alle stonden uit opspringen - van dat dingen konden ze alles verwachten en zien gebeuren - dat was iets anders dan een lompe stoomduivel dien ze bij de boeren aan de dorschmachien aan 't werk en ook gebroken en ontredderd gezien hadden, weleens! Hier was er een overvloed van koperen darmen, veeren en kranen waarvan ze 't verloop niet volgen konden en daaruit kon er alle stappen een stoot komen, die de wielen deed schijveren... daarom bleven ze op een heiligen afstand en wat uit de bane.

- Er is ievers een kraantje verstopt! beweerde de lange Domien.
- Zwijg, snotter, riep zijn broêr, ge ziet wel...
- Mannekes, hoe ver zijn we hier van 't dorp af? vroeg de groote heer in zuiver verstaanbaar vlaamsch, nadat hij zijn bril had afgedaan.

De koeiers bezagen elkaar - en geen een die eraan dacht te antwoorden.

De heeren koutten en beraadslaagden ondereen weer in 't fransch en dan stonden ze te draaien op de hielen en zochten met de oogen over de streek. Dan wees de zwarte stoker naar boerke Van de Velde, die daar onverlet aan 't ploegen bleef op zijn hoogen kouter. Maar de groote heer scheen er niet in te vinden, hij schudde den baard en:

- Jongens, woont hier nergens een boer, een boer die peerden heeft?

De jongens schoten in een lach en Fonske Pek, na een tijdeken aarzelen sprong vooruit om te zeggen:

- Daar, op gindsche hofstee, mijnheer, daar woont mijn boer.
- En hoever is 't van hier manneke.
- Een uurke, zei Pekske met een vriendelijk gemonkel.

De slimme koeiers wisten 't wel hoe men een vreemdeling voor den aap houdt: ze stonden daar nu lijk gebonden, de groote heeren, die anders zoo stout in hun wagen, neusmakend voorbijrijden en minachtend neêrzien naar al wat rond hen in de leegte ligt - nu moesten ze

de hulpe hebben van die verachtelijke deugnieten en die zijn zoo gereed niet om hun dienst te bewijzen!

- En ik woon ginder, mijnheer, deed Kleppe en hij wees naar 't dak van eene hofstee dat tegen den gezichteinder uit den grond opstak.
- En dat boerke ginder, heeft die geen peerden?
- Neen-hij, menheere, dat is een koeiboerke - dat is boerke Van de Velde!
- Wil-je ne keer loopen en vragen dat hij hier zou komen, ventje?

Kleppe stond met de handen in de zakken en roerde niet. De heer overging al de aangezichteu, maar ze keken al om 't even onbeschaamd en ongewillig, vrank den heer in de oogen en hij voelde wel dat geen enkele een stap zou doen - dat ze de heeren vijandig of bot waren. Dan haalde hij zijne geldbeurs uit en seffens schoten ze toe met de hand aan de muts en de andere uitgestoken.

- Ik, menheere, ik, ik, ik!

De groote Vandorpe, met zijnen langen arm, had het eerst vast en in één wip was hij uit zijn kloefen en barvoets weg in den vluchtsprong over de straat en den barm op bij 't boerke. De onderhandeling was heel kort, zoo zagen zij, en de koeier was er even haastig terug tenden adem van 't loopen. En hij gaf zijne boodschap in heel heur openhartige boudheid - de eigenste woorden van boerke weer:

- Gij kunt naar de verdommenisse loopen met uwen duivel-op-wielen, menheere, hij zegt dat hij voor niemand van zijn land en komt!...

De koeiers schoten in een luiden lach. Ze hadden er hun deugd in, den onmachtigen spijt te zien van de verongelukte heeren en ze gaapten dat aan met hun argeloos smoeltje: lijk jongens, die 't wel willen maar 't niet gebeteren kunnen. De toestand werd al meer te spannen en ze konden niet uitvinden hoe dat spel zou afloopen.

('t Vervolgt)

STYN STREUVELS

Mengelmaren

WE schrijven hieronder twee uittreksels af, omdat we meenden dat de lezers van 'Biekorf' in heide belang kunnen stellen.

Het eerste is van D.A. Stracke S.J., die in *Lectuur* (1905, blz. 84 en volg.) het werk bespreekt van Dr. C.G.N. de Vooys: *Middelnederlandse Marialegenden* van wege de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde.

'De legendenverzamelaars moeten beschouwd in de omstandigheden van hun tijd, als beschavingsproducten die men evengoed aantreft buiten als binnen de kloosters; van opzettelijke overdrijving of leugen kan er inzonderheid geen spraak zijn. Zulk oordeel moet echter nog nader worden omschreven en gestaafd om ingang te vinden waar het hoort. Het is dan ook te wenschen dat eenige *Zuidnederlandsche* geleerden die door hun godsdienst en geschiedenis nauwere verwantschap van geest en hart met een Caesarius ol een Cantimpré bezitten, insgelijks werkzaam worden op dit breede studieveld. Nog menig vooroordeel verduistert den blik van Protestantsche schrijvers. Tal van minder juiste uitdrukkingen en verkortingen moeten hier nog geweerd.' (bldz. 85).

Het tweede knippen we uit *Stemmen onzer Eeuw* (1905 blz. 191-2), waar Fr. Bonaventura Kruitwagen, O.T.M. (Woerden) 't volgende schrijft:

'Tegen het eind van dit jaar hoop ik in de *Analecta Bollandiana* de beschrijving te geven van de Latijnsche handschriften der "Actus [beati Francisci et sociorum eius]" (en "Speculum perfectionis", welke te zamen, vermengd met andere elementen, in de Latijnsche handschriften verwerkt zijn tot de zgn. "Legenda antiqua"), welke ik in Nederland heb kunnen vinden. Het zijn de volgende: *Den Haag*, Kon. Bibliotheek, handschrift 73 H. 35 (vroeger K 54); *Utrecht*, Universiteitsbibliotheek, Cat. Tiele, handschrift n° 126, n° 167 en n° 315; *Deventer*, Athenaeum-bibliotheek, handschrift 10 W 5 (Cat. van Slee, n° 35). Daarbij komen nog *Düsseldorf*, Staatsarchiv (vroeger Landesbibliothek), handschrift B 85 en *Brussel*, Biblioth. royale, handschrift n° 771-2. Kan mij iemand nog andere Latijnsche handschriften van "Actus", "Speculum perfectionis" of "Legenda antiqua" aanwijzen? Ook gegevens omtrent andere Latijnsche handschriften, welke *Franciscana* bevatten, zal ik in dank ontvangen. (De bladen die deze vraag zouden willen overnemen, zullen mij daarmede eenen grooten dienst bewijzen).'

Wie vat 't aan?

JAN BERNAERTS, leeraar in het Nederlandsch, te La Louvière.

[Nummer 15]

Het Duivelstuig
(*Vervolg van bladz. 247*)

MAAR zonder een woord, ging de heer met groote stappen de straat af en de andere heeren en al de koeiers volgden hem in bende, recht naar 't boerke. Ze liepen vooruit, sprongen op hun vlugge beenen den hoogen barm op en af om te toonen aan de heeren dat 't een spelletje was en gemakkelijk te doen; en dan stelden zij zich op een afstandje, tegen den rand van de gracht om van daar de verhandeling te hooren en te zien hoe de heeren met hun stijve beenen, die helling zouden opgeraken. Al dien kant is er geen mennegat, ze wisten het - anders moesten zij drie stukken lands verre al rond - maar 't ging, jongens, 't ging, met houden en steken en trekken ging het toch en twee gerochten boven en de andere twee bleven beneden staan wachten.

Geen nood dat boerke zou genaderd zijn op hun wenken om naar den rand te komen en van daar hunne boodschap

te aanhooren! Met een schuwen blik bezijds, hield hij 't spel in de piere, maar hij gebaarde zich onwetend en dom, in 't geloof dat de heeren allang in Gent waren met hun rappen wagen! Hij keek moedwillig van de werke weg, hield den hals gespannen en 't lijf gebogen over den ploeg, maar zijn oogen blekten alsof de duivel op hem toekwam. Zijn herte klopte van kwade aandoening, en hij voorzag en vreesde dat er hem iets op den nek zou vallen, iets dat hem heel den dag kon bederven; daarom was hij op zijn weerhouden en voornemens niet te inschikkelijk te zijn, integendeel. En hij ploegde maar voort om geen tijd te verliezen. De heeren mochten achter komen, 't kon hem niet schelen. Zijn wantrouwige oogen schichtten onrustig, diep onder zijn groote pet; zijn dunne lippen sloten als een schreefken met twee omgebogen hoeken in de diepte van zijn uitstekende kin. En als hij eindelijk' aan den los, waar hij keeren moest, de twee heeren in den bek liep en gevangen stond, scheen heel zijn wezen te zeggen: wel wat moet ge hebben van mij? maak het kort en zie dat ge van mijn land komt, heeren uit de steê!

De groote met zijn langen overjas, sloeg aan als een soldaat met de hand aan zijn groote lederen muts en hij momkelde vriendelijk.

- Boerke, zei hij, we hebben breuk aan ons machien, weet ge niemand die ons zou willen helpen?

Boerke keek op met een haastigen snok van zijn hals, de wenkbrauwen opgetrokken, en hij stond daar bloot in zijn vuile kleeren op de kleuterige stijve beenen in zijn wijde broek, met de grove handen ongemakkelijk en schijnbaar ongeduldig, alsof hij vragen wilde: wat kan ik daaraan helpen? geef uitleg?

- Kunt ge mij niet zeggen, vriendschap, hoever we hier zijn van 't naaste station?

- Drie kwart, mijnheer, drie kwart van Sterhoek, ginder; en zijne hand wees met het leizeel in een richting waar de heer niemendal ontwaren kon wat aan een station geleek.

En boerke snokte om zijn koeien te doen aanzetten.

En alsof 't al uit was en om niet al te onbeleefd te zijn, wilde hij er nog een woordeke bij doen in 't voortgaan.

- Moe-je nog ver vandage met uw ding?
- We komen uit Doornijk en moeten naar Gent.
- Hm, hm, deed 't boerke in zijn eigen, in mijn tijd deden we dat te voet... maar tegenwoordig moet het al vliegen... juu, Mietje, tuuk!...

De groote menheer met zijn blinkleeren leerzen mocht achterstappen in de vore, wilde hij nog iets weten, boerke deed reeds alsof hij weer alleen op zijn land stond.

- Weet ge niemand die ons machien zou willen naar 't station brengen? riep hij luide.

Boerkes rug bleef gebogen en zijn hoofd wendde van 't werk niet af en dan riep de heer in een plotse beradenheid:

- Als ge er uw koeien wildet aanspannen en ons uit den nood helpen?
- G'en zult dat van niemand gedaan krijgen, zei 't boerken zonder ommezien, 't is verlaan tijd op 't land.
- 't Is maar een uurtje werk...

De kop van den boer schudde beslist ontkennend.

- 'k Moet hier vandage gedaan hebben, morgen moet er 't loofzaad in.
- We zouden u rijkelijk voldoen...
- Voor geen honderd frank, spotte hij verachtend

De heeren bleven besluiteloos als verdoold staan kijken en wachtten tot dat de verstokte boer weer zou voorbijkomen.

- En weet ge ons niemand die ons zou helpen?
- 'k Zeg u dat 't verlaan tijd is. En met een vage gebaar van zijn hand wees hij spotgrijnsend naar de koeiers die langs de gracht zaten te snelooren: - diè dàar hebben tijd genoeg, ze zullen uwen wagen wel doen rollen en brengen waar hij zijn moet!

Maar op denzelfden stond zag boerken in de verte waar zijn huis met 't opene naar hem bloot stond, Barbara, die met de handen in de heupen in 't deurgat stond en met geheven hoofd den kijk hield naar 't geen er op 't land

gebeurde. En gelijk hij 't op den slag gevreesd had en voorzien, gebeurde 't werkelijk: ze kwam opgesteken met haastige stappen, in haren onderrok en met een wezen alsof het land in nood was en er ongelukken te vreezen waren - om heur vrouwelijke nieuwsgierigheid te voldoen.

- Nu zal 't spel verslechten! meende boerke en hij vreesde 't ergste maar hield zich gesloten.

Ze hield den stap in als ze de heeren van bij in 't gemoet moest komen en ze groette beschaamd eerst en ze bezag beurtelings haar man en de heeren zonder te weten wat er gaande was.

- Wie is er? Wat gebeurt er? Is er iets gebeurd?

Waren 't jagers of... opzieners of... landmeters, of ging er een fabriek gebouwd worden op de streek en kwamen ze om land te koopen? dat alles schoot deur haar hoofd en ze vreesde iets omdat Van de Velde er kwaad uitzag en te treuzelen stond zonder iets te zeggen.

- Mijnheer zijn ding, en boerke wees naar den automobiel verder op straat, mijnheer zijn ding is gebroken, z'n kunnen niet voort... maar 'k en kan hier toch mijn werk niet verlaten om dien wagen te gaan voortslepen?!...

- Ha, 't zijn heeren met 'nen mobiel! loech de vrouw en 't raadsel was haar ineens opgelost. Maar dan stonden ze weer allegaâr op malkander te kijken alsof ze den uitslag van haar toestemming verwachtten. De heer deed nu opnieuw zijn gelegenheid uiteen aan de boerin, die er vriendelijker op gesteld scheen dan haar baas.

- Ha, en 't zou moeten naar Sterhoek gebracht worden, als 't uit zijn eigen niet loopen wil?

- Ik wil de moeite wel vergoeden...

- Wel, hè: 't is gevonden! Span er uw koeien aan, baas, wat is dàt? 't Is gauw gedaan! Als die menschen nu hun vapeur kwijt zijn... Ge moet hen helpen, hier kunnen ze toch langs de straat niet blijven. - Die dingen loopen wel zeere maar er is nog al dikwijls iets aan dat faalt, newaar menheer...

- 'k Zeg dat er te veel werk is, snapte boerke haar af, wie zal er toen morgen 't loof zaaien?

- 'k Zou geern vijf en twintig frank geven, zei menheer met een aarzeling.

- Wel zaai het overmorgen uw loof! riep de boerin. 't Woord van den heer had haar doen opschrikken - wàt, Naas zou dat uit zijn handen smijten - vijf en twintig franken! - Ze keerde heur met den rug naar de heeren, om Naas wat al den eenen kant te krijgen en daar duwde ze 't hem duchtig toe:

- Hoorde 't niet dommerik? Kunt ge op een week zooveel verdienen met uw koeien? Als gij 't niet en doet, dan span ik ze er zelf aan. En ze wendde zich weer tot de heeren.

- Zeker, zullen we u helpen; komt ge niet eerst naar 't hof om iets te aanveerden? 't Is nog ver en 't zal avond zijn eer ge aan Sterhoek zijt - uwe mobiel zal nu zoo rap niet loopen! loech ze.

Neen, ze wilden maar liefst dadelijk aanzetten, misschien zou het voorzichtigst zijn om 't treffen van een trein.

En Naaske, zonder nog tegen te stribbelen of steigeren, haakte 't zwinkel van den ploeg en dreef zijn tweespan langs het mennegat naar de straat. Al de jongens liepen meê en de boerin ook wilde dat vreemde tuig nu eens van bij beschouwen.

- Dat spoutert altijd zoo duivelsch voorbij over de bane dat 't aan niets en gelijkt, zei ze.

De twee andere heeren, die ter plaatse de wacht gehouden hadden, onthaalden de makkers en hun gevolg met een glimlachje.

- Wel, wel, begon de boerin, en durfde gilder daarop rijden!? Ze bekeek den wagen van achter tot vooren, om te zoeken waar dat razend element verborgen zat, - die vapeur, die force, die de wielen zoo deed zoeven en snorken en snokte en asemde soms als een bezeten beest! Maar 't lag nu levenloos en stil als een gekeeld zwijn.

- 't Leven is eruit, menheeren, der hapert iets aan? en de teutere... is die ook kapot? ze moesten hem doen spelen om haar plezier te doen. En ze schudde wijsgeerig en glimlachend het hoofd. - 'k En versta er niets van;

de menschen zijn te slim tegenwoordig, meende zij, de wereld is ten hoogste, wat gaan we nog al zien? Maar 't en zal niet blijven duren... en daar halen toch zooveel christen zielen hun rampe aan!

Maar Naaske had niet veel lust om lang te treuzelen. Hij stond gereed met 't zwinkel opgehouden, bachten de koeien, maar hij aarzelde nog om te naderen.

- Kan dat ding nu geen kwaad meer? vroeg hij wantrouwig.

- Wees gerust, 't is zoo dood als een kadaver, loech de zwarte stoker, er steekt niet meer leven in als in een boerenwagen.

- Als 't alzoo is, in godsname dan. Vrouw, tegen 't avond ben ik terug. - En kan er geen kraantje losvliegen of een darm bersten? vroeg hij nog, om zeker te zijn.

- De stoom is er uit en 't vuur en de elektriek ook, newaar menheer? verzekerde de vrouw op hare beurt.

De heeren loechen droog weg in hun ongeluk en boerke spande zijn koeien aan en reed voort. Hij keek achterdochtig om en 't logge voertuig volgde gewillig, zacht rollend op de dikke wielen van ezelsvel, als een koetse op haar zokken zoo stil zonder stoot of rammeling.

De boerin stond met de handen op de heupen te midden de bane den stoet na te oogen en dan schoot ze in een hartelijken lach.

- Hewel, menheers, 't is toch koddig zulk een sjees met koeien! Naas, doe uw dingen wel, man! En zie dat ge er eere af haalt! riep ze.

De koeiers loechen ook en ze dansten en ze liepen errond. De heeren wandelden ernevens.

Naas was te kwaad om naar iets te luisteren, zijn oogen hield hij op de koeien en hij verwenschte die bliksemsche jongens, die als zotte schapershonden hun pleizier hadden.

- Ga voort, duivelsgebroed! dat ik hier mijne zweep had! dreigde hij.

Aan den kring van de straat bleven zij eindelijk achter en keerden naar hun weide. Dan ging de tocht veel stiller.

De achtermiddag was al naar den avond gekeerd en de hane lag als een eindelooze schreef tusschen de twee reken boomen, over het vlakke land, zonder uitzicht van einde ol wenteling en tenden of in den omtrek was er nergens een speur van huizen of dorp.

De heeren liepen al koutend ondereen, gelaten nu in hun gedwongen vertraging; en boerke bleef op zijn eenigheid, met gesloten mond, verlaan om zijn gespan te drijven. Achterna begon eene van de heeren om Naaske aan den praat te krijgen: ze wisten niets beters te doen om den weg te korten, die voor menschen, gewend erover te vliegen in stormende vaart, nu den langen afstand te voete moesten afleggen, - en ze werden ongerust omdat ze nergens geen ijzerweg ontwaarden in de verte.

- Hoe noemdet gij 't station? vroeg de groote heer.
- Sterhoek, zei boerke in éen bete.
- En is 't nog ver af?
- Neen 't.

Daarmede konden ze nog een eindje loopen zonder spreken, tot dat een andere begon met losse vragen naar nieuws en inlichtingen van de streek en den landbouw.

Op dat kapittel werd Naaske gesprakiger, daarin kon hij meêkouten en hij wilde hun wel wijs maken 't geen ze van hem weten wilden. 't Liep over de vruchten, de opbrengst, den veekweek, en 't boerke vond dat die heer, voor een steêling, niet al te dom was in 't boerenvak.

- Die zal een kasteelheer zijn, die kasteleins onder zijn gebied heeft, raadde Naas, of veel omgaat met zijne pachters.... en hij bekeek den zeemvellen overjas en dat aardig hoedje en de leeren handschoenen met een zweem van ontzag en achting. Naderhand begon hij zelf met te tasten uit wat streek de heeren afkomstig waren en hoe het er bij hen uitzag en gesteld was.

- Wij, landsche menschen en gaan nooit buiten ons dorp, en elke streek heeft toch haar eigen gebruiken - zijn de boeren daar ook gelijk alhier, menheer?

- 't Schijnt dat ze hier wel een beetje verachten! zijn en

niet gewend om met vreemdelingen om te gaan... kreeg hij voor antwoord.

Boerke nam het kalm en onverschillig op.

- We zien niet veel menschen, tenzij van ver op de bane, merkte hij en als er een ongeluk gebeurt... gelijk 't met u 't geval is.

- Ze houden niet veel van nieuwe uitvindingen, van machines?

Boerke zag den heer vlak in de oogen.

- Van die dingen? en hij wees op het tuig bachten hem. Die dingen? - 't oude blijft nog altijd 't beste; we doen ons wegen te voet - alzoo komen we overal in tijds! Nu is het alles halsbrekerij.

- Voor iemand die veel wil zien in korten tijd is 't toch beter?... en als...

Boerke schudde misnoegd den kop.

- De banen zijn niet gemaakt voor zulk wreed alm, viel Naas hem in de rede - eerst komen de heeren met hunne leerzen onze vruchten plat stampen om hazen te jagen en nu maken ze nog onze banen onveilig met die duivelstuigen! Heeft een mensch den tijd nog om uit den weg te springen als er zulks iets komt afstuiven? en peerden en koeien gaan ervoor op de vlucht alsof ze den duivel zelf zagen!

- Ze worden er wel aan gewend met den tijd, loech de heer.

- En intusschen, boer, mijdt u wel dat ze u niet dood en rijden. Hij wond zich op en werd kwaad. - En ik zeg u, menheer, als er mij met zulk een tuig een ongeluk overkomt, dat ik met mijn roer den eerste den beste de pooten van zijn gat schiete! weet-je dat? Is 't geen schande? Piere Stampers, hebben ze alzoo zijn kind overreden, stokkedood was 't op den slag, - en meent ge dat ze er eens naar om zagen? ze reden voort lijk de wind - en schuifelt erachter, boer! Ze moesten al die waaghalzen in 't kot steken! - ze rijden lijk razenden zonder te weten waar naartoe, - figuurlijk om weg te eten; rijen om te rijen! is 't niet te zot om te denken? roef!

- Dat zal toch zoo erg niet zijn, vergoelijkte de heer. Een boerenpeerd kan ook luimen krijgen en iemand verongelukken, zult ge daarom alle peerden op stal doen sluiten?

't Boerke verknabbelde zijn opgewondenheid, 't deed hem deugd nu eens zijn herte te kunnen openen aan iemand die 't betrof. En de heer nam het niet te kwalijk op.

- De tijden veranderen, loech hij, als ons grootvader moest weer uit zijn graf komen? Nu zit de jacht in de lucht en die achter blijft verliest zijn deel, de boeren zullen het ook wel ondervinden!...

- De boeren? vroeg Naas verwonderd. Hij kon niet begrijpen wat uitstel de boeren konden hebben met uitvindingen en rap over de wereld te vliegen.

- We geraken nog altijd goed door ons werk, verzekerde hij droogweg. 't Zijn maar de luierikken die te laat komen.

't Geen de heer bedoelde lag buiten Naas zijn begrip: de menschen die hij kende, verdeden den dag met neerstig te werken en al hun geluk bestond erin: te rusten als ze moe waren en te eten als ze honger hadden zonder eenig bijgedacht aan verovering in hunnen staat of schatten op te hoopen waarmede ze niet weten zouden wat aan te vangen. Van op hun land zagen ze de gezapig rollende wagens der voermans, de boerenkarren en het hondengerid - al 't andere schijverde er zoo haastig door dat hun trage gedachten den tijd niet hadden er overwegingen of gedachten uit te halen.

- Dat is nog maar een tijdeke dat ons al dat vreemd gerader uit de stad komt overgewaaid, dacht Naas in zijn eigen, trappelwielen en van die dingen op vier wielen met den toeter... hebben die kerels dan de bane in pacht dat ze er alzoo misbruik van maken? De trein, ja, die loopt op de schenen van den ijzerweg en daar moet een voetganger maar van blijven als de balie gesloten is...

- Als 't nog wat verergert zullen we mogen binnen de boomen blijven met ons gespan en over ons eigen land naar de kerk gaan... en de jongens, ze hebben maar de straat om te spelen en ze zijn beduiveld om...

De groote heer wilde nu gaarne weten waarom die kerels alzoo hun muts onder de wielen wierpen als er een automobiel voorbij reed?

Boerke bedacht zich een oogenblik, hij scheen het niet goed te weten.

- Wel, raadde hij, dat doen ze voor de aardigheid, om te kunnen zeggen, zie, ze is overreden geweest!

- En die Sterhoek?... vroeg een andere heer, bachten den wagen.

- Seffens, we zijn er.

Maar ze waren er niet en de avond was er al.

- En wanneer hebben we dan een trein?

- Ha! en Naas trok een bedenkelijk gezicht, dat zult ge moeten vragen aan den baanwachter, wij maken daar geen gebruik van - als we naar stad gaan is 't altijd te voet, dat is maar vier uurkes...

Ze zwegen weer en boerke dacht aan zijn vlasstoppel die halfomgewerkt was blijven liggen door de schuld van het ongeval, om dat hij dat domme tuig hier moest voortslepen tegen zijn gading. En in zijn spijt joeg hij de koeien om er gauw van af te zijn.

- Morgen kunnen ze geen poot verstijven, de arme beesten, dacht hij.

De landlieden, die nog hier of daar op 't veld waren, kwamen tot tegen de straat om dat aardig voertuig te zien voorbij trekken en boerke vond dan zijn eigen toestand belachelijk en hij werd beschaamd en kwaad op zijn vrouw, die hem overpraat had en gedwongen... Seffens komen we in de huizen, dacht hij, en we krijgen heel 't dorp achter onzen sleep; ge zult de menschen zien gapen. Hij wenschte dat het ineens donker werd, om niet verkend te worden.

De heeren merkten het dorp en de kerk die uitstak bachten de hoogte van de straat tusschen de boomen en ze gingen wat haastiger vooruit, Naas met zijn trage koebeesten achterlatend.

- Ha, ze laten mij alleen met den kluts, dacht hij; en wat weerhoudt er mij om uwen bucht hier in den brand

te laten en mijn wegen te korten!? Heeren, die van een kale reize komt en een ander al dien last aandoet! Maar hij weerhield zich omdat 't spel nu zoover aan gang was en hij 't zoover gesleept had, maar hij gromde en verwenschte zijn wijf en haar lichtgeloovigheid en het duivelstuig en al de tuigen van de wereld!

Op het dorp viel het uit naar zijn verwachting. Van aan de eerste huizen, overal waar ze voorbij een venster kwamen, vlogen de deuren open en menschen en jongens moesten dien raren, gelen wagen zien met de koeien, die stap voor stap, leuterend voortbewogen. 't Was een geirnde kermiswagen en de vier heeren schenen meê te doen in de algemeene leute en hadden er hun deun in en hielpen de rekels om te lachen met Naaske en zijn getrek, die alleen de zot van de gilde werd. De jongens dansten en sprongen en hoemeer menschen er bij kwamen, hoe min Naaske opkeek. Er roerde geen pezeke aan zijn mager wezen, zijn mutse bleef diep voor zijn oogen en zijn hand hield streng het leizeel, terwijl zijn blik vast op 't achterste van de koeien bleef. Hij deed alsof hij de mobiel niet kende, alsof heel 't getrek hem niet aanging. Hij ging stakestijf met rechten hals en zonder spreken tegen de koeien, de strate door en, voor de poorte van het schamel spoorhuis gekomen, gaf hij een snok en een diepe en veelbeteekenende ‘ho’ deed heel 't getrek stilhouden; zonder schok of stoot, levenloos en lam stond hij daar, de verdoemde wagen, alsof hij nooit meer rollen moest.

In al het geruchte en geroep en gejoel van menschen rondom en terwijl de heeren hier en daar om inlichtingen waren naar hun trein, lei Naaske zijn zwinkels af en miek ze vast aan 't gareel van de koeien.

- Ze kunnen nu zelve zien hoe ze dat ding op den trein purren of sjouwen, ik steek er geen hand aan, gromde hij.

- Kom, noodde de groote heer, kom, drink een pintje met ons, we hebben hier nog twee uren te wachten - 'k geloof waarlijk dat we hier aan 't einde van de wereld verdoold zijn!

- Ik niet, zei Naas. Moete voort, 't wordt avond,

morgen vroeg eruit en de koeien... Dan tastte de heer in den broekzak en haalde zijn geldbeugel uit. 't Boerke sneloogde zonder gebaren en stak onverschillig de opene hand uit en dopte het muntstukje dat hij erin voelde, zonder bekijken, diepe in den onderlijfzak.

- Dag, heeren, Hij miek een slappe beweging naar zijn muts en een knikje met den kop en de koeien beenden zoo rap mogelijk de straat uit.

- Dat was er nog aan te kort dat ik me zou zat drinken met die heeren en helpen wachten naar hun trein, pruttelde hij misnoegd. Gauw, zoo gauw als 't kan ben ik weg!

Hij voelde zich maar ontkommerd als hij buiten de huizen, met zijn koeien alleen was en dan tastte hij om het muntje te visschen in zijn diepen zak en bezag het. Naas verschoot als hij gewaar werd dat 't goud was - een gouden tienfrank stukje, maar hij wilde alevenwel niet toegeven aan de blijde verrassing. Hm! deed hij met gemaakte onverschilligheid -: dat is een kaf aan die heeren hunne hielen en 'k zou 't nog liever gemist hebben, waren ze maar naar den duivel gereden!

De koeien stapten gezapig nevenseen door de lange, eentonige avondstraat met de bedampte velden vlak al weerskanten, de schoone vruchtvelden in den avonddeemster.

Boerke keek of hij de mane nergens zitten zag aan den hemel; hij keek nog eens rond en bachten zich om te weten of hij wel alleen was en dan nam hij 't ernstig op om dapper den weg af te leggen en hij begon als naar gewoonte, zijne alleenspraak met de koeien.

- 't Is 't minste van mij, maar Miete en Sterre, gij zult af zijn en moe van zooverre te dretsen en morgen is 't te herdoen aan den ploeg.

Hij wist hoever 't nu nog te gaan was en gelaten, zonder gejaagdheid, begon hij de voorgestelde taak en volgde den stap van zijn beesten zonder aan 't einde of thuis te denken.

De omliggende, vreedzame stilte van den uitgaanden

dag bracht de gerustheid weer in zijn gemoed en in zijn gedachten herging nu van 't eerste tot laatste, 't geen er gebeurd was. De vreemde doening, de kleeren en het uitzicht van die stadsheeren, hun leven was iets dat zoover buiten zijn begrip lag, zoodat hij niet oordeelen kon of dat menschen waren gelijk hij en zijn wijl en zijn gebuurs hier te lande.

- Z' hebben 't voorzeker goed te huis, die gasten, onderstelde hij, en nog moeten ze erop uit en ongemak gaan zoeken met over de bane te stormen in 't gevaar van hun leven... En wat zoo'n stoomsnorker, die loopt zonder peerden, wel kosten mag! en wat voor 'n soort haver die peerden noodig hebben! Maar als iemand nu zooveel goudstukken heeft om erin te rollen!? Waarom blijven ze dan niet rustig te huis liever? Dat waren zooveel mysteries, die Naas met zijn levensopvatting en gezond boerenverstand niet kon aaneen krijgen. Aan zijne handen kleefde er eerde, zijn kleeren waren met eerde beplakt, beesten en alm, ploeg, rol en egge, 't had er alles rechtstreeks mede te doen en al wat hij kende kwam uit de eerde voort, al wat er groeide en bestond en zijn eigen gedachten waren er altijd en gestadig bij... en dat nu had hij vandage bemerkt: dat er menschen zijn, die blinkende leerzen dragen en handschoenen en glimmend lijnwaad en die wit zijn van vel, menschen, die daar al niets af wisten en daar heel buiten leefden en met hun hoofd vol andere dingen zaten! 't Ging boven zijn verstand... en hoe dat Barbara met die kerels zoo seffens gesprakig was en toegevend, daar was hij kwaad om en dat verdroeg hij niet.

- God weet, van wat voor sekte of geloof ze belijden, of 't alleens kristen menschen zijn?!

En hoe veel eerbied hij had voor de kostelijkheid van 't geld en hij erachter hankerde, en verheugd was, dat gouden penningsje te weten zitten in zijn zak, - tien frank, die zoo lastig waren om te winnen - (hij moest getuigen, dat zijn moeite en verlet rijke betaald waren) maar zijn weerzinnigheid bleef hem bij omdat hij gehandeld had tegen zijn gemoed in, omdat zijn dag alzoo geschonden

was en zijn werk ten halve lag en 't verveelde hem bovenal op voordeel, dat hij de vreugde en de uitbundige welgezindheid van zijn wijf zou moeten verdragen. Hij had het haar liever verweten, om op haar zijn gramte uit te werken, dat zijn tijd ten ondomme verloren was en hij zocht om haar ergens met een leugen, de schade en 't verlies van den dag aan te rekenen.

- 't Zal ons algelijk geen bate bijbrengen, dat vreemde geld, 't is slecht gewonnen, meende hij, dat duivelstuig, daar kan geen goed achter steken - een enkele tegenslag in de zaaite van 't loof, een ongelegen regenvlaag - en de winst is naar de knoppen!

Stap voor stap, zonder nagaan of tellen, altijd bezig in gedachten, was hij op zijn streek gekomen en voorbij 't land waar hij binst den dag gewrocht had. Daar lag de ploeg nog scheef geheld in de vore gelijk hij hem gelaten had. Boerke verkende de strepe lands, die nog te verwerken was en die anders, zonder dat ongeval, nu ook al ware gekeerd geweest! Hij hield van gedane werk en hij voelde nu de onrust in 't ongemak van iets, dat halverwege gebleven was en morgen zou moeten herbegonnen worden. Zijne misnoegdheid voelde hij nog verergeren als hij op 't hof kwam.

- Mietje en Sterre, gij hebt het bezuurd, zei hij, als ze weer op de stal uitgespannen waren, en morgen moet ge weer wakker. Hij hoorde Barbara al af komen en verwachtte den storm van heur nieuwsgierigheid en heur duizende vragen, maar hij miek al het voornemen haastig naar bedde te gaan in een kwaadheid en geen woord te spreken, met de reden, dat hij moe was en den verloren tijd voor morgen wilde inwinnen. Hij zou haar alzoo tempteeren en straffen om haar nieuwloopte zottigheid en haar moeisteerterij en haar domme toegevenheid met vreemde heeren.

Op haar eerste vraag antwoordde hij met een barschen grol. Hij slokte haastig zijn avondkost in en liet haar zitten zonder nog een woord. Hij stampte hard met zijn kloefen op den zoldersteiger, om haar te laten zien dat

't gemeend was en dat ze den volgenden keer mocht in heur huis blijven en bij heur eigen zaken.

Hij duffelde zich in de dekens met de gerustheid dat nu alles toch goed voorbij was; het gebeurde draaide nog wat voor zijn geest en dan miek Naas 't voornemen van er niet meer aan te denken en gauw te slapen om zijn vermoeidheid van dien verren gang in te winnen...

Maar wat later - hoe het kwam hij wist het niet, maar 't scheen heel natuurlijk - stond hij in blakhelderen dag, weer op de groote heirbane, den weg op te kijken en daar kwam weer zoon stormwagen afgereden - 'k heb nog tijd om uit den weg te gaan, meende Naas en hij bleef met de duimen in zijn mauwgaten, gerust staan kijken - het naderde als een vuur, maar: 'k heb tijd, dacht Naas. Hij wist niet wat hem weerhield om te schuiven en 't werd koppigheid achterna, uitdagende treitering - hij wilde nu eens zien of ze voor hem niet zouden uit den weg gaan. 't Was gewaagd, hij wist het, zijn herte klopte in de angstige verwachting, maar 't was of heel 't dorp de oogen op hem hield, of ze stonden te wedden op zijn moed: hij zal blijven - hij zal niet durven!?..... En Naas dorst! Hij stond op de beenen geplant als een boer op zijn land en hij keek het monster vlak in de oogen! Maar dan kreeg hij zulk een daverslag tegen zijn lijf en als van de varende vrouwe, werd hij opgeschept en hooge de lucht in geslingerd en hij viel hals over kop naar beneden, juist in den bak van den rotsenden wagen en.... roef! hij reed mee in een geweld dat hooren en zien verging. Naas tierde en sloeg met armen en beenen al waar hij daken kon.

- Wat krijgt ge Naas? Wat doet ge? kermde zijn wijf, wordt ge razend? Ge slaat mij dat 't zeer doet!

Dan werd Naas gewaar dat hij te bedde lag en dat zijn wagen vast op de vier pikkels stond en niet en roerde.

- 't Is al uw schuld, gij dom einde van een wijf met uw verduiveld babbelen en moeien! Laat mij slapen, gromde hij.

STIJN STREUVELS

De Steenweg

ALOVER hil en dal, in eindeloozen wandel,
in eindloos golven, rolt de breede steenweg heen.
Het is de aloude baan van oorlog en van handel
die volkeren verbindt en groote menschensteên.

De dorpen liggen af, verspreid aan beide zijden,
en op de lange vaart wordt eenzaam slechts aanschouwd
een' herberg hoog en groot die spreekt van oude tijden,
een steenen molen of een lustkasteel in 't woud.

Den steenweg volgen steeds getrouw, in alle bochten,
de groote boomen met rumoeren vreemd en dof,
met lommrig loofgewelf vol koelende ademtochten,
gelijk een lange loove in 's werelds wijden hof.

Van steile hoogten is een duizlig dal gegraven,
gelijk het reuzenbed van een verdwenen stroom,
dat om den heuvel kromt, en kerken, molens, kaven
en al wat heerlijk is bevolkt den overzoom.

De steenweg over 't dal staat loodrecht opgetogen
en lijk een ladder vóór den hoogen berg geplant.
Daar hangt een wagen met vier peerden onbewogen
gelijk een reuzenspin die klautert aan den wand.

De sperrebosschen eerst gezaaid als duistre vlekken
in 't landschap, of op 't hooge leegrend als een wacht,
verdichten meer en meer en somber overdekken
het onafzienbaar ruim met ruizelende nacht.

Heimzinuig kruipt de baan door 't land van nacht, en sproken,
het rooverskoningrijk, het schimmenwingewest.
Een' enkle herberg is in 't eindeloos gedoken
gelijk een tooverslot, een' ongewrikte vest.

Wijd rolt de heirbaan voort naar Morgenlandsche streken,
naar 't groenend Oosterland waarvan de sage maart,
naar landen onbekend die wondre talen spreken.
Wie streeft dien droomtocht na, die lange Gyptenvaart?

D. VAN HAUTE

[Nummer 16]

Tennyson's Enoch Arden

ZOOVER het oog reikt zijn 't geborsten klippen,
Waarin een kloof vol schuim en geelgrauw zand.
Ginds, roode daken bij een kleine werf
Gehoopt; dan een vervallen kerk; en hooger
Een straat die naar een lijv'gen molen opklimt;
Daar achter hemelwaarts een grijze hille
Met deensche grafsteên; en een haas'laarsbosch,
Op herfsttij veel bezocht door notentrekkers,
Bloeit groen in 't bekervormig duinendal.

Hier speelden op de kust wel honderd jaar
Geleên, drie buurmanskinders: Anna Lee,
Het mooiste meisje van geheel de haven,
En Filips Ray, des mool'naars eenig kind,
En Enoch Arden, zoon eens ruwen zeemans,
- Een winterschipbreuk had hem wees gemaakt. -
Hier speelden ze op de barre zeekust, tusschen

Verwarde kabeltrossen, zwarte netten,
Beroestigde ankers en oud visscherstuig.

Zij bouwden hier hun brooze zandkasteelen,
En zagen ze overstroomd; of lieten daaglijks
In 't druk vervolgen van de witte baren
Hun kleine voetprint daaglijks weggespoeld.

Van onder in de klip was er een holte.
De kinders speelden daarin huisjehouden.
Vandaag was Enoch baas en Filips morgen;
En Anna was steeds huisvrouw; maar 't gebeurde
Dat Enoch voor een week wou meester zijn,
En zei: ‘Dit is mijn huis, en dat mijn vrouwke’
- Het mijne ook, zeide Filips; elk zijn beurt.’
Wanneer nu, als er werd gevochten, Enoch
Als sterkste meester bleef, kon Filips roepen
Met tranen van onmacht'ge woede in zijne
Blauwe oogen: ‘'k Haat u, Enoch’ en, dan ook
Begon het kleine vrouwke mee te weenen
En hen te smeeken niet om haar te twisten;
Zij wilde, zei ze, beider vrouwke zijn.

Maar toen der kindsheid roos'ge daagraad heen was
En elk den gloed der jonge levenszon
Gevoelde, stelden op datzelfde meisje
Die twee hun hart; en Enoch uitte haar
Zijn hart, doch Filips minde in stilte; en 't meisje
Scheen Filips 't meest genegen, maar 't was Enoch
Dien zij beminde, ofschoon zij 't zelf niet wist,
En zoo men 't had gevraagd, 't ontkend zou hebben.

Bij Enoch kwam steeds vaster het besluit op
Van al zijn winstjes spaarzaam te vergaren,
Zichzelf een boot en dan een huis voor Anna
Te koopen. Zóó goed slaagd'hij, dat er eindlijk
Op mijlen ver langs 't barenbrekend kustland
Geen visscher wierd gevonden die zoo slaagde

Noch zoo stout was of min 't gevaar ontzag
Dan Enoch. En zoo diende hij een jaar
Aan boord eens koopvaardijschips; en toen wierd hij
Volop matroos; hij redde aan drie het leven
Uit 't woest gezwaai van 't nederstormend water.
En hoog stond hij in aanzien bij al 't volk.
En eer hij één-en-twintig jaren telde
Bezat hij reeds een boot en had voor Anna
Een huis, 't geleek een nestje, en stond halfweg
De nauwe straat die naar den molen opklom.

En op een gouden avond in den herfst
Hield 't jonge volkske luidop feest, en liep
Met pak en zak en korven, groot en klein
Naar 't boschje noten trekken; Filips bleef
Een uurtje t'huis, daar hem zijn zieke vader
Nog noodig had; toen hij den heuvel opsteeg,
Daar waar de punthoek van het bosch begint
Naar 't dal te glooien zag hij 't paarke zitten,
Enoch en Anna, hand in hand; zijn groote
Blauwe oogen en zijn bruin verweerd gezicht
Doorgloeide een stil en heilig vuur, dat brandde
Als op een altaar. Filips zag hen aan,
En las zijn vonnis in hun wezenstrekken;
Hij kreunde als zij hun hoofden dichter leunden
En druimde weg en kroop in 't diepst van 't woud
Als hadde een doodsteek hem het hart getroffen.
Daar leed hij ongezien, terwijl de jeugd
Haar jubel galmen liet; dan ging hij voort
En droeg in 't hart een levenslangen honger.

Zij trouwden dus; de klokken klonken vreugdig
En vreugdevol vervlogen zeven jaren
In welstand en gezondheid doorgebracht,
In wederzijdsche liefde en eerlijk werk;
Met kindren; eerst een dochter. De eerste kreet
Van 't kind ontwekte in Enoch de eedlen wensch

Van al zijn winstjes spaarzaam te vergaren
En 't kind een betere opvoeding te geven
Dan hem of haar te beurt viel: hij vernieuwde
't Besluit toen twee jaar later hem een zoon wierd
Geboren, de afgod van haar eenzaam leven,
Wen Enoch dobberde op de onstuim'ge zee,
Of somtijds reisde door het land; want Enoch's
Wit paard, en Enoch's zeebuit, in een korf
Vol zeegeur, on zijn wezen dat vereelt
Geworden was in duizend wintervlagen,
Was niet alleen gekend op 't marktplein; maar
De duinen over, in de lommerlanen,
Daar waar de leeuwenwelp de deur bewaakt,
In 't stil kasteel zelfs, waar de pauwiep groent,
Want hier bracht Enoch steeds den vrijdagkost.

Verandring kwam er lijk in al wat aardsch is.
Tien mijlen noordwaarts van de kleine golf
Was er een grooter haven: daar ging Enoch
Te water of te lande somtijds heen.
Eens dat hij daar was, klom hij, in de haven
Op eenen mast: en zie, hij gleed en viel:
Men hielp hem recht: een lidmaat was gebroken,
En wijl hij zijn herstel lag af te wachten
Kreeg zijne vrouw een tweede zoontje, een ziek'ling.
Een nieuwe hand sloop in 't gezin en nam
Het brood van vrouw en kindren; en hoewel
Hij ernstig en godvreezend was, toch sloeg hem
Zwaarmoedigheid en twijfel, toen hij daar
Dus werkloos lag: als in een nachtmaar zag
Hij zijne kindren elken dag hun have
En goed verleven kwijnend in de ellende,
En zijn geliefde vrouw doodarm. Dan bad hij:
‘Help hen hieruit, wat ook van mij geworde.’
En wijl hij bad, kwam de overste van 't schip
Waar Enoch op gediend had: van den rampspoed
Had hij gehoord. Hij kende en achtte hem.

Hij meldde dat zijn schip naar China voer:
Een bootsman nog ontbrak hem. Wilde hij meê?
Nog lang zou 't duren eer men kon vertrekken
Van hier! Zou Enoch deze plaats niet willen?
En Enoch stemde er dadelijk in toe,
Verheugd dat zijn gebed aldus verhoord was.

Zoo scheen voortaan deze onheilswolk niet erger
Dan als een wolkenschaduw soms der zonne
Hoogschitterende hemelbaan belemmert,
Of eilanden het zicht op de Oceaan.
Doch... vrouw... en kinderen... als hij zou weg zijn?
En Enoch woog en wikte lang zijn plannen:
De boot verkoopen - die hij toch zoo liefhad. -
Hoe meen'ge vlaag had hij erin doorstaan?
Hij kende ze, als zijn paard een ruiter kent.
Doch zoo hij ze verkocht en dan met de opbrengst
Geschikte waren kocht, en Anna handel
Dan dreef in al wat zeelui noodig hebben?
Zoo zou zij 't huis recht houden binst zijn wegzijn...
Hij zelf zou kunnen handel drijven ginder?
En meer dan eens de reis doen? Tweemaal, driemaal...
Zoo dikwerf 't noodig zijn zou... eindlijk zou hij
Bij grooter winst gemakkelijker leven
En al zijn kinderen eerlijk laten opvoên
En rust'ge dagen slijten in hun midden.

Dus, in zijn hart besloot reeds Enoch alles.
Toen hij naar huis ging, kwam hem Anna tegen,
Haar laatstgeboren ziek lijk kindje voedend.
Zij vloog hem te gemoet met blij geroep,
En legde hem het zwakke wichtje in de armen.
En Enoch nam 't, betastte wel zijn leden,
En woog het eens, en streelde 't vader lijk;
Doch moed om Anna zijn ontwerp te ontdekken
Dien kreeg hij 's morgens maar, dan zei bij 't eindelijk.

Dan eerst sinds Enoch's gouden ring haar vinger
Omsloot, verzette zij zich tegen hem;
Doch niet in tegenstribbling en krakeel,
Maar door steeds nieuwe smeeking en door tranen,
Door treurge kussen, dag en nacht herhaald,
(Voorzeker dat 't hun duur te staan zou komen)
Verzocht zij hem, bezwoer hem niet te gaan,
Zoo hij voor haar bezorgd was en zijn kindren.
Hij, slechts bezorgd voor haar en voor haar kindren
Doch voor zichzelf niet, wederstond. Vol hartzeer
Bleef hij bij zijn besluit en voerde 't uit.

Want Enoch trok met d'ouden zeemaat meê;
Kocht Anna goed en waren, en hij schikte
Het klein vertrek, dat uitzicht gaf op straat,
Met toonbank, hoeken, bakken, als een pakhuis,
En vroeg en laat zoolang nog Enoch thuis was
Doordreunden 't hutje bijl- en hamerslagen,
En knarsde en krijschte zaag en boor. En Anna
Was 't of men timmerde aan haar doodsschavot,
Totdat dat spel gedaan was. Slechts als alles
Bijna zoo net en nauw geschikt was - want
De plaats was smal, - lijk het natuur kan als
Zij bloem- of korrel inpakt, dan eerst rustte
De zorgvolle Enoch. En daar hij volstrekt
Tot 't laatst voor Anna hadde willen werken,
Ging hij vermoeid ter rust, en sliep tot 's morgens.

En Enoch zag dien scheidensmorgen tegen,
Verblijd en koen; met Anna's vreezen loeg hij;
Hem smartte 't slechts omdat die vrees haar smartte.
Doch Enoch als een braaf godvreezend man
Boog biddend neer, en in 't mysterie, waar
God in den mensch woont en de mensch in God,
Bad hij om zegen vz oor zijn vrouw en kindren,
Wat ook van hem gewierd; dan zeide hij:

‘Anna, met Gods genade zal dees reize
Nog aan ons allen troostende uitkomst brengen,
Bewaar me uw zuiver hart en milden haard,
Want eer gij 't peinst, mijn kind, zal ik terug zijn.’
En zachtjes 't kinderwiegje schom'lend sprak hij:
‘Gij mooie, kleine, zwakke ziekeling,
- Ja toch, ik zie er u te liever om. -
God zegene u; 't zal op mijn knieën rijden,
Van verre landen zal ik het vertellen,
En 't lustig maken, eens dat ik hier weer ben.’

Zij luisterde vol hoop op zijn vooruitzicht
En hoopte bijna zelf; doch toen hij stil
't Gesprek op ernst'ger zaken had gewend,
En op zijn zeemans, ruw begon te preeken
Van Gods Voorzienigheid en van betrouwen,.....
Zij hoorde en hoorde 't niet; als 't buitenmeisje
Dat onder 't brongespuit zijn kruik zet, peinzend
Op hem die ze voor haar steeds vullen kwam,
't Hoort en 't hoort niet, en het laat ze overloopen.

Ten laatste sprak ze: ‘O Enoch, gij zijt wijs,
Maar spijts uw wijsheid, weet ik toch, 'k gevoel het,
Dat ik uw wezen nooit meer weer zal zien.’

- ‘Wel dan, zei Enoch, ik zal 't uwe weerzien.
Het schip waarop ik vaar komt hier - dien dag -
Voorbij, verschaf u slechts een verrekijker,
Tracht mij te zien, en lach met al uw vrees.’

Maar toen nu de allerlaatste stonde daar was:
‘Anna, mijn kind, vat moed, en houd u sterk;
Zorg voor de kleinen, en houd alles als
't Behoort, totdat ik weerkom; nu moet 'k gaan.
En vrees voor mij niet meer, of zoo gij vreest,
Werp al uw vrees op God; zulk anker houdt.
Is Hij niet ginder in de verste streken
Van 't morgenland? En als ik derwaarts heenvlieg

Kan 'k Hem ontvlieden? Hem behoort de zee
Ja Hem, Hij schiep ze.'
   Dan stond Enoch op,
Nam zijn ontmoedigd wijf in zijn kloeke armen
En kuste zijn verbaasde lievelingen;
Maar 't derde, 't zieke kindje dat nog rustte
Na eenen koorts'gen slapeloozen nacht,
Liet Enoch stil als Anna 't wilde wekken.
'Wek het niet, laat het slapen, 't zou het zich
Toch nooit herin'ren!
   En hij kuste 't in
Zijn kooike, en Anna kneep van 's kindjes voorhoofd
Een lokje en gaf 't hem; hij bewaarde 't heel
Zijn leven; dan nam hij met haast zijn bundel
En wuifde met de hand en spoedde voort.

Den dag door Enoch aangeduid verschafte
Zij zich een kijker, doch vergeefs; misschien
Kon zij niet naar belmoren 't glas behandelen;
Of schemeroogde zij of beefd' haar hand!
Zij zag hem niet, en wijl hij op het dek
Te wenken stond, vervlogen stond en vaartuig.

Zij staarde 't na tot 't laatste stipje zeil
Verdwenen was en trok dan weenend huiswaarts.

Doch alhoewel zij zijne afwezigheid
Betreurde als zijnen dood, besloot zij toch
Haar treur'gen wil in overeenstemming
Te brengen met hetgeen hij wilde; maar
Zij slaagde in haren handel niet; zij was
Niet opgebracht in ruil en winkelleven
Noch kon door sluwheid dat gebrek vergelden;
Tot overvragen en tot liegen onbekwaam
Kon ze ook niet minder geven dan gevraagd was.
Zij vroeg zich af steeds: 'Wat zou Enoch zeggen?'
Want meer dan eens, in tijd van nood en drang,
Verkocht zij hare waren voor nog minder

Dan zij betaald had bij der goedren inkoop.
Zij miste, en was erom bedroefd, en dus
Steeds wachtend op het nieuws dat nimmer kwam,
Won zij voor haar een karig onderhoud
En sleet een leven vol zwaarmoedigheid.

Het derde kind, het ziekelijk-geboren,
Werd zieker nog, hoewel de moeder zorgde
Met moederlijken kommer; niettemin,
't Zij dat haar taak er haar meestal van weg riep,
't bij gebrek aan wat het noodig had,
Of 't zij omdat ze hem niet kon betalen
Die best had kunnen zeggen wat 't behoefde,
Welke ook de reednen waren - na wat kwijnen
Eer zij het zelf gewaar werd - lijk een vogel,
Gevangen in een kooi, die plots ontsnapt -
Zoo fladderde 't onschuldig zieltje henen.

('t Vervolgt)
J.E. VAN OLMHOF

Voor of tegen

Zijt ge voor het West-Vlaamsch, het Hollandsch, het algemeen Nederlandsch?

Nog eens dien zelfden tribbelzang van oudbekende klokken, en wat we hier voordragen is eigenlijk geene nieuwigheid, veeleer een opkooksel van oude stellingen en waarheden, maar die we om verschillige redenen hier nog eens opdienen: onder andere, ten wederwoorde aan sommige vrienden. Wél meenen ze 't met ons, doch in hunne verlegenheid of we soms te ver mochten gaan in ‘'t hollandiseren’, dachten ze ons wel eens te moeten verwijten dat juist diegene die Guido Gezelle's gedachtenzaad moesten helpen doen kiemen en tot rijke vruchten bedijgen, bezig zijn met het goedsmoeds in den grond te versmachten.

Vroeger reeds, in *Biekorf* te weten, jaarg. 1900, bladz. 81 en volgende, lieten we in eene bijdrage over ‘Taalgevoel en Taalzuivering’ het volgende drukken:

‘Men leze in *Taal en Letteren*, 9e jaarg., 8e aflev., 15en Augusti 1899, blz. 373 en volgende, het artikel van B(uitenrust) H(ettema). Er wordt daarin uiteengezet o.a. het onderscheid dat dient gemaakt tusschen *onderwijs* en *kunstuiting*. Het eerste eischt dat men leere wat *algemeene* taal is, maar het andere vergt eenen stijl die meer den stempel draagt van des schrijvers omgeving; dus mag daar veel gebruikt worden dat *dialekt* en geene algemeene taal is. Zoo is het bij Beets en Cremer - en bij ons mag het dus ook zijn: zoo is Guido Gezelle's taal geene onderwijzers - maar een kunstenaarstaal, die de zijne is...’

Wat we hier te zeggen hebben is hetzelfde, wat ruimer uitgebreid, wat klaarder toegelicht. 't Zijn oude koeien, uit den gracht gehaald om wille van menschen die blind zijn of, met gezonde kijkers, niet begeren te zien. De vorm is nieuw, en grootendeels eene plundering van Dr Aug. Vermeylen's artikel uit ‘Vlaanderen’, 1e jaarg. 1903, Juli en Augustus[1]; immers, daar er niemand beter daarover heeft gehandeld dan hij.

I.

Iemand is *denker* of *geleerde*, en schrijft werken meer algemeen van belang, wetenschappelijk van aard, hij heeft tot bedoeling om door 't grootste getal menschen mogelijk begrepen te worden en gelezen, hij moet tot zijn publiek nederkomen, en zoo is't ook maar redelijk dat hij eene meer algemeen toegankelijke taal tot voertuig neme voor zijne gedachten, daar die gedachten gemeen goed zijn of moeten worden onder de menigte. ‘Voor wetenschap-

(1) Dat opstel over ‘Partikularisme’ werd later opgenomen in: ‘Aug. Vermeylen's verzamelde opstellen’, 2 boekd. Bussum, 1904-1905.

pelijk en reflekteerend proza is *dat* Hollandsch[1] de eenige uitweg.'

DAARBIJ:

'De verfransching van 't onderwijs heeft het Vlaamsch, buiten de gewone omgangstaal, weinig spel gelaten: het werd door de werking van hooger geestesleven niet ontwikkeld. Onze omgangstaal is doorgaans *volks*taal gebleven...' De Fransche taal wilde hier 'alléén koningin' zijn en was het, alles wat hooger geestesleven, fijnere beschaving gold was Fransch en is 't nog - zoo wilt het de mode[2]. Het Vlaamsch wordt onder den

(1) Dat Hollandsch = eene algemeene schrijf- en spreektaal voor geleerden, zeer ten onrechte Hollandsch, maar veel beter algemeen Nederlandsch, genoemd.

(2) Dit is onder meer een der groote voordeelen onzer opvoeding in 't fransch, dat we, tenzij met taaie aanhoudendheid van eigen werk, onbekwaam zijn om ons in onze eigene moedertaal uit te drukken over onderwerpen van hooger geestesleven. De taal zat in den kelder gesloten, intusschen ging het leven vooruit en nu dat ze voorzichtig losgelaten wordt, zijn er veel nieuwigheden waar ze voor 't eerst nog moet kennis meê maken. Dan zou men de Vlamingen durven verwijten dat ze geene wetenschappelijke werken hebben, alsof 't hun eigene schuld nog was; dit zijn tweenegde geslepen lemmers en ze snijden al beide kanten.
Eene onmogelijkheid is 't voor Vlamingen om volmaaktelijk fransch te leeren, en een feit is 't dat weinig Vlamingen meer kennen dan een ellendig barbaarsch gezwets met logge zware fransche woorden in vlaamsche zinnen. 't Is genoeg, zal men zeggen. Zeker is 't genoeg, als men daarmee tevreden is, voor den tijd die eraan besteed wordt. 't Is genoeg, en daarvoor krijgen we tien lepels fransch tegen één lepel engelsch of duitsch of vlaamsch. Neen, 't en is niet genoeg, omdat er zooveel voor geofferd wordt. Te veel fransch krijgen we, onbetwistbaar te veel, en aldus wordt niet alleen de ontwikkeling van eigen taal tegengewrocht, maar dat overmatig fransch oefent zijn verderfelijken invloed uit op al de talen die aangeleerd worden. Letterlijk leven de jongens in fransche luchten als met een kanker staan 't Duitsch, Engelsch en Vlaamsch dat ze schrijven met fransch doortrokken en bedorven; zoo zijn ze ten laatste onbekwaam om ééne taal behoorlijk te schrijven; 't zijn franschheden overal en daaruit komt het dat Vlamingen over 't algemeen zoo ellendig stameren en zoeken wanneer ze voor de vuist in 't openbaar spreken.
- 'Het middelbaar onderwijs in een vreemde taal geven is niet paedagogisch, des te minder dat deze vreemde taal verder van de moedertaal af staat en dat de leerling de voertaal onvolledigst kent. Men verleert of leert onvoldoende zijne eigene taal en de vreemde taal blijft een laagje beplaksel boven op. Vlaamsche studenten met een diploma van volledige humaniteitstudien... zijn zooverre van de volmaaktheid gebleven met hun fransch dat elk jaar Universiteitsprofessoren hun beklag erover maken, dat Vlaamsche studenten wegens onvoldoende taalkennis in het examen steken blijven. Fr. V. Cauwelaert, Stemmen onzer Eeuw, 7 Juli 1905.

domper gehouden en belemmerd in zijne ontwikkeling als *taal* (niet als letterkunde).

En let wel dat wij Vlamingen niet alléén zijn in Belgie, om over die verachtering te klagen. De Walen gevoelen dat hun hetzelfde onrecht wordt gedaan, dezelfde schade gepleegd: in 'tverslag over eenen wedstrijd voor vertaling in het Waalsch lazen we:

‘Si notre patois diminue en étendue et en pureté, cela tient surtout à la diffusion de la langue francaise, *base* de notre système d'éducation, instrument principal de tout commerce intellectuel’.

En zij berusten in dien ondergang, leggend gedwee het hoofd in den schoot:

‘Comme toutes les vieilles choses locales, litterature orale, anciens usages, coutumes traditionnelles, les patois disparaissent sous le nivellement de la culture: le Walton n'échappera pas à la loi commune. Tout notre effort doit se borner à lui adoucir les amertumes du trépas et à lui faire des funérailles grandioses’.

Dat wij zóóver nog niet zijn, dat we nooit zóóver zullen komen, blijkt uit wat verder wordt uiteengezet, immers dat de verhouding tusschen ‘algemeen Nederlandsch’ en de Vlaamsche gewesttalen, gansch anders is als die tusschen Fransch en Waalsch. - Wij West-Vlamingen staan tegenover den franschen indringer gerugleund op de algemeene Nederlandsche taal, die niet eene vijandin maar 't bondgenootschap is waar we zijn ingelijfd.

Het Fransch heeft den groei en de ontwikkeling van onze Zuid-Nederlandsche dialekten tegengehouden, maar het Noord-Nederlandsch heeft den vooruitgang van het hooger geestesleven, met den tijd en de beschaving medegemaakt,

verfijnd is 't door lange jaren regelmatige ontwikkeling, 't heeft zich leeren voegen om tot vorm te dienen van effenaan nieuwe gedachten, daar wij zijn blijven staan. Daarom is het ook beter, om niet te zeggen alléén, geschikt tot kleed voor wetenschap of wijsgeerige afgetrokkenheid, of hooger lyrisme; ‘in sonnetten kan het er nog door’ zegt Vermeylen.

Stijf is die taal, stroef en gemaakt, dáár waar gewesttaal veel beter past in het schilderachtige, het concrete, het kunstwerk, met één woord; de beschrijving van het alledaagsche leven, de uitdrukking van volkspoëzie, de schildering van meer gewone en vertrouwde dingen, zachtere ontroeringen en minder ingewikkelde gevoelens.

Moeten we nu dat Noord-Nederlandsch gaan overnemen zonder meer, en onze dialekten in den zak steken, nu eens den hoed opzetten en dan de muts?

‘Voor de behandeling van wetenschappelijk onderwijs of wijsgeerige bespiegeling, *volstaat* (*al is het leelijk*) het gebruikelijk Hollandsch zonder eenigen twijfel... de taal der bespiegeling en der wetenschap zal zeker nog op Hollandsche leest geschoeid blijven, daar 't Noorden ons in dat opzicht alles te leeren heeft... Maar 't kan geen kwaad als de taal der studie *ook wat frisscher wordt*.’

Wat zal dus die algemeene taal zijn, op welk beginsel zal de eenheid gesteund gaan?

‘Wij willen een eenheid die ons niet opgelegd wordt, die niet verkregen wordt ten koste van al wat ons eigen is, maar organisch groeit uit gezonde ontwikkeling van *alle leden der nederlandsche* taal.

Elk land geve het zijne, uit elk gewest hale men het beste, en al het leefbare; we zullen nooit genoeg woorden hebben, er zullen nooit genoeg stemmen zijn, om al de rijke verscheidenheid van dit stuk aarde, van dit stuk menschelijkheid uit te zingen... Zoo worde dan onze taal een trouw en volledig beeld van ons wezen, ja eindelijk een algemeene, echt nationale taal: niet meer het Hollandsch, maar het Nederlandsch!’

Men heeft het altijd over ‘de spraakmakende gemeente’ en dat alléén zou gangbare munte zijn wat door die spraakmakende gemeente wordt aangenomen en gebruikt. Wel! Wat denkt men van eene spraakmakende gemeente als hierboven beschreven.

Och, en hier zou ik willen op zijn geheel dat heerlijk brokje proza overschrijven waarin door Vermeylen betoogd wordt: ‘hoe het opnemen van gewestelijke bestanddeelen in 't geschreven Nederlandsch geen gevaar is voor de eenheid van de taal.’ ‘Niet de eenheid der taal verkeert in gevaar, maar wel dat verarmde, schrale, afgetrokken, ingeslonken beeld-van-de-taal, dat de onderwijzer uit onbewuste gemakzucht door besnoeiing en beregeleering heeft gevormd.’ Zulk een taaltje, voorgestaan door sommige Belgen die erger hollandiseren dan de Noord-Nederlanders zelf, dat is in gevaar.

Zulke en dergelijke beweringen zijn al zóó dikwijls geuit geworden. Vroeger reeds hebben bekwame Vlamingen diezelfde meening uitgesproken en verdedigd met geschreven en gesproken woord, en hebben vastgesteld, aan welke vereischten een woord moest beantwoorden om te kunnen deelmaken van den algemeenen taalschat[1]. De Bo en Gezelle, P. Baes en J. Bols en De Caerne en Demonie, en andere en andere, aan wie we 't bewaard blijven en 't indoen van onzen overvloedigen West-Vlaamschen taaloegst te danken hebben.

Men leze de verslagen der Luitgaardegilde en daarin zal men vinden, hoe de meening der Vlamingen nu nog is wat ze alsdan was, en hoe het nog hetzelfde gebleven is ‘dit ras van onliteraire Jeremiassen, zoo bezorgd om onze taal’ die ze beschouwen als ‘een schoon opgeharkt pastoortuintje, met netgesneden palmstruikjes bezoomd’.

Dit is, ons dunkens, tamelijk klaar en voldoend. Maar aan den anderen kant, WIL men blijven schermen tegen molens, en hier, ten onzent, slaat men over tot een tegen-

(1) *Zie Verslagen der handelingen van de Sinte Luidgaarde*. Brugge, 1874-79.

zijdig uiterste overdrijven. Men wil West-Vlaamsch in alles, overal en door alles, bij West-Vlamingen en elders en men gaat zich kwaad maken omdat een Hollander Hollandsch schrijft. Zoogauw men een vorm tegenkomt die niet West-Vlaamsch is, dien noemt men Hollandsch en men spijkert hem aan den disch als kwaepenninck, en de schrijver wordt voor overlooper of ketter aangezien. En hoe wordt dat West-Vlaamsch dan nog opgevat? Bij velen van die het hardst roepen, is West-Vlaamsch een mantel die alles dekt, een te passe of ten onpasse aanhaken van slepende e, een kalm en onbewust begaan van ergerlijke taal- of spraakkunstfauten, een gebruik van woorden op eigen aambeeld gesmeed, en over 't geheel een zopje van gallicismen of germanismen; West-Vlaamsch is bij velen onhebbelijke slordigheid of schreeuwende onwetendheid.

Men leze ‘Van den kleenen Hertog’ bijvoorbeeld, en men zal overtuigd zijn, dat West-Vlaamsch schrijven juist geen kinderspel is, gewesttaal is als het goud op schilderijen; het moet aangebracht worden met handige veerdigheid, rijpe kennis van zaken, met kieskeurigheid en fijnen smaak, anders maakt het leelijke plekken.

Men zal ten slotte nog zeggen:

Guido Gezelle en andere West-Vlamingen gebruikten ook hun eigen West-Vlaamsch in werken met meer wetenschappelijken of meer wijsgeerigen aard, zoo bijvoorbeeld: ‘Uitstap in de Warande.’ of de vertaling van Mgr. Waffelaert's *Goddelijke Beschouwingen*.

Maar was Guido Gezelle wel een zoo *eng* West-Vlaming als men hem wil voorstellen? (Zie ons 2^{e} deel, en het aangehaalde artikel in ‘Vlaanderen’). En zelf tot in zijn meest wetenschappelijk proza, blijft hij niet al weinig wetenschappelijk van stijl? Is hij niet, ook dáár, veeleer de vinder, de kunstenaar?

En die Vlaamsche wijsgeerige taal der Goddelijke Beschouwingen, is zij wel de *levende taal*? Is zij een uit het volk gegroeid en ouder het volk levende voermiddel der gedachten, iets dat ingang vindt bij en verstaan

wordt door het volk, zelfs door de meer geleerde standen, of is zij niet eerder een kunstwerk, een meesterwerk wel en het werk van een genie, waar toch een maaksel, een kunstmatig opgebouwd iets, uit nog levende maar vooral uit oudere bestanddeelen? Waar leeft nog zulke taal buiten 't brein van die ze schiep, wie verstaat ze, die niet is ingewijd door eene diepe studie; 't is een prachtig gebouw, een schoon huis, misschien bewoonbaar maar onbewoond, een louter kunstwerk, opgebouwd uit oude steenen, en hedendaagsch en nieuw van eigen maaksel, zeker 't bezoeken weerd, doch meest voor oudheidkundigen.

('t Vervolgt)

CAESAR GEZELLE

Lenteschets

BLIJDE springt het beekje grillig
over kiezel, over kei,
wijl de koeien trage stappend,
grazen in de groene wei.

En het morgenwindje wandelt
spelend langs den koelen vliet,
waar het koeterken naar de echo's
roept zijn wild en helder lied.

Roept zijn wild en helder liedje...
slag op slag van djakgeknal
klakt en vult de tusschenpoze
slag op slag door 't wijde dal.

In de brank, van tak op tak, vliegt
kettrend 't bange vinkenpaar;
jongskens in het nestje steken
gapend koppekens te gaar.

Helder lacht de zon uit 't oosten
lijk een moeder op haar kind,
en het aardrijk warmgekust voelt
dat het leven herbegint.

THEO BRAKELS

[Nummer 17]

Tennyson's Enoch Arden
(*Vervolg van bladz. 273*)

DEZELFDE week dat Anna het begroef,
Verweet zich Filips in zijn eerlijk hart
- Dat sterk verlangde haar tevreên te zien -
Zoolang naar haar niet omgezien te hebben
- Hij had ze niet aanschouwd sinds Enoch heenging -
Nu moet ik haar, dacht Filips, gaan bezoeken
En haar wat ondersteunen.
Daarop ging hij;
Hij trok door 't eenzaam voorvertrek, en bleef
Een stonde staan voor eene binnendeur.
Hij klopte driemaal - niemand deed hem open, -
Ging binnen; Anna met haar smart alleen
En nauwlijks thuis van 's lievelings begraaf'nis
Had moed noch lust met wie 't ook was te spreken.
Zij wendde 't aanzicht naar den wand en weende.
Filips geheel ontsteld stond recht en zeide:

‘Anna, ik kwam u eene gunste vragen’
- zoo sprak hij; 't snikkend smartvol antwoord:
‘Een gunst van een zoo droevig hooploos schepsel
Als ik!’ beschaamde hem schier gansch; nochtans
Wijl zijn verlegenheid en teederheid
In strijd nog waren in hem, zette hij
Zich ongevraagd bij haar en zeide zacht:

‘Ik kwam u spreken van hetgeen uw Enoch,
Uw man, u wenschte; 'k heb het steeds gezegd
Dat gij den beste koost - een krachtig man:
Want had hij ergens op het hart gezet,
Hij sloeg de hand aan 't werk, om uit te voeren
Wat hij eens wilde, en dreef het altijd door.
En nu, waarom ging hij die verre reis aan,
En liet hij u alleen? Was 't om de wereld
Te zien?... Voor zijn vermaak? Neen, zeker; maar
Om 't nood'ge bij te halen, en zijn kinders
Een betere opvoeding te kunnen geven
Dan hem of u te beurt viel: daarom was 't.
En zoo hij wederkeert zal het hem smarten
Te vinden dat hun kost'bre jeugd verspild is.
En 't zou hem kwellen zelfs tot in zijn grat,
Zoo hij moest weten dat zijn kindren zwerven
Als veulens in het wilde. En nu dus, Anna....
Wij kennen reeds elkaar geheel ons leven;
Ik smeek u bij de liefde die gij hem
En zijne kindren draagt - 'k noem mij niet, neen -
Want zoo gij wilt kan 't Enoch mij vergoeden
Wanneer hij wederkomt - zoo gij wilt, Anna -
Want ik ben rijk en welgesteld. Zoo laat
Mij dus den knaap en 't meisje naar de school doen....
Deze is de gunst die ik u vragen kwam.’

En Anna 't voorhoofd aan den wand gedrukt
Weervoer: ‘Ik durf u niet in 't aanzicht zien;
Zoo dwaas, zoo neergedrukt schijn ik mijzelven.

Toen gij daar binnenkwaamt, dan drukte mij
Mijn leed ter neèr; nu is 't uw goedheid die
Mij nederdrukt. Doch Enoch leeft nog; ja,
'k Gevoel het in mijn boezem; hij zal het weèr-
Betalen; geld, dat kan men weêrbetalen
Maar zulke goedheid niet als de uwe'.
   En Filips
Vroeg dan: 'Dus Anna, gij laat mij begaan?'

Zij wendde 't hoofd, rees op en 't zwemmend oog
Op hem gevestigd staarde zij een stond hem
In 't vriendlijk wezen en riep 's hemels zegen
Op dat hoofd; dan nam zij zijn hand en drukte
Ze heftig, en ging buiten in het hofje.
Filips, den geest dus opgebeurd, vertrok.

Zoodus hij zond den knaap en 't meisje op school
En kocht de nood'ge boeken, en in alles
- Als iemand die zijn plicht doet in zijn voordeel -
Stond hij hen bij, ofschoon, om Anna 's wille
En 't laag gepraat der havenluiaards vreezend,
Hij 't hart zijn liefste wenschen vaak ontzeide en
Haar drempel zelden overtrad; toch zond hij
De kindren giften mee, als: moeskruid, fruit,
De late en vroege rozen van zijn tuin;
Konijntjes uit het duin, of nu en dan
- Op 't fijne meel zich roemend om den schijn
Der weldaad te verwijdren, - beste bloem uit
Zijn hoogen molen die op 't duinland druischte.

Doch Filips kon nooit Anna 's geest doorgronden.
Wanneer hij haar bezocht kon zij met moeite
In 't hart dat overliep van dankbaarheid
Een woordje vinden om hem te bedanken.
Doch voor haar kindren was Filips een god.
Uit afgelegen hoeken kwamen zij
Geloopen om met hartelijken groet

Zijn hartelijke welkom te bejegenen.
Zij waren meester in zijn huis en molen,
En kwelden zijn geduld met al hun lief
En leed hem mee te deelen; hingen aan hem
En speelden met hem ‘vader Filips’ lijk zij
Hem noemden. Filips won het veld dat Enoch stil
Verloos. Want Enoch scheen hun iets onzekers,
Iets als een droomgezicht of een verschijnsel,
Als een gedaante een vroegen morgen aan
Het einde van een lange dreef, gezien,
Die God weet waar naartoe ging. En tien jaren
Vervlogen sindsdat Enoch haard en landstreek
Verlaten had, en nooit kwam nieuws van Enoch.

't Gebeurde zeekren avond dat de kindren
Met maten wilden gaan naar 't haas'laarsbosch;
En Anna zou met ‘hen gaan; en zij smeekten
Dan weer om vader Filips ook mee t' hebben.
Zij vonden hem gelijk de drukke bie
In bloemstof, door het meel gewit, en zeiden:
- Kom vader Filips, kom’. Hij wilde eerst niet;
Maar toen zij hem begonnen mee te trekken,
Dan lachte hij en deed wat zij hem vroegen.
Was Anna niet met hen?... Zoodus zij gingen.

Doch eens halfweg het last'ge duin gekomen
Juist waar de hoek van 't hellend haas'laarsbosch
Valleiwaarts neeg, begaven Anna al
Haar krachten.
‘Laat mij rusten’
zei ze zuchtend.
Filips bleef gansch tevreden bij haar rusten,
Terwijl het jonge volk met blij geschal
Van de oudren weg onstuimig boschwaarts ijlden
En in het witte hazelbosch zich doken.
Langs hier, langs daar, zij plooiden en zij kraakten
't Weerstrevend buigzaam rijshout om te kunnen

De bruine trossen trekken, schreeuwden naar
Malkaar en riepen dat het galmde in 't bosch.

Doch Filips die bij haar zat, gaf geen acht op
Haar tegenwoordigheid en hij gedacht
Dien droeven stond hier in het bosch, wanneer hij
Lijk een ter dood gewonde in 't donker woud kroop.
Op 't eind zijn eerlijk hoofd verheffend zei hij:
'Hoor, Anna, hoor, hoe blij ze ginds in 't bosch zijn.
Vermoeid, Anna?'
Want zij sprak niet een woord.
'Vermoeid?'
Haar aanzicht zonk tot op haar hand;
En dan als met een soort van toorn in 't hart:
''t Schip is vergaan, zei hij, 't schip is vergaan!
Vergeet dat nu! Waarom uzelven dooden
En ze heel weezen maken?'
Anna zei dan:
''k Dacht er niet aan; doch - ik weet niet waarom
Als ik hen hoor, voel ik mij zoo verlaten!'

Dan kwam Filips wat dichterbij en sprak:

'Och, Anna, luister; 't ligt mij iets op 't hart,
Zoolang is 't reeds dat het mij op het hart ligt!
'k Weet niet wanneer 't daar eerst gekomen is,
Maar 'k voel dat 't er op 't laatst toch uit zal moeten...
O Anna, hoopt gij nog, denkt gij 't nog mooglijk
Dat hij die u verliet sinds zooveel jaren
Nog zoude kunnen leven?... Laat mij spreken...
Ik lijd als ik u arm zie en noodlijdend,
Ik kan u naar mijn wensch niet ondersteunen,
Ten waar!... Men zegt dat vrouwen rap begrijpen...
Gij weet misschien reeds wat ik laat verstaan...
O wildet gij mijn vrouw zijn. Gaarn zou ik mij
Een vader toonen voor uw kindren; 'k denk dat
Zij me als een vader minnen: ik ben zeker

Dat ik ze min alsof 't mijn kindren waren;
En ik geloof, indien ge reeds mijn vrouw waart,
Dat wij na al die droeve onzeekre jaren
Nog zoo gelukkig zouden kunnen leven
Als God 't zijn schepselen verleent. Bedenk dat...
Want ik ben welgesteld - noch maag, noch zorg
Noch last, tenzij mijn zorg voor u en de uwen:
En altijd hebben wij elkander gekend
En langer min ik u dan gij vermoedt'.

Dan antwoordde Anna teederlijk en zei.

'Steeds hebt ge als Gods gezant ons bijgestaan
God zegene u, God loone u voor die goedheid
Met iets dat u meer heil aanbrengt dan ik zou.
Wie kan er tweemaal minnen? Kan ik u ooit
Zoo gaarne zien als Enoch? Ach wat vraagt gij?'
- ''t Is mij genoeg een weinig min dan Enoch
Bemind te zijn' klonk 't antwoord.
'O, riep zij
Bijna verschrikt, Filips liet, wacht een weinig...
Moest Enoch komen... doch hij zal niet komen...
Doch wacht een jaar, een jaar is toch zoo lang niet,
'k Zal 't zeker met een jaar reeds beter weten...
O wacht een weinig...'
Treurig zeide Filips
- 'Daar ik mijn leven lang gewacht heb
Kan ik nog wel een weinig wachten' -
'Neen,
Ik ben verbonden; met een jaar, 'k beloof het:
Ach, kunt gij niet lijk ik dat jaar verbeiden?'
En Filips antwoordde:
''k Zal het verbeiden.'

Zij bleven beide stil tot Filips opziend'
Het stervend licht zag van den vallende' avond
Dat van de deensche heuvlen herwaarts gleed;

En daar hij de avondkou voor Anna vreesde
Rees hij en liet zijn stem door 't bosch weergalmen.
De kindren kwamen met hun buit beladen...
Tot bij de haven gingen allen samen;
Bij Anna's huisdeur hield hij stil en reikte
Haar zacht de hand en zei:
‘Toen 'k sprak tot u
Waart ge afgemat en zwak. 'k Had onrecht, Anna.
'k Blijf steeds aan u verbonden, gij zijt vrij,’
Doch weenend antwoordde Anna:
‘'k Ben verbonden.’

Zij sprak; en waar' 't als in een oogenblik
Terwijl zij 't huiswerk deed als naar gewoonte
En denken bleef op zijne laatste woorden
Dat hij haar langer minde dan zij dacht,
Vervloog de herfst en was het weder herfst;
En vóor haar stond hij nogmaals haar 't beloofde
Herinnerend.
‘Is 't reeds een jaar?’ vroeg zij.
- Ja, zoo de noten weder rijp zijn, sprak hij;
Kom mee en zie.’
Doch zij - zij wees hem af....
Zooveel te doen nog... zulk een schrede... een maand nog
Nog één maand tijd... zij kende haar belofte...
Een maand, niets meer.
Filips zijn oogen vol van
Dien levenslangen honger, wijl zijn stem
Gelijk een dronkaardshand een weinig beefde:
‘Haast u niet, Anna; 't heeft geen haast!’
En Anna,
Uit medelij met hem, had kunnen weenen
En toch ging zij maar voort het uit te stellen,
Met menig schaars geloofbare verschooning,
Zijn trouw en zijn verdraagzaamheid te pijnigen,
Totdat weerom een half jaar henengleed.

Daarop begon er menige klappei
Der haven, die het onuitstaanbaar vond
In haar berekening te zijn gedwarsboomd,
Dat als persoonlijk onrecht te beschouwen.
Filips dreef spel met haar, dacht de eene; een andre
Dat zij hem slechts trachtte aan te trekken;
Een derde loeg met haar en met Filips,
Twee dwazen die niet wisten wat zij wilden.
En één, in wien als slangeneiers al
De kwade denkbeelden te samen scholen,
Wist spottend hen nog erger te bekladden.
Haar zoon bleef stil, hoe klaar zijn wensch ook uitscheen;
Doch altijd drong de dochter bij haar aan,
Dat zij zou trouwen met den man dien ze allen
Beminden, en hen dus uit de armoê helpen;
En Filips' blozend aangezicht werd rimp'lig
En bleek en kommervol: dat alles trof haar,
Als waar 't een streng verwijt voor haar geweest.

En eindelijk gebeurde 't zeek'ren nacht
Dat Anna niet kon slapen, maar vol ernst
Bad om een teeken: ‘Of haar Enoch dood was’
En zij, omgeven door den blinden nachtmuur
Kon 's harten schrikbaar beiden niet meer uitstaan,
Maar sprong het bed uit en ontstak het licht,
En half in wanhoop greep zij 't heilig Boek,
Lei 't schielijk open, om een wenk te vinden
En bracht haar vinger blindlings op den tekst
‘Onder den Palmboom’.
Dat was niets voor haar:
Dat had geen zin; zij sloot het Boek en sliep.
Doch zie! haar Enoch zag ze op eene hoogte,
Onder een palmboom, boven hem blonk 't zonlicht.
- ‘Dood is hij, dacht zij; vol geluk nu, zingt hij
Hosanna in den Hoogen, ginder schijnt
De Zonne der Ptechtvaardigheid, en dat
Zijn palmen, die het zalig volk eens strooide

Toen 't riep: ‘Hosanna in den Hoogen!’. Hier
Ontwaakte zij, nam haar besluit, en zond
Om Filips en in halve wildheid zei zij:
- ‘Niets is er dat ons 't trouwen kan beletten.’
- ‘Om Gods wil dan, en om ons beider wille,
Sprak hij, zoo gij wilt trouwen, weze 't aanstonds.’

Zij trouwden dus; de klokken klonken vreugdig,
De klokken klonken vreugdig en zij trouwden.
Doch vreugdig klopte nimmer Anna's hart;
't Scheen haar dat op haar pad een voetstap klonk;
Zij wist niet waar..., een fluistren in haar oor...
Zij wist niet wat;... zij bleef niet gaarn alleen
Te huis, noch waagde haar alleen ooit buiten.
Wat schortte haar, dat eer zij inkwam, dikwijls
Haar hand lang talmend op de klink bleef rusten,
Als vreesde zij het binnentreden steeds.
Zulk aarzelen en vreezen, peinsde Filips
Zal aan haar zwangerschap te wijten vallen.
En, ja, toen haar een kind geboren werd,
Dan scheen zij met haar wichtje hergeboren,
Dan wierd de moeder wakker in haar hart,
Dan was Filips haar trouwste vriend, haar alles;
En die heimzin'ge drang was dood voorgoed.

('t Vervolgt)
J.F. VAN OLMHOF

Voor of tegen
(*Vervolg van bladz. 280*)

II.

‘**T**ERWIJL de *denker*, die met algemeene begrippen bouwt, geneigd is zijne taal te vereenvoudigen, - één vorm voor één begrip, - zal de *dichter* een altijd rijker menigvuldigheid van vormen wenschen, waarin hij grasduinen mag, toetastend met alle zinnen, kiezend en schakeerend.’

Waarom?

‘Omdat de kunstenaar, de goede schrijver niet rusten zal eer zijn innerlijk gedragen beeld volkomen gegroeid is in het taalbeeld.’

Hier is de taal niet enkel *taal* meer, ‘maar een uitdrukkingsmiddel der kunst.’ - De kunstenaar is eerst en vooral zichzelf en moet het blijven in gedacht en in vorm die maar één uitmaken. Hij ontleent zijne beelden aan zijne onmiddelijke omgeving. In welke taal zal het beeld natuurlijkst en best zijnen vorm zoeken en vinden, tenzij in des kunstenaars eigen taal, die hij tot de zijne zal maken? Wil men hem verstaan, genieten gelijk *hij* is, dan moet men het middel dat *hij* gebruikt ter uiting van *zijne* kunst, maar aanleeren of hem daarlaten. Hij komt niet tot de menigte zooals de onderwijzer, de menigte moet tot hem gaan, ‘hij blijft vrij en is ook verantwoordelijk voor de gevolgen zijner vrijheid.’ Wordt hij door weinigen of door niemand nog gelezen, 't is 't bewijs dat hij als kunstenaar niet groot en niet sterk genoeg is om *zijne* taal op te dringen en vroeg of laat door de bende spraakkunst- of woordenboekmakers, tot algemeen gebruikbare munte te doen stempelen[1].

Men heete nu de taal van Guido Gezelle, van Streuvels, Verriest, Rodenbach en anderen West-Vlaamsch, omdat al die mannen West-Vlamingen waren, blijft nog altijd uiteen te doen wat *het* West-Vlaamsch is.

Natuurlijk kan hier geen sprake zijn van de taal zooals ze door het volk gesproken wordt binnen de West-Vlaamsche gouwgrenzen. Dit West-Vlaamsch of liever die

(1) E.P. BAUWENS, S.J., in zijne bloemlezing: ‘Zuid en Noord’ beweert dat G. Gezelle's werken voor velen ontoegankelijk zijn en voor allen min aangenaam of nuttig, omdat hij het West-Vlaamsch dialekt gebruikt. - Zeker, maar is dat een jammer? Zoo ja, dan moet men betreuren dat niet alle uiting van kunst, voor iedereen toegankelijk is. Ontoegankelijk zijn ze niet, die werken, maar men moet er naartoe gaan door een weinig woordstudie, 't geen de Noord-Nederlanders in de laatste tijden gedaan hebben, en ze achten zich beloond voor hunne moeite.

West-Vlaamsche gewestspraken zijn immers verschillend van stad tot stad en van dorp tot dorp.

Maar de geschrevene taal die men West-Vlaamsch noemt, waar ligt ze, bij wien van de bovengenoemde schrijvers? Welke zijn er de bijzondere regels van voor spelling, woordvorming, woordenkeus, woord- en zinsverband. Wie heeft er ooit op gedacht om dit eens vast te zetten?

Nagenoeg alles wat we erover weten is dat ze eenen rijken woordenschat bezit en wat Gezelle zelf ervan zegt in de verantwoording voorenaan zijne ‘Dichtoefeningen’. ‘Geen ruw noch ongezuiverd Vlaamsch, geen ongemeulend koorn, maar de gezuiverde spreektaal’. En om ze te zuiveren heeft men tot regel genomen: ‘Ouze verfranschte en verhoogduitschte taal naar 't voorouderlijke Vlaamsch te verbeteren’, naar de taal ‘dier oude gewrochten’ die in ‘West-Vlaanderen met de zuivere *volks*taal ééne en dezelfde gebleven is.’

Naar 't oud West-Vlaamsch der middeneeuwen, uit den bloeitijd van Brugge, Damme en Sluis, is Gezelle wedergekeerd. En zijne manier van werken was inderdaad ook tweevoudig: eenerzijds zantte hij al de oude woorden bijeen die hem 't opnemen weerd bleken bij de oude vlaamsche schrijvers, anderzijds luisterde hij naar het volk en deed er door anderen naar luisteren, en ving de ‘schoone’ woorden van hunne lippen. Hoevele zijn er niet, nu nog, die eertijds ‘woorden’ naar Gezelle zonden. Hij liet die dubbele bronne te zamen stroomen en verwierf eruit die wondere taalveerdigheid die de *zijne* is, en niemands anders, hem eigen lijk de ronkende slagen aan de keel van den nachtegaal alléén.

Wil men dat nu West-Vlaamsch heeten, ook wel; doch zal men dan niet beweren dat Stijn Streuvels en Verriest en Rodenbach, ook zulk West-Vlaamsch schrijven, en dat ‘Rijmsnoer’ en ‘Op Wandel’ in eene gelijke taal geschreven zijn.

Dit om te zeggen dat een algemeen, vaststaand West-

Vlaamsch nog niet bestaat, maar wel het Nederlandsch min of meer sterk West-Vlaamsch gekleurd en daarin verschillend van schrijver tot schrijver. Daarom heeft Vermeylen, ons inziens, ten volle gelijk waar hij beweert dat partikularisme en dialekt valsche benamingen zijn voor zulk eene taal.

't Friesch is dialekt en 't Provençaalsch en Botrel's Bretoensch; maar zal men aannemen dat de taal van onze West-Vlamingen evenzeer een dialekt is en zoo ver af staat van de algemeene Nederlandsche taal?

'Nederlandsch schreven ze, tot kunsttaal verwerkt;' met de stelling dat 'een woord dat in Maerlant staat, door Kiliaan geboekt werd, en nu nog in West-Vlaanderen in de gesproken taal voortleeft, evengoed Nederlandsch is als welk Hollandsch woord ook'.

De Bo in *Idioticon* en Gezelle in *Loquela* hebben 't groote werk verricht, de steenen opgedolven waarmee elk der nakomelingen zijn eigen kunstwerk versiert met bijvoeging van alles wat ze voorts nog zelf vinden in den put dien die voormannen hebben gedolven.

Dáárom, en omdat de vorm het lichaam is voor de ziel die 't gedacht is, weze de dichter een schepper van beelden maar ook schepper van taal, en magen moet hij altijd er den stempel op drukken van zijne eigen persoonlijkheid.

***

'En de Hollanders moesten er tusschenkomen om West-Vlaanderen gelijk te geven, en de schreeuwers van alhier te doen zwijgen.'

Inderdaad, hier volgt de uitspraak van dat groot Nederland waarvoor sommigen alhier te geweldig lansen breken:

'St. L. Prenau[1], *Zoet en zuur over zuiver Nederlandsch*. Gent, Samenwerkende Volksdrukkerij'.

(1) Eene recensie uit het Noord-Nederlandsche tijdschrift: "Groot Nederland", en door eenen Noord-Nederlander.

De taalkwestie blijft in Zuid-Nederland aan de orde van den dag, tot beroering der gemoederen. Dit boekje getuigt daarvan. Er zijn bij onze zuider-broeders kwesties mogelijk, waaraan niemand ten onzent bestaanbaarheid zou toekennen. Maar, het dient erkend, ze staan er dan ook wel heel anders voor.

De heer Prenau is een overtuigd voorstaander van het beschaafde Nederlandsch, als algemeene taal voor alle stamgenooten. Hij ijvert voor het onderwijs daarin op alle Zuid-Nederlandsche scholen en, om te beginnen, op alle opleidings-inrichtingen voor onderwijzers of normaalscholen. Maar hij ziet daarbij tegenover zich de leden die gehecht zijn aan hunne gewestelijke sprake, die 't onnoodig vinden de taal van over de landgrenzen binnen te halen als algemeen voertuig der gedachten.

De heer Prenau heeft de overtuiging dat speciaal in Vlaanderen ‘aan de verschillende gewestspraken als middel tot taalcultuur, tot taalbeschouwing in woord en geschrift, veel te veel waarde wordt gehecht’. Hij klaagt er over, dat speciaal het West-Vlaamsch door jonge professoren, voortkomende uit het seminarie van Rousselaere, weer op sommige plaatsen het zuiver Nederlandsch van Van Beers schade doet.

We kunnen ons die klacht begrijpen. Het zou ongetwijfeld zeer gewenscht zijn, dat door alle voorstaanders van taaleenheid tusschen Zuid en Noord het beschaafde Noord-Nederlandsch als verkeerstaal in gesprek en geschrift werd verkoren.

Maar.... de heer Prenau laat zich wat vervoeren *als hij de Vlaamsche* WOORDKUNSTENAARS *de verplichting wil opleggen zich in hun werken van het Noord-Nederlandsch te bedienen. Van een utilitisch standpunt zou het als wensch begrijpelijk zijn - een krachtig middel om de veralgemeening van onze beschaafde spreektaal te bevorderen - van een* ARTISTIEK *standpunt is de eisch niet te verdedigen*. Laat ons even de toelichting hooren:

‘We zullen niet beweren dat Aalbrecht Rodenbach, dat

Guido Gezelle, het Nederlandsch niet genoeg machtig waren om hun taal vrij te laten van een opvallende Vlaamsche geaardheid en aardigheid. Zij hebben, ja, vooral Gezelle, het Nederlandsch verrijkt, zooals tegenwoordig Stijn Streuvels doet, doch waarom zich bij dit verrijken alleen niet bepaald, en hun Vlaanderensche wendingen en taaleigen niet gelaten voor hetgeen Groot-Nederland wel beter heeft? Waarom? Omdat in Vlaanderen aan taalparticularisme wordt gedaan, het dialect te zeer wordt geprezen en verheven, het beschaafde Nederlandsch met den naam 'Hollandsch' haatlijk wordt gemaakt en uitgekreten voor het kenmerk eener beschaafdheid, die in Zuid-Nederland nooit zal worden aanvaard.

'Streuvels is reeds een groot kunstenaar, doch al is zijn taal hem niet minder eigen dan zijn kunst, al is zij veelkleurig, al is zij rijk, zij is niet de nederlandsche. Zij is vaak duister, vaak vreemd in haar woordenkeus, en levert nu en dan wel eens het bewijs dat Streuvels het Nederlandsch niet genoeg machtig is om het te gebruiken als tolk voor hetgeen zijn heldere geest ons voorstellen wil. Hij heeft zijne taal geleerd in West-Vlaanderen, waar Gezelle en Rodenbach, waar de voornaamste Vlaandersche particularisten ook de hunne hebben geleerd'.

Die afkeer van het particularisme!... Is die geen oorzaak geweest dat onze Zuider-broeders tientallen van jaren Gezelle niet konden erkennen voor den grooten dichter, dien wij nu in hem vereeren? En is dat niet eene waarschuwing?

We hebben allen eerbied en alle sympathie voor taalstrijders als de heer Prenau en zijn medestanders - en als door hun toedoen het beschaafde Nederlandsch meer en meer beoefend en gesproken wordt door de onderwijzers en aldus middellijk komt tot het Zuid-Nederlandsche volk, is er reden tot blijdschap. Mogelijk dat daardoor dan uit het aankomende geslacht van zeil de schrijvers zullen voortkomen, die ook in die taal de openbaring kunnen

geven van al hun voeren en denken. Doch in naam van een practisch belang den *kunstenaar* het recht ontzeggen zichzelf een uitingsmiddel te scheppen, - is onredelijk. Men moge het betreuren dat Streuvels' proza den kleinen luiden daar ginds minder toegankelijk is dan dat van Conscience, Tony Bergmann en van Beers, daarbij blijve het ook.

Dat de taalstrijd tot - aan ons wat komiek lijkende - heftigheid voert in 't Zuiden, blijkt uit den feilen brief van den heer Prenau aan het lid der Kon. Vlaamsche Academie: D. Claes. Niet omdat we de zaak die het geldt niet gewichtig genoeg achten, maar omdat we betwijfelen of ze op deze wijze met waardigheid gediend wordt, citeer ik dit slot: ‘loop verder naar den bliksem, met uw ouderwetschen hoed onaangeroerd op uwen grijzen kop’.

Tot hier de Hollandsche recensent uit ‘Groot-Nederland’. We teekenen hierbij aan dat die pennestrijd vóór en tegen taalparticularisme eene geschiedenis heeft, en 't zou den recensent nog veel ‘komieker lijken’ wist hij de wijze waarop die twist gevoerd werd in 1874 tusschen Dr Nolet De Brauwere van Steenland en de West-Vlamingen uit *Rond den Heerd*, De Bo vooral en Guido Gezelle. Vele anderen sedertdien hebben zich vooraf tegen die zaak warm gemaakt en in de laatste tijden E.H.J. Bols in zijn ‘Verschil in uitspraak tusschen zuivere en gemengde e en o, in 1883. H. Meert tegen D. Claes in ‘De Toekomst’ 1891. Gittée tegen D. Claes in ‘Taal en Letteren’ en ‘Belfort’. W.D. Vreeze, Prayon van Zuylen, O. Wattez, enz. In 1886 in ‘Belfort’ de E.H.P. Baes: Gewestspraak en algemeene taal. Leerzaam en versterkend is 't om lezen bij dezen laatsten schrijver, hoe hij met warme overtuiging zijne meening uiteenzet en kalm blijft: maar als die taalmannen eens handgemeen geraken!! De heer Prenau in het hier besproken werk en in een vroeger, namelijk: Verhandeling over het nut van de zuivere uitspraak der Nederlandsche taal (uitg. der K.V. Acad. 1904. Geut) is een laatste Paladijn in dien grootschen

kamp. 't Moet hem verzettelijk zijn te vernemen, door 't orgaan zelf van dat Groot-Nederland waar hij voor ijvert, hoe men in 't Noorden oordeelt over 't zwaaien met zijn slagzweerd.

CAESAR GEZELLE

Mengelmaren

Bijgeloof
Oud gebedeke

PATERNOSTERKE groene
O Heere, 'k hebbe God van doene
Hij is heilig ende goed.
Verleen (vergeef?) toch Ons Heerens bloed
de (der?) Vijf Bloedige Wonden
Vergeef toch onze zonden,
ons misdaad,
dat den Hemel openstaat
en d'Helle gesloten met twee ijzeren banden
en 't is door Jesus Christus handen.
Ik hoore de klokke slaâne
Van de zeven heilige sacramenten;
'k en kan noch kommen noch gaan
maar 'k zende mijnen geest
dat Hij zou zoo waarachtig zijn
als den kelk van brood en wijn.
't Kindeke Jesus sprak
op eenen Witten Donderdagnacht,
wanneer Maria te Bethleem lag
te Bethleem was God geboren
en te Jerusalem ‘verkoren’
en Hij kreeg daar zooveel slagen
Vijfduist en vijfhonderd
en al zijn andere wonden.
Die het gebedeke leest een jaar lang eens daags,
Maria zal zeggen: Kom binnen
mijnen liefsten vriend, vriend of vriendinne
Gij hebt geteld al mijn kinderkens wonden,
en Gij zijt vergeven van al uwe zonden.

Gehoord van een oud vrouwken uit Aelbeke

[Nummer 18]

Tennyson's Enoch Arden
(Vervolg van bladz. 289)

EN waar was Enoch? 't Vaartuig ‘Goed Geluk’
Had een voorspoed'ge reis, hoewel in de afvaart
Biscaya's zee, die oostwaarts hevig stormde,
't Zoo schokte dat het bijna overstelpt wierd;
't Gleed toch behouden door de zomerwereld;
En, na lang moed'loos dobbren om de Kaap,
Na beurtelinge hoop en vrees, en nogmaals
De tropenwereld doorgezeild te hebben,
Blies er een vaste wind, die zachtjes 't schip
Al door de gulden eilandsgroep vooruitdreef
Totdat het stilhield in zijn oostersch strandoord.

Daar handelde Enoch voor zichzelf en kocht voor
De markten van die tijden wonderdingen,
Alsook een gulden draak voor zijne kleinen.

Min kans viel 't schip ten deel in 't wederkeeren.
Eerst vaarde het door menig pracht'gen zeekring
Waar dat het dagen lang schaars kon bewegen;
De ronde borst des voorsten stevens staarde
Op 't kabbelend gewuif daar om den boeg.
Dan volgde stilt', dan ongestaad'ge winden,
Dan zeer lang, plotse slagen; eindlijk storm
Die 't schip vooruitjoeg door onpeilbren nacht
Totdat na 't roepen ‘Branding’ luid gekraak
Den ondergang van allen meldde, op Enoch
En nog twee andre na. Zij hielden zich
Dien nacht op vlottend taliewerk en dennenhout
Dat 's morgens strandde bij een prachtig eiland
Doch de eenzaamste oever op dat eenzaam zeevlak.

Daar vond de mensch een overvloedig voedsel:
Als voedzaam kruid, malsch ooft en groote noten;
Uit meêlij slechts viel 't dooden moeilijk
Van 't hulploos wild, zoo wild dat het schier tam was.
En in een bergkloof die op 't zeevlak uitgaf
Miek men een lint met palmenbladren dak,
Half hut, half grot. En 't drietal aangestrand
In 't rijk en weeldrig Eden, bleef daar wonen
Te midden eeuwgen zomer, ontevreden.

De jongste makker immers, nog een knaap schier,
Gekwetst in de' onheilvollen schipbreuksnacht
Verkwijnde vijf jaar lang, een levend lijk.
Zij pleegden hem standvastig. Na zijn dood
Ontdekten ze eens een omgevallen boomstam,
En Enoch's makker, rap en onbezonnen,
Zou dien op Indiaansche wijze hol gaan branden;
Hij viel getroffen door een zonnesteek.
En de andre bleef alleen. Die dubble dood
Scheen hem Gods waarschuwing die zeide: Wacht.
En bergen tot den top bewassen, dreven
Die opwaarts kronkelden als hemelpaden,

Den slanken koko met zijn lauwerkransen,
Den schicht'gen straal van vogel of insekt,
Het schitteren der lange wentelbranke
Die om de staatge stammen krulde en weeldrig
Tot aan 's lands verste palen schoot; den gloed
En glans van 's werelds pracht'gen gordel,
Dat alles zag hij, maar hetgeen hij 't liefst
Gezien zou hebben: 't vriendlijk menschenwezen,
Dat zag hij niet, noch hoorde ooit lieve stemmen,
Maar hij hoorde het wentlend zeegevogelt'
Op duizend wijzen schreeuwen en daarboven
Het eindloos rollen dondren op de klippen,
Het roerend suislen in de hooge boomen,
Die weeldrig groeiden in den zenith, 't ruischen
Van eenen bergvliet die ter zee zich spoedde,
Dat trof zijn oor als hij op 't zeestrand rondzwierf
Of gansche dagen in een bergkloof zat,
Die uitgaf op de zee: een schipbreukling
Die rondzag naar een zeil; doch dag na dag
Zag hij geen zeil verschijnen; daaglijks rees
Het zonlicht, dat de palmboom, 't varenkruid,
En de afgronden tot vuurge schichten braken;
Dat gloeide op 't water naar het Oosten heen,
Dat gloeide, blakend op des eilands hoogten,
Dat gloeide op 't water naar het Westen heen;
Dan weer de groote sterren, die al draaiend
Zichzelven bollen in den hoogen hemel;
Steeds holler bruischte de Oceaan; dan weder
De roode zonneschichten, - maar geen zeil.

En dikwijls als hij wachtte of scheen te wachten,
Zoo stil dat soms de haagdis op hem rusten
Bleef, zweefde hem voor 't oog een kwellend droombeeld,
Waarin zich honderd droombeelden bewogen,
Ofwel hij zelf bewoog die plaaggedaanten:
Gekende plaatsen en personen, verre
In een min helder land voorbij den eev'naar:

De kindren, hun gebabbel, Anna, 't huisje,
De steile straat, de molen, lommerlanen,
De pauwiepboom, en 't rustige kasteel,
Het paard dat hij bereed, de boot, de kille
Novembermorgens, 't grauw bedauwde duinland,
De lieve regen, 't geurig loof dat afviel,
't Zacht klagen van de loodgekleurde zee.

Het scheen hem eens in 't ruischen van zijne ooren
Heel zacht doch vreugdig - ver, zeer verre scheen het -
't Geluid der klokken van zijn dorp te hooren:
Hij schrikte siddrend op, waarom? dat wist
Hij niet; en als de werk'lijkheid hem weder
Zijn haat'lijk prachtig eiland voorhield, hadd' dan
Zijn arrem hart met Dien niet kunnen spreken
Die overal aanwezig, nimmer iemand
Verlaat die spreekt met Hem, gewis hij ware
Bezweken onder 't lood der eenzaamheid.

Dus trokken jaren lang de zon- en regen-
Getijden henen over Enoch 's vroeg
Verzilverd hoofd. Nog bleef hij hopen eens
Zijn dorp terug te zien, en 't heilig, oud,
Gemeenzaam veld te omwandelen, toen zijn eenzaam
Bestaan een schielijk einde nam. Een schip,
Dat water noodig had, door valsche winden
Lijk 't ‘Goed Geluk’ van zijn bestemden koers
Gedreven, bleef bij 't eiland staan, en wist niet
Waar 't zich bevond: doch daar de bootsman 's morgens
Op 't mistbekleede land, door nevelreten
't Stil water van de heuvlen had zien stroomen,
Zoo zonden zij wat volk, dat, eens aan wal,
Uiteenvloog en op zoek naar vliet of bron,
De kusten vulde met getier. Uit 't berghol
Kwam de eenzaat met zijn langen baard en haar,
Bruin, vreemd gekleed, en schaars een mensch gelijkend,
Al mompelend en preevlend als een dwaze

In onverstaanbre woede, en teekens makend
Hun onbegrijpelijk: toch wees hij hun den weg
Naar 't dal waar beken drinkbaar water vloeiden.
Langzamerhand, als hij met 't scheepsvolk omging
En 't spreken hoorde, ontbond zijn lamme tong zich,
Totdat hij zich op 't eind' kon doen verstaan.
En eens de vaten vol, nam men hem mee.
Dan uitte hij al staam'rend zijn verhaal:
In 't eerst werd 't nauw geloofd, maar meer en meer
Verbaasde 't en ontroerde 't al de scheepsliên:
En kleeding en een vrije doorvaart kreeg hij.

Met de andren wrocht hij dikwijls mede, en schudde
Zijn afgezonderd leven ván hem. Niemand
Van heel het schip kwam uit zijn streek, noch kon
Op al wat hij zoo gaarn gekend zou hebben,
Hem antwoord geven. En de reis ging traag;
't Was altijd dralen, 't schip leek schaars een zeeschip,
Doch altijd vloog zijn hart den wind vooruit;
Tot hij in een bewolkten manehemel,
Gelijk een smachtend minnaar, door zijn bloed
De dauw-en weidegeuren binnenslorpte
Van England's morgenwind, gedreven over
Haar tooverachtige oevers. En dien morgen
Hief heel de manschap, overste en matrozen
Een zachte tol op de eigen beurs, en gaven 't
Uit meêlij aan den eenzaam armen man.
En kustwaarts steev'nend lieten hem aan wal
Juist in de bocht waaruit hij was vertrokken.

En Enoch sprak aan niemand daar een woord,
Doch huiswaarts., huis?.. Welk huis?.. Had hij een thuis?
Zijn huis, hij ging. Een heldre middag was 't;
Zonnig maar kil; doch door de rotsekloven,
Waaronder, zeewaarts, havens zich ontplooiden,
Kwam er een mist gewaaid en wond de wereld
In 't grijs, en sneed het zicht af op den weg,

En liet maar eene strepe links en rechts
Van weiden bouwland en ontlooverd hout.
De roobaard piepte troostloos in de boomen
Schier bladerloos; en, door den druipmist, trok
De zware damp het doode loof ten gronde.
De damp wierd dikker, duisterder het luchtruim;
En eindlijk flikkerde hem door de nevelen
Een groot dof licht toe; hij was aangekomen.

Hij sloop dan neerwaarts langs de lange straat.
Zijn hart reeds voelde 't diepe van zijn rampspoed.
Het oog ten gronde kwam hij aan het huis,
Waar Anna leefde en liefde en waar zijn kindren
't Licht zagen in die zeven voorspoedsjaren...
Doch lichtstraal noch gerucht vernemend
(Een veilingsbrief blekte in den nevel) kroop hij
Stil dalwaarts denkend; ‘Dood, of dood voor mij.’

Hij daalde dan tot bij de kleine werf
En zocht de kroeg die hij van oudsher kende,
Wier gevel, timmerhouten oudheidsstuk,
Zóo oud, geschoord, bouwvallig, en vermolmd was,
Dat zij moest weg zijn, dacht hij; slechts de kroegbaas
Was weg, en zijne weduw Miriam Lane
Met altijd krimpende inkomsten hield ze open,
't Was eens 't lokaal van twistend zeevolk; nu
Was 't stil, toch bleef er nog een bed voor zwervers.
En vele dagen bleef daar Enoch zwijgend.

Doch Mariam Lane, een goed maar praatziek wijf,
Liet hem niet stil, maar onderbrak zijn zwijgen,
Vertelde menig voorval uit de haven,
Ook - Enoch was zoo bruin en zoo gebroken
Onkenbaar - gansch 't gebeurde met de zijnen.
Den dood zijns kinds, en haar steeds groeiende armoê,
Hoe Filips dan haar kleinen naar de school deed,
Ze er lang liet blijven; 't lang verzoek om haar,

Haar trage toestemming, hun trouw, en dan de
geboorte van hun kind; en op zijn wezen
Kwam er geen schaduw, geen beweging; elk
Die hem gezien zou hebben had gemeend
Dat hem 't verhaal min aandeed dan de spreekster.
Slechts op het einde: ‘en Enoch, de arme man,
Die werd aldus vergeten en verloren,’
Bewoog hij 't grijze hoofd gansch aangedaan
En mompelde: ‘Vergeten en verloren,’
En innig diep weêrgalmde het: Verloren.

Doch Enoch smachtte haar eens weer te zien.
‘Ach kon ik maar haar zoet gelaat eens weerzien,
‘En haar geluk aanschouwen!’
Dat gedacht
Vervolgde, matt' hem af, en dreef hem naar
Den heuvel, zeekren avond, dat er op
Een loomen dag nog loomer scheem'ring volgde.
Daar zat hij neer en staarde naar beneden:
't Bestormden hem zooveel herinneringen
Dat hij van smart niets uiten kon. Doch aanstonds
Had 't roode ruitglas, aangenaam verlicht,
Dat glansde van uit Filips achterhuis,
Hem aangelokt, gelijk de vuurbaak 't trek-
Gevogelte aanlokt, dat het dwaas er tegen
Komt slaan, en zoo zijn laatste krachten knakt.

Want Filips woning, 't laatste huisje landwaarts,
Gaf uitzicht op de straat; erachter bloeide
Een vroolijk vierkant hofje, gansch ommuurd;
't Had slechts een deurke dat op 't heîland uitkwam:
Den hof versierde één oude maagdepalm en
Een iepeboom, en rondom lag een keipad;
Een ander wandelpad doorkruiste het.
Doch Enoch meed het middenpad en sloop
Den muur langs, om den iep: hij zag van daar
Hetgeen hij beter nooit aanschouwd zou hebben,
Indien zulk leed nog beter voelt of slechter.

Op 't bruine boord blonk het van zilvren kopjes,
Zoo kunstig was de haard toch aangelegd.
En aan den rechterkant zag hij daar Filips
Den zwakken mededinger van voorheen,
Sterk, blozend met zijn jongsken op zijn knie;
En bij haar tweeden vader stoop een meisje,
Een Anna Lee, veel grooter dan de vorige,
Met schoon blond haar; haar opgeheven hand
Hield 't slingrend lint waar er een ring aan vast was,
Om 't kind te lokken, dat zijn armpjes opstak
En greep en altijd miste, en allen loegen;
En aan den linkerkant van 't haardvuur zag hij
De moeder, die naar 't kindje dikwijls lonkte,
Maar nu en dan een woord sprak met haar zoon,
Een groote struische knaap die bij haar stond,
En hem iets vreugdigs zei, want hij moest lachen.

Toen de verrezen man daar nu zijn vrouw zag,
- Zijn vrouw niet meer - en dan haar kindje ontwaarde
- Het zijne niet - dat op zijn vaders knie zat,
En al die vreugde, dat geluk, die vrede,
En ook zijne eigen kindren groot en schoon,
En hem, die andre, die in zijne plaats
Zijn recht en zijner kindren liefd' bezat,
Ja, dan, hoewel hem Miriam 't al verteld had
- 't Geziene grijpt ons meer aan dan 't gehoorde -
Dan wankeld' hij, en beefde, en greep een struik
En vreesde in aaklig schruwlen uit te barsten,
Dat in een oogwenk, lijk de kreet des oordeels,
Al 't heil dier stille haardstee zou verbrijz'len.

Daarom draaide Enoch zacht gelijk een dief,
Uit vrees zijn tred zou 't kiezelpad doen knarsen.
Steunzoekend sloop hij voort den hofmuur langs,
Om niet te zwijm'len en ontdekt te worden,
Tot aan de poort; deed ze open en weer toe,
Zoo zacht als ware 't van een ziekenkamer;

En op de barre zeekust kwam hij uit.
Daar had hij willen knielen, maar hij was
Zoo zwak dat hij vooroverviel; zijn vingers
Dus in de vochtige aarde bleef hij bidden.

‘Te hard, 'k bezwijk! ach waar' 'k nog op mijn eiland!
Almacht'ge God, gezegende Verlosser,
Gij die me op 't eenzaam eiland ondersteundet,
Steun mij een weinig langer nog, o Vader,
In mijn verlatenheid. Kom, help mij, sterk mij,
Dat ik niets zegge, en 't haar nooit late weten;
Help mij, dat ik haar vrede niet verstore.
Mijn kindren ook! Zal ik hun ook niet spreken?
Zij kennen mij niet; 'k zou mijzelf verraden
Nimmer; geen vaderkus voor mij... het meisje,
Geheel haar moeder, en de knaap, mijn zoon!’

Gedacht en kracht en taal begaven hem
En machtloos viel hij; doch toen hij weer opstond
En naar zijn eenzaam oponthoud terugging,
Kwam steeds, langs heel de lange nauwe steeg,
Gelijk een liedjesreferein dat zeggen
Zijn afgebeuld en krachtloos brein doorklinken:
‘Dat ik niets zegge en 't haar nooit late weten’.

Hij was niet heel ellendig: zijn besluit
En vast betrouwen sterkten hem; een stadig
Gebed welde uit zijn wil als uit een bron,
En stroomde door der wereld bitterheden
Als wellen van zoet water in de zee,
En hield zijn geest in leven.
‘‘S mool'naars wijf,
Waarvan gij even spraakt, zei hij tot Miriam,
Vreest zij niet dat haar eerste man nog leeft?’
- ‘Die arme ziel’, zei Miriam, ‘vreest genoeg!
Indien gij haar zijn dood vermelden kondet
Wel, dat zou haar vertroosten.’

En hij dacht:
‘Als mij de Heer eens roept, dan mag zij 't weten,
'k Verbei zijn uur.’
En aalmoezen versmadend,
Voorzag hij in zijn onderhoud door werken;
Want hij was schier voor alle werk geschikt.
Kuiper en timmerman was hij, en maakte
Zelfs netten voor de zeelui, of hij hielp
In 't laden en 't ontlaân der groote schuiten
Die 't handeldrijven van die tijden aanbracht.
Hij won dus voor zichzelf een karig voedsel,
Doch sedert hij slechts voor zichzelven wrocht,
- Werk zonder hoop - daar was geen leven in
Genoeg om van te leven; en als 't jaar
Weer omgerold was, en de dag terugkwam
Van Enoch's weerkomst, tastte een kwijningsziekte
Hem aan, een zachte ziekte, die hem trapswijs
Verzwakte, tot hij, onvermogend eerst
In huis, dan op zijn stoel, en laatst te bed
Moest blijven. Enoch droeg zijn krankheid vroolijk;
Want zeker ziet 't gestrande wrak nooit liever
Door 't aaklig wervlen van de grijze zeemist
De boot, de levenshoop, ter redding naadren
Van 't leven dat reeds wanhoopt, dan hij 't dagen
Der dood, het slot van alles, aan zag breken.

Want door dien daagraad straalde een zachte hoop
Op Enoch.

‘Eens dat ik zal dood zijn, dacht hij,
Verneme zij hoe 'k haar tot 't einde toe
Bemind heb’.
Miriam riep hij dan en zeide:
‘Vrouw, ik heb een geheim - doch zweer mij hier,
Eer ik het u vertel - zweer op het Godsboek
Het niet te ontdekken vooraleer ik dood ben.’

‘Dood!’ riep de goede vrouw, ‘ei, hoor hem praten;

‘'k Verzeek're u, man, dat we er u door nog helpen.’
Doch Enoch zeide stuur:
‘Zweer op het Boek’
En half bevreesd zwoer Miriam op het Boek.
En Enoch zijn grijze oogen op haar rollend
- ‘Hebt gij hier Enoch Arden nog gekend?’
‘Gekend? - riep zij; ja, maar 't is lang geleden.
Toch, dunkt mij, zie 'k hem nog de straat afkomen,
Het hoofd hoog, om geen mensch was die bekommerd.’

Traagjes en treurig antwoordde Enoch haar:
‘Zijn hoofd is laag; geen mensch bekommert zich
Om hem. 'k Heb geen drie dagen meer te leven
Ik ben die.’
Miriam wierp een schreeuw uit
Half ongeloovig en half hysterisch:
- ‘Gij, Arden, gij! Neen, hij was wel een hoofd
Grooter dan gij.’
En Enoch zeide weder:
‘God heeft mij neergedrukt tot dezen staat;
Mijn leed, mijn eenzaamheid heeft mij gebroken.
Weet niettemin dat ik het ben die trouwde...
- Maar tweemaal is die naam veranderd - 'k ben
Getrouwd met haar die Filips Ray gehuwd heeft.
Zit, luister.’
Hij verhaalde haar zijn reis,
Zijn schipbreuk, eenzaam leven, wederkomst,
Zijn blik in huis naar Anna. Zijn besluit
En hoe hij 't uithield. Onder 't luistren vloeiden
In overvloed haar lichtontlokte tranen,
Wijl zij gedurig in haar herte smachtte
De kleine haven ijlings door te loopen
Met 't nieuws van Enoch Arden en zijn leed.
Doch hare vrees en eer weerhielden haar.
Zij zei slechts:
‘Roep uw kindren eer gij sterft!
Hei, Arden, 'k loop ze halen.’

Zij stond op
Begeerig ze te brengen, want een stonde
Hing Enoch aan die woorden, doch weervoer dan:
‘Vrouw, doe mij nu niet wanklen op het laatste,
Doch laat mij nog volharden tot ik sterf.
Zit nogmaals neer: let wel op 't gene ik zeg,
Wijl ik nog kracht tot spreken heb. 'k Belast u,
Als gij haar zien zult, zeg haar dat ik stervend
Haar zegen, voor haar bid, en haar bemin,
- Behalve die belem'ring tusschen ons -
Haar min lijk toen haar hoofd bij 't mijne rustte.
En zeg mijn dochter Anna, die zoo heel
Haar moeder lijkt, dat zelfs mijn laatste snik
Nog een gebed, een zegen was voor haar.
En zeg mijn zoon, dat 'k al hem zeeg'nend stierf.
En zeg aan Filips dat ik hem ook zegen,
Hij heeft nooit anders dan ons goed gewild.
Doch zoo mijn kindren die mij, nog in leven,
Schaars kenden, eens mijn lijk zien willen, laat
Ze komen; 'k ben hun vader; maar zij, zij niet...
Want mijn doode aanblik zou haar eeuwig kwellen.
.....
En nu is er maar één in heel mijn maagschap
Die me in 't toekomstig leven zal omarmen:
Dit is zijn haar: zij sneed het af en gaf 't mij...
En 'k heb het al den tijd bij mij gedragen,
En 'k dacht het mee te nemen in mijn graf...
Doch 'k ben verzind nu, want ik zal het zien,
Mijn zalig kindje: daarom, eens dat 'k dood ben
Hier, geef het haar; het zal haar nog versterken;
Het zal daarbij nog een bewijsstuk zijn
Dat ik het ben.’
Hij zweeg. En Miriam Lane
Beloofde 't al in zulk breedvoerig antwoord,
Dat hij opnieuw tot haar zijn oog verhief,
Herzei al wat hij wenschte, en zij beloofde 't
Opnieuw.

Den derden nacht nadien,
Als Enoch bleek en onbewogen sliep
En Miriam waakte en dutte nu en dan,
Kwam er zulk machtig stormen van den zeekant
Dat al de huizen van de haven dreunden.
Hij rees, ontwaakte en strekte de armen uit
En riep met kracht'ge stem:
'Een zeil, een zeil!
Gered!'
Dan viel hij neer en sprak niet meer.
Zoo trok zij heen die kloeke heldenziel.
De kleine haven, waar ze hem begroeven,
Had zelden schooner uitvaart bijgewoond.

J.F. VAN OLMHOF

Aan mijn jongen vriend Emiel Van den Berghe

WAT zeg ik u tot stichting voor,
Dat, langs uw gretig luistrend oor,
Sinds jaren niet in 't hart u drong
Uit moeders hart, van moeders tong?

Wat zing ik u in rijm en dicht
Dat niet vol schaamte zwijgt en zwicht,
Voor 't wijze, lieve en stichtend woord
Uit vaders hart en mond gehoord?

Mijn vriendje, neen; mijn dorre lied
Vandage leert noch sticht u niet:
Voor uwe deugd blijft moeders zorg,
En voor uw werk blijft vader borg.

Een woordje zeg ik u: 'Geluk!'
Geluk vandaag, en, in den druk
En drang van 't later leven - ach!
Geluk zooveel als 't immer mag!

Zooveel als 't God, den Heer behaagt
Dien gij voor 't eerst in 't harte draagt,
En die - aan wie Hem trouw bemint -
Of blijdschap geeft, of moed, mijn kind!

4 Juli 1905
E. DE LEPELEER

Een inventaris van 't jaar 1632
(*Vervolg van bladz. 232*)

Slaplaeckens.

1 paer fijne slaplaeckens van 2 breeden, met binnewercken 30 s.g.
4 paer slaplaeckens van 2 breeden, niet binnewercken van een soorte..... 6 p.g.
1 paer slaplaeckens, oock niet binnewercken.... 23 s. 4 g.
1 paer slaplaeckens van 2 breeden, zonder binnewercken, ghelombaert 16 s. 8 g.
3 paer slaplaeckens van 2 breeden, zonder binnewerck, lanck 3 ellen ½..... 3 p.g.
5 paer id. id. id. danoff t'eene inde middele met een musegatie is, 4 p.g.
2 paer slaplaeckens van 2 breeden, zonder binnewerck, ligghende op de bedden..... 2 p.g.
1 paer oude id. id. smal lijnwaet..... 6 s. 8 g.
2 id. id. id. id. en halff..... 26 s. 8 g.
1 paer fijne buecken..... 8 s. 4 g.
28 paer buecken, danoff de 2 paer ligghende op de bedden van beede de Gillen..... 8 p.g.
12 paer gheblocte slaplaeckens, danoff de 3 paer ligghende ghedect de bedden van Francijne, Pieter ende Jan Vander Straete 6 p.g.
2 paer aude slaplaeckens ongepaert..... 5 s.g.
4 paer slaplaeckens van 2 breeden, t'eene wat breeder lijnwaet als t'ander, zonder binnewercken..... 4 p. 3 s. 4 g.

Flowijnnen.

1 paer fijne flowijnnen met binnewercken, met een paer necke cuskens daertoe dienende, met ghelijcke binnewercken 20 s.g.
7 paar ½ necke cuskens, danoff een op sbezitters bedde, ende een van de reste met binnewerck..... 15 s.g.
8 overtrecsels van necke cuskens..... 2 s. 6 g.
7 flowijnnen dienende totte kijnderen oorcussens... 6 s.g.
8 paer ½ flowijnnen, danoff de 3 ligghen op de cussens, een van sbezitters bedde, t'weede van sijn oudtste dochtere, ende het derde op het ghone van

Jan Vander Straete, ende es een paer en ½ met ghebreijde binnewercken..... 2 p.g.

Handtwaelen.

7 lijnwate handtwaelen, onder inckele ende dobbele... 4 s.g.
6 ander handtwaelen van serveetewerck, ghenaemt paeuogben 5 s.g.
6 ander soorte van handwaelen groff paviewerck, danoff d'een fijnder..... 5 s.g.

Camerijcxdouck.

5 sticxkens, lanck omtrent 28 ellen..... 5 p.g.
Noch 4 ander sticxkens, lanck ontrent vyvenveertich ellen 6 p. 13 s. 4 g.

Specificatie raeckende de cleederen van de kynderen vande overledene, metgaders van het lijnwaet thuerlieder halse ende lichaeme dienende ende oock van het kinder bedde dijnghen.

Angaende de specificatie van cleederen ende lijnwaad hier boven geroert, metgaders van den luwercorff, met hetghone daervan dependerende, en wordt diesangaende niet uytghetrocken nochte ghepresen, als buuten stijl, usantie ende costume zijnde, ende bijdien wordt het selve alhier alleenelijck ghebrocht, par *memorie*.
Zoo van gelijcken hier alleene par memorie ghebrocht wordt, dat de spreede ende wieghecleet ten sterf huuse zijnde, van Camericx, met binnenwercken ende canten, niet en moet ghepresen worden, als toecommende Jo^{e} Anne-Mary de Fevre, oudtste dochter vande overledene, bij ghifte van vrau Anna Veranneman, hare grootmoeder, dus oock..... *memorie*.
Om de redenen in de texten gheroert, en wort hiervan, noch particulieren inventaris noch prijsie ghemact, dus.... *memorie*.

Specificatie van het lijnwaet dienende ten halse ende lijffve van de overledene, thaeren sterfhuuse bevonden.

11 vrauwenhemden, commende van sbezitters Joncvrauwe moeder, zonder binnewercken..... 3 p.g.
6 ander vrauwehemden, met binnewercken an den hals, ende mauwen..... 2 p. 3 s. 4 g.
18 ander ordinaire vrauwe hemden, zonder binnewercken 5 p. 10 s.
15 vrauwe slaplijvekens van dopkens, van diversche soorten, zommige gheaccommodeert met blaeu ende widt saeylindt, ende ander met wit gaeren lindt..... 2 p. 10 s.g.
22 vrauwe collier blaeren, al met canten, ghereserveert drie, 15 s.g.
9 slapmutsen, daerinne begrepen eenen hanecam.... 8 s.g.

5 neusdoucken met canten, danoff eene met oudt cadinet werek 6 s. 8 g.

5 platte rabatten met canten, met een mouçoir de col 2 p. 6 s. 8 g.
1 dose, daerin dat zijn diversche canten ende binnewercken 20 s.g.
1 dose, grooter als de voorgaende, dacrinne dat is een quantiteyt van oudt spellewerck ende binnewercken.
1 wisse toesluytende mandeken, een quantiteyt van piechen nachtscollieren, ende ander oudt lijnwaet, ghedient hebbende ter lijffve van de voornoemde overledene.
En 1 ander pladt wisse mandeken, daerin dat is een quantiteyt van ghecnopte mancetten, gueridons(1), lobben, neusdoucken, slapmutsen, ende dierghelijck audt lijnwaet, al ghedient hebben ten lijffve van de overledene.

Specificatie van het lijnwaet dienende ten halse ende lyffve van den bezittere.

Niet ghepresen, als volghende den contracte van huwelicke toebehoorende den bezittere.

26 manshemden, zom met canten ende binnewerck, ende zom niet.
12 mansslapmutsen, met canten ende binnewercken.
35 neusdoucken gheteeckent met F. ende een cruijsken.
14 paer socken.
2 camdoucken van cattoene lijnwaet, met canten.
6 nachtmutskens van witte dopkens.
Noch 2 hemden ghesneden, onghenaeijt, zonder mauwen.
10 neusdoucken, gheteeckent met ander letters.
Noch 5 paer ander socken.
16 gueridons, danoff een tot Br.
3 paer witte ghebreijde onder coussen.
6 paer witte leescoussen.
1 dosyne en halff paer pinjetten.
2 lijvekens met dopkens.

1632.

(1) *Guéridon*. Dit woord wordt nog gebruikt voor kleine tafels, dienende om lichten, potten, enz. te ondersteunen.
Den echten oorsprong ervan kent men niet. Men denkt erbij op het lied dat vroeger, in Vrankrijk, wel gekend was:

Guéridon est mort
Depuis une heure,
Sa femme le pleure,
Hélas! Guéridon.

Hier stellen wij het liever gelijk met *godron* = een ronde plooi op kraag of mauw. Het vlaamsch woord lobbe heeft den zelven zin. KILIAEN = *Ornarnenti genus crispum et sinuatum in extreniitate colli aut braichi*.

[Nummer 19]

Uit ‘den Levene der Dieren’

VI. 's Levens morgen

't **E**N was maar even voor een verbei, een verpozen, een spanne rustens in 't onuitputtelijk genieten van al het overheerlijke dat het nieuwe leven bood; een verademen in den overvloed van hun wonnig welzijn, onbegrensd en wijd lijk de wereld wijd en onbegrensd is.

Ze waren immers van 't edel ras der zwaluwen, en zulke en beeten nooit op takken, nooit of maar zelden, de lucht is hun eigen gebied.

Maar jong zijn, is nog in 't ongerief zijn van de volle kracht, er dient gerust nu en dan.

En daar zaten ze nu, neêrgefokt en gehurkt op hun korte pootjes die, onzichtbaar in hun pluimen, haakten en grepe hielden om een wiegende wilgentakske, een voet boven den ongerepten waterspiegel. Vijf zwaluwvogeltjes, bevallige jonkheden van eenen eersten broed,

met eene voornaamheid van verkepte heerenkindjes, van verwende rijkemanskroost, te midden 't gemeen gefladder van de tjilpende musschen.

't Een hier en 't ander daar, zaten ze, geschrankt, en telkens de wind over 't water voer, en al de bladjes wikkelen deed, wiegden ze gevijven op en neer, en wiegen onder hen deed hun evenvuldig wederbeeld in 't water. Vijf bollekens wit te midden 't eenverwig zomergroen, met al hun pluimtjes opgestreuveld in genoegelijk zitten en niets doen. Elk had zijn eigen zwart blauwendig glimmende manteltjen om de schouders met een lapken op de borst, en dat al achter uitliep op een paar gekruiste spichtige vlerkspitsen, puntig en fijn en langer nog dan hun wordende steert.

Roeren niet, maar rusten deden ze, bij wijlen trokken ze hunne oogleden toe over hunne zwarte oogballen, maar 't en was geen slapen dat; evengauw waren ze weer open en ze wendden in hunne holten bij 't draaien van het platte kopke, daar ze vervolgden op de lucht. Ze geeuwden rekwijd open hun beksplete, dat 't al hemel en bek was, zoo wijd, en gevoerd met blekkend warme oranjekleur.

En dan weer zaten ze stil en staren, doelloos, en deden alsof ze aan 't peizen waren, lijk vijf kleine vernoegde paterkens.

't Leven! 't heerlijke luchtige, zonnige, vrije leven! dat was iets!

Amper een paar dagen geleên, lagen ze nog alle vijve, nevens malkaar, geklast in den warmen nestpolk, te eten, te slapen en hun weeke pennen te laten bedijgen. A an den dag en kregen ze el niets te zien als een schuchter striepke licht dat binnenviel door 't nestgat, af en toe kwamen daar de moerkes, al tieren eens binnenloeren of 't al in den haak was, of stille genoeg, brengen den buitgemaakten kost, met, om hen zwevend, het bekoorlijk raadsel van al 't onbekende dat daarbuiten ommeging en te zien was.

Ze werd hun hoe langer hoe min dragelijk, die tintelende gierigheid om nieuws van de buitenlucht, ze hoorden 't - en snakten op - hoe de gierende bende voorbijsnorde, en 't er waren er al van de oudste die met snavel en pooten, met stuiken en horten boven gerochten en zaten een kijkje te nemen aan 't nesthol, stondenlang, ze werden er gespezen, en vielen dan stommeling weêr beneên. Het nest werd hun te ontgroeien en te klein, ze kregen hoe langer hoe degelijker pluimen en de gading ging in hen op, hoe langer hoe sterker, om met eigen vrije veren op de lucht te gaan zwieren.

En 't was gebeurd, eindelijk! 't Een na 't ander waren ze over boord uit 't nest gevallen in 't opene ruim en de diepte. Vanzelfs waren hun wiekskes opengezet en hadden grepe gevat op de lucht, wijd open al slaan, eens overhand en dan te gare, voort in zwierige kringen, door 't blendend zonnelicht en de geurige zoelte. Eens op en eens neere en dan weg en dan weere, zonder vallen, en met een poze rusten bijtijds, alles onder de wakende oogen van de angstig rondschijverende moêrtjes.

Ja! 't ging genoeg, 't ging alsof ze 't nooit en hadden dienen te leeren, en van den eersten keer wisten ze hun wegen in 't opene luchtveld.

Voort zoo schoeren ze, in bende, en al swietswatelen en tieren langs muren en gevels en daken, voort door strate en over veld: met zwierigen zwaai in korten keer, of rechte schietlijne den wind voorbij, om dan met een boogden ruk de lucht in te stieren hooger dan de hoogste boomtoppen.

Daar, in 't eeuwig blauw hingen ze, lustig kringen te schrijven, slierend op de lucht, om en achter malkander, met uitgestrekter pennen, te wenden en te keeren, dragend overal de vrijheid met zich, boven het diepliggende bontkleurde landschap. Zoo kwamen ze dan medeen, beneêngeschoten tot rakelings bij 't water, sneden door de lucht en zoefden langs het stille watervlak alles voorbij, de wilgetronken voorbij en de bloeiende kwei en

de stoorende vliendertrossen, het hangende haar van den treurenden essche, en het rankende klimop; de rilde teêrgeluwe lischbloem voorbij en de stille waterlelie en al het droomerige waterwied, tot ze tenden kwamen; dan was't herdoens, met sierlijken hef remden ze hunne vlucht om de haag te mijden, en kwamen weêr uit de lucht beneen gedreven, tot in 't water nu, en telkens dat ze dopten rimpelde 't uit, kringwijze, tot in den uitgemolmden oeverberm.

En dat was zoo lijfsgena maar vliegen, al tateren van den deun, totdat weer hun vlerken vermoeid om ruste vroegen en zoo waren ze hier komen zitten, op 't zelfde takske, alle vijve, een voet boven water.

Hier vonden hen de moêrkes ook en kwamen ze azen, schielijk uit de lucht, van God weet waar, met 't gevangene vliegske dat ze vallen lieten in een van de vijf gapende gulzige kelen. Bij beurten kregen ze elk hun deel, en 't werd effenaan naar binnengedrongen met herhaaldelijk zwelgen, - om, er al dadelijk weer uit, geteerd en verworden, in 't water te pletsen en plaatse te maken voor nieuw.

Evengauw waren ze 't geware wanneer moeder of vader in aantocht was, ze schokten recht, vol nooitvoldaan verlangen, reikten hun hals uit, roerend hun vlerken in trillenden daver en z'en waren maar gerust, als 't moêrke, voorbijgeschoten, een stonde was blijven hangen op haar pennen, om hun 't een of 't andere in den bek te leggen. Dan rustten ze weer en rokken hun wiekskes en hun steert op hun poot open tot waaierkes en geeuwden van vernoegdheid.

Ineens zat 't moêrke erbij, kennelijk aan haar langen vorksteert, bezorgd en welgezind moèrtje, en het swatelde en zwoer zijn zwaluwliedje tenden keer op keer, wijl hoog in een populierentop de merel te melden zat al zijn levenservaring, hoe 't regenen moest als bij riep, en een vinke sloeg haar frissche slaan, en de toortels roekeloerden en reigers vaarden hoog in 't laatste zonnevier.

't Deemsteren doffelde alles weg in schemerige onduidelijkheid, de puiden kwakten al, elk wikkelde zijn kopke in zijn veeren en sliep.

CAESAR GEZELLE

Een Wiegelied

O lacht en speelt maar, mijn kleene,
Op moeder heuren schoot:
Douw douw!
Nog veel te vroeg zult ge weenen,
Groeit ge groot.
Douw douw!

Nu slaapt ge zacht in uw wiegske,
Geliefkoosd en gekust.
't En stoort u geen mugge noch vliegske,
Daar ge rust.
Douw douw!

Uw traantjes zal moederke vangen
In 't aaien van nen zoen.
En straks nen lach op uw wangen
Stralen doen.
Douw douw!

Maar groeit ge groot, o mijn kleine,
Ook grooter wordt de pijn.
O t'is zoo zoet, dat alleene
Kind te zijn.
Douw douw!

23/6/05.

Een Wiegelied (Noenelied)

Zoetjes zoetjes, mijn baasken,
Houdt u koes als een haasken
Douw douw!
Anders steelt g'uw vader lief } Tweemaal
't Noenetukske, tukskesdief. } Tweemaal
Douw deri douw!

Fel moet vaderke slaven
Voor ons beiden, mijn braven.
Douw douw!
Geeft hij 't al naar hertelust, } Tweemaal
Jont hem dan een uurken rust. } Tweemaal
Douw deri douw!

't Avond krijgt ge, kapoentje,
'n Baardejong en een zoentje.
Douw douw!
't Avond rijdt ge peerdje snel } Tweemaal
Op z'n knie; dan slaapt je wel. } Tweemaal
Douw deri douw!

23/6/05.

Wiegelied

Ons kindeken is er zoo schoone,
Niet schooner en kan het zijn;
Al droeg het ook 't prinsken zijn kroone,
En kleedeken van satijn.

Zijn roksken valt versch uit de vouwen,
Met frullekes fraai bezet;
Al ging er ook grootje mee trouwen,
't En draagt er noch leed noch let.

Zijn haarkes zijn netjes gestreken
Rondom zijn lief gelaat;
Zoo snel heeft het nimmer gekeken
Gelijk het daar vóór mij staat.

Het stool er zijn vaderkes oogen
En moederkes mondje lief;
Het stool er - en zou het niet mogen?
Ons hert, o die hertedief!

26/6/05.
ALB. VISSCHERS.

Uit Oost-Indië

Mulagamudu, 12 Oegst 1905.

VOOR menigeen in Vlaanderen zal 't nieuws zijn te vernemen dat hier, in verre Indië, verleden week een man overleed die, had hij als veel anderen meer bekend geweest, thans zou blinken als eene klare sterre aan Vlaanderen 's hemel.

Eerweerde Pater Eugeen Verleure werd te Yper geboren, 't jaar O.H. 1839, uit ouders van echten vlaamschen bloede; hij was het jongste van drie kinderen. Karel, de oudste, werd Pater Victor bij de Discalsen en kwam naar Indië, waar hij, om zijne groote bekwaamheid, met hooge ambten bekleed werd in de zendingen van Mangalore en Quilon; hij stierf in 1897 en ligt alhier begraven in zijne kerke te Mulagamudu. Jufvrouw Valerie was de tweede en stierf ongehuwd te Yper, nu jaren geleden. Eugeen voltrok zijne studiën aan 't college te Yper, waar hij zich voornamelijk toelegde op het leeren van talen. Met Engelsch en Duitsch was hij dan alreeds wel bekend, en te Rousselare genoot hij 't voordeel de kostelijke lessen te mogen volgen van wijlen hooggeachten Heer ende Meester Guido Gezelle. De geheugenis die hij ervan bewaard had, bleef diep in zijn herte en geest geprent:

hij sprak er zoo geern van en telkens met versch genot haalde hij 't eene of 't andere op van zijnen beroemden meester. Onder meer wist hij te vertellen hoe wonderbaar zijn talent uitscheen wanneer hij bijvoorbeeld uit den Bijbel voorlas in het Grieksch, en dat zoo wel, zoo klaar en zoo eenvoudig, net als hadde het vlaamsch geweest. Aan 't Seminarie te Brugge zag hij 't liefst van al zijnen professor E.H. Crombez, die alsdan lector was van H. Schrift, en, volgens P. Eugeen, alles op eene wonderklare en grondige wijze uiteendeed. Hij moet die lessen wel gevolgd hebben, immers was 't hem naderhand een waar genoegen de moeilijkste teksten uit het Oude en Nieuwe Testament te verklaren, med'een de menigvuldige Hebreeuwsche woorden die erin voorkomen. Alles was hem zoo klaar en zoo duidelijk en in kinderlijke eenvoud zeide hij er gewoonlijk bij: ‘M. Crombez legde dat alzoo uit.’ 't Was ten anderen eene zijner schoone gaven, dat hij altijd rechtuit sprak wat hij meende.

Hij kreeg zijne heilige wijdingen niet te Brugge, omdeswille dat hij van zin was naar hier bij zijnen broeder te komen werken, en dat deed hij inderdaad 't jaar 1862. Hij werd dus hier Priester gewijd door den Bisschop van Quilon en aan deze missie eenigzins verbonden, namelijk: ‘ad titulum patrimonii.’ Lange en duurde 't niet of hij was de tale meester: Tamoul, die hier in 't Zuiden het meest in gebruik is. Geene oppervlakkige kennis was 't waarmede hij zich tevreden hield, hij wilde tot den kern gaan en er al de geheimen van doorgronden, van klassieke en volkstale med'een. De beste taalkundigen van alhier stonden verbaasd te luisteren naar zijne wijze en diepgrondige uitleggingen; niemand kende de tale lijk hij en hij werd algauw meester van al degenen die eerst meenden zijne meesters te zijn. Die zoo uitgebreide kennissen bracht hij te nutte om aan het volk de kristelijke leering te onderwijzen ten klaarste en ten volledigste mogelijk, bij zooverre dat E.P. Augustinus, een vlaming van 't Gentsche, die hier met hem aan 't werk was, alle dagen ging luisteren

naar zijnen Catechismus en eens uitriep: ‘Vadertje, als ge dat alzoo voortdoet, zullen 't hier al eerste theologanten worden!’

Alle de 43 jaren die hij hier in Indië overbracht, verbleef hij te Mulagamudu: als Pastor, als Rector, als leeraar aan 't Seminarie dat hij stichtte en dat naderhand naar Quilon overgebracht werd, en als bestierder der weezenhuizen voor knechtjes en meisjes, die hij hielp stichten te gare met Pater Victor.

Toen hij reeds de 50 jaar voorbij was, (en hij haalde het geern aan om mij moed te geven), begon hij Sanskrit te leeren. Hij kocht er de kostelijkste boeken voor en, met weinig of geene andere hulp dan deze bracht hij het algauw zóóver dat hij zelf de geleerde Brahmanen verwonderde door de volmaaktheid waarmede hij hunne gewijde tale sprak. Gedurig wilde hij dieper en dieper gaan en al de geheimen, al de verbindingen van de hem bekende talen doorgronden, iets waarin hij doorgaans wonderwel slaagde. Het Italjaansch ook had hij ten volle geleerd in zijnen drukken omgang met Italjaausche paters. Geen de minste moeite had hij om die talen te spreken en er zelfs de geestrijkste vertellingen in te verhalen. Zijn vernuft voor talen was echt wonderbaar en ik mag getuigen dat hij er tien ten volmaakste kende: Vlaamsch, Fransch, Latijn, Grieksch, Duitsch, Engelsch, Italjaansch, Tamoul, Sanskrit en Malayalam.

Buitengewoon en wonderlijk ook was zijn geheugen: dikwijls heb ik hem gehoord dat hij gansche stukken opzegde in verschillige talen, ook herinneringen uit zijne studiejaren, en altijd had hij als grondstelsel eerst wel te verstaan en dan te onthouden. Hij was bekwaam om na een eerste lezen lange uittreksels van buiten op te zeggen, en een zijner gewezen leerlingen zeide mij dat hij hen aldus plag aan te wakkeren om hun geheugen te verscherpen.

Oprecht te betreuren is dat zulk een man zijne plaatse niet en vond als leeraar of er niet toe kwam om over

talen te schrijven. Al zijne boeken voor taalstudie heb ik vol aanteekeningen en verbeteringen gevonden. Mijne laatste lesse kreeg ik van hem op den 2en Oegst. Hij kloeg al van vermoeidheid en 's anderendaags lag hij te bedde om niet meer op te staan. He hand der dood had hem geraakt en hij was zijnen toestand bewust. ‘'k Ben 'ne vogel voor de katte’ zeide hij eenvoudig weg aan de zuster van 't weezenhuis die hem bezoeken ging en hem dan dag en nacht bezorgde. Den zondag ontving hij met de innigste godvruchtigheid de heilige sakramenten der stervenden, die ik hem toediende. De geneesheer die van den eersten dag bijgeroepen werd, verklaarde seffens: 't is een lichaam dat t'enden gewrocht en uitgeput is, 't klimaat en de zon hebben hun werk gedaan’.

Hij bleef in leven tot den donderdag, zonder nog veel te lijden; omtrent 9 ½ uur gaf hij zijnen laatsten snik, juist als ik op den toren kwam waar hij woonde, nog kon ik hem eene laatste absolutie geven vóór hij overleed. Diep ontroerd sloten wij, ik en de zuster, zijne oogen.

Zijne begraving was treffend. Zijne Hoogweerdigheid Mgr. Benziger en 20 Europeesche en inlandsche priesters waren daar aanwezig om hem 's anderendaags morgens te zijner laatste rustplaats neer te leggen, voor het hoogaltaar der kerk, nevens zijnen broeder.

Moge zijne ziel in vrede rusten, Amen!

OCT. HUYSMAN.
Ap. zend.

Mengelmaren

DEN Donderdag, 28en van verleden maand, werd het stoffelijk overblijfsel van wijlen Heer ende Meester Guido Gezelle, onzen stichter, overgebracht naar den nieuwen grafkelder die op 't kerkhof te Brugge, in grond door 't stadsbestuur vereerend afgestaan, werd gebouwd door toedoen van de Brugsche Davidsfondsafdeeling, en later met een heerlijk rouwdenkmaal zal versierd worden. De bloed - verwantschap van den overleden dichter en het Brugsche Davidsfonds

waren bij 't graf vertegenwoordigd. Tot hiertoe had het lijk in den grafkelder van de familie De Wolf verbleven.

Dat zijne ziel in vrede ruste!

BIJ koninklijk besluit van 18^{en} September 1905 werd door de Koninklijke Vlaamsche Taalkamer, aan Petrus-Franciscus-Maria Lateur (Stijn Streuvels), de vijfjaarlijksche prijs voor Nederlandsche Letterkunde (XIe tijdvak: 1900-1905) toegekend voor zijne gezamenlijke werken. Een nieuw werk van hem is pas van de pers gekomen: *Open Lucht* waarvan de lezers van *Biekorf* een heerlijk voorsmaakske kregen in ‘het Duivelstuig.’

IN het onlangs verschenen *Dans l'Inde malabare*(1) schrijft E.P. Andreas, ong. Carm., een belangwekkende schets over het leven, de lotgevallen, de krijgsgevaarten, de deugden van dien *Staas de Lannoy*, den ‘grooten veldheer’ van Travancore in Zuid-Indenland, waarover *Biekorf* vroeger (I, bl. 42-46 en 320) gesproken heeft. Het groot vraagstuk - waar eigenlijk en uit welke maagschap is deze roemweerdige Vlaming geboren? - blijft tot nog toe onbeantwoord. 't Schijnt nochtans dat we de hoop niet moeten opgeven daarover ingelicht te worden (bl. 168)(1).

De klokken van Waarmaarde

IN September 1485, werd er voor Waarmaarde eene nieuwe klokke gegoten, 377 steenen wegende. Die klokke werd, benevens vele andere der kasselrij van Audenaarde, door de geuzen verbeurd en nadien, den 21 Oogst 1579, verkocht, binnen de stede van Audenaarde aan Jan Vanlede, f^{s} Jans, tegen zeven guldens en tien stuivers elk honderd pond(2).

Na den geuzentijd, heeft Waarmaarde zich van eene kleine klokke bediend tot in 1715. Alsdan, onderpastoor Constantinus van Elslande, werd er eene groote klokke bijgevoegd, *Maria*, bij name, voor peter

(1) Van bladz. 168 tot 187. - *Dans l'Inde malabare. - Souvenirs et Récits de nos missionnaires beiges* (*Vlamingen*), *par le R.P. André de S. Marie, C.D.* Ypres, Tyberghein-Fraeys, 1905. Gr. 8°, 250 bladz. met een overgroot getal lichtprenten en andere opgeluisterd. Prijs: *fr. 2.00*.

(1) Van bladz. 168 tot 187. - *Dans l'Inde malabare. - Souvenirs et Récits de nos missionnaires beiges* (*Vlamingen*), *par le R.P. André de S. Marie, C.D.* Ypres, Tyberghein-Fraeys, 1905. Gr. 8°, 250 bladz. met een overgroot getal lichtprenten en andere opgeluisterd. Prijs: *fr. 2.00*.

(2) *Annales de la Société d'Emulation*, t. XII, 2e série, p. 346. Notices sur quelques cloches de la Flandre.

en meter hebbende Petrus Portier en zijne echtgenoote; en werd de kleine, geborsten zijnde, hergoten en gedoopt onder den naam van *Anna*, hebbende voor peter Jacobus van der Cruycen en voor meter M. Th. Clement[1].

In 1744 komt er een schelleken - zeer waarschijnlijk in stede van de kleine klokke, daar er nergens geen woord meer overgerept wordt. - Dit schelleken, dat naar het zeggen van 't volk, binst de fransche omwenteling verdoken werd, en nu nog dienst doet, draagt het volgende opschrift:

'Ghegoten ter eere Godts ten coste van de korcke van Waarmaarde ten tijde van heer en Mr Pe^{s} Ben^{s} Robbens, pastor. Peter Louis Lanneaux admodiateur en meter Juf^{w} Joanne Therese Camberlyn, en worde ghenampt Joannes Baptiste, gheghoten door J. Decock, in 't jaer 1744.'[2].

In 1791 is er meldinge gemaakt van een nieuwe klokke die de voorgaande grootste komt vervangen. Haar naam was opnieuw *Maria* en zij had voor peter den E.H. Joannes Franciscus Coucke, pastoor der parochie en voor meter Monica Juliana van Geersdaele[3]. - Die klokke werd binst de fransche omwenteling niet verbeurd: immers in een inventaris der kerke van Waarmaarde door E.H. Bossuyt, pastoor dezer parochie, rond 1850 opgemaakt, lezen wij het volgende, waaruit wij meteen het opschrift vernemen: 'Opschrift van onze groote klokke: Sta *Maria*, patrona nostra, intercede pro peccatis oium parochianorum.

'Fusa per Josephum Simonet C. Foissey, mense Augusti anno 1791, pastore hj par^{le} J.F. Coucke, Toparcha Wolfgango d'Ursel, per Aug. Leopoldum imperatorem Belgio pace reddita.'

In 1872 besloot de kerkraad de geborsten klokke wegende 869 kilos te doen hergieten. Te dien einde gat pastoor Bossuyt 1400 fr. Marquebreucq, klokgieter te Acren, had de onderneming. De hergoten klok woog 933 kilos, de hamer en bindsel of kop 59 kilos, te zamen 992 kilos. De onkosten van 't hergieten, 't bijvoegen der nieuwe klokspijze en de vernieuwing der balken beliepen tot 1425 fr. Men doopte ze opnieuw *Maria* en pastoor Bossuyt was peter en C. Decock, meter. Het opschrift lood als volgt: 'Maria nomen ac patrona, pastor, benefactor ac patrinus B. Bossuyt, matrina D^{ela} C. Decock.

(1) 'Die 25 novembris 1715, obtenta facultate a D^{is} vicariis generalibus episcopi tornacensis, baptizata est maxima campana quae vocatur Maria, quam susceperunt Petrus Portier et uxor ejus. Item eodem die baptizata est parva campana noviter refusa et vocatur Anna, quam susceperunt Jacobus VanderCruycen et M. Th. Clement', (doopregister van Waarmaarde, 1693-1735, bl. 404).

(2) Parochieboek van Waarmaarde, in de pastorij berustende, bl. 11.

(3) 'Die trigesima Augusti 1791 benedicta fuit magna campana ex commissione celcissimi domini episcopi nostri de die 23 hujus, nomine Maria, quam susceperunt Joannes Franciscus Coucke, pastor hujus parochiae et Monica Juliana van Geersdaele.

J.L. Van Ackere, pastor ac d^{tus} dec. in Tieghem.' (doopregister van Waarmaarde, 1787-1796, bl. 794).

Burgim^{ter} C. Van Steenbrugge. Transtulerunt P. Demets et L. Verschore. Me fecit Gustave Marquebreucq[1].

Nopens deze klokke meldt pastoor Bamelis: ‘Deze hier bovengemelde klok is in de uitvaart van den heer Hendrik Debacker? overleden pastoor der parochie, als men aan 't lijk den Libera zong, op 18 December 1893, bij het luiden geheel geborsten.’[2]

In zitting van 1 April 1894 besloot de kerkraad van Waarmaarde eene inschrijvingslijst te openen onder al de parochianen om de onkosten te dekken voor 't hergieten der klokke.

Drouot en Michiels hebben de klokke hergoten. Zij woog 1040 k. en de onkosten beliepen tot 1174.50 fr. Zij behield haren naam en had voor peter D^{s} P^{s} Vande Meulebroucke en voor meter Mª Delbeke. Zij droeg voor opschrift: ‘† refusa sum aere parochianorum de Waermaerde in honorem B.M.V. pastore r.d. Petro Bamelis. - Patrini D^{s} P^{s} van de Meulebroucke, burg^{r} et D^{na} Mª Delbeke, conjux D$_{i}$ D^{ii} Windels, P^{s} Drouot et M. Michiels me fecerunt Tornaci, A. MDCCCCIV.

B.W. Nopens bovengemelden klokgieter Josephus Simon schrijft pastoor Bossuyt in zijn inventaris der goederen van de kerke van Waarmaarde, bl. 14: ‘Voormelde Joseph Simon.... goot in 1803 eenige klokken te Audenaerde. Eenige dagen na het gieten kwam hij te sterven en de nieuwe klokken luiden de eerste mael voor zijne begraving.’

Hier had pastoor Bossuyt het mis op; immers in den sterfregister van Audenaarde is er geen sterfakte van bovengemelden persoon, rond dien tijd, te vinden, maar wel van Nicolas Simon, zijnen zoon: ‘le quatre Frimaire, an douze de la république française, est décédé à l'hôpital d'Audenarde Nicolas Simon, né à Dilond en Lorraine, département de la Haute Marne, âgé de 48 ans, fils de Joseph Simon et de Catherine Cheverson, époux divorcé de Anne de Forêts.’

Wat nu de klokken betreft; de dekanale register van SinteWalburga kerk te Audenaarde maakt maar melding van *eene* klokke: de oude groote Sinte-Walburga klok. Zij wierd den 10 November 1803 door den E.H. deken van Prekendaele gewijd.

Daar de ‘4 Frimaire, an douze’ der omwenteling beantwoordt aan den 26 November 1803, dus 16 dagen na de wijding der klok, is 't wel mogelijk dat zij voor den *eersten* maal lood voor *Nicolas* Simon.

Volgens *Rond den Heerd*, VI, 262, zou 't eigenaardig geval den klokgieter Drouot overgekomen zijn: ‘Drouot.... in 1803 van daar naar Audenaarde toog, om te werken voor Sinte Walburga. Ja maar! Drouot hield aan het glas, en wierd redelijk toe beschonken in 't gieten van de klokken, genoeg en zoo vele dat hij het kort maakte, dood versleten dat hij was van den drank, en naar de eeuwigheid reisde, binst dat zijne werkliên aan 't opwinden waren van de klokken, enz...’ - Steller dezer bijdrage deed wel er bij te voegen: ‘zoo *vertelt men* langs de Schelde.’

LEO CLAEYS

(1) *Besluytboek der fabryke van de kerke van Waarmaarde*.
(2) *Idem*.

Vatikaansche Oorkondkunde en Vaderlandsche Geschiedenis

I. **D**E onlangs gestichte *Belgische school van Geschiedkunde* te Rome, heeft reeds ernstig en nuttig werk geleverd voor onze vaderlandsche geschiedenis. Afwijkend van den algemeenen regel, heeft zij dadelijk begonnen goede inventarissen op te maken der oorkondenen boekenverzamelingen, die iets of wat betrekking hebben met de geschiedenis der oude Nederlanden.

Een eerste uitmuntende verhandeling dienaangaande is laatstleden in druk verschenen(1).

Beginnende natuurlijk met het Middeleeuwsch tijdvak, heeft Dom U. Berlière de verzameling doorzocht in de Vatikaansche Archieven der *Libri obligationum et solutionum*, eene der talrijke afdeelingen van de oude *Camera Apostolica* (Pauzelijk Ministerie van geldwezen). Deze boekwerken, ruim een honderdtal aandachtig doorbladerend, is de schrijver er toe gekomen een volledigen inventaris op te stellen van 1955 oorkonden, beginnende met het jaar 1296 tot 1548, en die alle eenigzins handelen over de vier bisdommen Kamerijk, Luik, Terenburg en Doornik.

In de inleiding geeft de schrijver heel nuttige inlichtingen over den aard der verschillénde inkomsten van den H. Stoel, als zijn de belastingen, de dienst- en jaargelden, de bezoeken ‘ad limina,’ de overschotten, de tienden, de liefdadige toelagen, de volmachten. Daarbij, in eene aanzienlijke wel uitgezochte boekenreeks, stelt hij den lezer in gelegenheid de beste en degelijkste werken en tijdschriften te kennen, die handelen over oorkondkunde en geschiedenis, en menigmaal zelfs aan ieverige zoekers en zanters onbekend zijn.

Op den inventaris volgen dertig oorkonden, uittreksels *Libri*, en behoorende meestendeel tot het Avignonsch tijdvak. Daarna eene volledige inhoudstafel der namen, plaatsen en personen.

Die eerste uitgave onzer Belgische School van geschiedenis werd in Rome's geleerde wereld gunstig begroet, zij strekt de School tot eere, en is een verheugend begin van de geschiedkundige werkzaamheden der kleine Belgen naast die aller landen, in het centrum der katholieke wereld. *Pro aris et focis*.

II. Ook het Koninklijk Berek van Belgische Geschiedenis heeft onlangs een uiterst belangrijk werk laten uitgeven, eene studie over de briefwisseling der Pauzelijke Nunziussen in ons land(2). Deze hoogst gewichtige briefwisseling berust thans in het Vatikaan's Archief, en dagteekent uit 1596, toen Clement de VIIIe Spaansch

(1) Inventaire analitique des *Libri obligationum et solutionum* des Archives Vaticanes au point de vue des anciens diocèces de Cambrai, Liège, Thérouanne et Tournai. Rome, Ursmer Berlière, de l'Institut historique Belge, 320 bl. in 8°

(2) *Recueil des instructions générales aux Nonces de Flandre* (1596-1635). - Cauchie Alfred et René Maere, proff. à l'Université de Louvain. Bruxelles, Kiessling, 284 bl., in-8°.

Vlaanderen een eigen Nunziatuur toekende. De schrijvers hebben den druk begonnen der *Istruzioni generali* = der onderrichtingen van algemeen belang die de eerste Nunziussen ontvingen bij hun afreizen. Zij geven ons negen dier onderrichtingen van April 1596 tot April 1635. Op de beknopte doch flinke inleiding volgt de opgave der teksten, met een kort begrip van den inhoud, alsook de titels op den rand, en uitleg-aanmerkingen, vol rijke boekenkennis.

De schrijvers hebben zeer wel het voorname der *Istruzioni* doen uitschijnen. Alzoo in de beoordeeling over hunne waarde, hunne verhandeling, de levensschetsen der eerste Nunziussen in de Nederlanden, en ten slotte een vertoon, over de wijze van beoordeeling, gevolgd in de keus en de uitgaat der teksten.

De geschiedenisvorschers zullen den schrijvers dank wijten voor die lijst der Nunziussen in ons Vlaanderen, en de zoovele belangrijke aanteekeningen over hun leven. Laat ons hopen dat zij in dien hoogst verdienstvollen arbeid mogen volharden en wij eerlang van hen de volledige uitgaaf der *Istruzioni* mogen begroeten, alsook de reeks der Nunziussen met levensbeschrijving, tot 1795.

Eere aan die noeste werkers op het eereveld onzer Vaderlandsche Geschiedenis.

REMO

L. DOSFEL. *Kern van ons burgerlijk wetboek*. 376 bl. Fr. 4.00. - Gent, A. Siffer.

Dit boek is het eerste werk door de Koninkl. Vlaamsche Academie uitgegeven op de kosten van het Van de Ven-Heremansfonds.

We hebben hier een zaakrijke verkorting voor handen van het burgerlijk wetboek, een stelselmatige samenvatting zijner artikelen.

De inleiding geeft een critische lijst van Nederlandsche Rechtsboeken.

Meester Dosfel wilde alleenlijk '*eene poging*' beproeven '*tot verspreiding der Nederlandsche Rechtstaal*'. Hij zelf deed al wat noodig was om ze te doen gelukken.

Achteraan komt een woordenlijst van Nederlandsche vakwoorden der rechtstaal die in 't werk gebezigd werden, met de vertaling in het Fransch; in 't boek zelf is de taal keurig, wetenschappelijk en echt Nederlandsch.

We verhopen dat adv. Dosfel daar niet bij zal blijven; we hebben nog andere wetboeken die ook zoo mogen samengevat worden.

Maar ook is het een plicht voor Vlaamschgezinde studenten in de rechten dit boek te bezigen om zich te bekwamen een Nederlandschsprekende advokaat te worden: dat zal een bewijs zijn hunner gezindheid.

A.d.G.

Aftelrijmen[1]

DE meiskens, in 't Thieltsche, die duikskeweg gaan spelen, houden eerst allen een schorte vast. Een van hen slaat dan van onder op de schorte al zeggen: ‘rommeldepot!’ Daarna raakt ze beurtelings hare gezellinnen en haar eigen aan, telkens dat ze eene beklemtoonde lettergreep van het volgende deuntje uitspreekt:

Onder de *ta*fel
l*ig*t er *wa*fel;
die den *wa*fel *niet* en *mag*
is nu reeds af.

Deze die aangeraakt wordt op dat laatste woord, gaat uit de ronde en 't zelfde spel herbegint tot dat er maar twee meer overblijven. Voor de twee laatste wordt er geteld met tien, twintig, dertig enz... en die *honderd* krijgt is er aan. - Elders hoorden we de volgende liedjes:

Roeide roeide rommeldepot!
bachten de kerke ligt er ne stok,
is bij gestolen, hij 'n ligt er nie' meé.
Een. twee, drie..... dertig.

Die dertig treft is er aan.
(Geh. te Gyverinchove).

***

Roest, roest, rommel de pap,
de duivel die in den wijngaard zat
en vroeg waar dat zijn moeder was.
Zen moeder was in den hemel,
Roeke, roeke, kemel.
Vliemevlamme,
Waterdamme,
een 't jaa*r*,
lankaard, *af*.

Die *af* treft is af.
(Geh. te Loo).

***

Roere, roere, inktepot.
Waar is klaai of waar is zot?
Zot is in zijn stalletje!
Wat doet hij daar?
Spelen met zijn balletje!
Wat heeft hij daar verloren?
alle twee zijne ooren!
Als hij t' avond thuis komt
hij zal entwat gaan hooren!
Pief, poef, paf,
iedereen is *af*.

Die *af* treft is *af*.
(Geh. te Stalhille).

(1) Vrg. niet de Aftelrijmen in Biekorf XV, bl. 207, 208, 223, 224.

C.B.V.

[Nummer 20]

Uit ‘koning Lear’

- *Lear*, koning van Brittanje, heeft aan zijne twee dochters, *Goneril* en *Regan*, terwijl hij nog leeft, zijn rijk overgemaakt. Zijne derde dochter *Cordelia*, onterfde en vervloekte hij: immers hoe vol kinderlijke liefde ook, was ze niet zooals hare zusters bekwaam geweest om in valsche groote woorden valsche genegenheid te zweeren vóór haren vader, en ze had liever gezwegen dan gelogen.

De ongelukkige koning is niet zoo gauw van al zijne macht ontkleed, of hij wordt geware, in 't wreede gedrag van Goneril, hoe jammerlijk hij gemist heeft. Zijn hofnar, ‘*de zot*,’ komt hem hier zijne dwaasheid verwijten.

Kent, een edelman, was de vertrouweling van *Lear*; hij werd door den koning verbannen, omdat hij 't dorst hem zijn vergrijp voor oogen te leggen, - hier komt hij op verkleed en voor Lear onkennelijk.

Oswald is een van Goneril's trawanten en *Albanij* is haar gemaal.

Vierde tooneel.

Eene andere zale in Albany's paleis.

Komt op Kent, verkleed.

KENT.
Indien ik, met nieuw klankgebruik, mijn sprake zoo goed verduike als ik mijn lijf verkleed heb, mijn poging zal beloond zijn met goên uitslag, Zoo Kent, gij banneling, nog dienst kunt doen ter stede alwaar gij even wierdt veroordeeld, de meester dien ik lief heb zal mij neerstig aan 't werk zien.

(Jachthoorngeschal. Komen op Lear met zijn ridders en gevolg.)

LEAR.
- 'k En zal geen oogslag langer wachten naar mijn eetmaal. Maak het veerdig!

(Een dienstknecht af.)

(tot Kent):

Gij daar! wat zijt gij?

KENT.
- Een mensch, heer.

LEAR.
- Waarmeê verdient gij uwen kost? Wat kunt gij?

KENT.
- Weerd zijn wat ik schijne; trouw dienen die mij wil betrouwen; eeren die eerlijk is; verkeeren met die wijs is en kan zwijgen; andermans oordeel ontzien; vechten als het nood doet en geen visch eten.

LEAR.
- Wie zijt gij?

KENT.
- Een edelhertige kerel, zoo arm als de koning.

LEAR.
- Indien gij zulk een arme knecht zijt, als hij arme koning is, dan zijt gij tamelijk arm; wat zoekt gij?

KENT.
- Dienst.

LEAR.
- Bij wie?

KENT.
- Bij u.

LEAR.

- Kent gij mij?

KENT.

- Neen ik, maar er ligt iets in uw uiterlijk dat trekt op meesterschap.

LEAR.

- Wat?

KENT.

- Gezag.

LEAR.

- Wat dienst kunt gij doen?

KENT.

- 'k Kan zwijgen als vermoord, rijden, loopen, een schoone vertellinge verdraaien, haastig trouwe boodschap dragen; 't geen alle man kan, dat kan ik ook; en 't beste dat ik kan, is rap zijn.

LEAR.

- Hoe oud zijt gij?

KENT.

- Niet jong genoeg om verliefd te worden op een meiske om haar schoone stemme; niet oud genoeg om er mij den kop te laten van verdraaien, gelijk waarmêe. 't Liggen acht en veertig jaren op mijnen rugge.

LEAR.

- Kom mêe, gij kunt mij dienen. Zoo gij mij, na den eten, zoo wel bevalt als nu, wij zullen nog in lange niet scheiden. Eten! waar is 't eetmaal? waar zit mijn zot? Gij daar, ga der om, en haast u!

(Een dienstknecht af. Komt op Oswald.)

(Tot Oswald):

Waar blijft mijn dochter?

OSWALD.

- Met uw oorlof...

(Oswald loopt henen.)

LEAR.

- Wat zegt die kerel? Roep dien botterik terug.

(Een ridder af.)

Waar hapert mijn zotje? Hola! Mij dunkt dat heel de wereld slaapt, hier.

(De ridder keert weder.)

(Tot den ridder):

Waar blijft die straathond?

RIDDER.

- Hij zei mij dat uw dochter ziek is.

LEAR.

- Waarom en keerde die schobbejak niet weêr als ik hem riep?

RIDDER.

- Hij heeft mij vlakaf gezeid dat hij niet en wilde.

LEAR.

- Niet en wilde!

RIDDER.

- Edele heer, 'k en weet niet wat er scheelt; maar, 't dunkt mij dat uwe hoogheid hier niet meer onthaald wordt met dezelfde liefderijke gedienstigheid als te vooren: de knechten in 't algemeen, zoowel als de hertog en uwe dochter, zijn op verre na zoo hertelijk niet meer.

LEAR.

- Zijt gij dat zeker?

RIDDER.

- Ik bid u, neem het me niet kwalijk, zoo ik mis ben; maar mijn plicht gebiedt mij te spreken, als ik denke dat uwe hoogheid misdaan wordt.

LEAR.

- Gij brengt mij mijne eigene opmerkingen te binnen: ik ook had waargenomen dat de dienst stillekens verflauwde, en verviel; maar ik meende dat het eer te wijten was aan mijn waarnemende achterdenken dan aan gemeende en voorbedachte onvriendelijkheid. 'k Zal dat nader onderzoeken. Maar waar blijft mijn zot? 'k En heb hem in twee dagen niet meer gezien.

RIDDER.

- Sedert onze jonge vorstin weg is naar Frankrijk, heeft uw zot, in den duik, veel verdriet verkropt.

LEAR.

- Genoeg daarvan; 'k heb het ook gemerkt.

(Tot twee ridders):

Gij, zeg aan mijn dochter dat ik haar wil spreken. En gij, haal mij mijnen zot.

(De twee ridders af.)

(Oswald komt weder op.)

Ha! Gij! Kom eens hier gij! Wie ben ik dan?

OSWALD.

- Mevrouwe's vader.

LEAR.

- Mevrouwe's vader! Gij hansworst van uw meest er! Gij galgenaas! Schobbejak! Hond!

OSWALD.

- Met uw oorlof, heerschap, dat en ben ik niet.

LEAR.

- Durft gij mij zoo sterling in 't aangezicht kijken!

(Hij geeft Oswald slagen.)

OSWALD.

- 'k Wil niet geslegen zijn, heer.

KENT.

-

(Oswald den voet lichtende).

Noch achterovergeleid zijn, ook niet zeker? Smerige voetbal!

LEAR.

- Dank u vriend; gij hebt het vast en 'k zal u in eeren houden.

KENT.

-

(Tot Oswald)

Haast u, hef u op, en maak u uit de voeten. 'k Zal u leeren met menschen spreken. Hier uit! Pak u weg! Indien gij nog eens, op den grond, wilt meten hoe lang gij zijt, ezel, blijf hier. Zoo niet, hier uit, en rap!

(Hij steekt Oswald buiten.)

LEAR.

- Zoo zie 'k u werken, minzame knecht. Hier is drinkgeld voor dezen dienst.

(Terwijl Lear drinkgeld geeft aan Kent, komt de zot binnen.)

DE ZOT.
- 'k Wil hem ook huren: voor mijn toepmutse.

(Hij biedt zijn matse aan Kent.)

LEAR.
- Wat is dat nu, prettige booswicht? Hoe gaat 't met u?

DE ZOT.
-

(aan Kent)

Heerschap, gij zoudt best mijn zottemutse aandoen.

KENT.
- Waarom, zot?

DE ZOT.
- Wel, omdat gij partij trekt voor iemand die versteken is. Tracht te lachen zoo de wind zit, anders krijgt gij seffens vallingen. Daar! Neem mijn toepmutske.

(Op Lear wijzende)

Welhoe! die kameraad heeft twee van zijn dochters gebannen, en aan de derde 'nen zegen bezorgd, spijts zijnen duivel. Toe: doe mijn zotmutse aan; om dienst bij hem te nemen, 'n kunt gij niet zonder.

(Tot Lear)

Vaderke, 'k wenschte dat ik twee toepmutsen hadde, en twee dochters.

LEAR.
- Waarom, mijn manneke?

DE ZOT.
- Om, had ik erve en goed aan mijn dochters gegeven, mijn toepmutsen voor mij te houden. (*Zijn mutse aan Lear gevende*) Neigh! Hier is de mijne. Ga de andere afschooien bij uw dochters.

LEAR.
- Zwicht u van de zwepe, kwa perte!

DE ZOT.
- De waarheid is hond, die met de zwepe achter 't gat in ze' kot moet; maar juffer Brakke mag bij den heerd liggen stinken.

LEAR.
- Bijtende schimp op mij.

DE ZOT.
- Ik weet een vooizeke: luistert, 'k zal 't u leeren.

LEAR.

- Zeg maar.

De zot.

- Let wel op, me nonkel.
Die

min geeft dan hij houdt
meer kent dan hij kout,
meer rijdt dan hij gaat,
meer zwijgt dan hij praat,
meer hoort dan hij betrouwt.

verzint eer 't hem berouwt,
het bier en zijn lief ontzegt
en zijn boontjes te weeken legt,
die kan in korte jaren
nen schoonen schat vergaren.

LEAR.

- 't Is flauw, zot.

DE ZOT.

- 't Slacht de rede van nen advokaat die pro Deo pleit: 't mijne is ook voor nieten. Kunt gij iets maken met niet, oomke?

LEAR.

- Wel, neen ik. Van niets en komt er niets.

DE ZOT.

-

(tot Kent).

't Is net het bedrag van 't inkomen van zijne erve. Zeg het gij hem: 'nen zot zou hij niet gelooven.

LEAR.

- Bittere zot!

DE ZOT.

- Weet gij 't verschil, noom, tusschen nen bitteren zot en 'nen zoeten?

LEAR.

- Neen ik, jongen: leer het mij.

DE ZOT.

Kom hier dan staan, voor hem
die u heeft aangeraân
uw erve, uw have en uw goed
uw dochteren af te staan.
De zotten alle beide zijn
nu hier te zien, voorwaar:
de bittere zot is hier

(Hij toogt zijn eigen.)

en de andere zot staat daar!

(Hij wijst op Lear.)

LEAR.

- Zoo dat ik zot ben, volgens u?

DE ZOT.

- Al 't andere zijt gij kwijt; dat alleen blijft u over: gij zijt er meê geboren.

KENT.

- Die klap en is zoo zot niet, edele heer.

DE ZOT.

- Neen hij, waarachtig. 't Groot en machtig edelvolk heeft mij veel van mijn zotzijn ontroofd. Had ik geheel de vrecht, gij zoudt ze zien komen achter hun deel; de edelvrouwen ook en kunnen 't niet lijden dat ik alleene zot zij: ze schrabbelen achter de brokken. Noomke, geef mij 'n ei: 'k zal u twee kroonen geven.

LEAR.

- Wat slach van kroonen?

DE ZOT.

- 'k Snij 't ei in twee'n, en 'k ete er de kruime uit: twee kroonen van eierschulpen. Als gij uw kroone in twee'n gebroken hebt, en de twee stukken aan uw dochters gedeeld, dan hebt gij den ezel te rikke gedregen om over de modder te gaan. 't Zat weinig begrijp onder uw withaarde kroone, als gij uw goudene weggegeven hebt. Is dat zot gesproken? Die zegt van ja, verdient de zwepe.

(Hij zingt):

Voorwaar, 't zijn droeve tijden, die
de zotten nu beleven,
gezien de wijzen 't voorbeeld van
de domste gekheid geven.

LEAR.

- Hoe lange is 't al dat gij liedjezanger zijt?

DE ZOT.

- Van sedert dat uw dochters uw moeder geworden zijn. Immers, als ge ze de wisse in d'hand gaaft, en dat gij daar stondt, met uw broek afgesloofd,

(Hij zingt):

Dan weenden zij van vreugd, en 'k zong ik
van droefheid overdaan,
u ziende spelen duikt-dat-bloot-is,
en bij de zotten staan.

Believe 't u, noom: houd 'nen schoolmeester om uwen zot te leeren liegen: 'k zou zoo geerne leeren liegen.

LEAR.

- Als gij liegt, kapoen, krijgt gij van de zwepe.

DE ZOT.

- 't Is aardig dat gij maagschap zijt met uwe dochters: zij geven mij van de zwepe, als ik de waarheid zegge; gij, ge geeft er mij van, als ik liege; en somtijds krijge ik ervan, als ik mijn mond boude. 'k Zou liever 't is gelijk wat zijn, dan 'ne zot; en toch en zou ik niet willen gy zijn, noom-lief. Gij hebt uw verstand langs beide zijden afgescheld, en niets in 't midden gelaten.

(Goneril komt binnen)

Ziet! Daar is eene van de schellen.

LEAR.

-

(Tot Goneril):

Waarom die rimpels in dat voorhoofd, dochter? Mij dunkt dat gij, nen tijd van hier, zoo zwart kijkt.

DE ZOT.

- Gij waart 'ne felle kerel als het u niet en kon schelen dat ze wit of zwart keek. Nu zijt gij een 0 in 't cijferen. Ik zelve ben nu meer dan gij: ik ben nog ne zot, en gij 'n zijt niemand.

(Tot Goneril.)

Mees gerust, ik zal mijn tonge stille leggen. Ge en zegt wel niets, maar uw gezichte zegt genoeg.

Koest u! Koest u!
Die korste en spaart noch kruime brood
Zal 't hem beklagen in den nood.

(Wijzende naar Lear):

Daar hebt ge eene uitgeplooschte slutse.

GONERIL.

- Heer,

't en is uw tuchtelooze zot alleen niet
maar anderen uit uw onbeschoft gevolg
die twisten, schelden en gedurig uitvallen
en onverdraaglijk - grof, losbandig zijn.
U eens daarvan te spreken mocht voldoen, mij docht het,
om dat misdrijf te staken. Maar nu vreeze ik,
na wat gij onlangs zelve deedt en zeidet, dat
gij meêdoet, oorlof geeft en uw genot vindt
in hun baldadigheden. Ware 't zoo,
't misbruik diende afgekeurd, 't kwaad gauw gestraft
te zijn. Bezorgdheid voor eenieders welzijn
zou bijstand vergen, die te recht, zoo 't wel ging,
u zou vergrammen, maar die, nu de nood dwingt,
voorzichtig heeten mocht.

DE ZOT.

- Want, zoo gij weet, noom-lief,

De mussche liet den koekoek in haar nestje zijn
tot dat zijn jong de mussche-fijn
den kop afbeet
en buiten smeet.

('t Vervolgt)

Dr E. LAUWERS

Over pokken-zetten

MET bijna volkomen zekerheid kunnen wij de echte gevaarlijke pokken ontgaan, als ons de koepokken, met goeden uitslag, ingeënt en, op tijd en stond, heringeënt worden.

't Is aan *Jenner*, een engelsche geneesheer uit de jaren 1700, dat wij die belangrijke ontdekking, met hare verredragende en uiterst heilzame gevolgen, te danken hebben.

Voor deze onschatbare uitvinding, recht gelijk voor meest al de andere bekende gewichtige uitvindingen, was de grond reeds alleugerhand voorbereid. Lange jaren trouwens waren de menschen reeds op zoek om den verderfelijken en moorddadigen pokkenvijand met goeden uitslag te keere te gaan; en, staat de *koepok*inenting eerst sedert en door Jenner bekend, de *pok*inenting was jaren, ja eeuwen reeds, in zwang.

In de menigvuldige pokkenplagen en was elk pokkengeval natuurlijk niet even erg; tusschen de talrijke noodlottige gevallen liepen er nog al wat goedaardiger ontstekingen; onder die goedaardige ziekelijkheden waren er die buitengewoon licht verliepen.

Nu, dachten zeker sommige vernuftige lieden bij henzelven: ingezien wij dus, om zoo te zeggen, allen met de pokken af te rekenen hebben, hoe wel en ware 't niet, konden wij door de *lichtste* pokkensoort getroffen worden, daarvan genezen en alzoo voor verder pokkenziekzijn bevrijd blijven; de pokken immers en overvielen bijna nooit tweemaal denzelfden mensch.

En alzoo stak men de nog onbesmette zieken bij lichtkranke pokkeniers om ze, op het gunstigste oogenblik, met de gevreesde ziekte te laten besmetten. Uit die doenwijze kwam zeker later het gedacht op om de pokkenstoffe van lichtkranke zieken op de gezondzijnde en nog onaangetaste personen over te enten. Die bewerking was overigens sinds honderde jaren in zwang in de Oostersche streken.

Meest altijd kon men vaststellen dat de inenting van pokkenetter, voortkomende van licht aangedane zieken, eene ongevaarlijke en goedaardig verloopende ziekte voor gevolg had. Als *algemeene* regel en kon die daadzake evenwel niet gelden.

Menigmaal immers gaf zulk pokkenzetten aanleiding tot het uitbotten van doodelijke pokken - volgens de gedane berekeningen stierf er ongeveer *één* mensch op *drie honderd* ingeënte -; en niet al te zelden sproot uit dat kunstmatig pokkenzetten eene alom uitbreidende pokkenbesmetting: van 1794 namelijk staat het beschreven dat in Hamburg, ten gevolge van het zorgeloos menschenpokinenten, de geheele stad doorzoedeld wierd, met het gevolg, dat vele volgroeide menschen en geweldig veel kinders er het leven bij verloren.

Hoe zeer het gebruik dier pokinenting reeds ingeburgerd was kan men hieruit rapen dat van 1740 tot 1758, in Engeland alleen, rond de 200.000 lieden met menschen-pokkenetter ingeënt wierden.

***

In Gloucestershire, de streke waar Jenner geboren was en als kind en jongeling verbleef, bestond bij de koeien eene ziekte die als koepokken (cowpox) bekend was. Op den uier der koeien, die door de voormelde ziekte aangetast waren, kwam er een slag van pokkenpuisten te voorschijn, de koeien waren eenige dagen lichtelijk krank en alles ging welhaast in volkomen genezing over. De melkers en melkerinnen, die zulke koeien behandelden, kregen dikwijls - als zij ievers eene lichte verwonding aan handen of voorarms hadden, den zelfden uitslag op die lichaamsdeelen; en 't gold algemeen als regel dat zulke lieden nooit door menschenpokken overvallen wierden.

Jenner's medeburgers en tijdgenooten wisten dat geheel wel; en 't moet zijn dat het elders ook niet onbekend 'n was; want reeds in 1765 hadden Sutton en Feester, twee

engelsche geneesheeren, in eenen geneeskundigen opstel mêegedeeld, dat menschen, die van koepokken aangedaan geweest waren, van menschenpokken zeker verschoond bleven; Dr Noth, ook een engelsche geneesmeester, entte zijn eigen zoon, en terzelvertijd andere kinders, met de koepokken in 't jaar 1786; schoolmeester Plett, uit Holstein, in 't toenmalige Denemarken, deed, in 1791, drie kinders dezelfde bewerking ondergaan; en hij kon waarnemen dat, van al de bewoners van het huis, waar die kinders in geënt geweest waren, bij eene latere pokkenbesmetting, slechts de ingeënte kinders van de ziekte gespaard bleven.

Het zaad der kostbare ontdekking hing, als ik zoo schrijven mag, om zeggens in de lucht; maar bij Jenner alleen viel het zaadje op vruchtbaren bodem; bij hem alleen had het gewas veien grond genoeg gevonden, en in hem den voorbestemden bezorger getroffen, die 't vasten wortel zou doen schieten, als heerlijken boom doen opwassen en schooner vruchten afwerpen dan er wel honderd jaren lang, door menschenzorg gekweekt en door menschenhand geplukt zouden kunnen zijn.

Alreeds van den eersten aanvang zijner geneeskundige werkzaamheid had Jenner, met de meeste oplettendheid, die gevallen gadegeslagen en nagegaan waar bij melkers en melkerinnen koepokken ontstaan en uitgebloeid waren; den gang hunner ziekte had hij nauwkeurig vervolgd en ook opgemerkt en aangeteekend dat zij gewoonlijk maar één enkele maal van die kwale overvallen wierden.

Hij had ook met stelligheid waargenomen dat de koepokkenzieken naderhand nooit door echte pokken aangetast waren; of wierden zij, geheel uitzonderlijk, door de echte pokken besmet, deze laatste een uiterst goedaardig verloop aantoonden.

Twintig jaar lang heeft hij daar zijn bijzonderste werk van gemaakt; zijne oogen open gehouden voor al dat hem nader beleering kon geven over dat voor hem zoo gewichtig vraagstuk; andere onovertuigde medebroeders, tot ver-

velens toe, over de betrekking tusschen koe- en menschenpokkenlijders onderhouden.

Eerst als de weg klaar voor hem lag afgebakend, en dat er geen doolvaren meer te vreezen was, waagde hij de gewichtigste en laatste stap; een kind werd ingeënt met koepokkenstof; korten tijd na dat de koepokken, die te rechter tijd en met de gewone verschijnselen tot stand kwamen, afgevallen waren, werd door Jenner het kind met menschenpokkenetter ingeënt. Het gevolg was dat het kind geheel en gansch verschoond bleef van de echte pokken.

Naderhand, en vóór dat hij er toe besloot zijn thans wereldbekende mededeeling in 't openbaar te zenden, heelt Jenner nog verscheidene andere kinders, eerst met koepokkenstof en daarna met menschenpokkenstof, behandeld en telkens met denzelfden uitslag; de kinders bekwamen schoone en degelijke pokkenpuisten, maar bleven onvatbaar voor het levensgevaarlijk menschenpokkenziektevergift.

Het laatste, het onomstootelijk bewijs der deugendheid zijner opvatting lag nu in de handen van Jenner; en in 1798, twintig jaar na het aanvangen zijner eerste opzoekingen en waarnemingen, gaf hij zijne verhandeling in 't licht:

‘Inquiry into the Causes and Effects of the Variolae Vaccinae, or the Cowpox.’

Jenner's aansporing tot de andere Londensche geneesheeren gericht om zijne ontdekking te toetsen, en goed of kwaad te keuren, viel maar geheel koeltjes uit in den beginne; en eerst langzamerhand kwamen de ambtgenooten er toe om zijne uitvinding op de proef te stellen.

De uitslagen waren hem volstrekt te mede. Het nieuws verspreidde met ongehoorde snelheid geheel Europa door; en reeds in 1800 mocht Jenner met blijdschap vaststellen, dat zijne ontdekking geproefd, gekeurd en goed gevonden geweest was, en ook toegepast wierd in daaromtrent al de landen Van Europa.

Het geding was voor goed gewonnen bij alle koel en onpartijdig oordeelende geneesheeren; niet alleenlijk bij de geleerde lieden, maar ook bij sommige landsbesturen had men de machtige gezondheidsbevorderende dracht van die ontdekking ingezien; en op bevel van Koning Frederic Willem III van Pruisen, wierden erin 1803, navorschingen gedaan bij al de burgerlijke en legergeneesheeren van het land om met zekerheid te kunnen vaststellen:

1) of de echte koepokkenstof wel vrijwaring verleende tegen de aansteking met natuurlijke pokken;

2) of de koepokinenting schadelijke gevolgen had voor de gezondheid.

Met overwegende meerderheid was de antwoorde *ja* op de eerste en *neen* op de tweede vraag.

(*'t Vervolgt*)

Dr A. DEPLA

Mengelmaren

Hugo Verriest in holland

VAN zoo gauw onze gevierde medewerker Eerw. Heer ende Meester Hugo Verriest den Moerdijk oversteekt, gaan daar alle de klokken aan 't luiden; hier twee stemmen uit vele:

Centrum - Zaterdag 7^{en} Sept.

R.K. Kunstkring 'De Violier'.

Gisteren hield 'De Violier' zijn eerste winterbijeenkomst onder voorzitterschap van den heer Avarkamp, in het lokaal der maatschappij voor bouwkunst. Er werden geen notulen gelezen en na een kort woord van welkom, door den voorzitter gesproken, begon de spreker van den avond zijn voordracht.

Die spreker was Hugo Verriest, de 'pastor van den lande', die altijd het lied van Vlaanderen zingt, waar hij ook komt.

En zoo sprak hij gisteren over: De Vlaamsche beweging en vier nachtegalen.

En in zijn zoete Vlaamsche tale klaagde Hugo Verriest over het Vlaanderen van vijftig jaar geleden, toen er geen Vlaanderen meer was. Hij treurde over zijn gevoelen van toen. Alles in Vlaanderland was leelijk, heette leelijk: het land en de taal en de kunst en de

mensch, die het niet waagde recht te staan. Was iets onloochenbaar schoon, dan was het Fransch of het moest Fransch zijn. Peter Benoît, de groote Vlaamsche musicus, gaf Verriest in zijn jeugd zangles en leerde hem Fransche romances.

17 jaar was ik - zoo zeide prof. Verriest - toen ik voor het eerst op het seminarie te Rousselaere een Vlaamsch lied hoorde. Ik zat in poësis, toen ik dat lied hoorde van mijn meester: 'Het ruischen van het ranke riet'. Kunst? Het oude, schoone Brugge? Wie vond dat nu mooi? Mechelen! Mechelen, waar men rechts en links van de statie een wit huis zag met eendere vensters en dezelfde deuren, dat was een schoone stad!

De Vlaamsche tale, zij werd niet erkend, zij was niet geldende in het openbaar leven; zij was als oude tronken van boomen, die liggen half vergaan in een gracht en die soms naar boven schieten niet kleine groene takjes.

Maar het groote gebouw, dat er stond in Vlaanderen, het levens gebouw was Fransch. Zoo was het vijftig, vijf en twintig jaar her! 'Maar nu, nu zijn we aan 't herworden, onder blauwen hemel en lente! Vlaanderen is schoon geworden; alles wordt schoon in onze gedachten! Het land, de kunst, de tale, de menschen!'

Dit alles gaf prof. Verriest als inleiding tot een beter begrip van de Vlaamsche beweging, waarvan wij, Noord-Nederlanders, misschien wel eenig begrip hadden, maar die niet rondom ons was en die ve dus niet zoo door en door kenden als hij.

Drie Vlaamsche bewegingen zijn er.

De eerste, de buitenbeweging is de openbare, de politieke, die het Vlaamsch als officiëele taal in eere herstelt. Veel, zeer veel flaminganten zijn er, maar daaronder worden er gevonden bij wie dat veinzen is en gebaar! geen Kamerlid zou het wagen bij verkiezingen een Fransche rede te houden en de koning moet Vlaamsch spreken in Vlaanderland.

Dat gaf soms aanleiding tot vermakelijke vergissingen van den kant des sprekers! Want tehuis spraken velen van hen slechts Fransch. 'En Fransch spreken, doet ge dat ook niet in Amsterdam?' Heel geestig bracht prof. Verriest ons onze zonden onder het oog, onze dagelijksche zonden van 'pardon' en 'retour'.

'De tweede beweging, de groote, de blijde is begonnen met mijn meester, met mijn "vader" zou ik zeggen, met Guido Gezelle! Hij was geen flamingant, maar een Vlaming van hoofd tot voeten. Vlaanderen nu, het is het Vlaanderen van Gezelle! Het is een deel van ons leven geworden. Alle gedichten van Gezelle geven ons Vlaanderen!' Die Vlaamsche tale is wonderzoet... 'en sedert staan wij recht op onze beenen! Waarom? Omdat wij hem zagen!'

Nu trappelen de Vlamingen zijn verzen als ze loopen en als zij ze monkelen met de lippen, dan weten zij wat het is.

Dat is de tweede Vlaamsche beweging en die is niet alleen in de taal, maar in de kunst, maar in de boomen en de lucht. Wij voelen die beweging en wij moeten er het gevoelen van hebben. Het bloeit overal! Het dichtet al dat lepel lekt! zegt een oud middeleeuwsch

lied. Alfred Weustenraad - Verriest vergeve het ons, wanneer wij den naam niet juist schrijven - was een jongen van vijftien jaar en hij was een dichter.

Hij dichtte van zijn moeder, hoe zij op Zaterdagavond de kinders wiesch, zoo naïef en zoo heerlijk. En met de anderen is het juist hetzelfde: 'Ik heb er velen begraven!'

4000 Vlaamsche studenten zingen nu Vlaamsche liederen, maar de ouderen zingen nog niet. Geen wiegeliedekes en weversliederen vindt men er nog, maar ze komen. Hoort maar!

En toen hoorden we een zoet wiegeliedje voorgedragen op een wijze, zooals alleen een dichter dat kan.

De derde beweging is de dolle en de ziel van die beweging is de naam Rodenbach. De studenten noemen zich 'vrienden van Rodenbach', het zijn gilden en hij, Rodenbach, richtte ze op. Reeds als kleine jongen was hij de lichtende geest, het machtige woord, het schoon en heusch lichaam.

Zijn 'Goedroen' is een meesterwerk, dat hij schreef op 21 jarigen leeftijd, ziek zijnde op zijn bed. Het drama lag reeds in de papiermand, toen Jan van Beers het redde en het de gouden medaille hors concours verwierf.

Hij was de ziel van de Blauwvoeterij! die uitging van het seminarie, waar het verboden was Vlaamsch te spreken.

> Vliegt de blauwvoet?
> Storm op zee!

Deze zes woorden werden de derde VI. beweging. Men verwijt Rodenbach in Noord-Nederland woordenpraat om niets. Voor een Vlaming is niets klein!

Met de lezing van een gedicht 'de Zwane' sloot prof. Verriest zijn eerste deel.

Na de pauze sprak hij over vier nachtegalen en liet ze zingen voor ons.

Vier dichters hebben den nachtegaal beluisterd en zijn zang 'achter' gedaan, dat meende hij met zijn nachtegalen, niet de dichters zelf.

In Vlaanderen mag een dichter, zoowel merel als koekoek, als musch, die niets dan 'dief, dief!' roept, zijn, terwijl men in Noord-Nederland alleen nachtegaal of geen nachtegaal zijn kan.

Maar Karel van Gheldere, Gezelle? een klein kapelaantje, en René de Clercq, zij gingen luisteren met voorzichtige voeten en zongen den nachtegaal, alle vier anders.

Die vier gedichten las Verriest ons voor met zijn zacht geluid en zijn dichterziel.

'Zoo zijn de vier nachtegalen op verschillende manieren, maar wij hebben u lief, natuur, in Vlaanderen! Natuur, wij minnen u!'

Hiermede sloot prof. Verriest zijn heerlijke voordracht.

Luid applaus volgde en na een woord van dank, sprak de voorzitter den wensch uit, dat Verriest nog lang mocht leven, lang en gezond tot heil van Vlaanderen.

Toen kreeg het proza een beurt. In plaats van den heer J. Kalf, was de heer C. Weustink tot secretaris van den kring benoemd. De kring kan op hem rekenen! Er volgde nog een mededeeling. De poging om een eigen tijdschrift op te richten was mislukt, maar er zou in *Van Onzen Tijd* telkens een rubriek over 'De Violier' onder redactie van Jan Kalf te vinden zijn.

Dit waren de mededeelingen van het bestuur, die - al was het met minder geestdrift - door het talrijke publiek toch oplettend werden aangehoord.

Hierop werd de vergadering gesloten.

***

Eerst is Hugo Verriest, Guido Gezelle gaan openbaren aan Holland, en dan is Mejufvrouw Dr J. Aleida Nyland - Vlaamsch genegen en vol iever - aan 't werk gegaan. 'om Gezelle's poezie aldaar te brengen in ruimer kring'. En ze slaagde in haar zoo verdienstelijk pogen; ten bewijze van dien immers is, dat in anderhalf jaar reeds de derde druk verscheen van de 'Bloemlezing uit Guido Gezelle's Gedichten', die ze liet uitgeven bij L.J. Veen te Amsterdam. Thans is Hugo Verriest weêr naar Holland getrokken om er te spreken over zijn gewezen leerling Albrecht Rodenbach. 't Was weêr een triomftocht en 't luidt hem zege toe uit alle torens. Maar de vrage is: ligt er niets in Gezelle dat de Noord-Nederlander niet vat, omdat hij 't niet vatten kan? En een tweede vrage: ligt er niet nog veel meer in Rodenbach, voor den Hollander ontoegankelijk? Nu reeds vinden ze hem te '*bombastisch*'. Verriest heeft weerom zege gevierd, - heeft het ook Rodenbach? Mejufvrouw Dr J.A. Nyland heeft nog eens eene bloemlezing laten verschijnen bij L.J. Veen, eene uit Rodenbach's gedichten dezen keer, en wel voor ons Vlamingen, een lekker brokje poesis, het beste van Rodenbach; hoe zal het in Noord-Nederland varen?

Best, zoo verhopen en zoo wenschen we.

In afwachting, kan men het niet gauw genoeg den Vlamingen ten beschikke stellen.

C.G.

IN het Staatsblad 14^{en} October 1905, op de eerste bladzijde staat voor al die 't lezen wil:

Corps diplomatique. Diplomatiek Lichaam.

Dat heet tekst in de beide landstalen, sedert de wet. Men zou er beginnen aan twijfelen of zulke kemels uit slimheid ofwel uit dwaasheid de wereld worden ingezonden.

[Nummer 21]

Uit ‘koning Lear’
(*Vervolg van bladz. 336.*)

Zoo, uit ging de keerse, en wij zaten in 't donker!

LEAR.

- Zijt gij mijn dochter?

GONERIL.

Ik wilde u wel die wijsheid zien gebruiken waarvan gij, 'k weet het, zijt voorzien. Laat af dan die lastigheid die u heeft doen ontworden van 't geen gij inderdaad zijt.

DE ZOT.

- Als de karre aan 't peerd trekt, ziet de ezel dat niet?
Ju! Maarten! 'k Zie u geren.

LEAR.

Wie is er die mij kent, hier? Ik ben Lear niet.
Is dit Lear's gang? Zijn spraak? Zijn dit zijne oogen?
Ja, hij is zwak van hersens, of zijn zinnen
zijn diepe in slaap. - Lear wakker? 't Is onmooglijk.
Wie zal mij zeggen wie ik ben?

DE ZOT.
Lear's schaduw.

LEAR.
- Dat wilde ik weten; want uit al de merken van mijn oppermacht, uit mijn wete en mijn verstand, ging ik besluiten dat ik dochters had.

DE ZOT.
- Die van u 'nen onderdanigen vader zullen maken.

LEAR.
- Hoe heet gij, schoone edelvrouw?

GONERIL.
Heer, die verbaasde vraag smaakt danig naar uwe nieuwe zotte voeren. Maar ik bid u te willen goed verstaan wat ik van zin ben. Oud zijt gij en eerweerdig; wees ook wijs. Gij houdt hier honderd ridders en hofknapen, zulk zeedloos, wild en ongebonden volk, dat ons paleis, door wanbedrijf bedorven, een voermans-drankhuis schijnt; losbandige ontucht doet 't eer een kroeg of een slecht huis gelijken dan een doorluchtig hof. De schande zelf vergt spoedige hulpe. Des verzoekt deze u, die des noods eischen zou 't geen zij nu afsmeekt, een deel van uwe bende heen te zenden en zorg te dragen dat uwe overblijvers gedaagde lieden zijn, als gij, die weten wie zij zijn en wie gij zijt.

LEAR.
Helle en duivels!
Roept mijn gevolg en doet de peerden zadelen. Ontaarde bastaard! Te uwent blijve ik niet! 'k Heb nog eene andere dochter.

GONERIL.
Gij slaat mijn knechten, en uw wild gespuis wil over mijn volk meester spelen.

(Albany komt binnen.)

LEAR.
Wee die te laat berouw heeft!

(Tot Albany):

Ha! Gij zijt daar!
Gedoogt gij dit, heer? Zeg! - Bereid mijn peerden. -

Ondankbaarheid, gij steenen-hertige duivel, meer gruwelijk zijt ge, als ge in een kind zit, dan ongestaltig zeegedrocht!

ALBANY.
Geduld heer.

LEAR.

(Tot Goneril.)

Afstootelijke gier, gij liegt! Mijn stoet bestaat uit eerlijk volk van treffe die elk bedingen van hun plicht verstaan en stiptelijk de weerdigheid bewaren van hunnen naam. O! nietig kleene schuld, die in Cordelia mij zoo haatlijk scheen, 't gebindte van mijn wezen, als gepijnbankt, uiteenscheurde, alle teerheid uit mijn hert joeg, en deed in gal vergaan! O Lear, Lear, Lear!

(Hij slaat op zijn voorhoofd.)

Klopt op die deure die de dwaasheid inliet en 't kostelijk verstand verjoeg. - Komt, gasten.
.....

(Lear af.)

ALBANY.
- Wat is er gaand' hier, bij de goden almachtig?

GONERIL.
Wil u niet plagen met daarnaar te zoeken, maar laat zijn grillen en zijn babbelziekte hun vrijen weister nemen.

(Lear komt weder.)

LEAR.
Wat! Vijftig van mijn ridders met 'nen slag! En in een weke tijds!

ALBANY.
Wat scheelt er, heer!

LEAR.
Wacht, aanstonds.

(tot Goneril)

Leven en dood! Ik ben beschaamd dat gij 't vermoogt mij, eenen man, te ontkrachten en uit mijne oogen tranen te doen springen die gij niet weerd zijt. Smoor en vierdamp grijpen u! Uws vaders vloek doorboore elk uwer leden

met wonden zonder grond. Gij, zwakke oude oogen, durft nog eens weenen: 'k rukke u uit en 'k werpe u de modder in, die uw getraan gemaakt heeft. Ja, zoo verre is 't gekomen! Nu, het zij zoo. 'k Heb nog een dochter die, 'k ben daarvan zeker, beminlijk en gedienstig is. En toen zij hiervan zal hooren, zal zij met haar nagels uw wolvenwezen scheuren. Ge ondervindt dan dat ik de macht herneme, die gij waandet voor altijd mij ontroofd te zijn. Ja, wacht maar!

(Lear af, met Kent en gevolg.)

GONERIL.
Heer, hoort gij dat?

ALBANY.
Hoe groot mijn liefde, Goneril, ook weze zoo blind en ben ik niet, om...

GONERIL.
Genoeg, ik bid u.

(Tot Oswald)

Oswald, hoor eens hier!

(Tot den zot).

Gij, zot of liever kwa'zot, achter uw meester!

DE ZOT.
- Wacht, oom Lear! Wacht en doe uwen zot meê. 'ne Vos en zulk een dochter zouden van de galge smaken, indien ik met mijn toepmutse, aan een touwe kon geraken.

(De zot af.)

GONERIL.
't Was 't beste dat hij doen kon. Honderd ridders! 't Zou wijs zijn en voorzichtig, mocht hij honderd gewapende kerels houden. Voor 'nen niet, 'nen droom, een grille, een klacht, eene ongenade beschermen zij zijn gekheid met geweld en zijn ons leven meester. Oswald, hier!

ALBANY.
Te veel gevreesd is noodloos.

GONERIL.

Te veel betrouwd, gevaarlijk.
't Gevaar dat 'k vreeze were ik, en med' een de vrees van zelf geweerd te zijn. Ik ken hem. Mijn zuster schrijve ik wat hij daar getaald heeft: neemt zij hem op, hem en zijn honderd ridders, na dat zij de ongemakken kent....

(Oswald komt in.)

Hier, Oswald!
Hebt gij dien brief geschreven naar mijn zuster?

OSWALD.

- Ja wel, mevrouw.

GONERIL.

Neem een geleide mede, en rap te peerde! Laat haar nauwkeurig weten wat ik vreeze en voeg er, uit uw eigen, redens bij om nog wat te overdrijven. Ga nu henen en haast u dat gij weêr zijt.

(Oswald af.)

Neen, neen, heere, die zeem-zoetaardigheid in al uw doen en denken lake ik niet; maar, mits uw oorlof, uw onvoorzienig-zijn is meer berispelijk dan uw gevaarlijk goed-zijn prijsbaar is.

ALBANY.

'k En wete niet of uw vooruitzien vroed is; die beteren wil, bederft somtijds wat goed is.

GONERIL.

- Neen, maar....

ALBANY.

- Goed, goed. De tijd zal 't uitwijzen.

Vijfde tooneel.

Een voorhof naast hetzelfde paleis.

Lear komt op met Kent en den zot.

LEAR.

- Ga vooren, gij, naar Gloster's met dien brief hier. Zeg aan mijn dochter meer van 't geen gij weet, ingevalle zij uitleg vraagt over den inhoud van mijn briefmare; maar anders niet. Indien uw gedienstigheid geen spoed maakt, 'k zal daar vroeger zijn dan gij.

KENT.

- 'k En zal geen rust genieten, eer uwe blief besteld is.

(Kent af.)

DE ZOT.

- Dat 't menschenverstand in de hielen zate, zou 't niet kunnen vervrozen geraken?

LEAR.

- Ja 't, manneke.

DE ZOT.

- Dan moogt ge gerust zijn: 't uwe en zal nooit geen sliffers moeten aandoen.

LEAR.

- Ha, Ha, gij pleute!

DE ZOT.

- Gij zult wel zien dat uwe andere dochter u lieflijk zal ontvangen: zij gelijken aan malkaar lijk 'nen zuren appel aan 'nen zoeten, en toch wete ik wel wat ik wete.

LEAR.

- Wat weet gij?

DE ZOT.

- Dat zij verschillen van smake lijk twee zure appels. Weet gij waarom eens neuze in 't midden van eens wezen staat?

LEAR.

- Neen ik.

DE ZOT.

- Opdat er eene ooge al weerskanten van eens neuze zou staan: om te kunnen kijken naar 't gene wij niet en rieken.

LEAR.

- 'k Heb haar vergramd.

DE ZOT.

- Weet gij hoe 'nen oester zijn schulpe maakt?

LEAR.

- Neen ik.

DE ZOT.

- Noch ik. Maar 'k wete waarom de slekke een slekhuis heeft.

LEAR.

- Waarom?

DE ZOT.

- Om haar hoofd in te steken; niet om het weg te geven aan haar dochters, en hare hoorns onbeschut te laten.

LEAR.

- Ik wil vergeten dat ik vader ben - en zulk een teedere vader. - Zijn mijn peerden gereed?

DE ZOT.

- Uwe ezels zijn der achter. - De reden waarom er in 't zevengesternte maar zeven sterren en zijn, is een pertige reden.

LEAR.

- Omdat zij met geen acht en zijn?

DE ZOT.

- G'hebt het geraden. Ge zoudt gij 'ne goe zot zijn.

LEAR.

- Mij dat ontnemen met geweld! wanschapen ondankbaarheid!

DE ZOT.

- Dat gij mijn zot waart, noom, ik zon u slagen geven omdat gij oud zijt vóór uwen tijd.

LEAR.

- Hoe dat?

DE ZOT.

- Gij behoordet niet oud te zijn aleer gij wijs waart.

LEAR.

O, dat ik niet krankzinnig worde, hemelen lief!
O, help mij dat ik niet krankzinnig worde!

(Een edelman komt op.)

Wel! Staan de peerden veerdig?

EDELMAN.

Veerdig, ja, heer

LEAR.

- Kom, manneken.
.....

(Af.)

Dr E. LAUWERS

Avondruste

RUSTE, ruste, ruischen biddend
lijk de grauwig-groene blaren,
in 't geadem van de windjes
die lijk geesten om hen varen,
geesten die de takjes schomlen,
die de blaren slapen doen,
lijk een moeder 't kind in slaap wiegt
met een warmen moederzoen.

Ruste! d'Hooge schieters droomen
slapend, op malkaar geleund,

en de nevel kleedt de boomen
in een lichten nachtrok in.

Dichter, dichter dampt de nevel
op, en spreidt frisch-aadmend, zoet
zijnen slaapdoek waar hij 't landschap,
diep-in-rust, mee dekken moet.

Ruste! Duizend beelden hangen
licht, onvatbaar vóór mijn geest,
wondre zichten, wondre zangen
rijzen, dalen, varen heen.
Ruste! 'k hoor nog zachte ruischen,
't prevelen van een avondbêe
En mijn hert bidt mêe - en 'k voele
diepe rust, en diepen vrêe.

F. DE JONGHE

De Wever

VAN morgen tot avond
in reunenden douw
als gold het zijn leven
zit rennend en dravend
de wever te weven
op 't hupplend getouw.

Hoe rept hij zijn handen
en voeten gezwind!
Hoe daavren en rillen
de schokkende wanden,
't Is al om des willen
van vrouw en van kind.

De werpspoel geladen
met inslag, verschiet
geregeld en stiptlijk
door kruisende draden
en wemelt en wipt lijk
een snoek in den vliet.

Door 't venstergat springen
de bloesems vol geur,
wijl kwettrende kelen
in 't elzenhout zingen
en kindren spelen
voor de opene deur.

Dan streelen en vleien
des werkers gemoed
verrukkende droomen
van velden en weien;
dan rolt hem een stroomen-
de geestdrift door 't bloed.

Dan lacht hij in 't herte
met arbeid en dwang.
Dan spant hij zijn longen
dat 't helmt in de verte
en zingt onbedwongen
zijn dreunend gezang.

Zoo maakt hij zijn leven;
zoo is het hem licht
met inslag en keten
zijn welzijn te weven;
en trouw is gekweten
de menschlijke plicht.

D. VAN HAUTE.

Borstelbie'n
E reeksken antwoorde aan Eerw. Heer Dumez.

IN *Biekorf*, talmerk 12, van Zomermaand 1903, op bl. 185, vroeg ik uitgebreider toelichtinge over de borstelbie'n.

In talmerk 19 van Zaaimaand 1904, zond Eerw.

Heer Dumez, leeraar te Rousselare, èn merkweerdige verhandelinge over de graafwespen.

Ik ben er den geleerden boeksteller dankbaar voor, en 'k verlange mijn herte uit naar 't vervolg van zijn prachtige bijdrage, waaruit de liefhebbers zoovele vernemen kunnen.

Ondertuschen moete ik dit woordeken naar *Biekorf* zenden.

Eerw. Heer Dumez verwerpt *steenhursel* of *steenbie*.

Voor graafwespen zegt het volk ook *zandbie, zavelbie*, en bediedt daarmeê den aard van den grond waarin ze graven.

Spreke ik van steenbie, 't is omdat het diertje *liefst* graaft tusschen de steenen; - tot bewijs:

Hier te Aertrycke, voor 't huis van Filip Dupon en van de kinders Wittezaele, zijn die graafwespen 's zomers aan 't booren en aan 't dragen; ze maken hun hollekes tusschen de steenen, en laten den harden nevengrond onverlet; - ze 'n bedoelen geen steenen, 't is waar, maar ze vinden den grond daar vaster en veiliger, en 't is wat ze zoeken.

Die graafwespen trekken op de geweune wespen, maar zijn merkelijk minder, en ze 'n hebben geen straal; - hun kakebeenen dienen hun tot kopverweer, en in 't achterlijf dragen ze e slag van plomp hoornachtig tangske waarmeê ze duwen of lichtjes nijpen.

Ze maken ook nest in oude buitenwanden die de zonne krijgen, en bergen in hun weunste tusschen de steenen, de vliegskes en kevertjes die dienen moeten tot voedsel voor hun broed.

Maar de *borstelbie'n* zijn èn bijzonder *slag* onder de *graafbietjes*, en ze 'n gelijken noch van maaksel noch van uitzicht op de graafwespen; en 't is om ze van de voorgaande t'onderscheên, dat ik ze *borstelbie'n* heete, daar 't wolachtig goed van hun achterpooten, èn eigen kenmerk is, dat ik nooit bij ander graafbie'n 'n heb aangetroffen.

Dat borstelgoed dient, om onder 't graven, d'eerde met meer gemak te kunnen achteruitsteken, en niet om 't stuifmeel op te laân, zooals ik het met den eersten gemeend had.

Eerw. Heer Dumez 'n heeft nooit zulke bietjes gezien, anders ging hij de volgende reken van zijn schoone bijdrage weglaten: (bl. 301)

'*'t Schijnt mij wonder dat Heer Mervillie aan de achterpooten van onze Cerceris een borstel vermeldt, daar dit werktuig inderdaad niet en bestaat, en van weinig nut zou zijn; een dingen is zeker en 't is dat de Cerceris dien ik hier op eene spel vóór mij zitten heb, geen spoor van borstel en draagt*.'

't *Zekerste* van al is dat Eerw. Heer Dumez op zijn spelle geen *borstelbie* zitten 'n heeft, maar èn *geweune graafwespe*.

Om Eerw. Heer Dumez te overtuigen, zal ik hem eene van mijn *borstelbie'n* zenden.

't Is nuttig, 't is aangenaam, in der minne en wederzijds, zijn gedacht te kunnen uiten.

A. MERVILLIE

Aertrycke, 20-10-1905.

Evolutie

DE Prins van Monaco voert, op zijn wapenschild,
De leus: Deo juvante!
En was ik in zijn plaats - God dank! ik ben het niet -
Ik schoof die oude rommelspreuk van kante,
En schreef denzelven kreet, op meer moderne wijs:
Alea juvante!

OM.K. DE LAEY

Monte Carlo, 11 Dec. 03.

Nieuwjaarwensch

van M.S.... aan Broeder GOMMER-MARIA, geboren JOSEPH VAN DEN DRIESSCHE, leeraar in de onderwijzersschole te Sinte Niklaas in 't land van Waes.

GOMMER, Gommer,
late kommer
ben ik met mijn nieuwejaar
reeds in Maarte
met de klaarte
van de lange dagen, daar!
maar ik wille
luide of stille
zeggen, in twee woorden, nu:
vroeg en late
zonder bate
zij des vijands list op u!
Dat hij duchte,
dat hij vluchte
dat hij zuchte en zegge: 't Is
al verloren
hem bekoren,
hem en doe 'k geen deerenis.
Moge 't wezen
zoo nadezen
alle dage, en, ook dit jaar.
Moge Gommer
zonder kommer
zijn voor 's vijands listen! Daar!

GUIDO GEZELLE

Mengelmaren

GUIDO GEZELLE'S DUIKALMANAK, 1906. is even verschenen en verkrijgbaar, tegen 1 frank, bij L.H. Smeding, bestuurder van den Nederlandschen Boekhandel, te Antwerpen.

OP Zondag 24 September vergaarde te Aalst onder voorzitterschap van Dr J. Bauwens, het negende Vlaamsch Natuur- en Geneeskundig Congres. Dr G. Verriest heeft in de feestrede gehandeld over de humaniora-studien in verband met de medische en andere studien.

Die Vl.N. en G. Congressen zijn de beste bewijzen van de ernstige richting die de Vlaamsche beweging sedert enkele jaren heeft ingeslagen: daar vergaderen honderden Vlamingen die hunne studiën in 't Fransch gedaan hebben, maar gedreven door hun lust naar eigen Vlaamsch leven de wetenschap willen beoefenen in het Nederlandsch.

(*Stemme onzer Eeuw*).

‘Stemmen onzer Eeuw’

Zondag 8^{en} Sept. 1905.

‘Ja, zoo is 't mij gegaan: - Hugo Verriest zou spreken - waarover? over wien? over de vreugd, den roem van Vlaanderen. Over twee van Vlaanderen's rijkst begaafde zonen; maar toch, dit was niet de eerste reden waarom ik tot hem ging - neen, ik ben gegaan om Hugo Verriest, om dien genialen Vlaming zelf, om zijn woord, zijn gebaar, zijn vernuft en dat ombestemd iets dat ik niet te zeggen vermag, maar dat geheel ligt opgesloten in het woord: Pastor Verriest.

Hugo Verriest is weer naar Holland gekomen, is hier te Amsterdam opgetreden in het Concert-gebouw.

Lang reeds heeft Noord-Nederland de Vlaamsche letterkunde leeren kennen, leeren bewonderen; vele Vlamingen hebben zich moeite gegeven om den band die Zuid en Noord bindt nauwer toe te halen, maar de man die daadwerkelijk met zijn persoonlijkheid het Zuiden in de laatste jaren het dichtst bij het Noorden bracht, en de onderlinge symphatie heeft gesterkt, die man is Hugo Verriest. Daarom is hij ook voor ons de verpersoonlijking van het Vlaamsch geworden en daarom is hij hier gehuldigd, toegejuicht door alle gezindten, door elke richting. Hij, de eenvoudige Vlaming, is ons Noord-Nederlanders lief geworden, daarom hebben wij zijn komst naar Holland met blijdschap begroet, en zijn we opgegaan om hem nogmaals te genieten, nu niet als den Gezelle-openbaarder, maar thans als den Rodenbach inleider, als den geesdriftigen leermeester van een te vroeg gestorven talentvol leerling.

.....

Het was ontroerend den ouden pastor te hooren betoogen, en nog eens betoogen de grootheid, het vernuft, het talent van den jongen Rodenbach - hem te hooren vertellen al die intimiteiten, welke den jonkman zoo schoon teekenen. Het viel hem zwaar te moeten erkennen dat de dichterlijkheid van zijn leerling te los en te veelvoudig en te ver sprietelde, maar hij effaceerde dit om het volle licht te werpen op de groote hoedanigheden van Rodenbach, hem zóó dierbaar, dat de herinnering aan dezen zijn levensavond verlicht alseen groote blijheid.

.....

Dat Verriest nog dikwerf tot ons moge werderkeeren!’

B.

keus van Nederlandsche leesstukken
oud en nieuw
tot bevordering van stijl en letterkundige studie.

Bijeengebracht door Joris Delaere, leeraar aan de normaalschool te Thorhout. Eerste deel - *Verhalen-Beschrijvingen*. - Jules De Meester, drukker-uitgever, St Alphonsusstraat 7 et 9, Rousselare en Nijverheidstraat 27, Brussel. 350 bladzijden, tegen 2 fr.

Bij een eerste vluchtig overzien van deze bloemlezing bemerkt men aanstonds dat zij met veel zorg en fijnen smaak bijeengebracht wierd, en grootelijks ter eere strekt van haren kieskeurigen verzamelaar.

Maakwerk en prulledingen zijn er uit geweerd en al wat men er tegenkomt mag met vlijt aangeleerd en ter navolging aan de jonge leerknapen aangeboden worden.

De verzamelaar heeft beurtelings, of daaromtrent, een dichtstuk en een prozawerk laten drukken en heelt alzoo reeds voor het uitwendige, eene verscheidenheid aan zijn boek gegeven die aanstaat en de goedkeuring der leerlingen zal winnen.

Is het formaat misschien wat groot voor een schoolboek, de druk is wel verzorgd en uiterst klaar en duidelijk, wat niet van belang ontbloot is, voor een werk dat gestadig gelezen en hergelezen en ja ten deele van buiten moet geleerd worden.

De opstellen die hier bijeengebracht worden, hebben in het algemeen het groot voordeel geheel in het bereik der leerlingen te vallen, men vindt er niet die hoogdravende beschouwingen, die vreemde en gansch onbekende onderwerpen die de ontwikkeling van de middelmaat der leerlingen te boven gaan. Meest alles wat aangehaald en beschreven wordt, hebben de leerlingen met wat opmerkzaamheid begaafd, kunnen zien met eigen oogen, voelen door eigen ondervinding, en voorstellen door eigen verbeelding, en dat zal hen ongetwijfeld zooveel te gemakkelijker tot navolging aansporen.

Wij vinden hier tot ons genoegen menige stukken die wij van onze kinderjaren af, in de handboeken voor leerlingen tegenkwamen en die door tijd en ondervinding als goed werk en ware kunst gekeurd werden.

Maar *Oud en Nieuw* gaan hand in hand. De knapen uit onze leergestichten smachten om de lettervruchten van onze jongeren te smaken en te genieten. Zulk werk komt beter overeen met hun denken en voelen, met hunne geschiktheid van hert en geest, met de huidige opvatting van onderwijs en letterkunde.

Is het immers niet wenschelijk dat onze schrijvers van morgen gewapend worden met getuig van de laatste snee? En moeten ze eeuwigen ervig met het ondragelijk wapenkleed van eenen Goliath uitgerust worden, als ze met hunne vlaamsche keien veel beter kunnen strijden en met meer zekerheid de overwinning behalen?

Dat heeft de verzamelaar begrepen en zoo vinden wij met genoegen onder de jongeren, (in de beurte waarin ze voorkomen), vermeld, Styn Streuvels, A. Cuppens, René Declercq, D. Van Haute, Constant Eeckels, Maurits Sabbe, Prosper Van Langendonck, Am. Dierick, L. Dosfel, O.K. Delaey en Caesar Gezelle.

Uittreksels uit: Rond den Heerd, Biekorf, Het Belfort, De Vlaamsche school, de Groene Linde, bewijzen dat er geene moeite gespaard wierd om de bloemlezing zoo volledig mogelijk te maken.

Al hebben wij hier nog enkel het eerste deel van het werk, dat bijzonder geschikt is voor de drie lagere latijnsche klassen, toch kunnen wij verzekeren dat de leeraars het uiterst welkom zullen heeten en dat ze gelukkig zullen zijn dezen nieuwen handboek aan hunne leerlingen aan te bevelen.

Intusschentijd zullen de hoogere leeraars met verlangen uitzien naar het tweede deel, dat in den loop van dit schooljaar nog zal verschijnen, en dat onder andere moet bevatten:

1. Lyrische stukken.
2. Verhandelingen, redevoeringen, lijkreden, volledige opstellen en opgaven ter navolging.
3. Korte schets der Nederlandsche letterkunde.
4. Leven en werken der aangehaalde schrijvers. Daarbij nog eene schoone leesstof.

Men ziet het dus, de uitvoering van het eerste deel is wel gelukt, en de aanleg van het tweede is opperbest; dies verhopen we dat wij later een breedvoeriger en diepgrondiger verslag over het geheele werk zullen kunnen geven.

Middelerwijl wenschen wij den noesten werker, den kundigen verzamelaar uit der herten geluk en wij verwachten dat *Oud* en *Nieuw* menigen schrijver zal verwekken tot eer en roem van onze dierbare Vlaamsche moedertaal.

C.D.L.

Uit Nieuwpoort, den 22sten in Zaaimaand 1905.

DEN 15^{en} October is te Pei-Ha-Kou (Midden-Mongolie) overleden, Eerweerde Vader Paul De Brabandere, zendeling der Congregatie van het Onbevlekt Hert van Maria te Scheut.

Hij werd geboren te Bavichove, den 11$_{en}$ Maart 1878, uit eene doorchristelijke familie, die Zijne Doorluchtige Hoogweerdigheid Bisschop De Brabandere, zaliger gedachtenis, onder hare leden telde. Hij begon en voltrok zijne studiën te Meenen. Wel blaakte in zijn herte de begeerte van zijn leven te gaan offeren voor het welzijn der Heidenen; doch om zijne moeder, door zijn afscheid niet te bedroeven, ging hij naar Rousselare de Wijsbegeerte studeeren en trad vervolgens in het Seminarie te Brugge, waar hij drie jaar verbleef en de H. Wijding van Onderdiaken ontving. In September 1901 ging hij in het proefklooster van Scheut en werd er opvolgentlijk Diaken en, den 20 December 1902, Priester gewijd. In April 1903 trok hij op naar China, waar na korten tijd eene onverbiddelijke ziekte zijne kloeke gezondheid kwam ondermijnen en hem langzamerhand naar het graf slepen.

HIJ RUSTE IN VREDE.

J.B.

DONDERDAG laatst, 26^{n} dezer maand, is te Montreal, Canada, godvruchtig in den Heer ontslapen, de Eerw. Pater Edw. Strubbe, redemptorist. Geboren te Brugge in het jaar 1848, deed hij zijne studiën alhier in het St-Lodewijk's kollegie. Hij wierd priester en korts daarna bewaker in het kollegie van Thielt, waar hij verbleef van 1874 tot 1883. Hij was een man van taaie werkzaamheid en onvermoeibaren iever, een priester voor wien nooit iets te lastig viel noch te zwaar om ondernemen; indien hij een ware durver mocht geheeten worden, om iets aan te gaan, hij was een aanhouder en volherder, om het tot uitvoer te brengen. Ook heeft hij te Thielt uitermate veel goed gesticht, en aan meer dan een jonge student de middelen verschaft om zijne studiën te voltrekken.

In 1883 wierd hij Redemptorist, en, op zijn aandringend en herhaald verzoek, zonden zijne oversten hem naar Canada, in het klooster van Montreal. Hij is er geweest, gelijk in Belgie, een stoute en onversaagde, maar tevens begaafde spreker en redenaar. Naderhand werd hij pastor van Ste-Annaparochie te Montreal, bediening die sedert lange jaren aan de Redemptoristen is toevertrouwd. Wat hij daar al deed en ondernam, wat hij stichtte en steunde is onzeggelijk en den Heere alleene bekend. Hij had er onder andere een jongelingskring ingericht, die onder de bloeiendste van geheel Canada mag gerekend worden. Andere, menigvuldige inrichtingen kwamen tot stand, door toedoen van pater Strubbe; al de parochiale werken, genootschappen of maatschappijen bloeiden er, en zijn nu nog in vollen bloei, door zijne ondernemende, maar ook doorhoudende en taaie werkzaamheid en iever.

Hij was een uitmuntende zendeling, altijd en overal zijn zelven vergetende, maar zwoegende en slavende voor de zaligheid der zielen. Hij was, bovenal nog, een groot en edelmoedig herte.

Verleden jaar kwam hij, voor eenigen tijd, naar zijn vaderland terug, zoogezeid om wat uit te rusten van den zwaren en lastigen arbeid, en om zijne gezondheid te herstellen, die van alsdan reeds geknakt was. Zijn iever was te groot, om rustig te blijven: hij predikte, binst de weinige maanden die hij in België overbracht, menigvuldige retraiten, triduums, octaven en zelfs groote, zware missiën. Dat alles, ongetwijfeld, moet grootelijks zijne kwaal hebben verergerd en zijne dood verhaast.

In Mei 1904, trok hij naar Canada terug om er met nieuwen moed te werken, en zijne laatste krachten te besteden of liever uit te putten voor de zielen hem toevertrouwd.

Het klaarste bewijs van zijne verdienstelijkheid en van zijn christen iever is, dat de aartsbisschop van Montreal, Mgr. Bruchesi, hem altijd eene bijzondere achting en genegenheid heeft toegedregen en hem zelve de laatste HH. Sacrementen heeft willen toedienen en hem van dan af tot zijne laatste stonden heelt bijgestaan.

De grootste gazetten van Canada en Montreal hebben menigmaal met bewondering zijne grootsche werken en prachtige inrichtingen besproken, en hem - alreeds binst zijne laatste ziekte - den grootsten lof toegezwaaid. Hij is geweest een Bruggeling die eere doet aan zijne geboortestad. Zijne geheugenis zal in zegen blijven bij allen die hem gekend hebben.

(*Gazette van Brugge*, 30-10-05)

[Nummer 22]

De ‘Strandwasscher’

‘**J**UIST alzoo - hebt gij een beetje tabak bij u? - juist alzoo, lijk ik vertelle, is 't met hem gegaan. Van waar hij afkomstig was, of hij Duitscher of Engelschman ofwel eene soort van Hollander was, ja dat kan ik niet zeggen: want spreken kon hij toch niet, ten minste niet dat ik wiste’.

- Als gewoonlijk waren er in de woonkamer velen die tegelijk aan 't spreken waren.

Toen Ole Yvensen ondertusschen begonnen had, hield 't gezwets rond hem op, en daar was een die op de bank naderschoof tot hem toe en vroeg:

‘Wat is er, Ole?’

‘Gij hadt moeten opletten, antwoordde Ole, zoo zoudt gij het geweten hebben. Zeg, hebt gij misschien tabak bij u?’.

Ja, dat had hij.

Ole bekwam den tabak en stopte zijne pijp. Dan begon

hij opnieuw. Daar was spraak van den ‘Strandwasscher’. - Ziet gij, 't is al vele jaren geleden, een goede dertig ten minste, en toen waren er nog dorschvisschen, daarbuiten, in 't vaarwater. Nu kan men daar liggen en twee tot driehonderd brassen intrekken, en toch slechts een half dozijn schellevisschen en geen enkelen dorsch vangen. Nu, zoo was ik dan buiten in de sloep samen met Jens Split en met Hans Onderin (zoo noemden wij hem) die later in Amerika verdronken is. Jens en ik stonden ruggewaarts in de sloep en trokken het net op, Hans zat op de zate te roeien. Wij hadden zeker al vele dozijnen dorschen in de sloep... ziet, op eens wordt de lijn danig straf neêrwaarts getrokken.

‘Toe dan, trek op!’ zeg ik.

‘Dat is zwaar’ zegt Jens. ‘Wat mag dat wel zijn?’

‘Trek maar op,’ zeg ik, ‘dan zullen wij zien’.

Hij trekt op, en ik leg den trog recht, waarin ons getuig moest geleid worden: want ik meende dat het een groote dorsch was.

‘Kijkt eens, maten, is dat een kerel!’ zegt Jens, die nu opgetrokken had.

Ik heffe 't hoofd op en kijk uitwaarts over de watervlakte.

Daar komt er nu eerst een kromme arm met eene hand te voorschijn, dan de borst en een stuk van den kin met eenen baard daarop. Jamaar borst en arm zinken weêr in 't water neder, want een tweede haak had dieper, veel dieper in dien klomp gegrepen, en nu kwamen er een paar leerzentoppen boven, juist naar den boord van de sloep toe.

‘Wat voor een is dat?’ riep Jens, die de lijn weder neêrgelaten had.

Ik zette hem aan op te halen, maar trage, tiage. En zoo kwam de man voor de tweede maal boven, stijf en lang.... Hij stond bijna keersrecht op het water.

‘Laat hem binnen!’ riep Hans van op zijne zate.

‘Gaan wij hem weder laten varen?’ vroeg Jens, die

met de lijn in de hand stond te wachten. Ik kijk eerst naar 't water, en kijk dan in de sloep, en dan zeg ik:

‘Hij is toch ook een mensch!’

Wel, zoo trekken wij nu in en vatten hem aan en heffen hem in de sloep binnen. 't Was al hemel en water dat van hem stroomde, en hij was ook zoo letter behandelbaar: slap in den rug, juist een doode visch; wij sleepten hem toch naar 't voorste einde van de sloep en rechtten hem op, met zijnen rug tegen den steven, en zijn gezicht naar ons gekeerd.

En daar zat hij nu.

De zon was reeds aan 't dalen en zij scheen hem vlak in de oogen. Binst dat wij de lijnen ophaalden en af en toe eenen dorsch van den angel namen, konden wij 't niet laten van tijd tot tijd eens den kop te draaien en eenen blik op hem te werpen, lijk hij daar zoo, zoo, met zijn gezicht naar ons toe, zitten bleef.

Hans, die op de bank zat te roeien, werd eene eigenaardige jeukte in zijnen hals geware. Hij schoof onrustig op zijne zate weg en weder, en hierop loerde hij eens naar vooren, al over zijne schouders.

‘Naar wat kijkt gij dan, Hans?’ vroeg ik.

Hans antwoordde niet, maar begon te schuifelen.

‘Een visscher schuifelt niet in de sloep’ zei ik.

Wat later zei Jens: ‘'t Dunkt mij, dat hij daar, ons zoo wonderlijk beziet?’

‘Prietpraat,’ zeg ik. ‘Hoe kan een doode ons bezien?’

Een tijd nadien zei Jens nog eens 't zelfde en Hans werd opnieuw onrustig op de bank. En juist als wij voor goed het net aan 't ophalen waren, laat Hans de roeispanen los, bukt hem neder en grijpt eene groote zeesterre die nevens den trog gevallen was... Hij keert hem plotselings om en lapt in eenen zwaai den visch op het voorhoofd van den ‘strandwasscher’, zoo dat de helft van zijn wezen bedekt was.

‘Gij moest dat niet doen. Hans!’ zeg ik.

‘Dat is wel mogelijk!’ antwoordt hij. ‘Maar 't was

ook niet noodig hem aan boord te nemen. Zoo dikwijls ik over mijne schouders keek, heeft hij mij met zijne puiloogen aangekeken, en dat is alleszins geen aangenaam gevoel, vooral voor iemand die met zijnen rug naar hem gekeerd zit.'

Zoo met zonondergang vaarden wij naar land, en beneden, aan 't strand stond er veel volk. Daar roept men ons toe: 'wat voor een kameraad hebt gij daar bij u aan boord?'

Wij gaven toch geen antwoord, eer dat de sloep den grond beroerd had.

Hierop sprongen wij uit en trokken de sloep aan wal. Seffens schoten er velen bij, die een hand bijstaken; - men is toch immer behulpzaam, als men geene haven heeft om aan te leggen?

Toen de sloep nu op het zand gesleept was, zeg ik alzoo tegen al die kerels, die daar rond stonden:

'Nu kunt gij zelve zien, wie dat hij is, dien wij aan boord hebben!'

Daar moesten zij hem natuurlijk allen bekijken. En hierop vroeg de oude Niels Skaffer:

'Heeft hij een uurwerk op zak of iets dergelijks?'

'Daaraan hadden wij eigentlijk niet gedacht,' antwoordde ik. En ik wilde daarop seffens zijne bovenvest opendoen; maar de opperloods zei mij, dat ik het niet mocht: eerst was er de wacht te verwittigen en bovendien nog den tolbeambte te verwachten.

'Ik meende dat zulk een tolvrij was!' zei Hans en heffe hem een weinig op.

Zij moesten allen lachen, en daar men nu immer uitgelaten wordt, als de menschen om iets lachen, zoo begon Hans allerlei poetsen met hem te spelen.

'Dat bevalt mij niet, en gij zult het wellicht nog zelve beklagen!' zei ik.

Hans hield op, en hierop kwam de tolbeambte, dampend lijk een peerd en geheel in uniform, maar uit klare haast had hij zijne vest over zijnen buik scheef toegeknoopt. Hij

was altijd haastig, als er iets of wats te doen was; want het gebeurde eigentlijk zelden, dat hij ergens kon rondsnuffelen.

‘Wat voor waren hebt gij aan boord?’ riep hij al van verre.

‘Kom bij en kijk zelve! Heer!’ antwoordde ik.

Ondertusschen had Jens een oliedoek over den doode geworpen, daar de loods gezeid had dat wij hem niet mochten aanraken. Zoo de beambte komt in de sloep en blaast lijk een walvisch en niest en spuwt en vaagt zijnen neus af met zijnen grooten rooden zakdoek, die ook altijd uit den uniformzak uithing.

‘Ah! mannen!’ zegt hij dan en hij wordt oprecht vriendelijk en natuurlijk, ‘wat hebt gij nu van kleinigheden?’

‘Dat zijn eigentlijk geene kleinigheden, heer!’ antwoordde ik.

‘'t Is goed, 't is goed, Ole. Gij hebt wel een weinig....? Nu als de koning maar het zijne bekomt en de wet geëerbiedigd wordt, dan is er natuurlijk niets onaangenaams bij.’

Dat was het nu inderdaad niet. En hierop neemt de beambte het oliedoek weg, en daar stond hij nu, met het doek in zijne handen, den vreemden man in de sloep te bekijken.

De ‘strandwasscher’ pinkoogde niet. Hij was toch wettelijk verontschuldigd. En de tolbeambte zei ook niets: hij was verbluft.

‘Foei! Hij stinkt!’ En daarmede wierp hij het oliedoek weder over den doode.

Dat was niet danig welvoegelijk, vond ik, doordien hij toch een mensch was, al is 't ook een doode.

Dan zei de beambte, dat er moest gewaakt worden bij den doode, en men de openbare macht verwittigen moest of den burgmeester, of den rechter, of den baljuw of eenen schrijver - of God weet wien nog al - om toe te zien of de man waarlijk dood was en bovendien alles in orde, en of hij de cholera niet medebracht of 't een of

't ander briefje of ook eene schuldbekentenis in zijne zakken verborgen zat, waaruit men degelijk kon opmaken, wie hij was.

Niemand wage 't hem eerder aan te raken, zei de beambte; en hij begon zoo ieverig na te denken en te zinnen over dat alles, dat hij daarop geheel on gansch vergat kwaad te worden, omdat wij hem geene andere ‘kleinigheid’ mede naar huis gebracht hadden.

Wij moesten seffens zelve de wacht staan, zei hij; en hierop bekwamen wij twee musketten en eenen sabel met scheede, want de beambte was een oud onder-officier; en eene wacht zonder wapens, dat kon hij hem niet inbeelden.

Wij stonden alzoo op wacht, en hoe meer het donkerde, hoe haastiger de lieden van 't strand weggingen. Omstreeks negen uren en half kwam de tolbeambte, eei hij naar bed ging, om ‘inspectie’ te houden. Ik, als de oudste, stond daar met den sabel, en de beide anderen, Jens en Hans, hadden de geweren; en ik liet ze de wapens ‘presenteeren’ toen de tolbeambte voorbijtrok, en dat beviel hem danig wel.

‘'t Is goed,’ zei hij en hij bracht zijne hand aan de muts. ‘De bevelen worden uitgevoerd; morgen voormiddag zullen de overheden hier zijn, ziet nu toe dat gij u ordentelijk gedraagt, en niet slaapt! En daarmede, God beware u!’

‘Mag ik Hans naar de herberg zenden om een slokje drinken te halen?’ vroeg ik.

‘Drinken, onder de wapens? wordt gij zot?’ riep hij.

‘Ja, ja, zoo!’ zei ik kalm. ‘Zoo moeten wij het laten; maar zulk een herfstnacht is lang en koud!’

‘Als men op schildwacht staat, vervriest men niet!’ antwoordde hij. En daarop was hij weg.

Hij was nauwelijks uit het zicht, toen Jens en Hans de geweren nevens den ‘strandwasscher’ in de sloep neêrlegden en Hans de flesch nam en te wege wegging.

‘Waar wilt gij naartoe?’ vroeg ik en hield den sabel voor.

‘Schei uit met uwen boterstekker!’ zei Hans. ‘Gij verstaat toch wel dat ik iets halen ga om te waken!’

Hij ging, en als hij weêre was, verdeelden wij de wacht in drie gelijke deelen, zoo dat er twee drie uren vrij hadden, binst dat de derde met den sabel op en af wandelen moest. Ik waakte eerst, en de twee anderen legden hen nevens eene duin neder en dekten hen ordentelijk met een stuk zeil toe. Het ware natuurlijk verre gemakkelijkst geweest, in de sloep en onder het groot zeil te kruipen. Maar daartoe hadden zij volstrekt geen lust - wegens de kameraadschap van dien vreemde daar.

Ondertusschen was de maan opgegaan en zij scheen helder op het strand en op de sloep en op het zeildoek, waaronder de ‘strandwasscher’ lag. Ik stapte alleen op en af, en af en op, met den sabel onder den arm, en mijne handen in mijne zakken. Ik keek nu over de zee, dan naar de wolken om te speuren wat voor een wind wij 's morgens mochten verwachten, en ik keek ook naar de sloep en naar den man onder het zeildoek en ik ging zoo zoo, met mijne eigene gedachten en dacht aan de kommernissen des levens, voornamelijk wel aan die van den zeebonk, die nooit zijn einde zeker is; en hoe meer ik hierover nadacht, hoe zwaarder mij de wacht viel, en ik moest Hans loven, dat hij zoo voorzichtig geweest was met die flesch, want nu kon ik toch een slokje troost bekomen.

Ik ga alzoo naar Hans toe, trek de flesch uit zijnen vestezak en doe eene menschelijke teug; lijk ik de flesch weer in hare plaats wil steken, slaat Hans zijne oogen op en zegt:

‘Doe maar, stoor u niet!’

‘Ik meende dat gij sliept, Hans!’ zeg ik. ‘Het is een koude nacht. Hoe ligt ge nog?’

‘Slecht!’ antwoordde hij. ‘Aan dit alles is toch alleen die aardige strandwasscher schuld. Waarom hebt gij hem ook aan boord gelaten? Ik zei 't u immers!’

‘Heere God, Hans! Men heeft toch een menschelijk gevoel?’

‘Ja, ware 't nog dat hij ons wat nut gave!’ antwoordde Hans. En dan zette hij hem overeind, en wij keken elkander eene wijl aan.

‘Weet gij wat ik gedacht heb, binst dat ik daar lag?’ vroeg Hans.

‘'t Kan wel zijn dat ik het rade. Weet gij wat ik gedacht heb, Hans?’

‘Toch wel ook niet aan zijne leerzen?’ vroeg Hans en stond nu op en begon zijne armen tegen zijn lijf te slaan.

Wij gingen naar de sloep, en Hans hief het zeildoek aan 't voeteinde van den doode een weinig op:

‘Het zijn splinternieuwe, goede leerzen,’ zegt Hans.

‘Laat zijn!’ zeg ik.

‘Daarop zou ik durven mijnen eed doen, dat er niemand op gelet heeft of hij leerzen aanheeft of niet!’ zegt Hans.

Ik ging een eindje weg, om te zien of Jens sliep, en als ik nu weder aan de sloep kwam en ook de leerzen bekeek, die vochtig en blank in den maneschijn blonken, zoo kwam het mij ook voor - ik wil 't niet loochenen - dat het een paar danig goede leerzen was.

‘Neen, dat gaat niet!’ zeg ik. ‘Het is en blijft toch een mensch, al is hij ook dood; en hij heelt zijne eigene dingen, en als wij ze hem ontnemen, zoo stelen wij!’

‘Die daar? een mensch?’ riep Hans. ‘Neen, een mensch is 't, die levend is, lijk ik en gij. Als men dood is, zoo is men - stof en asch, lijk de pastor zegt. En dat kan toch onmogelijk iets eigen hebben?’

Ik was daarop zoo wat verslonden; maar ik kon het toch niet klaar trekken.

‘Ziet gij wel!’ zei Hans. ‘Moesten wij hem zijn uurwerk of zijne papieren, als hij er heeft, ontnemen, dat ware diefstal. Want zulke zaken moeten de speurhonden hebben, die morgen komen. Een strandwasscher moet ook in de kleedij begraven worden, die hij draagt. Dat weet ik

genoeg. Maar waarom zulke nieuwe en goede leerzen van de wormen laten doorknagen? Dat weet ik niet!'

Ik schartte een beetje in mijn haar en dan vroeg ik: 'Wien zullen de leerzen toekomen, u of mij? Want met ze te deelen, zijn wij weinig geholpen!'

Hans bekeek mij aandachtig.

'Wij kunnen daarom lotje trekken!'

Hij bukte hem neder en raapte een handsvol steentjes op.

'Paar of onpaar?'

'Neen, ik wil niet' zei ik en ging een paar stappen van Hans weg.

'Dan wil ik!' zei Hans.

'Geef mij de flesch, Hans!'

Ik deed eene ferme teug, en hierop gingen wij nog eens naar de sloep. Hans trok het zeildoek van hem, en ik greep zijn een been vast.

'Meent gij, dat ze gemakkelijk om af doen zijn?' fluisterde ik tot Hans.

'Wat drommels! recht gij daar uit?' vroeg Jens bachten ons.

Wij sprongen op zijden en keerden ons om. Jens was wakker geworden en zat daar overeinde op de duine.

''t Gaat niet!' fluisterde ik tot Hans. 'Jens loopt uit als een vat; hij kan nooit zijnen mond houden!'

'Wij kijken hier naar den straudwasscher,' zeg ik aan Jens.

'Is hij weer levend geworden?' vraagt hij.

'Neen, niet dat ik wiste.'

'Dan kunnen wij voort slapen!' zegt hij, en hij kroop onder het zeildoek.

Ik keek naar Hans. Nu was hij even zoo verschrikt als ik zelve, hij ging duinewaarts, en lei hem nevens Jens neder, zonder een woord te spreken. En lijk ik nu weder het doek over den doode wilde spreiden, scheen de maan vlak in zijn gezicht, juist lijk de zou binst den dag gedaan had, en 't viel mij in dat hij mij met groote oogen bekeek en zeggen wilde: oh! gij spitsboef!

Het werd mij daarbij zonderling te moede. Vroeger in mijn leven had ik nooit daaraan gedacht iemand het minst te ontnemen, en ik heb het later ook nooit gedaan. Maar het was toch iets heel eigenaardigs met dien daar. Want, alles ingezien, had hij toch die leerzen niet noodig?

Wat er nu ook van was of niet, ik stoop mij over hem en zei:

‘Vergeef het mij, kameraad, wat ik daar doen wilde. Houd maar uwe leerzen, en nu goeden nacht! Als de dorschvisschen mij vandaag eenigszins meêvallen, zal er toch wel zoo veel voor een paar leerzen overschieten, dat ik niet gedwongen ben de leerzen te stelen die een doode kameraad aan zijne voeten heeft!’

En hierop spreidde ik het doek over hem uit en - ik weet niet, maar 't is nu zoo een gevoel - het kwam mij voor, dat hij nu rustiger mocht liggen, daar hij zijnen eigendom zeker was. Ja, ja, wij allen behouden liefst wat het onze is, doen wij niet?

Toen nu mijn wachttijd om was, ging ik weg en riep Hans op.

‘Wat is er met de leerzen gebeurd?’ vroeg hij.

‘Wat de Heer samengevoegd heeft, zal de mensch niet scheiden!’ zei ik tot hem. En ik geloof wel dat het op hem indruk maakte, want binst den nacht waren de leerzen niet weg, en 's morgens vroeg was er al volk bij ons en dan was het te laat.

De tolbeambte kwam nu ook, en wij leverden de geweren en den sabel af, met dewelke wij zoo recht kinderachtig in de klare zonne geschermd hadden.

‘Iets gebeurd op wacht?’ vroeg hij.

‘Niets dat de moeite weerd was!’ antwoordde ik voor ons alle drie.

Maar ik en Hans bezagen malkaar, en draaiden onze tong in onzen mond, en pinkoogden eens en dan niesde ik en Hans riep: ‘God zegene u!’

Rond middag kwam er een rijtuig van de gemeentewaarts. Het was de baljuw. Hij had eenen schrijver en

twee heeren mede. Men kon genoeg zien dat zij goed ontbeten hadden, 't is te zeggen: de baljuw en de heeren - de schrijver niet.

Zij kwamen beneden naar 't strand, en de baljuw wees naar ons en deed uiteen dat wij visschers waren. De eene heer greep in zijn ondervestzak, en ik dacht al dat hij ons eenen daalder geven zou, maar hij trok een uurwerkglas uit, stak het voor zijn een oog en hierop keek hij haast zijn oogen uit naar ons en zei dan ook aan den andere, dat wij visschers waren.

Hierop begon de baljuw ons uit te hooren, en immer verklaarde hij het dan aan beide heeren, die wel zeker zeer voorname gasten van hem waren. Ik meende eigentlijk dat het vreemden waren, daar zij samen zooveel ‘aparte’ besprekingen hielden; maar aangezien zij deensch spraken, lijk de anderen, zoo moet ik aannemen, dat zij vroeger nooit geen visschers gezien hadden.

Ik vertelde de geheele gebeurtenis, waar en hoe wij hem gevonden hadden. En dan moest hij onderzocht worden. ‘Dat noemen de menschen hier eenen ‘strandwasscher’ verklaarde de baljuw; en daarop schreef de eene heer iets in een boekje, zoo dat ik meene dat hij een slecht geheugen heeft.

Wij keerden dus al zijne zakken uit, vonden slechts eenen lederen geldbeugel, en die was zoo murw en vochtig dat hij uiteenviel. Den inhoud gaf ik aan den baljuw, die nu handschoenen aangetrokken had, en zijn schrijver schreef op, waarin die zelfde inhoud bestond. Het was eene duitsche banknote, die de baljuw op ongeveer zeven deensche daalders schatte, dan een stuk van eenen engelschen brief, waarin, lijk de baljuw wist te zeggen, geen zin zat, en eindelijk eenige hollandsche kopermunten.

Dat is niet veel! meende de baljuw, en daarin had hij feitelijk gelijk. Hierop sprak hij eenige weinige woorden met den tolbeambte, voorzeker wel nopens de begraving. En dan bestegen zij weer hun rijtuig en waren voort.

's Namiddags werd de strandwasscher begraven - een

einde westwaarts van 't dorp, beneden aan den strandakker, dicht bij de zee. Wij waren eene menigte visschers, die daar rond en bijstonden en zoo maar alles bekeken. De kapelaan wierp drie schuppen aarde op hem, en wij namen allen onze mutsen af en staarden voor ons neder en zagen niets meer. En wijl ik daar zoo stond, viel 't mij in, dat het toch schoon was, dat hij zijne leerzen medegedaan had in zijn graf, al is 't ook dat zij hem van weinig nut waren, daar waar hij lag.

Hierop ging de kapelaan voort. Wij echter bleven staan en wij hadden allen wel dezelfde gedachten, dat het eigentlijk niet wel was, dat zulk een arme, verdronkene zeeman niet zijnen kleinen afscheidsgroet had. En Jens, die nevens mij stond, begon rond te kijken en aan zijne muts te peuteren en te draaien, en daar ik toch wel geware werd wat hem opperst lag, stook ik lichtjes aan zijnen arm en fluisterde: ‘Vooruit, stierman!’

Nu deed hij eenen stap voorwaarts, en met de muts in de vuist sprak hij: ‘Hoort nu, menschen. Het is wel mogelijk, dat ik deshalve in onaangenaamheden kome; maar aleventwel, laat het mij doen. Ik meene slechts, dat hij, die nu hier voor anker ligt, eenen groet moet meéhebben van dezen, die hem in de haven stierden, en van dezen die ooggetuigen waren dat hij aan wal gekomen is. Een boer ziet geheel zijn leven lang het bed, waarin hij zijnen laatsten ademtocht zal uitblazen. Een visscher of zeeman echter kan nooit zeggen, waar hij zal te liggen komen. Niemand weet, van waar hij kwam, die nu hier begraven is; maar niettemin toch willen wij hem eenen kameraadsgroet schenken en wellicht ook een houten kruis of een schettewerk rond het graf, waar wij dan kunnen te samen komen. En als ik of Hans of Ole of Peer, of 't is gelijk welk een van ons, ooit het ongeluk hebben in een vreemd land aan wal te drijven, zoo willen wij hopen, dat visschers en zeelieden hetzelfde met ons zullen doen, wat wij aan hem deden - zonder dat wij hem kennen, of weten wie hij is, of wellicht ooit dank daar-

voor bekomen. Maar zóó toch moet het onder visschers gaan. En daarom dus: God zij met hem!'

'Amen,' zei de opperloods en wij allen met hem.

Zoo werd hij begraven. En met Jens ging het immer zeer goed; maar 't jaar nadien was het, dat Hans in Amerika verdronk, waar hij als matroos naartoe gezeild was. En ik zelve zit hier met die zware jicht, waarmede ik mij sinds dien tijd rondslepe. Maar ik heb dikwijls, oh! zoo dikwijls aan den strandwasscher moeten denken - en ook aan zijne leerzen.

Vertaald uit de deensche *Zee- en Strandgeschiedenissen*, van Holger Henrik Herolt *Drachmann*.

MANUËL MATTE.

Morgenlied

DE heuvlen en de dalen
zijn uit den sluimer opgestaan.
In 't prille morgenstralen
daar wil ik wandlen gaan.

Uit heldre bron ontspringen
de stroomen van den dageraad
de klare zonneschingen
waarin de schepping baadt.

De ruime bosschen galmen
met duizend stemmen God ter eer.
De groene weiden walmen
hun wierook voor den Heer.

Veel duizend diamanten
ontsteekt de zon in 't groene gras
in hagen en in kanten
en needrig struikgewas.

De windekes verzuchten
van liefde en lust en overal
op aarde en in de luchten
is klank en vreugdgeschal.

De heuvlen en de dalen
zijn uit den sluimer opgestaan.
In 't prille morgenstralen
daar wil ik wandlen gaan.

D. VAN HAUTE

Onuitgegeven gedicht van Guido Gezelle

Aan mijne nichte Maria, op den blijden dag harer Eerste H. Communie, ontvangen in de parochiale kerk van Ardoije, 22 Maart 1888.
H.S.

ACH geliefde, u aan te spreken
is voor mij eene eere, maar,
beter kwame omleeggestreken
beter kwame een Engel klaar!

Kwame een van die geesten neder,
die aanbiddend, dag en nacht,
Heilig, heilig, her end weder
zingen op de hemel wacht.

Neen, ge en zijt daar, mijn beminde
nichte, gij niet meer: het is
eer God zelve dien ik vinde
onder uwe beeldtenis.

Tabernakel, onlangs leden,
waart ge en zijt gij nog terstonds
Troon van Gods aanbidlijkheden,
gulden arke des verbonds.

Welk dan zou het zeggen wezen
dat mijn zwijgen beet'ren kon,
bij die nooit genoeg volprezen
alderdiepste goedheidsbron?

Bij dien God, die, hergeboren,
lijk weleer, bezoeken kwam
u, zijn lieve, uitverkoren,
die bij u zijn ruste nam?

Ach, mijn nichte, laat mij uiten
al het diepverborgen, dat
geen een tale en kan ontsluiten,
in een woord - Magnificat!
G.G.

Mengelmaren

LICHT EN LEVEN, gedichten L. Adriaensen, S.J., A. Siffer, Gent.

Het opschrift van L. Adriaensen's verzenbundel diende te zijn ‘mengelingen’. Dit boek bevat immers eene verzameling gedichten van allen aard en trant zorgvuldig bewaard en opgesloten sedert een aantal jaren en eindelijk geboekt en uitgegeven, Fraaie kinderlegenden, romantieke beschouwingen, min of meer welgelukte omwerkingen van uitheemsche proza- of dichtwerken, schoone helklinkende Kempische liederen, eenige diepgedachte bespiegelingen, vertrouwelijke aanroepingen tot God en Onze Lieve A rouwe, zelfs hier en daar moderne zinnebeeldige zielsvertolkingen en tot slot twee drie gelegenheidsstukjes. ‘Licht en leven’ zijn nochtans te vinden in de verzen die doorgaans licht en levendig van trant zijn en niet zelden kloek van sp1 ieren en rijk van klanken.

A.D.M.

ONDER op een prentkaartje, die 't zicht geeft van Hazebroek's meulen, staat er, dat 't volgende opschrift, ievers op den meulen, te vinden is:

‘Als God my,
Schaak meule, wil bewaeren
van donder, storm, winden,
ziet hier naer hondert jaeren
ije zal me nog vinden.

Vernieuwt in het jaer 1548. IVO DESIDERIUS.’

Veurne - Sint Walburga-kerk

DEN oorsprong dezer kerk vinden we in eene kapel gedurende de VIIe eeuw gebouwd en aan de H. Maagd toegewijd. Rond 861 door de Noormannen verwoest; in 870 door Graaf Boudewyn den IJzere herbouwd; opnieuw door hen in 958 vernietigd, werd zij in Romaanschen trant hersteld door graaf Boudewijn den Jonge, en tusschen 1230 en 1280 vervangen door den grootschen gothieken koor.

Na een hevigen brand in 1353 ontstaan, werd de nieuwe kerk zoo grootsch opgevat, en op zulken grooten voet aangelegd dat men, bij geldgebrek, na eenige jaren het werk moest stil leggen.

Ten jare 1578 door de beeldstormers verwoest, gebruikte men ze in 1580 voor hooischuur.

Ten jare 1583 roofden de Geuzen het lood der dakingen, hetwelk herlegd, in 1793 door de Sansculotten opnieuw gestolen werd.

Den 10^{en} in Slachtmaand 1799, werd de Ste-Walburgakerk openbaar verkocht tegen den spotprijs van 3900 fr. en zou ongetwijfeld ten gronde afgebroken geweest zijn, hadden eenige burgers geen 6132,80 fr. gevonden om ze af te koopen.

De kerk stond in uiterst ellendigen toestand toen in 1866 de herstellingswerken begonnen.

Later werd het gedacht opgevat Ste-Walburga kerk te volledigen; doch den 15^{en} in Kortemaand 1898, in de vergadering van den Provincialen Raad voor prachtgebouwen, gezien de onmogelijkheid het noodige geld (1,000,000 frank) bijeen te brengen, werd het ontwerp van de hand gewezen, en men zou zich vergenoegen met het bestaande deel te herstellen en den kruisbeuk te volledigen. Het ontwerp werd goedgekeurd den 19sten in Oogstmaand van het zelfde jaar. Later heeft men nog beslist de middenbeuk en de zijbeuken wat te verlengen. Dit alles is thans bijna voltooid en het werk mag overheerlijk geheeten worden. Nu zou men de herstelling van den koor willen aan vangen.

Groote herstellingen zijn er noodig aan het metselwerk der muren, aan den triforium, enz., zegt de heer Lagasse de Locht in eenen brief (26-10-1904) aan den heer Minister, maar eerst dient het ontwerp grondig beleid te worden, en daarom zal het noodig zijn het plakwerk der muren af te kappen. Dit werk zou onmiddelijk en met veel zorg moeten gedaan worden om reden der bestaande muurschilderijen waarvan reeds sommige ontdekt zijn; deze zouden nauwkeurig afgeteekend worden om ze later te kunnen voltooien.

De Z.E.H.K. Duclos, in de vergadering van den Provincialen Raad voor prachtgebouwen, gehouden den 1sten in Wintermaand 1904, vraagt dat de wandversiering en voornamelijk deze der gewelven zou geschieden gedurende de herstellingswerken; zoo niet, als in vele kerken, zullen de muren ongeschilderd blijven. Ten gevolge van dit verslag en van dit van M. Van Ruymbeke, wordt beslist dat alle mogelijke zorgen zouden genomen worden voor het behouden en het volledigen van het schilderwerk.

R. VAN VYVE

[Nummer 23]

De Vlaamsche Letteren in 1905
Een groei, een bloei, een zomeroogst

JA, dat Vlaamsch, met zijne letteren, zijne kunst en zijn volk, draagt in verleden eeuw, door die 75 jaren onafhankelijkheid, eene wondere geschiedenis in zijn herwordend wezen.

Het was uit er mede.

Dat Vlaamsch was dood, niet waar?

Aan velen mocht 1830 de solemneele begraafnis ervan en uitvaart schijnen.

Dat wierd ook gezeid en geschreven.

Het Vlaamsch in Belgie was dood.

Er bestond quasi ook geen vlaamsch volk meer, tenzij, misschien, ginder in de diepte, van onder, tegen den grond, wat nederig landsch volk dat ook wel zijn eigen wezen moede was en beu, en hoopte al eens fransch te kunnen en fransch te worden, of gelaten in verlatenheid

aanveerdde van arm, verstooten, misprezen te wroetelen en te sterven.

De taal was dood;
het volk stierf;
wat ging er van zijne kunst geworden?

de oude, de sterke, de vrome, de mooie, de lieve, de vlaamsche kunst?

En nu?
Ik schreef het hier boven:
Een groei, een bloei, een zomeroogst!

En als ik alzoo een algemeen zicht van die twee tijden hebben wil, en van op de hoogte over de vlaamsche vlakte kijke, ik zie van uit mijne jonge overdrijvende herinnering, van uit mijnen ouderen blijden dag, twee landen.

Eerst een platte streek, leelijk, onbegroeid, met verlaten akkers en rotte moeren. - Het volk zwoegt half gebogen, tegen den grond.

Het is niet schoon.

Geen bewustzijn van eigen wezen en eigenweerde; geene bewondering
en geene liefde, tenzij voor het vreemde;
geen heusch en sierlijk woord;
geen veredelend lied;
geene kunst:
noch in dicht;
noch in zang;
noch in borstel;
noch in beitel;
noch in truweel.

Hier en daar rijst er nog een toren die zwart uitteekent tegen de peersche schemering van den vallenden avond, en een zware klokke luidt, traag, lange en treurig.

Maar het volk luistert niet, hoort niet, weet niet.

't Andere land; het land van heden:

Eene vlakte, een schoone vlakte, met, aan den einder, heuvelen en dalen, bewrocht, begroeid, bestaan met rijken oogst en welige velden.

Een schoon jong volk krioelt over den bodem, een volk, dat wroet en strijdt en voorwaarts wilt, en werkt met voet en knie, en vuist en elleboog, en borst en botten nek en juichenden kop, vol lust en leven,

vol kunst;

een volk met dichters; de groote, de mindere; de nachtegalen en de vinken, vol tintelend leven; met schrijvers vol studie en wetenschap; met schrijveis die den kop in de hoogte dragen en met streuvelenden knevel in Gods blakende zonne staan; die grijpen in de bortelende natuur dat het tusschen hunne vingeren uitspettert; met sprekers die monden hebben en tonge- en lippenroering met lief bekorend woord, en forschen klank;

met zangers die het lied en klankmysterie doen vellen omhoog en hangen in lucht en luisterende herten;

met houwers die in overprachtig beeld den vlaamschen name door de wereld voeren:

met bouwers die de oude kunst doen herleven en oude nieuwe schoonheid voor onze bewonderende oogen stellen; met bouwers die zoeken en vinden en een nieuwe kunst in de hoogte dragen.

Dat volk leeft.
Vlaanderen leeft.
Zuidnederland leeft.

Het vlaamsche volk in Belgie druimt in dicht gelid den berg op, naar boven!

Uit den weg!

Een wonder dingen, die verrijzenis der vlaamsche letteren,

der vlaamsche kunst,
der vlaamsche taal, en
van dat vlaamsche volk.

Dat is wel een klaar bewijs dat er in een volk slapende krachten liggen, die eigen zijn, eigen aard, eigen veerdigheden, eigen wezen hebben, en die naar lenteweder en zomerzon wachten om wakker te worden.

In dat volk blijft een levenssap zitten dat sluimert, maar op eens ontwaakt en uitschiet, en naar boven gaat in lust en leven en sterkte en schoonheid.

In hem duikt dat 'k en weet niet wat dat de ziel van een volk is, van eenen stam, en dat crystaliseert naar schoon eigen wezen, gelijk blad en boom, gelijk al dat wordt en groeit.

Waar zit gij gedoken, o wonderlijk oorwezen van ons vlaamsch volk? Ik en vinde u niet, noch en wete u te ontleden.

Maar dat prachtig kleen volk van eertijds dat de wereld in bewondering bracht en in bewondering houdt, voor zijn fiere vrijheid, voor zijn vrij werk en macht, voor zijn woord, voor zijne kunst, leeft nog in wortel en stam binnen het volk van later, hoe diep gezonken, hoe vervallen, hoe ontworden het ook was.

Het herleeft.

Het staat weder recht, en beproeft in bloeiende en bloedende gezondheid, zijne vingeren, zijne armen en schouderen, zijn voet en kniegeweld, zijne ademende borst, zijne vrijen hals- en kop wonde.

Het klapt luide, en zingt, en zet geheel zijn wezen uit in de kunstpracht zijner woorden en letteren.

Het herleeft.

Wie heeft dat gedaan?

Eerst:

Zijn eigen kracht en levensveerdigheid; die kiem van levend wezen die duizend jaar kan gedoken blijven, en, volksgraan, gezaaid in veien grond, zijn tintelend kopken uitgroeit naar boven.

Wie heeft dat gedaan?

Die drang naar dat *geheel* worden, die alle banden bersten doet en breken en alle tegenwerk uit den weg ruimt.

Wie heeft dat gedaan?

Ook de welvaart, die gezondheid draagt, de lenden sluit, 't betrouwen geeft en durven, in gevoelen van vasten grond onder vrije voeten.

Wie heeft dat eindelijk gedaan?

Met alles en voor alles: de kunst, met hare wondere mannen.

De kunst, omdat bij de vlaamsche kunstenaars, de kunst wezen is, en de historie van 't herworden zijner letteren de historie is van 't herworden van zijn wezen.

Ik zou ze u wel moeten noemen, die oude eerst, die vrome, die sterke, die taaie, vol stille of luidsprekende begeestering: Willems, en David, en van Duyse, en Ledeganck, en Conscience die ‘zijn volk leerde lezen’, en zooveel andere die eerst boven de koppen, in hooge torens, den nacht doorloden, en eindelijk spreken en vertellen en zingen mochten van den purperenden morgend.

En dan later die rythmeerende zangers en schrijvers, die al de zangveerdigheid van onze moedertaal ontbonden en los tokkelden: Dautzenberg en Frans de Cort en Jan van Beers en Emmanuel Hiel en Julius Vuylsteke en van Drogenbroeck en Daems en honderde andere die ik niet noeme omdat er te veel zijn en omdat zij nog leven en dichten.

en den Grooten, die geheel de ziel en de natuur van Vlaanderen in zijne ziel droeg en in zijne liefde, en liet rimpelen in zijn rimpelend woord: Guido Gezelle.

En den jongen Rodenbach die zou geworden zijn
de geest
het gevoelen
het woord
de ziel
van het herwordend Vlaanderen.

En later dat levend, dat borrelend, dat ruischend heden, - ik noeme niet, - die zangers op alle zieltonen:
diep en geheim, met gebonden woorden en rythmen;
luidruchtig, met vollen mond en vrijen stap, met armen knieplooi, die de natuur inbijten en knabbelen door veld en bosch en gers;
en zij die op het ivoren torentje met kytharen en mandolinen, in zoete tonen hunne oudnieuwe, eeuwenoude, maar eeuwige zielsnaren vezelen doen en zinderen in inniglang en vergedwongen woord en maat;
en deze die schetsen in vrijen worp,
en deze die polijsteren en kappen en drijven en wrijven,
en deze die vol zielewee in roode druppelen hun hert laten uitbloeden;
en deze die in luide of lieve lied de ziel van het volk uit hunne ziel zingen doen;
en die onbekende die ginds hun eigen wezen uitspreken, alleen, of quasi alleen, maar hunnen geest en hert dragen zoo hoog.
Dat is geheel het vlaamsche volk,
dat is Vlaanderen dat herleeft in zijne dichters.

In zijne dramatisten ook, die sterke die hier en daar en ginder doen herleven die oude wereld, die nieuwe wereld, die gedroomde wereld vol heerlijke levende beelden uit den voortijds, maar bezield in wondere fantasia uit ons voelen en denken en willen en kunnen en zijn.

En eindelijk Vlaanderen herleeft in zijne frissche heldere proza.
In die proza, eerst zoo stevig en sterk, zoo gesloten en gebonden, gaande haren eerlijken gang, leerend en onderrichtend, uit klare hoofden en trouwe herten; eene soort van terwebrood gezond en goed voor de maag en voor het wassende denkende volk; maar met min glans en drilt, met min jeugdig bloed en zingenden mond, met min zonnespel.

Dan, de jongere proza van de jongere kunst.

De proza van dat volk dat uitgaat en kijkt met spiegelende oogen en dat met opstreuvelenden knevel de natuur doorborstelt gelijk Rubens en Jordaens; van dat volk dat te droomen zit met den kop vol smoor en doom, met het hert vol stille vijvers en breede zeeën;

van dat volk met bruischend, heet bloed;

van dat volk dat wandelt met pluim op den hoed en zweerd aan de zijde;

van dat volk met stil gemoed drinkend den rijzenden oosten, den vallenden avond, met de ziel vol glinsteringen en alles omstralenden glans;

van dat volk dat boeken..... neen, doeken vol schilderpracht ten tooge hangt dooraderd als het levend lijf van Vlaanderen.

Zij, onze mannen van het woord, leven bij Leie en Schelde, in West- en Oostvlaanderen, in Brabant en Antwerpen en Limburg, ontelbaar, door geheel het vlaamsche land, en staan recht, en gaan omhoog immer omhoog;

zoodat het bewonderende Nederland zegt:

Daar leeft Vlaanderen;

de bewonderende wereld:

De Vlamingen!

De Vlaamsche letteren zijn wederom wereldbekend.

Zijne geheele kunst is het nog meer.

Veel ware er te vertellen van zijne schilderende kunst en borstelen,

van zijne beeldhouwende kunst en beitelen,

van zijne bouwende kunst en truweel,

van zijne zingende kunst ‘die Vlaanderen leert zingen’.

Ja, die bewonderende wereld zegt en roept:

Die Vlamingen!

Dat ware te wijd en te zwaar; maar onze letteren alleen heffen daar uit het diepste van ons zingend hert dat woord:

Vlaanderen herleeft!

En zoo is geworden in dat prachtig heden de vlaamsche kunst

een groei, een bloei, een zomeroogst.

Geve God nu zijn milden zonnelach en Vlaanderen zal worden en geven wat geeft
een groei, een bloei, een zomeroogst.

HUGO VERRIEST

Pro Patria

CAESAR bezet Avaricum, de sterke stad
der Bithurigers. Op het aard- en houtwerk, dat
gelijk een heuvel rijst, den wal bijna genakend
der Galliers, staat de roomsche legio, veerdig, blakend
van krijgslust, 't sein afloerend van den stormaanval.
De Galliers houden wacht, gewapend op hun wal.

Maar zie, 't roomsch aardwerk berst, en uit de spleten vonkelt
een akelige brand, waar zwarte rook door kronkelt.
Een blijde zegeschreeuw stijgt uit Avaricum.
Caesar, die 't al gezien en al geraân heeft, gromt:
‘Zij hebben mijnen dam al onder doorgebroken,
doorkelderd, en, wee hen, den brand erin gestoken!’
En op zijn toeken, stormt het roomsche heir vooruit.
De navond nadert in de roode glans, die uit
de gapende aarde gloeit, verlicht de zwarte schimmen
die rijzen uit de stad en springen op de kimmen.
Te midden op den wal, een Gallier van zes voet

grijpt klompen vet en pek en slingert ze in den gloed.
Caesar gebiedt: de Gallier valt, de borst doorkorven.
Een tweede rijst, stapt over 't lijk van den gestorvene
in 't roet en 't pek, hun toegereikt van hand tot hand,
zwaait hij, bij gheele blokken, midden in den brand.
‘Weg met dien man!’ roept Caesar ongeduldig weder,
't Zoeft nog een pijl, en nog een held stort stervend neder.
Een derde reus komt op, en gooit met zulke kracht
de bonken spek in 't vuur, dat 't spettert door de nacht.
De schichten snorren allentheên: hij valt, doorschoten.
De stapel spokt en laait, met smout en pek begoten,
en 't roomsche leger staart, bij 't glarien van den gloed,
bewonderend en verbaasd, op zooveel heldenmoed.
En nog een, nog een, nog een, andere en andere komen
die rekewijs, tot dat de stad wordt ingenomen,
koelbloedig weg, het voeder werpen in den brand,
uit vraakgier tot den vreemde, en sterven voor hun land:
‘al helden, ja,’ zegt Caesar, ‘die de dood verachtend,
den eerbied vergen van de verste nageslachten!’

Dr E. LAUWERS
(CAESAR, *De bello gallico*, VII, 25.)

Over pokken-zetten

WAT zijn nu eigenlijk koepokken?

Langen tijd is er over dat vraagstuk strijd, en hardnekkig strijd, gevoerd geworden: de geleerden stonden in twee kampen geschaard.

In het eene hield men staande, dat de koepokken eene ziekte op hun eigen waren en met de gewone en zoo geduchte menschenpokken geen uitstaans en hadden; in het ander kamp beweerde men dat de koepokken eene gewijzigde gedaante waren van menschenpokken; dat de aanstekelijke pokken door hun uitkiemen en volwassen

op het lijf van de koe, en door het samenkomen der levelingen met de levensvochten en krachten der koe, andere en min kwaadaardige eigenschappen verkregen, terzelvertijd hunne beschuttende kracht bewaard hadden en alzoo tot zegen van het menschdom geworden waren.

In Duitschland was men meer geneigd de éénheid der twee pokkensoorten te aanveerden; in Vrankrijk, met Chauveau de vermaarde veearts aan 't hoofd, hield men hardnekkig aan de oorverscheidenheid der beide pokken vast.

Nu moet men wel aanveerden met Dr Fischer van Carlsruhe in Baden, - hij heeft het immers duidelijk bewezen, - dat de koepokken niet anders zijn als *gewijzigde* menschenpokken.

Dr Fischer, immers, heeft, uitgaande van eenen menschenpokkenstam, door inenten en wederinenten bij koeien, de zuiverste en deugdelijkste pokkenstof kunnen verwekken, met al de beschrevene en waargemaakte kenteekens der koepokkenstof; en toen met dit laatste middel kinders ingeënt werden en de echte bevrijdende koepokken te voorschijn kwamen, was de bewijsvoering volledig en het vertoog onwederlegbaar.

De koepokken zouden dus die natuurlijke bevrijdheid te weeg brengen die vroegertijd verkregen was door het hoegenaamd niet ongevaarlijk menschenpokinenten. De afgezwakte leveling verliest een deel zijner euveldragende eigenschappen in het lichaam der koe, maar bewaart zijne onvatbaarmakende hoedanigheden.

Hier wordt nog eens waar bevonden hetgene voor vele andere besmettelijke ziekten reeds overbekend was.

Wij hebben reeds gezegd dat de eerste uitslagen met de koepokinenting verkregen, na het verschijnen van Jenner's mededeeling, geheel ten voordeele der vrijwarende eigenschappen van de koepokken uitvielen.

Maar sedert het onderzoek dat koning Frederic-Willem van Pruisen in zijn land deed instellen, zijn er nu ongeveer honderd jaar verloopen. Hebben die honderd jaar onder-

vinding bevestigd en waargemaakt wat destijds als algemeen verzekerd scheen?

Hier zou ik kunnen neerschrijven wat ik door mijn eigen waargenomen hebbe; wat ik uit den mond van menigvuldige ambtgenooten, nopens hunne ervaringen in de laatste pokkenplagen, gehoord en vernomen hebbe; hoe zij eenparig getuigen dat bijna al degenen, die de koepokken ééns, met goeden uitslag gezet werden, gespaard gebleven zijn; hoe het bijna nooit geweten is dat een pokkenzieke die, korte jaren voordien, natuurlijk met goed gevolg, de koepokken ingeënt geweest is, ten gevolge zijner ziekte gestorven is.

Alhoewel zulks op klaarblijkende wijze zou kunnen uiteengezet en goedgemaakt worden, wille ik liever de waarheid daarvan doen uitschijnen op grond der vergelijkende sterfgevallen aan pokken, in de verscheidene landen opgedaan, tijdens het verloop der vervlogene eeuw.

Doch vooraleer dat stuk breedvoerig te onderzoeken, zal het zeker geraadzaam zijn aan te stippen wat er, in de huidige wetenschap, omtrent de vatbaarheid voor pokken en de onvatbaar mak ing tegen de echte pokken door het koepokkenzetten, aanveerd is.

Als algemeen geldend wordt aanschouwd, dat daaromtrent al de menschen eene groote vatbaarheid hebben voor de menschenpokken, dat die vatbaarheid reeds bestaat bij de geboorte, en stand houdt geheel het leven door.

Daarom is het dat de koepokinenting bij het kind dient gedaan te worden, *rechtuit* na de geboorte, is 't dat er pokken in de onmiddelijke omgeving van het kind gevonden worden.

Is er geen besmetting in 't omliggende, en is er voor geen pokkenuitbreken te vreezen, zoo is 't geraadzaam de eerste inenting uit te stellen, tot dat het kind drie vier maanden oud geworden is: 't kan dan alleszins gemakkelijker de lichte ongesteldheid doorzien, die door het uitbotten der pokkenpuisten veroorzaakt wordt.

De goedgelukte koepokinenting - dit is, als er ten minste één pokke wel opgekomen, wel ontwikkeld is, - verleent eene bijna *volkomene* bevrijdheid voor den duur van zes tot tien jaar; bij sommige menschen duurt die algeheele onvatbaarheid van de ziekte hun leven lang; in de meeste gevallen blijft er, na eenige jaren, eene *betrekkelijke* bevrijdheid over, in dien zin dat de menschen die, éénmaal, eene goed gelukte koepokinenting doorstaan hebben, min gemakkelijk zullen aangetast worden door de ziekte of, worden zij ervan overvallen, er minder erg ziek zullen van zijn.

Na een verloop van zes tot tien jaren, behoort er eene herinenting gedaan te worden. Wordt dat herzetten der pokken met goede koepokstof uitgevoerd, en in de gewone welbekende voorwaarden, wij zien dat de bewerking bij daaromtrent negen op tien lieden goeden uitslag geeft.

Nog eens verleent deze tweede enting volkomene beschutting voor eene tijdruimte van acht tot tien jaar, en waarschijnlijk nog eens eene betrekkelijke - grootere - voor het overige van het leven.

Op den ouderdom van twintig jaar zal men wel doen nog eens de vernieuwing van het pokkenzetten te doen geschieden; en later nog, telkens om de tien jaren, - in geval van pokkenbesmettingen nog veel vroeger, - zal 't geraadzaam zijn den bevrijdenden maatregel toe te passen.

Wordt het in- en herinenten der pokken op zulkdanige wijze doorgevoerd, dan zal hoogstwaarschijnlijk de zoo behandelde mensch nooit door pokken, ten minste niet door *erge* pokken, aangetast worden.

't Kan wel eens geschieden, en 'k heb het in mijne geneeskundige loopbaan ondervonden, dat iemand, zelfs korten tijd na eene gelukte inenting, wat uiterst *goedaardige* pokken opdoet; 't is ook al eens gebeurd dat iemand, die onverwachts en geheel onvoorbereid, eenen pokkenzieken te aanschouwen krijgt, en, door vrees bevangen,

in staat van minder verweer gesteld is, ook van pokken aangedaan wordt; maar dat zijn uitzonderlijke gevallen.

Buitengewoon en bijna onbekend mag het heeten dat iemand, die regelmatig de pokken gezet geweest is, zoo erg de menschenpokken krijgt, dat hij het met zijn leven moet boeten. Alle geneesheeren die ervaring hebben omtrent dat stuk zullen mij daarin gelijk geven.

De sterfte in de verschillige landen van Europa door pokken teweeg gebracht, vóór en sedert het invoeren der koepokken, zonder en met strenge toepassing der pokinentingswetten, zal ons daar ten duidenlijkste over inlichten.

Vergelijken wij dus nu hier eens de getallen die ons met gewisheid bekend staan, over de sterfte door de pokkenbesmettingen teweeggebracht.

Voor Oostenrijk zijn de volgende getallen aangeteekend: op één millioen inwoners stierven er dooreen jaarlijks ten gevolge van pokkenziekte

van 1777 tot 1806		**van 1807 tot 1850**
In Nederoostenrijk	2484	340
In Overoostenrijk en Salzburg	1421	501
In Stiermarken	1052	446
In Bohemen	2174	215
In Triest	14046	182
In Moehren	5402	255
In Oostenrijksch Silezien	5812	198

Uit *Zweden* vernemen wij dat er van 1792 tot 1801 - dus vóór er tot het koepokkenzetten overgegaan werd, - jaarlijks op 100,000 inwoners, gemiddeld 191.4 sterfgevallen waren veroorzaakt door menschenpokken.

Van 1802 tot 1811, jaren waar de beschuttende koepokinenting stillekens aan begon in voege te komen, telde men er 62.3 op 100,000.

Van 1812 tot 1816: 19.7.

In 1817 wordt het koepokkenzetten verplichtend gemaakt en reeds in 1821 was de sterfte gezonken tot op 1.4 op 100,000 inwoners.

Te Berlin waar de getallen ook zorgvuldig opgenomen geworden zijn, zien wij:

In 1795-1799 jaarlijks 6.52% sterfgevallen aan pokken; in 1800-1804, 7.48%; in 1805-1809, 6.36%.

In 1810 kon men vaststellen dat daaromtrent 80 ten honderd der nieuwgeboren kinders ingeënt wierden; de goede gevolgen en bleven ook niet uit, zoo gij zult zien, want van 1810-1814 stierven slechts 0.74% door pokken; in 1815-1819, 1.34%; van 1820-1824, 0.15%.

Uit al deze cijfers blijkt zonneklaar en overtuigend de beschuttende kracht van het koepok inenten, tegen het uitbreken der gewone besmettelijke menschenpokken.

Doch moet hier niet verzwegen worden dat die goede uitslagen niet overal van duur en waren, en dat er in de jaren dertig, later ook nog, nieuwe pokkenbesmettingen losborsten, dat de oude geduchte vijand het gewonnen veld scheen te willen opnieuw veroveren.

Bij nader toezien nochtans, moet ook die zegevierende aanval ten *voordeele* der hooge beschuttende werking der koepokken aangerekend worden; immers de gedane aanteekeningen laten duidelijk uitschijnen dat niet de kinders, die korten tijd geleden met goed gevolg geënt wierden, als slachtoffers bekend staan der besmetting; maar de lijst der sterfgevallen behelst bijna uitsluitelijk deze personen die *vroeger tijd* de pokken gezet geweest waren, en bij wie de bevrijdende kracht sedert zekeren tijd, 't zij ten deele 't zij ten geheele, verloren gegaan was.

In eene ambtelijke mededeeling uit Würtemberg vinden wij dat er van 1831 tot 1836, 1055 ingeënte lieden aan pokken ziek werden, 't jaar der *inenting* kregen er 15 kinders de pokken.

Van 1- 2 jaar waren er 4

Van 2- 5 jaar waren er 21

Van 5-10 jaar waren er 68

Van 10-15 jaar waren er *186*

Van 15-20 jaar waren er *275*

Van 20-25 jaar waren er *239*

Van 25-30 jaar waren er *172*

Van 30-35 jaar waren er *75*

Een degelijker bewijs van de noodwendigheid van het *her*pokkenzetten kan moeilijk bijgebracht worden.

Vergelijkt men de bovengemelde getallen met de pokkenziekelijkheid in het *leger* van hetzelfde land, waar de gedwongene algemeene *her*inenting der nieuwaangekomen soldaten in voege gesteld werd in 1829, dan schijnt de zake voor goed geklonken.

In geheel het Wurtembergsch leger en werd er van 1827 tot 1835 geen enkele *her*ingeënte soldaat pokkenziek, van 1850 tot 1870, in twintig jaar tijds, zijn er in 't geheel 51 manschappen door pokken aangetast geworden: geen enkele dier besmette legermannen stierf ten gevolge zijner pokkenkrankheid.

Ik zou die lijste nog zeer lang kunnen rekken, en vele bladzijden voldrukken met aanhalingen, die even duidelijk de deugendheid, de zekerheid, de noodwendigheid der pok in- en pokherinenting zouden goed doen.

Enkel een paar voorbeelden wille ik nog voor de oogen van den lezer brengen.

In 't duitsche leger werden de koepokken sedert langen tijd tamelijk regelmatig ingeënt, aan al de mannen die versch in het leger opgenomen werden; in Vrank rijk daarentegen werd daar weinig acht op geslagen; niet meer dan de helft der nieuw ingelijfde soldaten werd de pokken geënt en, volgens de ambtelijke stukken, slechts een derde met goeden uitslag.

Tijdens den oorlog van 1870-1871, zijn de goede en kwade gevolgen van dat bezorgd of onbezorgd koepokinenten ten duidelijkste uitgeschenen.

De twee vijandelijke legers wierden immers bijna

tegelijkertijd door de pokken overvallen; in de verschillige afdeelingen, zoowel van het duitsch als van het fransch leger, wierden er mannen door de plage aangetast, met dat groot verschil dat:

van evenveel, of moer manschappen in het duitsch leger gedurende de twee oorlogsjaren,

enkel 278 menschen aan de gevolgen der pokken stierven;

in het fransch leger daarentegen werden door de schrikverwekkende ziekte 23.400 slachtoffers ten grave gesleept.

Als tweede voorbeeld wil ik hier eene vergelijking aanbrengen tusschen twee landen, waarvan het één de verplichtende koepokinenting en koepokherinenting sedert 1874 ingevoerd heeft; en het andere dat op dat stuk volle vrijheid gelaten heeft, zoodat er daar bijgevolg onder de kinders een groot getal oningeënt blijven en onder de volgroeide lieden een nog grooter getal onheringeënt zijn.

Een land van het eerste slag is Beieren. In 1874 werd er het pokkenzetten en herpokkenzetten verplichtend gemaakt.

Gerekend op 100.000 inwoners stierven er in dat land van de pokken

in 1873: *17.6;* in 1874: *4.7;* in 1875: *1.7;* in 1876: *1.3;* in 1877: *1.7;* in 1878: *1.3;* in 1879: *0.5;* in 1880: *1.2;* van 1881 tot 1890 jaarlijks *1.5; 1.2; 0.6; 0.1; 0.3; 0.1; 0.2; 0.4; 0.5; 0.1;* van 1891 tot 1898: *0.1; 0.05; 0.07; 0.03; 0.02; 0.02; 0; 0.03*.

Als voorbeeld van het tweede slag kunnen wij ons eigen geboorteland, Belgie, nemen; en voor de zelfde jaargangen en op hetzelfde getal inwoners uitgerekend, vinden wij de hiernavermelde getallen.

1873: *33.3;* 1874: *36.9;* 1875: *31.3;* 1876: *27.1;* 1877: *67.5;* 1878: *68.3;* 1879: *43.2;* 1880: *74.9;*

van 1881 tot 1890: *48.7; 27.8; 31.4; 23.4; 28.0; 20.5; 10.2; 14.3; 19.9; 10.5;* van 1891 tot 1898: *21.2; 40.8; 32.3; 8.2; 4.6; 2.0; 2.1*.

De laatste leege getallen, hierboven aangeteekend voor ons land, schenen eene toenemende en hoopvolle beternis te laten verwachten.

De allerlaatste jaren 1899-1904 echter en zijn hoegenaamd niet voordeelig te noemen, en, alhoewel ik de ambtelijkte stukken ter mijner beschikking niet en hebbe, mag ik gerust beweren dat de sterftecijfers wederom geklommen zijn tot de grootere getallen van tusschen 1880 tot 1890.

In West-Vlaanderen namelijk is de pokkensterfte in 't begin der eeuw zeer groot geweest.

Uit de voorgaande beschouwingen is men zeker wel berechtigd om de volgende leerrijke besluiten te trekken

Daar waar de Jennersche koepokinenting toegepast geworden is, is de ziekelijkheid en de sterfte, door menschenpokken veroorzaakt, gezonken en verminderd gebleven; nooit en heeft men de pokkensterfte meer die hoogte zien bereiken waartoe zij tot vóór Jenners ontdekking geklommen was.

Hoe strenger en volledigier de koepokinenting in een land toegepast wordt, hoe geringer het getal der sterfgevallen door pokken teweeggebracht, blijkt.

Daar waar het koepokkenzetten en koepokkenherzetten van wetswege verplichtend gemaakt is en strengelijk onderhouden wordt, is de pokkensterfte bijna op niet gekomen.

('t Vervolgt)

Dr A. DEPLA

Mengelmaren

Proza-werken van Guido Gezelle. *Uitslap in de Warande*. Uitgave van L.J. Veen, Amsterdam, f 1 ingen. f 1.50 geb.

'Als afgevallen koningen en eermalige gebieders over alle schepselen, zoo gaan wij heden eenen uitstap doen in het rijk, dat ons eertijds onderdanig was, en aldus beschouwen 't gene, dat zou de

glorie gemaakt hebben van het menschdom, ware 't menschdom getrouw gebleven aan zijnen almachtigen Gebieder.'

Met deze woorden neemt Gezelle ons mee op wandel in het groote rijk der natuur. Gezelle en geen ander. Men herkent hem dadelijk, den beminnelijken meester, omdat men in deze verhalen van dieren en planten terugvindt die volmaakt eenvoudige maar toch heerlijk schoone wijze van vertellen, die alleen bestaat in de groote en teere ziel van Gezelle.

Hoor, wat hij zegt van de takken van den koffieboom: 'De branken van den cofieboom, en vertakken noch en versprietelen niet, maar zijn lang en dunne en buigzaam neérwaardshangende; de blaren staan over malkâer, en in de oksels van de blaren zitten de blomkes en spenen later de vruchten.' Zoo geeft een dichter les in de plantkunde! Maar hij is niet slechts leeraar in de natuurlijke historie, neen, hij geeft ons van allerlei uit de rijkgevulde schatkamer van zijn weten: legenden en volksvertelsels, spreekwijzen en verklaringen daarvan woordafleidingen en verhalen uit oude kronijken.

Men zou lang willen spreken over dit boek en gedurig regels eruit aanbalen. Maar gij moet het zelf lezen, zelf genieten.

Weet ge wat hij zegt van den vlinder, den flieflodder op z'n Vlaamsch? 'Hij is daar! De regenboge heeft hem bedauwd met zijn fijnste verwen: hij beweegt en hij wimpelt onbelet, door de lichte lucht, als waar 't een ongestadig kindergedacht.'

Zult ge het lezen, dit boek of niet?

Centrum. - Zondag 5^{en} Nov. 1905.

IN de *Gazette van Brugge*, 6/11/95, lezen wij over Nieuwpoort, (aanteekening 7):

Somtijds ook kwamen *stormen* de stad teisteren. Zoo leest men in de (Stads)rekening van 1498 wat betaald wierd ter uitvoering eener belofte van de stad, in zulke omstandigheden gedaan. 'Jacob Meegoet burchmeestere - zoo staat er - bij wien beloeft was anno (14)89 int stormen up dese stede te doen maken een singie (keers) van wasse ter heere van Gode ende zijner Moeder alzo lanc als de stede groot es in 't ronde om me ghemeten....'

D.L., schrijver van hierbovenstaande aanteekening, heeft het hier, dunkt ons, op een dier stormwinden, die zoo dikwijls langs onze kust zooveel schade veroorzaakten. Uit onderstaande blijkt echter dat hier melding wordt gemaakt van 't vermaard beleg van Nieupoort in 1489: zoo dat er hier sprake moet zijn van storm = bestorming, en niet van storm = ongeweerte.

In *Stadsrekening 1489* lees ik:

'Jan de Vandere van een deel poudere omtrent 28 1. by hem gheleidt *int stormen* van den viande daerof bet. 12 1.

Lancelot de Penijn, gheseyt Reynaert, over den goeden dienst by hem der stede ghedaen *int stormen* van den vianden.... hem ghegh. bi ordonnancie van M^{r} vander Merwede 80 1.

M[r] den prochiepape[(1)] van der stede van der uutvaert over de zielen van de ghonen die ghestorven zijn in den dienst van der stede *int stormen* 6 1.

De moeder van den ouden grauwen zusteren van twee lodin lavoren weghende 78 ponden bij heur ghelevert *int stormen* omme loot daerof te ghietene omme de buschmeesters daerof bet. 4 1.

Over die *singie* lezen wij nog:

Stadsr. 1493 voor die singie - 'ghedaen coopen bij Gillis Barbier 418 1. was te 46 1. 16 s. thondert comt 185 1. 14 S..... van vrechte van Brugghe hier te bringhen 14 s.

Jacob de Steundre van den houten wercke daer de voorn, singie inne hanghet met eenen houten stegher daerof het. 7 1. 10 s.

Stadsr. 1494 Ghys de scildre van dat hy thoutten werc van de singie staende in de kerke ghescildert heeft 3 1. 12 s.

Stadsr. 1497 Deken en sorghers van den noot Gods thuerlieder neerster beede ter voorderinghe van der singnye berrende voor den outaer vander vors, noot Gods 3 1. 12 s.

Stadsr. 1502 Moddaert Willems als ontfangher ende tgouvernement hebbende van der ghilde van de doorne croone omme tmaken ende vernieuwen van der songnie 30 1.

R.D.P.

Dr. K. de Gheldere. *De Oude Thorhoutsche kamer van Rethorica, met kenspreuk: Door Geest en Arbeid*. Gent, Siffer, 1905, 8°, 110 bl.

Ter gelegenheid van de wereldtentoonstelling in 1905, moest, benevens zoovele andere zaken, ook naar Luik het vaandel van de oude Thorhoutsche kamer: 'Door Geest en Arbeid', 'om mede te dingen in een vreedzamen kamp'; en het behaalde er werkelijk 'den tweeden prijs in de klasse der zijden wapperende vaandels van vóór 't jaar 1830.'

Dit vaandel zou zijnen kerstenbrief meêkrijgen naar 't Walenland, en daartoe schreef Dr K. de Gheldere bovenvermeld werkje: een werkje van toewijding, van genegenheid voor zijne geboortestad; een vastzetten tegen 't verloren gaan, van wat schrijver 'met voorliefde heeft afgeluisterd, afgeschreven en verzameld;' een te boeke stellen van 'wat hij weet en schier alléén nog weet,' nopens de letterkundige bedrijvigheid van Thorhout's rederijkkamer.

Veel is er niet, maar 't weinige dat gegeven wordt is daarom niettemin kostelijk, immers kan het uitstekenden dienst bewijzen aan deze die eensdaags de geschiedenis zal opmaken van de rederijkers in Vlaanderen.

Een eerste hoofdstuk geeft een algemeen overzicht van 't ontstaan en den groei der rederijkkamers in ons Vlaamsche land, en med een

(1) Heer Christiaen Galant, prochiepape van deser stede..... Stadsr. 1490. Ook bij EDW. VLIETINCK. *Eene bladzijde uit de geschiedenis der stad Nieupoort*. Oostende, J Vlietinck. bl. 58 en vgg.

den oorsprong van het Vlaamsche tooneel. Bij ons, zoo veelal elders, komt het tooneel uit de mysteriespelen, het aanschouwelijk maken van de mysterien van ons geloof in de kerkplechtigheden; de kamers van rhetorica, door invloed van den vereenigingsgeest binst de latere middeneeuwen, binst den gemeententijd, te weten, ontstaan uiten om het tooneel. - Daarna wordt in zijn groote lijnen de geschiedenis geschetst van de Thorhoutsche kamer, en dat zoo wel als 't mogelijk was, met het weinige dat schrijver te zijner beschikking had. Zoo moet hij een of tweemaal zich bij loutere gissing bepalen of bij een kreupel bewijs, of voortdoen met algemeene historie waar hem de noodige stukken ontbreken om zijne eigene Thorhoutsche geschiedenis op te maken.

Eerst in de 14^{e} en de 15^{e} eeuw, vindt hij eene degelijke oorkonde, bevestigend 't bestaan, in dien tijd, van eene confrerie ofte gilde der klerken; wat nog geen rederijkkamer is. Het eerste historisch bewijs van 't bestaan eener rederijkkamer te Thorhout ontdekt hij in 1562. Met eene nieuwe gissing tracht schrijver daarna uit te maken of vóór dien tijd iets dergelijks daar zou bestaan hebben, en hij besluit ja; doch, ons dunkens komt zijn besluitsel weinig te bate, wat hij daarop laat volgen: immers dat bij al de landjuweelen in de eerste helft der 16^{e} eeuw de kamer van Thorhout ‘uitscheen door hare afwezigheid’. Zouden we dus niet met evenveel recht mogen vermoeden dat ze misschien niet bestond? Ze verschijnt aan het landjuweel te Thielt in 1562, en blijft dan haar duister leven rekken honderd jaar lang zonder den voet buiten Thorhout te zetten. Van 1662 tot 1778 geeft ze volstrekt geen teeken van leven meer en gaat werkelijk dood. In 1778 wordt door de Thorhoutnaars met vergunning van Balliu, Burghemeester en Schepenen, eene gansch nieuwe rederijkkamer gesticht, de oude was vergeten met name en kenspreuk. In 1817 wordt haar bloed vernieuwd door jongere bijtreders en in 1824 houdt ze op te bestaan.

Volgt een tweede hoofdstuk de bijlagen namelijk, of documenten, als: vergunningen, uitgeschreven prijsvragen en wedstrijden, met de bekroonde antwoorden en opstellen, op rijm. Onder andere komen daarbij de namen van niet onverdienstelijke dichters, zooals een Van Damme van Brugge, Liebaert van Oostende, Van de Wiele van Kortrijk, en van den hekeldichter Joosje Koolman, geboren Thouroutnaar.

Het derde hoofdstuk .is gansch dien laatsten dichter en zijn hekeldicht gewijd.

En 't vierde hoofdstuk meldt ons hoe de vlagge van ‘Door Geest en Arbeid’ te Luik heeft prijs gewonnen. We kunnen ons ten slotte de woorden van den schrijver eigen maken en besluiten dat zijn werkje voorzeker ‘een stukje is dat, bij het oprichten van den tempel onzer Lettergeleerdheid,’ wel zal te passe komen.

Kortrijk.

CAES. GEZELLE

[Nummer 24]

Meminisse juvat

> O, wilde en onvervalschte pracht der blommen langs den watergracht!
> G.G.

MIJN leven lang zal ik dien dag onthouden!

Ik was, een zieken bezoekend, op wandel boven Heule, als ik Eerw. Guido Gezelle in 't gemoet kwam, die, gelijk ik, verdoold ging in dat net van kruisende, keerende landsche wegelingen.

Heer ende Meester zag er mij welgezind uit. Misschien wel dat het weder op zijn gemoed vrocht. Want het was een allerschoonste, allerzoetste lente-namiddag, en de zonne zat, - een laaiende schijve met schitterende stralen omkransd - in helderblauwen hemel.

> O lentezonne, uw blij gelaat,
> na lang getreur, mij hopen laat...

Zoo, wij stapten en gingen, God weet waar naartoe. Op onze linke hand, stond de zware kerktoren van Heule op zijn brêe zate gefokt. En bachten ons in 't verschiet,

zag ik als ik omkeek, net-afgeteekend en versch-gewasschen door de vlagen van daags te vooren, de torens, kaven en daken der oude stede van Cortrijke.

En hem noesch bekijkende, daar hij nevens mij stapte, blijgemoed maar zonder spreken, peisde ik in mijn eigen: Van al die boomen die, de eene nog bladerloos, de andere reeds met geluw-groene jeudigheid bekleed staan; van al die kruiden en groenigheden die achter den weg staan of den vruchtbaren grond des akkers versieren; van al die vogels, die lustig schetteren in de hagen, neerstig nesten in de boomen of rustig roeien in de blauwe lucht; van al wat om ons wemelt en leeft en teeken geeft, en weet ik, Meester, niets, waar gij de schoonheid niet van begrepen en doen stralen hebt in onze oogen, en doen roeren in ons hert met onuitsprekelijk genot.

Al wandelen waren wij aan eene elzen hage gerocht, waar een helderblinkend beekske lustig-babbelend voorbij liep. Hier end daar stond er een zomerblomke langs den gerskant. En ik zei hem de eerste rijmreken op van een wonder gedicht, dat ik - dubbele weelde - door hem had weten maken en door H. Verriest voor de eerste maal had hooren opzeggen:

> Nog nauwlijks heft een blomke of twee
> Zijn kopken uit de groene wee
> En zoekt de zonnestralen....

‘Ja!’ zeid' hij, al monkelen, en - teeken van blijdschap - al steunen en schraven op den klinker *a*.

Maar dicht bij den spoorweg zagen wij de zomerblomkes van langs om dikker staan, en het leike zijnen glimmenden tred vertragen, om allengerhand uit te breiden en stil te staan in eenen kleenen waterplas die krielende vol zomerblomkes stond. De gerskant om het water en het water zelve lagen gruisdikke van hagelwitte bloesems, en 't was 't al dat er, in de spleten tusschen die uitgespreide bloeiselsnee, een plekske of een striepke helderblauw water te bespeuren was. 't Waren er bij

duizenden, de eene tegen de andere gedrumd, en elk reikende en rekkende zijn rein en schuldeloos hertjen open en uit om 't gestreel van warmte, lucht en zonnelicht te genieten. Groote, uitloopende, elzen tronken neigden en helden over dat maagde-wit bloeisel-tapijt, en wiegden er op hun gestriepte en gesprietelde schaduw.

Ik had er mijnen deun in zulk eenen hoop schoone, lieve blomkes te zien. Ik bezag Mr Gezelle: hij was bleek en diep getroffen.

'Heer ende Meester, dacht ik bij mijn zelven, wij hebben u vast; en 't zou mij danig verwonderen dat ik van u, ont hier en twee drie dagen, wegens de zomerblomkes geen nieuw gedicht en vernam'.

Hij was dan in zijn volle overheerlijke dichtermacht en aan 't verveerdigen dier twee prachtige boeken - Tijdkrans en Rijmsnoer, - die van onsterfelijke gedichten zoo vol staan, als die waterplas van lieflijke, witte, bloeiende blomkes.

Ik weet het nog zoo wel: hetgeen hem wakker schudde en deed opkijken, was het gedreun en gedaver van den grond bij 't naderen van het stoomgevaarte, dat, met groot beslag en veel doom, al zuchten en stenen voorbijvloog.

> Overal en allenthenen
> waar de snelle wagenschenen....

klonk het in mijn hoofd, maar ik zweeg en hield het voor mij, om den kwelm niet te stooren van klanken en gedachten die aan 't woelen was in dien machtigen kop. En als de meester heenging, bleef ik twee drie schreden achter, uit eerbied.

De zonne ging onder, de mane rees, en de navond daalde langzaam en lijzig over de rustende velden.

Ik keek overal rond, voortvarende in mijn gedachten: kriekroode zonne die ginder in de peersche dampen van 't westen slapen gaat; maantje, dat om te waken recht over heur bedde komt staan; lieve sterren die, als 't alom duister wordt en doovig, zit te pinkelen, hooge en fijn, wie

heeft uwe pracht ooit beter verstaan en prachtiger afgemaald, als Hij?

Zwarte doorenhagen, met jeudig groen deurstoven, elzen tronken, lekende biezen, ruischend riet, slapende botten, edel graan, den moederschoot der aarde eerst toevertrouwd, wie heeft er uwen machtigen groei, den geheimen zin uws levens beter gevoeld, met inniger liefde en vreugde nagegaan en doen herleven in verrukkender gezangen, als Hij?

Geluw-groene weiden, die daar moe en afgemat ligt te beiden naar 't malsche zomerblad, wie heeft u met blinkender peerlen en bloemen bestrooid?

En gij daar die onder die lange striep melkwitten mist rustig voorbijvaart,

> Jordane van zijn hert
> En aderslag zijns levens
> O Leie, o vlaamsche vloed!

wie heeft er, lijk hij, uw schoonheid en uw rijkdom geroemd: uw glimmende vlakte, als de felle zunne heur gezicht vertweelingt in uw blauwigheid; het kletsen uwer baren als de wind over zweept, en de regen in u spettert; 't gestorven vlas dat in uwen schoot herleeft,

> en sneeuwwit op de borst
> van jonk- en schoonheid bloeit!

Lijzig-vezelende muziek der slapengaande natuur, doomende velden, avondlijk duister, nakende nacht, nietig bestaan van onzichtbaar-krielende wezens, geborgen krachten die allentheven, boven, beneden en rondom mij in roeringe zijt, welke wonderen heeft hij niet verricht met uw, te vooren onbekende en ongeprezen dichterlijkheid!

Dierbare grond van Vlaanderen, dien ik hier betrede, op het spoor van onzen machtigen Meester, wie heeft u, tot elk vlaamsch herte, voor immer groot gemaakt, en heilig en gezegend!

Och ja, wie kan er, 's morgens of 's avonds, bij dage of bij nachte, in 't voor- of in 't najaar, nog iets

uitzoeken en bespeuren, 't zij levende of dood, 't zij helder of duister, 't zij droevig of geestig, lief of leed, dat zijn scherpziende ooge ontsnapte en niet en wierd berijkdomd niet zijn edel taalmuziek?

En wie heeft of wie zal ooit, onder alle dichters, die onzeglijke pracht van klank, die ongelooflijke verscheidenheid van rythmus, die duizendvuldigheid van harmonie kunnen evenaren.

Die hem van bij niet gekend heeft, die hem niet, gelijk ik, maandenlang heeft doende gezien op dat wonder snaartuig dat de West-Vlaamsche tongval onder zijn tooverende vingeren was, en zal het bijna niet kunnen gelooven; maar dichten was bij hem wat anders dan voegen van rijm op rijm. Om het wonder spel der medeklinkers van kant te laten, elke klank van elke rijmreke paste en sloeg accoord met het gezang van alle andere, 't zij naburige of verre klinkende toonen - gelijk de noten muziek onder malkaar in de phrasen der groote meesters; - en uit dat passen, schikken en harmonisch samenvloeien van klanken ondereen, groeiden in zijn hoofd en vloeiden uit zijn penne die verrukkelijke, onsterfelijke gedichten en gezangen.

Ik heb het menigmaal willen ondervinden en ondervonden: aan dat weêrgaloos taalmuziek en was er geen enkele klank te veranderen, of 't speelde valsch in zijne ooren; hij wist het niet misschien, maar hij hoorde 't en voelde 't[1].

(1) In een van de zangen van Hiawatha, door hem, in mijn bijzijn, verbeterd, of liever hergoten, had hij den eenen keer *sperren* en den anderen keer *sparren* gezet. Ik gebaarde van niets, maar in het uitschrijven deed ik er om, om *sparren* te zetten waar hij *sperren*, en *sperren* waar hij *sparren* geschreven had. Ik ging er naartoe, en, met een schijnheilig aangezicht:
‘M. Gezelle, zei ik alzoo, eer dat wij voortdoen, dat gij den voorgaanden zang nog eens wildet overlezen?’
Hij nam mijn handschrift en herlas.
Maar zoo snel als de bliksen, fietste hij eene *e* boven mijn *sparren*, en, eenige reken verder, eene *a* boven mijn *sperren*; en 't waren weerom zijn *sperren en sparren*, lijk te vooren.

Wij die niet gewacht en hebben tot dat hij gestorven was, om hem te beminnen, te bewonderen en te vereeren, wij zien hem dagelijksch groot en grooter worden, niet alleen in roem bij alle vlaamsch-sprekende volkeren, maar in ons eigen gedacht. Eiken keer dat ik dat wonder boek ‘verzen’ opensla, moet ik het bekennen: ‘Ik wist niet dat hij zoo groot was’.

‘Quidquid ex illo amavimus, quidquid mirati sumus, manet, mansurumque est in animis hominum, in aeternitate temporum[(1)]’.

s' Anderdags morgends na die wandelinge, zittende gestopen over eenen spoelkom doomende café, ontving ik een briefke, waarvan het welgekend, lijzig licht geschrift in mijn oogen sloeg en in mijn herte.

Haastig opengedaan, en 't dierbaar dicht gelezen!

o Wilde en onvervalschte pracht
der blommen, langs den watergracht!

Hoe geren zie 'k u, aangedaan
zoo 't God geliefde, in 't water staan!

Geboren arg- en schuldeloos,
daar God u eens te willen koos,

daar staat ge: en, in den zonneschijn,
al dat gij doet is blomme zijn!

't Is wezen 't geen mijn ooge aanziet,
't Is waarheid, en g'en dobbelt niet;

en die door u mijn hert verblijdt
is enkel, zoo gij enkel zijt!

Hoe stille is 't! 't En verwaait med al
geen bladtje, dat ons stooren zal;

geen rimpelken in 't lief gelaat
des waters, dat vol blommen staat;

geen wind, geen woord: rondom gespreid,
al schaduwe, al stilzwijgendheid!

Dan, diepe, diepe in 't water, blauwt,
half groen geblest, de hemelvaut;

(1) Tacitus. Agricola, XLVI.

en, priemend' hier en daar vergaat
een langgesponnen zonnedraad.

Hoe eerbaar, edel, schoone en fijn
kan toch eene enkele blomme zijn,

die, al med eens, en zorgloos, uit
de hand van beuren Schepper spruit!

Door Hem, en door geen menschenhand,
lag hier een nederig zaad geplant;

door Hem, op dezen oogenblik,
ontlook het, en dien troost heb ik,

dat, blomme, gij mij bidden doet,
en wezen zoo ik wezen moet:

aanschouwende en bevroedende in
elk uiterste einde 't oorbegin,

den grond van alles; meer gezeid,
maar nog niet al: Gods eerstigheid!

Eiken keer dat ik op spoorweg Bruggewaards reize, sta ik recht, zoohaast de spoorhalle van Heule voorbij, om dat dierbaar plekske grond te aanschouwen.

Heilig is het mij immer: 't zij dat de bloemen uitgebloeid, het gers vertrappeld en de elzen tronken ontbladerd zijn; 't zij dat het water ijsvast en de zode onder de sneeuw gedoken ligt; maar liefst van al zie ik in 't voorjaar, op den gerskant langs dien schamelen waterplas, het eerste zomerblomke bloeien!

Dr LAUWERS

Graafwespen en Graafbie'n
Een woord aan Eerw. Heer Mervillie

EERST en vooral moet ik mijnen dank betuigen aan Eerw. Heer Mervillie, die mij, kort na 't verschijnen van *Biekorf*, talmerk 21, eene zijner '*Borstelbie'n*' zond, en mij aldus in de mogelijkheid stelde eene misgreep te herstellen.

De achtbare lezers van *Biekorf* zullen dus zoo goed zijn, niet om mijnentwille, maar om aan de begeerte van den Eerw. boeksteller te voldoen, de volgende reken mijner bijdrage (*Biekorf*, 1904, 19, blz. 301) weg te laten, en ter nood uit te schrabben: '*'t Schijnt mij wonder..... geen spoor van borstel en draagt*.'

De *reden* daarvan?

't Is dat de *Borstelbie*, die Eerw. Heer Mervillie mij toezond, geen *Cerceris* is, wiens levenswijze ik in mijne bijdrage van 1904, beschreef, maar eene *Dasypoda*, en wel waarschijnlijk een wijveke van *Dasypoda plumipes*. Over *Dasypoda* heb ik niets geschreven noch willen schrijven, en 't blijft dus zeker en vast, niettegenstaande de *Borstelbie*, en Eerw. Heer Mervillie, dat *mijne* Cerceris *geen spoor van borstels aan hare achterpooten en draagt*.

Nu, *Cerceris* is eene graafwesp, en *Dasypoda* eene graafbie, wat geenszins hetzelfde is, dat weet Eerw. Heer Mervillie zoo goed als ik.

Hoe 't kwam dat ik mij misgreep en de *Borstelbie* voor eene *Cerceris* nam? Dat zal ik in eenige woorden klaarmaken. Als men over eene zaak spreekt, noemt men die bij haren naam, ofwel men geeft er eene beschrijving van. Dat geldt bijzonder als er spraak is van dieren en planten. Nu, Eerw. Heer Mervillie geeft den naam en de beschrijving van zijne Borstelbie. Ja maar: eenen naam die geen en is, en eene onvolledige beschrijving, die bovendien niet past op Dasypoda.

De naam: Eerw. Heer Mervillie geeft in zijne bijdrage *verscheidene* volksnamen: en daardoor getuigt hij zelf dat de volksnamen van planten en dieren maar al te dikwijls onvoldoende zijn om *eene zekere soort* genoegzaam en klaar aan te duiden. Hij weet zelf heel goed hoe die namen van plaats tot plaats verschillen, en dikwijls van persoon tot persoon; hoe onder denzelfden naam, bij het volk, soms menigvuldige soorten bekend staan. De volksnaam is dus onvoldoende. - De naam *Borstelbie*, door Eerw. Heer Mervillie zelf gegeven, is nog min

geschikt om de soort te doen kennen; 't is waar, iedereen heeft het recht eenen naam te geven, maar op voorwaarde dat hij bovendien nog op eene andere wijze, het dier nader bepale; en, nu ik weet tot welke soort die *Borstelbie* behoort, aanveerd ik dien naam voor onze *Dasypoda:* hij is immers al zoo wel als '*pluimvoet*' en andere, die nog aan 't zelfde dier gegeven worden; 't en is maar *één* te meer. - Het was mij dus onmogelijk, tijdens het opstellen mijner vorige bijdrage, met behulp der aangegevene namen, de *Borstelbie* nader te bepalen.

Er bleef nog de *beschrijving* over. De eenige woorden, die Eerw. Heer Mervillie daarover schrijft, zijn onvoldoende en deels onrecht: '*Ze zijn tamelijk kleene, maar rap*, - *zwart en geluwachtig; ze dragen aan hun achterpooten lijk bruin borstelgoed, waaraan ze 't stuifmeel van de bloemen hangen*.' - Laat dat borstelgoed weg, en g'hebt daar de beschrijving van honderden bietjes en wespen, waaronder de *Borstelbie* niet en komt, daar er op geheel haar lijf geen spoor van *geluwachtig* te vinden en is. - Eerw. Heer Mervillie zegt nog (blz. 185) dat die bietjes te Leuven ook gekend zijn. Hewel dat juist, te gader met het *geluwachtig*, bracht mij tot 't gedacht van de *Cerceris*, die te Leuven heel gemeen en welgekend is, en 't scheen mij dus wonder dat eene *Cerceris* te Heule en te Thorhout borstels zou gedregen hebben aan de achterpooten. Of zou Eerw. Heer Mervillie misschien niet verwonderd zijn, moest hij eens ééne zijner *Borstelbie'n* vinden *zonder* borstels?

Ten slotte dus, beken ik heel ootmoediglijk dat ik misgrepen heb en verward tusschen eene Graafwesp, *Cerceris* en eene Graafbie *Dasypoda* anders: *Borstelbie, steenhurzel, steenbie, pluimvoet, dikpoot, Oranjebie*, enz., enz. genoemd. Maar wilde Eerw. Heer Mervillie die misgreep vermijden, hij had wel gedaan, mij wat vroeger eene zijner *Borstelbie'n* te zenden, daar hij wist dat ik van gedacht was daarover in Biekorf een en ander mede te deelen.

***

Daar het '*nuttig is en aangenaam, in der minne en wederzijds zijn gedacht te uiten*,' zal Eerw. Heer Mervillie het mij ten kwade niet duiden, indien ik hier nog twee bemerkingskens maak over zijne antwoorde.

Ten eersten: de graafwespen zoowel als de graafbie'n hebben een straal, dat zij gebruiken tot verweer, en bijzonderlijk om hunne gevangene prooi te dooden of te verlammen, en 't en zijn dus hunne kakebeenen niet die dienen tot kopverweer. - Tot bewijs:

In J. TH. OUDEMANS, *De Nederlansche Insecten*, lees ik op blz. 768 aangaande de *Hymenoptera aculeata*, waaronder de graafwespen, graafbie'n, enz.: '*De legboor heeft hare functie van eierleggen verloren; de eieren komen aan hare basis te voorschijn. Zij is daarentegen een krachtig wapen voor aanval of verdediging geworden en wordt angel genoemd. Bij een deel der Mieren is de angel rudimentair*.' En verder blz. 780 over de *Crabronidoe* (waaronder Cerceris en andere graafwespen): '*De prooi wordt door één of door een aantal steken meer of minder geparalyseerd*...'

Dat is klaar en afdoende, meen ik. En 't schijnt dus dat de Eerw. onderpastoor van Aertrycke nooit 't lijf van eene graafwesp op *zijnen duimnagel geduwd en heeft*, '*om te zien of zij e straal had*', lijk hij deed met de Borstelbie te Heule, anders, 't straal zou er ook wel uitgekomen zijn.

Ten tweeden: Waarom verandert Eerw. Heer Mervillie zijne meening aangaande het doel der borstels zijner *Borstelbie?* '*Dat borstelgoed*, zegt hij in zijne antwoorde, *dient om onder 't graven, d'eerde met meer gemak te kunnen achteruitsteken, en niet om 't stuifmeel op te laân, zooals ik het met den eersten gemeend had*.' - Schreef hij dan niet in zijne bijdrage: (1903, blz. 184): '*ze dragen aan hun achterpooten lijk bruin borstelgoed, waaraan ze 't stuifmeel van de blommen hangen*,'? Of heeft Eerw. Heer dat alleenlijk vermoed en niet bestatigd? Dan was hij nochtans in de goede meening. - Tot bewijs: bij OUDEMANS

(l.c. blz. 796) vind ik: '*Het stuifmeel wordt verzameld of tusschen eene borstelachtige beharing, scopa, waarmede de buikzijde van het achterlijf bekleed is* (b.v. *Osmia Megachile*), *of tusschen de haren, waarmede verschillende deelen der pooten bezet zijn* (b.v. *Anthrena, Halictus*, DASYPODA) *of eindelijk*...' - Ik en heb het nooit gezien bij de borstelbie, maar 'k geloof Oudemans die het ofwel zelf gezien heeft, ofwel vernomen heeft van anderen die 't konden bestatigen.

***

Nu de *Borstelbie* bij de achtbare lezers van *Biekorf* vermaard geworden is, en mag ik niet nalaten, hier eenige bijzonderheden over hare doeninge meê te deelen, dat zal ten anderen ook voldoen aan de begeerte van Eerw. Heer Mervillie. Ik neem als gids een ooggetuige, die de bietjes van dichte bij gezien en vervolgd heeft: JAC. P. THIJSSE, in de *Levende Natuur* (1903, blz. 23-25).

Zoo beschrijft *Thijsse* de Dasypoda:

'De voornaamste bewoner is de prachtige Graafbij Dasypoda plumipes, Panz. Hier zit ik weer verlegen om een Hollandschen naam. De vertaling van den wetenschappelijken luidt Pluimpoot Dikpoot, een naam meer welverdiend dan welluidend, en die misschien beter te vervangen ware door Pluimvoetje of Oranje-bij.

'Het is verreweg de mooiste en de gemakkelijkst kenbare van al onze graafbijen, want niet een heeft er zulke mooie kleuren, en zoo rijke beharing van de achterpooten. Als ge een bij ziet van ongeveer anderhalve centimeter lang met een *wit*(1) behaard aangezicht en *witte* bakkebaarden, een dichte *oranjebruine* vacht om het borststuk (soms *wit* aan de buikzijde) en het achterlijf versierd met blinkend zwarte en *sneeuwwitte* dwarsbanden, terwijl de pooten mooie *oranje* penseelen gelijken, dan is

(1) De onderstreepte woorden, en zijn het niet in de bijdrage van Thijsse. R.D.

dat, Pluimvoetje. Hij is van einde Juni tot ver in September bijna overal in ons land te vinden.

‘Het mannetje heeft de pooten minder dicht behaard en in plaats van de witte dwarsstreepen vertoont hij op het achterlijf vijf of zes gordels van *oranje* haren.’

Die beschrijving past voorzeker veel beter op de Borstelbie die Eerw. Heer Mervillie mij toezendt, dan de zijne, in dewelke hij het bietje *zwart en geluwachtig* schildert: of is oranjebruin, oranje, wit en sneeuwwit misschien hetzelfde als geluwachtig bij den Eerw. boeksteller? Of zijn de kleuren van de *Borstelbie* hier in Belgie misschien geschoten?

Verder zegt Thijsse:

‘Bijen voeden zich en hun jongen met honing en stuifmeel, sommige gebruiken meer van 't eerste, andere van het laatste en nu is Dasypoda een *stuifmeelverzamelaar* par excellence. Dat haalt hij 't liefst op samengestelde bloemen en 't is een lust om te zien, hoe het dier zich in de gele bloemhoofdjes van Biggekruid en Herfstpaardebloem wentelt en rolt tot dat al de haren van zijn ruige lijf vol zitten met gouden stuifmeel. Haastig kamt hij dan met zijn voeten al 't meel naar de lange haren der achterpooten en als daar alles op twee groote kluiten is bijeengepakt vliegt hij naar huis. Als je de bij zelf niet meer ziet, dan zie je nog de twee gele stuifmeelproppen.’

Dat is van iemand die 't gezien heeft.

De Borstelbie nestelt lijk de *Cerceris* is in zandgrond, en bij toeval maar tusschen de steenen, lijk te Heule, Thorhout en Aertrijcke. Eer zij haar nest binnentrekt, schijnt zij ook een weinig rond te zoeken, maar zij kan het toch goed herkennen.

Hoe die bietjes, bij 't nestgraven, te werke gaan en welke neerstigheid zij dan aan den dag leggen zal ons THIJSSE nog wel leeren.

‘Het is merkwaardig, hoe gauw ze daarmêe terecht kunnen en wat een reusachtigen arbeid zij verrichten, vergeleken met hun lichaamsgewicht.

‘Ik heb daar het een en ander van kunnen meten. De Dasypoda's nestelden door den heelen zandkuil, niet alleen op de grazige helling, waar het uitgeworpen zand hunner gangen honderden witte plekjes vormde in het groene plantenkleed, maar ook in den steilen kalen Noord wal, waar een bindmiddel het zand bijeenhield, zoodat het min of meer de stevigheid van zandsteen had verkregen. Ik had daar met mijn mes een oppervlakte van ± ½ M^2 loodrecht afgesneden: eene schoone lei gemaakt.

‘Tot mijn groote vreugd, snapte ik het, dat daar Pluimvoet juist begon te graven en nu kon ik zeer gemakkelijk het verwerkte zand opvangen en wegen. Het werk begon 's ochtends kwart over zessen en duurde met drie tusschenpoozen van acht, drie en misschien twintig minuten tot bij half tien.... In al dien tijd nu had het dier twee-en-vijftig en een half gram op zij gezet; dat is meer dan zeshonderd en vijftig maal zijn eigen lichaamsgewicht. Naar rato zou een man in dien tijd een put van vijftig meters diep en met een doorsnêe van 1 M^2 moeten klaarspelen!

‘Het eenige graafinstrument wordt gevormd door de beide bovenkaken, een paar sterke halfcirkelvormige lepels met een bijzonder krachtigen en scherpen voorrand, waarin een diepe insnijding voorkomt. Daarmee bijt het dier den harden zandgrond los, schuift de korrels onder zich door, tot achter 't lichaam en als de vracht dan groot genoeg is geworden, marcheert het achterwaarts tot aan het begin van den gang, steeds de zandprop voortschuivend. Dit gaat zeer gemakkelijk, doordat de voorlaatste achterlijfsring bezet is met een dichte kring van stijve zwarte haren, die volkomen den dienst verricht van schoorsteenveger of lampenpoetser.’

't Is dus klaar dat de borstels aan de achterpooten van ons bietje nooit den dienst van borstels moeten verrichten zooals Eerw. Heer Mervillie zou willen, maar alleenlijk dienen om stuifmeel te verzamelen.

Zoo graaft *Dasypoda* eenen gang die van dertig tot vijftig centimeters den grond in gaat. Op steilen grond, is het eerste deel een weinig opwaarts gericht om alzoo het inregenen te beletten. Het blinde einde is wat verwijd en afgerond. 't Is daar dat het bietje zijnen voorraad van stuifmeel opdoet en met een weinig honing tot eene ronde bol van omtrent een centimeter verwerkt. Bovenop die bol stuifmeel wordt het eitje gelegd, en dáár komt de larve tot stand.

THIJSSE geeft ons dienaangaande eenige bijzonderheden.

'Ik heb stuifmeelballen met eieren, en ballen met larven in glazen buisjes bewaard en bevonden, dat de stuifmeelvoorraad gemiddeld in 8 dagen wordt verorberd. De larve is dan volwassen en gaat dan zonder cocon te spinnen of zonder te verpoppen de winterrust in. Na het ontwaken verpopt zij zich in Juni en blijft dan een week of zes in dien toestand om in Juli of Augustus als volwassen insect te voorschijn te komen.'

Dit alles kan men, volgens *Thijsse*, met een weinig geduld en opmerkzaamheid in de eerste weken van Juli waarnemen. Zijn er lezers van *Biekorf* die het zelf eens willen zien en nagaan, zij kunnen het: Eerw. Heer Mervillie wijst vier plaatsen aan, waar de Borstelbie werkzaam is: te HEULE en te THORHOUT bij 't spoorhof, en te AERTRYCKE voor 't huis van *Filip Dupon* en de *kinders Wittezaele*, en met een weinig geduld zullen de lezers er nog andere kunnen vinden; en, met de beschrijving van THIJSSE gewapend, zullen zij ons bietje heel gemakkelijk verkennen. Aan 't werk dus: ik wensch u, achtbare lezers, veel geluk in uw opzoeken: dit zal ons misschien nieuwe wetensweerdigheden opleveren, en 't zal voor mij en den Eerw. Heer Mervillie altijd een waar genoegen zijn nieuwe dingen te vernemen over onze DASYPODA PLUMIPES of BORSTELBIE.

R. DUMEZ

Rousselaere, 10-12-05

Sint Niklaai

't **W**AS eenige dagen vóór Sint Niklaai en, in nauwen kring, zaten Jantje en zijn twee broêrtjes, een avond, bij vader rond de stoof hen te koesteren. Het vuurtje gonsde zachtjes zijn eentoonig deuntje, en de deugddoende warmte spreidde eene zoete welligheid over hen allen.

Vader vertelde, altijd vertellen; de armen gekruisd op de borst, en de rechter wijsvinger gekneukeld over den steert van zijn pijpe waaraan hij met zichtbaar genoegen lutte.

Hij was doende van Sint Niklaai en verhaalde hun met kanten en abouten hoe het dan verging toen hij kind was.

‘Maar vader,’ onderbrak almeteens Jantje, de oudste der kleinen, ‘hebt gij nog Sint Niklaai gezien?’

- ‘Maar ja, ja 'k, ik heb hem nog gezien!’

- ‘En hoe was hij gekleed, vader?’

- ‘O! hij scheen mij een oude man met een langen grijsen baard. Hij was, dien keer, heel in een zwarten mantel gedraaid met groote gouden knoopen aan, en zijne beenen en voeten zaten in een paar groote kapleerzen.’

- ‘En gaat hij alzoo van huis tot huis, vader?’ vroeg Jantje voort, altijd meer en meer nieuwsgierig.

- ‘Ja, van huis tot huis der brave kinderen; maar alsdan rijdt hij uit met zijn wagen die opgepropt is van manden suikergoed en speeldingen, en, daarop van achter, zitten er twee knechten die gestadig maar afwerpen in de huizen waarvoor Sint Niklaai zijn wit peerd stille houdt.’

Wijl vader alzoo vertelde dat de kleinen hun hoofdeken er bij scheef legden, kwam moeder, die zoo even uitgegaan was, almeteens heel ontsteld weder binnengespotterd. Zij dubde eene poos en vertelde hun dan, met diepe ademhalingen, hoe zij had verschoten en bachten het waschhuis tegen Sint Niklaai geloopen had.

‘Hij is in 't gebuurte,’ zeide zij halfluide en de vinger op den mond, ‘en 't zou mij in 't gheel niet verwonderen

moest hij eens komen zien hoeveel kinderen er hier wel zijn.’

De twee kleinsten, die gehorkt hadden met hun mondje open als om hunne ooren te helpen beter vatten, wierden nu benauwd voor den heilige; maar Jantje, die al wat stouter was, gaf luidop zijne begeerte te kennen.

- ‘Dat hij maar kome, 'k ben ik niet benauwd!’

Almeteens een buisch op de stove deed de drie kleinen opspringen van verschot. ‘'t Was Sint Niklaai, zeide vader, die al door de schouwe in de stove gekropen was om eens te luisteren of de kinderen braaf waren en... er niemand kwaad sprak van Sint Niklaai.’

En daar de kleinen nu benauwd naar vader opkeken, wist hij er nog seffens bij te voegen:

‘Ja, ja, hij onderzoekt dat alzoo, én waret gij niet braaf, én moest hij dat weten, dan zoude hij niets anders brengen dan eene wisse.’

Doch Jantje zat te peizen hoe het op Gods wereld wel mogelijk was dat Sint-Niklaai ongedeerd door het vuur trok.

‘Maar, vader,’ zeide Jantje, ‘als hij door het vuur kruipt, hoe verbrandt hij hem niet?’

‘Ha, Jantje!’ sprak vader, ‘Sint Niklaai is ook een geest. Hij kan hij overal in, overal door, hij vliegt mêe met den wind en in eenige stonden heelt hij de wereld rondgereisd.

En wijl de kleinen aandachtig vader bezagen, wierp moeder, in ronden zwaai, een poote koekskens al over hunne hoofdekens.

De bollekens poefden en tokkelden over den grond en zij waren nog niet tenden gerold of 't verschot der kleinen was reeds over en ze lagen daar al te robbelen over den vloer om ze thoope te scharten: ‘koekskens! koekskens!’ weêrklonk het door de keuken dat 't helmde. Max, de gedoezige hond, die tot nu toe stille onder de stove had zitten nijpoogen, was bij die onverwachte druistigheid bassend op de jongens gesprongen, en 't wierd daar een

stond een schorming van arms en beenen dat de vader, bij 't gedacht van ongelukken, plotseling recht sprong en de kleinen ‘voorzichtig! voorzichtig!’ toeriep.

Als de laatste koekskens nu opgeraapt waren, bezagen de broertjes hijgend malkaar en begosten lachend hun broodjes te tellen.

‘'k Heb er ik vijf!’ zei Pietje en 't stak zijn poezelig linkerhandje met uitgestrekte vingertjes omhoog.

‘En ik zeven!’ zei Fransken.

‘En ik een heele beurze!’ riep Jantje en het steunde op 't woord en wees zegevierend op den gevulden broekzak die rond uitbuitte. En dan vielen ze alle drie aan 't smullen, Sint Niklaai dankende omdat hij gereusd had.

Een uurtje nadien lagen de bengels te slapen en te droomen van Sint Niklaai en zijn peerd....

Den volgenden dag, wijl zij bezig waren met marbelen in de keuken, kwam Sint Niklaai's knecht in huis, heel in 't witte gefoefeld en met een grooten hoed aan. In de eene hand hield hij nen paander met peperbollen en in de andere eene roede, die dienen moest om de stoute jongens te slaan.

Bij dit verschijnen liepen de drie kleinen bevreesd naar hun moeder en doken hun gezichtje weg in moeders schorte.

‘Zijn de kinders hier fraai?’ vroeg Sint Niklaai's knecht.

‘Maar ja, ja 's, Sinte Niklaai!’ volgde zoo zaan moeders antwoorde en zij dreelde met hare handen over hunne vlasharige kopkens. En de witte man stak hun handjes vol koekskens en ging er van door.

Nu zoude Sint Niklaai stellig weten dat zij fraai waren en zij ... dat hij nu alleszins ging komen. Dat stilde weldra hunne vreeze en al hun koekskens opmuffelend, bespraken zij reeds onder hen wat zij al zouden gereed maken voor Sint Niklaai's peerdje.

's Anderendaags was het de dag vóór zijn komste. Gansch dien dag wierd er van niets anders geronsd tenzij

van Sint Niklaai en in den vooravond moesten zij van vader een brieftje schrijven om den heilige konde te doen wat zij al begeerden.

Jantje zette hem aan 't werk en schreef over het kost:

SINT NIKLAAI,

Ik zou een peerd en een geweer willen, nen pennestok, en nen cahier om schoon te leeren schrijven; en ook nog vele koeken en van die schoone gele appelsiens.

JANTJE.

Jantje schreef dan nog twee andere brieftjes voor zijn broêrtjes en toonde ze aan vader. Deze las ze en stak ze in de stove opdat Sint Niklaai ze zoude lezen.

Dan namen zij eenige rapen en wortels die zij in fijne schelletjes sneden en met wat hooi erbij in nen paander legden.

En alles wel geschikt zijnde, liepen zij door den hof naar 't huis waar grootvader woonde, ook te wege hun kouse gaan hangen met wat eten er in voor Sint Niklaai's peerdje.

Maar grootvader bij hun inkomen schudde zijn hoofd.

‘Niet te doen,’ zeide hij, ‘gij moet uwe kouse hier niet komen hangen! Sint Niklaai zal hier niet komen! Hij weet hij wel dat er hier geen kinders zijn, en hij komt hij geen twee keers voor dezelfde.’

‘Maar, grootvader, mogen wij algelijk? misschien, wie weet? brengt hij toch nog iets!’

Grootvader liet ze dan doen, en zij hongen eene welgevulde kouse aan den schoorsteen opdat Sint Niklaai, al inkomen, het goed zoude bemerken; riepen grootvader ‘Goên avond!’ en ‘tot morgen!’ en liepen de deure uit.

Dien avond moesten zij vroeg lezen en vroeg naar bedde: ‘want,’ wiste moeder te zeggen, ‘Sint Niklaai en komt niet waar de kinders lange opblijven.’

Dien avond in bedde scheen het hun heel anders dan naar gewoonte. Zij hoorden nu daarbuiten zoo duidelijk het gerij der wagens en der rijtuigen, somtijds een luiden

schreeuw of een snijdenden kreet on daar over hangde het oorverdoovend rumoer der straat. Het docht hun dat Sint Niklaai kwam aangereden,... dat hij ievers te zien was in de straat en dat 't volk in benden er naar toe kijken liep.... Zij luisterden stille en voelden hun hert krevelen van vreeze nu dat het donker was en zij alleen waren. Zij hoorden niets meer, zij bleven luisteren, roerloos.... en de doezige warmte van 't bedde verhaastte hunnen slaap....

Als Jantje wakker wierd en zijne gedachten 't hoope scharrelde was het reeds ochtend en dag, en het hoorde dat beneên alles reeds te been was en in leven. Zoo oogenblikkelijk viel het gedacht hem te binnen dat 't Sinte-Niklaai was. - Rap gelijk de wind liep het zijn broêrtjes wekken en in eenige stonden waren zij aangekleed en benêen.

En als zij bij hun mandeken kwamen, zagen zij dat het ommegesmeten was, en, in den hoek van de beste kamer, lag daar op twee tafels al wat Sint Niklaai voor hen had meêgebracht.

In 't midden der eerste tafel stond er eene glazen bokaal met acht schoone veie appelsiens torrewijs geleid; daarnevens zes tellooren.

In de eerste lag er speculatie en amandelbrood;

in de tweede achtjes of krakelingen;

in de derde peetjes, pijpkens en sigaren in chocolade;

in de vierde massepeins met wortels en aardappels in suiker;

in de vijfde eenige appels met blozende kaken en uitkijkende verschgeblonken nikkeltjes;

en in de laatste een langwerpig lekkerkoek met roode, groene en gele schellen gelijk venstertjes in een kijkkasse.

Op de andere tafel daarbachten lag er een gebreideld peerd, een geweer, eene fluit, een zakske blinkende lavoortjes, en, achter het peerd, eene zweep met een beenen schuifelet voor handvast; een kortewagentje met daarin een schrijfboek, en een groote koeke omzoomd beneên met een witten papieren kant en beleid al boven

met violetjes en ranken en te midden een Sint Niklaai heel in geverwde suiker; daarbij ook nog een schoone roode pennestok met een vergulde penne.

Maar nauwelijks hadden zij het al bekeken of alle drie grepen naar hun grooten massepein en muffelend liepen zij door de lochting naar grootvader om hun Sint-Niklaai.

Doch van met dat grootvader hen geware was, schudde hij ontkennend het hoofd.

‘Sint Niklaai en heeft hier niet geweest!’ riep hij hun tegen.

Zij liepen naar den schoorsteen en, waarachtig, hun kouse hong daar ledig. - Alles was er uit en niets er in.

Hun moed begon te vallen en de teleurstelling lag op hun wezen te lezen. Maar grootvader wilde hen niet langer plagen.

‘Zoekt nen keer!’ zeide hij, ‘Sint Niklaai heeft misschien geen tijd gehad om het in de kouse te passen.’

Kijk, dat was een gedacht. De moed kwam weder en elk liep rond naar nen hoek en nen kant, kroop onder tafels en kassen, versleurde stoelen en banken; maar zij vonden niets.

‘Ge kunt gijlder niet zoeken!’ zeide grootvader, ‘ik ga nen keer helpen!’

Maar hij moest hij niet lange helpen. Hij deed de spinde open en daar lagen op den middelsten bank drie bergskens snoeperdingen, elk met een brieftje daarop met hun naam in rooden inkt.

Een luide en zegevierende kreet steeg uit de jonge kelen en Jantje snakte seffens naar zijn hoopken.

‘Wacht,’ zij grootvader, ‘zoo druistig niet!’

Hij gaf de kleinen elk een mandetje, legde met veel omzichtigheid elk het zijne daarin, en zond dan de deugnietjes hun Sint-Niklaai gaan toonen naar moeder.

LEO CLAEYS

Mengelmaren

Kakstoeltje-wagenare.[1]

Twee jongens, die malkaars hand vasthouden en daarop een hunner speelmaten dragen, zeggen op stap gaande:

roel de roel
de kadeutelstoel
(Geh. te Thielt).

Kakstoeltje wagen,
waar gaan me dat kindje dragen?
Naar sinte Pieterskapelletje;
klinke, klinke belletje.
(Geh. te Gyverinchove).

Kakke kakke zeteltje,
tien pond in e keteltje,
waar gaan me 't dragen?
In St Jan's kapelleke;
klinke de klinke belletje
(Geh. te Poperinghe).

Kakstoeltje de mei,
het kindje valt in de lei;
kakstoeltje de puit,
het kindje valt eruit.
(Geh. te Avelghem).

Zetelke, patetelke,
Hoeveel weegt dat kindje?
tien pond, twintig pond...
honderd pond.
(Geh. te Avelghem).

Etelke, patetelke,
den boer zit op zijn zetelke.
Maria is in den hemel,
beter of in den hemel;
poef, poef paf,
de scheute gong af.
(Geh. te Avelghem).
C.B.V.

(1) Vrg. met de liedjes: Jezuken in 't kapelleken, kinderspel en kinderlust in Zuid-nederland, IV, bl. 317.

Uiegeliedjes[1].

Douw, douw, me kindje.
De paster sloeg e zwijntje,
de koster trok de wiegeband;
't zijn toch zooveel dieven in 't land.
(Geh. te Gijverinchove).

Do, dodo, kindje,
slaapt en doet uw oogkens toe.
gij hebt een pakje g'had,
van meetjes bonte koe.
(Geh. te Avelghem).

Douw, douw, deene,
ons kindje is zoo kleene,
Marietje is zoo groot
En zij zit op moeders schoot.
(Geh. te Avelghem).

Nei, nei, kindje,
slaapt en doet uw oogskens toe,
moeder zal u wiegen
en 't kindje hem laten bedriegen.
(Geh. te Avelghem).

Douw, douw, kindje douw,
't kindje is zoo kleene,
het slaapt vandaag alleene.
(Geh. te Avelghem).

Aftelrijmen

Onder den blok
Intepot!
Inke, penninke,
Ake, stake, stinke!

Die *stinke* treft is af.
(Geh. te Hulste).

Ammelietje,
koekestutje,
elle oom - af.

die *af* treft is af.
(Geh. te Stalhille).

(1) Vrg. met de wiegeliedjes in Biekorf, XV, bl. 144. Kinderspel en kinderlust in Zuid-nederland, IV, bl. 229.
C.B.V.

Elle viaene,
pik la pane,
pief, poef, paf;
Gij zijt eerst *af*.

Die *af* treft is af.
(Geh. te Stalhille).

Olke, bolke,
muzelazolke,
olke, bolke, knol!
Ille, tjille,
tjikatille,
ille, tjille, tjol.
Tel wij tien, twintig.... honderd.

Die *honderd* treft is er aan.
(Geh. te Stalhille).

Mijn vader heeft een korentekoekebrood gebakken,
raad eens hoe veel krentjes er in zitten?
terwe tellen wij tien, twintig..... honderd.

Die *honderd* treft is er aan.
(Geh. te Stalhille).

Daentjes peerden trekken den ploeg
's avonds late, 's nuchtends vroeg!
tel wij tien, twintig..... honderd.

Die *honderd* treft is er aan.
(Geh. te Stalhille).

't Was 'n kindje geboren
op 't tippertje van 't huis,
en 't had zen bonnetje verloren
en 't ging al krijschen naar huis,
't Was zulken zoete mannetje,
't drinkt uit papas kannetje,
lekkerbietje bonbonbon,
't is zen papa's compagnon!

Die *on* treft is er aan.
(Geh. te Lophem).

Onder de kerke zit er een muis.
Is menheer Dewitte niet thuis?
Neen, menheer Dewitte is uitgegaan!
Vraag wat dat hij tegenkwam?
Twee ijzeren mannetjes,
twee potten pannetjes,

twee mannetjes zonder zien
en een maal zestien
tel wij tien, twintig..... honderd.

Die *honderd* treft is er aan.
(Geh. te Stalhille).

Bachten de groene kerke
staat er een wit huis,
is menheer De Witte niet thuis?
Neen jen is niet thuis!
Wien heeft er hem tegenkomen?
Twee ijzere mannetjes,
twee mannetjes van ijzere
turelurelut 't is *uit*.

Die *uit* treft is er aan.
(Geh. te Lophem).

Al achter de groene linde
daar lag er een engelsch schip.
De Franschen waren gekomen
zij droegen nen hoed lijk ik:
'nen hoed van pluimen,
'nen hoed van testament,
'k heb zoo lang soldatje geweest
en 'k ben nu kapitein.
Van erriededievere,
van erriededavere,
Pief, poef, perdaf
En gij zijt af.

Die *af* treft is af.
(Geh. te Lophem).

Achter de groene wegen
lag er een schip.
De Franschen waren gekomen,
Zij waren zoo rijk of ik.
Zij droegen een hoed van pluimen,
een hoed van het regiment,
'k heb zoolang soldaat geweest
en nu ben ik kapitein.
Van aardededendiever,
van aardededendaver,
pief, poef, paf
in Jantjes zijnen zak.
Tel wij tien, twintig..... honderd.

Die *honderd* treft is er aan.
(Geh. te Stalhille).
C.B.V.

Bladwijzer van woorden en zaken 1905

Boeken

	Bladz.
Bragi	1
Het leven en de werken van Michiel de Swaen	208
Jesus de Nazarener	81
Kern van ons burgerlijk wetboek	327
Licht en leven	375
Martelaren der beeldstormerij	48
Oud en nieuw	358
Pius X van E.H. Mervillie	202
Stille stonden	153
Strijd om de Heilige Plaatsen	110
Uitstap in de Warande	393

Gedichten

Aan mijn jongen vriend Emiel Vanden Berghe	309
Avondruste	351
Boete	216
De Stadskoeheerd (Koeherder) van Roermond	177
De Steenweg	264
De wereld wil... zijn	102
De wever	352
Een Wiegelied	317
Een Wiegelied (noenelied)	318
Evolutie	355
In memoriam	179
Lenteschets	280
Lied der vlaamsche uitwijkelingen aan Maria	46
Maartsche buien	110
Morgenlied	373

	Bladz.
Nieuwjaarwensch	356
Onuitgegeven gedicht van Guido Gezelle	374
Onuitgegeven rijmgestrooi van Guido Gezelle	60
Op hope	143
Pro patria	384
Shylock	113, 129, 161
Tennyson's Enoch Arden	265, 281, 295
Van over ouds	72, 200
Wiegelied	318

Geplogentheden

Ter ontvangste vóór eten	10, 26

Geschiedenis

De grond van Joel germaansch	73
De klokken van Waermaerde	323
Demeter-Julo	77
Fruma Yuleis	75
Geola	74
Giulus	74
Joel	73, 103
Joelvrede	76
Jôl	74
Jolskreid	74
Joulogazze	75
Julgrütze	74
Julstroo	74
Kerstblok	74
Lotdagen	77
Merkeldagen	77
Minnedronken	105
Moederennacht	75
Nieuwteldagen	77

Twaalf nachten 75
Twelfachtende 76
Twelfandag 76
Uitvaartmaaltijden 105
Voortbestaan der ziel 105
Wind- en wintergoden 80
Winterfeest 103
Yu-block 74
Yule en *Yuletide* 74
Zwölften 75

Kinderwereld

Aftelrijmen 328, 418
Kakstoeltje-Wagenare 417

Kunst en wetenschap

	Bladz.
Adempijpen	101
Afschilfering der pokken	139
Besmettelijkheid der pokken	66
Bloedontbinding	101
Bloedpokken	100
Borende schrijfmachien	210
Borchardt van Breslau	57
Borstelbie'n	353
Cerceris	404
Cresolzeep	195
Dasypoda	404
De leveling van de pokken	97
De St-Niklaaskerk te Westcapelle bij Brugge	205
Dikpoot	405
Doorboord lint	212
Echte pokke	99
Eene aardigheid	57
Een inventaris van 't jaar 1632	92
Een wonderbare telegraaf	209
Electrische stroomen	210
Erge en goedaardige pokken	389
Formol	198
Formoldampen	199
Geen keerssnuiters aan 't hof van Frankrijk	128
Geneesheeren *mogen* niet spreken	141
Gevaarlijke besmetting van de pokken	100
Graafwespen en Graafbiën	403
Heringeënte soldaat	391
Het daglicht ter ontsmetting	199
Hoe de levelingen verspreid worden	194
Hymenoptera aculeata	406
Ineenloopende pokken	101
Jenner, geneesheer uit Engeland	337
Kantwerksters te Mulagamudu	144

Kiembeladene voorwerpen 194
Kiemloos maken van lijnwaad 199
Klavier 211
Koepokinenting 337
Kruispunt 214
Leyden van Berlin 59
Lichte pokken 97
Lichte pokkensoort 337
Lichte ziektegevallen 139
Lichtstraal 214
Lijken van pokkenzieken 196
Lijnwaden overkleed 193
Luchtige kamers voor pokkenzieken 141
Luisterhoorn 211

Bladz.

Maatregels tegen de pokken	139
Masels, rookoorts, enz.	67
OEdema glottidis	101
Onschadelijk maken	195
Ontsmetten van huizen, kamers	196
Ontsmetten	142
Ontvangpost	212
Oranjebie	405
Overdragen van levelingen	194
Over pokken	65, 97, 138
Over pokken-zetten	141, 337, 385
Patricius Romanus	160
Pokken-zetten *rechtuit* na de geboorte	387
Pokkengeval	140
Pluimvoet	405
Pollak-Virag	209
P. Thysse in de *Levende Natuur*	407
Kantwerken	143
Kantwerksters te Bombay	144
Kantwerksters te Delhi	144
Kantwerksters te Madras	144
Rasse besmetting	140
Roekeloosheid bij pokziekte	142
Rousbrugghedamen in Indië	144
Slijmvliezen	101
Spiegelkes	214
Steenbie	405
Steenhurzel	354
Stoelen	96
Stuifmeelverzamelaar	408
Teekens van de pokken	98
Telegraaf Morse	209
Typhus op Het Loo	141
Uitslagteekens van de pokken	98

Veretteringen	101
Verplichtende aangifte	141
Verworteling van pokkenuitslag	139
Verzendingsbureel	210
Volkomene bevrijdheid	388
Waarschuwingsmerk tegen pokken	141
Wandelend lichtpunt	215
Wasschen en zuiveren	193
Wat mogelijks besmet is	197
Wat ontegenzeggelijk besmet is	197
Zandbie	354
Zeilsteen	213
Ziekenoppassers bij pokkenzieken	193
Zwarte pokken	97

Letterkundige bijdragen

	Bladz.
De vlaamsche Letteren in 1905	377
Eerw. Heer G.H. Flamen	33
Meminisse juvat	397
Uit ‘Koning Lear’	329, 345

Oorkondschap

Een inventaris van 't jaar 1632	92
Jacques de Fevre	92
Joanna Wyts	92
Joel	73, 108
Vatikaansche oorkondkunde en Vaderlandsche geschiedenis	326

Sehetsen

De ‘Strandwasscher’	361
In 't wilde gegroeid	67
Sint-Niklaai	411
Uit ‘den levene der dieren’	49, 145, 313

Taalkunde

Dialekt	274
Goddelijke Beschouwingen	279
Hollandsch	273
Nederlandsch	273
Verfransching	275
Voor of tegen	273, 289
Waalsch	276
West-Vlaamsch	273
Wetenschappelijke taal	277
Zale	94

Verhalen

Het vat Amontillado 217
Het Duivelstuig 233, 249

Vlamingen

OUDE

Dichter De Jonghe 112
Joseph-Baselis van Praet 80
Joseph-Ignatius van Praet 80
Staas de Lannoy 323

ZENDELINGEN

De Brabandere - Eerw. Vader Paul 359
Rotsaert - Eerw. Vader Karel 47
Strubbe - Eerw. Vader Edward 360
Van Acker - Eerw. Vader Gustaaf 63
Verleure - Eerw. Vader Eugeen 143, 319

Vragen en antwoorden

	Bladz.
Vraag naar handschriften	248

Wangeloof

Afrodite	6
Asen	5
Asgard	5
Balder	23
Bernlef	23
Bifrotsbrug	5
Bijgeloof	48, 296
Bragi	17
Diederik van Bern	108
Edda	7
Eigen godenhemel	17
Fénélon	6
Fenrir	25
Franc-maçons	107
Frega	19
Gejoel van den wind	109
Gerda	21
Germaansche goden	2
Gertrui en Folkert	21
Grieksche dichters	2
Grieksche en latijnsche goden	2
Gunlod	20
Heimdal	5
Het menschelijke in de germaansche godenleer	5
Hoe de godensage ontstond	3
Holden	106
Idoena	18
Ingebeelde wezens	3
Joel	103
Joelvolk	106

Loki	18
Lot- of lukdagen	108
Ludger	23
Midgard	5
Muspilli	25
Ongedoopte kinderen	107
Onzedelijkheid der ouden	6
Onze voorvaderen	4
Perchten	106
Perchtendag	107
Perchtennacht	107
Schrikbarende en zachtere beelden	3
Skald	18

	Bladz.
Spook van een peerdeman	3
Thiazi	18
Thing	19
Varende vrouw	107
Venus	6
Verzinnebeelding	4
Walhalla	5
Walkyrien	20
Wanen	5
Wind	103
Winddemoon	105
Wilde jager	104
Wodan, Donar, enz.	4
Woedende (het) Heer	104
Woenstijd	107
Zeegod	3

Wetensweerdigheden

Aardig boek	201
Albrecht Rodenbach	343
Corps diplomatique = Diplomatiek lichaam!!!	344
De oude Thorhoutsche kamer van Rhetorica	395
Drie vlaamsche bewegingen	342
Duikalmanak	356
Een klein kapelaantje	343
Gedichten van Frans Mariman	192
Goedroen	343
Guido Gezelle's graf	322
Hugo Verriest in Holland	341
Jhr de Gheldere	112, 343
Jenny	62
Mejufvr. Aleida Nyland	344
Meulenopschrift	375
Noodkreet van den missionnaris van Santoli	111

Oud en nieuw	358
Prijs van Nederlandsche Letterkunde	323
Proza-werken van Guido Gezelle	393
René Declercq	343
Stemmen onzer eeuw	357
Stormen	394
Vatikaansche Oorkondkunde en Vaderlandsche geschiedenis	326
Verrijzenis der Vlaamsche letteren	379
Veurne, Ste-Walburgakerk	376
Vlaanderen herleeft	380
Vlaanderen's proza	382
Uit Oost-Indië	319

Woorden en wendingen

	Bladz.
Autaarstafel	95
A. Zach	191
Baesen	227
Bahuwe	180
Bahuwen	96
Botersauchier	159
Botsken	190
Caffoiren	158
Capperpodt	182
Carcandt ofte pentadoir	187
Cnapen	128
Coulleur de Trijpe	192
Cussens van zotrock	184
Dobbele manszaelstoel	96
Dobbelen mansstoel	96
Dobbelen vrouwstoel	96
Dobbel toevoeghende mansstoel	96
Dobbele toevoeghende spaensche mans- en vrouwstoel	96
Dobbel toevoeghende vrouwstoel	96
Dorse met maelslodt	186
Driepeckel stoel	96
Drieponders	159
Droocgvadt ghevult met hoppe	186
Duyckers	126
Eenhoorn	189
Eerde Dermontsche coffoiren	180
Fyne buecken	310
Gesponnen ende ghesoen gaeren	183
Gheblocte slaplaeckens	310
Goudale	230
Groot bier	230
Gueridons	312
Hanecam	311

Hoochstoelen ende montsticken	230
Huecken met een custode	226
Huisbrouwten	230
Keerssnuyters	127
Klein bier	230
Kuische	127
Lampgek	128
Lantschepen	126
Leeghe mattestoel	96
Lobben	186, 312
Luwercorff	311
Lysbanck	96
Lyseken	96, 185
Mande zetele	96

	Bladz.
Mannestoven	182
Masers	190
Mattestoel	96
Metale branders	183
Moffel	227
Mombaeys	227
Necke cuskens	310
Pricstoel	96
Reukappel	187
Rieckende bolle	187
Rokelstock	231
Samaere	190
Scabellebank	94, 96
Scherfmes	128
Scribane	126
Signetrynck	188
Sluytende cleene vrouwstoel	96
Spaensche dobbele mansstoel	96
Spaensche dobbele vrouwstoel	96
Spaensche vrouwstoel	96
Speerse watervat	190
Stamette	192
Stamyme	158
Stoofstraten	181
Stoveken	181
Sweetbat	181
Tabbaert	227
Tausteen	94
Ticquetacbart met de schijven	184
Tierenteyne beddecleet	183
Tresoir	95
Trotsaden	227
Toevoeghende vrouwstoel	96
Toevoeghende tafelkens	125

Tycque 226
Uuttreckende tafele 125
Vergulde eeckelkop 189
Vierponders 159
Vrauwe collier blaeren 311
Vrauwe slaplyvekens van dopkens 311
Vrauwestoven 182
Vuurpot 181
Ynckele manszaelstoel 96
Ynckel mansstoel 96
Ynckel vrouwstoel 96